

HUNGARIAN
FICTION

DRASCHE

TORMAY

OSZK

822.003
- 004

Tábori Pál
ajándéka

Tábori Kornél
emlékére

DRASCHE-LÁZÁR ALFRÉD

TIED AZ ÉLET!

REGÉNY

BUDAPEST, 1922

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

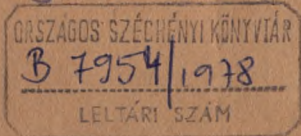
KIADASA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

822.003

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

ARANKÁNAK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

I.

Minden örök törvények szerint történik. Nincs véletlen. Az események egymásból következnek. Az emberiség történetében éppúgy, mint az emberek életében.

Az élet! Egy finom óraműnek a lejárása, amelyben kisebb-nagyobb kereknek fognak egymásba, aszerint, amint beillesztjük, vagy amint mások illesztik be a szerkezetébe. Az óramű lejár és senki sem indíthatja meg másodszor a gépet. A kerek egyetlenség járatra tétettek össze. Oly lazán, hogy meg lehetünk elégedve, ha csak azért áll meg az óránk, mert a rugója végképpen elgyöngült.

De kereshetünk-e összefüggést az események között éppen ma, amikor holnap már nem lesz igaz, amit még tegnap annak hittünk? Kilátástalan vállalkozás. Avagy okadatoljunk egyes embereket, egyes emberi cselekedeteket a világon végigszántó megpróbáltatásokért? Kárhozzátjuk Istent, akihez mindnyájan fohászokdtunk, látszólag hiába? Nem.

A történetekért egyszer valamennyiünknek kell felelnünk. Jaj annak, aki majdan hangoztatja ártatlanságát! A nagy romboláshoz mindnyájan hozzájárultunk. Csak kevesen vagyunk, akik azt mondhatjuk: nem szántsándékkal tettük.

A háborút értem és az azt követő bomlást, amelyet megállítani még nem sikerült. Az út — a romlás útja. Ha van is pihenő: csak fantaszták lát már emelkedést. És ezért is mindnyájunknak kell felelnünk valamikor. A győzőknek, mert nincs bátorságuk bevallani, hogy sohasem válthatják be

népeiknek tett ígéreteiket. A legyőzötteknek, mert mint a hangyák, amikor ellenséges láb feltúrta a bolyt, egymást marják.

Ne ítélkezzünk, mert nem látjuk az összefüggést. Ha a jelenből mult lesz a jövőben : meg fogjuk ismerni. Talán meg is érthetjük. Mert az események egymásból következnek.

*

Az író ma habozva áll, még akkor is, ha nem a világesemények összefüggő képét, hanem csak néhány ember történetét készül megrajzolni. Mert hiszen a kép, amely ma lehet helyes és élethű, máról=holnapra eltorzul, nem helytálló többé. Ha pedig vissza kell nyúlnia a multba, hogy abból merítve, alakjainak és a helyzetnek megvilágításához szükséges alapokat lefektesse : félős, hogy a ma embere nem ismer többé rá a multa. Nem tudja elhinni, hogy valamikor másképp volt.

Számíthat-e ma az ilyen, néhány ember sorsáról szóló történet egyáltalában érdeklődésre akkor, amikor alig jár köztünk valaki, akinek életében ne történtek volna dolgok, amelyek a maguk tragikumában játszva leverik a legélesebb írói képzelet szülöttjét? Amikor a létért folytatott küzdelem leköti egész figyelmét? Amikor azokért remegünk, akiket szeretünk s akiket még nem rabolt el tőlünk az életnek nagy haragosa, nem pedig tőlünk távol álló, talán sohasem létezett alakokért? Amikor magunk sem tudjuk, hogy a holnap, ha egyáltalában megéljük, nem hozza-e meg éppen számunkra a minden gondtól örökre való szabadulást?

Mások fogják ezt a kérdést eldönteni, nem én. Azok, akik elhaladnak a könyvesbolt mellett, anélkül, hogy útjukban megállítaná őket valami. És azok, akik majd elolvassák a könyvemet, mert érzik, hogy nekik szántam.

Szántam pedig azoknak, akik másokkal is tud-

nak szenvedni, osztozni örömükben. Ha csak egy könyv elolvasásának tartamára is.

Akikről szól a történetem: közöttünk járnak. Amin átestek: sokakkal megtörtént.

*

A *ma* megértéséhez — megérthetjük-e egyáltalában? — a tegnapot kell ismernünk. Ezért nekem is vissza kell nyúlnom abba a *ma* szinte már elképzelhetetlen multba, amely örökre megrögzítve áll mögöttünk s amelynek *mértékével* mégis csak azok nem fognak mérni többé, akiknek a jelen lesz a multjuk. Nekik még lesz, nekünk csak volt jövőnk.

*

Reszkető kézzel pillanatra tehát félrerántom a függönyt a multról, hogy megtaláljam benne alakjaimat az élet azon színén, amelyen eljátszották az első felvonást. Akik még élnek közülük, bizonyára maguk is csak úgy emlékeznek vissza az egészre, mintha nem is róluk, hanem másokról volna szó.

Ilyen az élet.

De már látom őket! Még egy kis erőfeszítés és ismét közöttük vagyok én is, hallom a hangjukat, kezet fogok egy-két jóbaráttal és ismét szívből nevetek velük — abban az időben az emberek még nevettek — akkor sem tudtam, hogy mi csodán. Vagy mégis?

Igen, már emlékszem. Egy öreg tanárunkon neveltünk, aki sokat kínozott volt bennünket fiatalabb éveinkben. Arról volt nevezetes, hogy rettenetesen félt az égiháborútól. A fáma úgy tudta, hogy vilámláskor külön erre a célra készült selyemköpenybe bujva, selyemernyőt tartva feje fölé, szobájában az asztal közepén ül, míg az utolsó felhőt el nem fujta Boreász. S most meghalt. Meghalt derűs

ábrázattal, de derűs volt maga az ég. Amikor azonban kivitték a temetőbe, olyan idő lett, mint ítéletkor és hétszer egymásután becsapott a menykő a koporsójába . . .

Ezen neveltünk akkoriban, Bajay Feri tb. aljegyző, meg én. Valjon ma is nevetne-e Feri az öreg Rummler bácsi csodás esetén? Én semmi esetre sem.

De még máson is neveltünk : Garamváry Dezső országgyűlési képviselőn, aki — egyes szavahihető emberek kijelentése szerint — azzal a nyiltan bevallott szándékkal jelent meg a megye székhelyén, Kevetúron, hogy úgyszólván mindenkinek az orra elől elvigye Nadinet, Sziráky László főispánnak gyönyörű leányát. Ez olyan vakmerőség, mellette pedig olyan kilátástalan vállalkozásnak tünt, hogy ezen is jót neveltünk akkoriban, Feri meg én. Én még ma is mosolygok, ha rágondolok. Feri alig. Mert ő, mint a legtöbb megyebeli fiatalember — én csak néha-néha fordultam meg Kevetúron — halálosan szerelmes volt Nadineba és mert sem ő, sem más, hanem csakugyan az az égből pottyant honatya kapta meg Nadinet. Körülbelül így : *veni, vidi, vici* . . .

Ez az eset szenzációként hatott abban az időben nemcsak Kevetúron, hanem az egész vidéken, sőt még Budapesten is sokat foglalkoztak vele azokban a körökben, ahol az úgynevezett társaság eseményeit azzal a figyelemmel szokták kísérni, amelyekkel éppen csak azok rendelkeznek, akiknek túlságosan sok dolguk nincsen. Ezekben a körökben éppúgy tudták, mint a megyében, hogy Sziráky László büszke, egyesek szerint gögös ember volt, aki előszeretettel mozgott főúri társaságban s más halandókkal csak akkor bocsátkozott szóba, ha általa vagy politikai ambíciói követelték. A vőlegényről pedig csak annyit tudtak, hogy országgyűlési képviselő és hogy bankkörökkel vannak bizonyos

összeköttetései. De amikor aztán kisért, hogy még nem is olyan régen Graner=nek hívták Garamváry atyját, aki csak Igaltóthy Paulával, egy nyitrai ügyvéd leányával történt esküvője előtt keresztelkedett ki : ezekben a körökben egyenesen konsternálódtak, míg végül abba nyugodott bele a közvélemény, hogy itt csakis valami romantikus históriáról lehet szó, amely — bizonyára a szegény szülők kétségbeesésére — ezzel a hirtelen eljegyzéssel prózai útra terelődött.

Első pillanatra, különösen a távolabb állók szemében, ez a magyarázat nem is látszott valószínűtlennek, mert a vőlegény, aki még alig lehetett harminc éves, eltekintve attól, hogy csinos, magasnövésű fiú volt, egész megjelenésében, fellépésében oly nagyszerűen utánozta a főúri világ *jeunesse dorée*=ját, hogy az utóbbit, valamint szűkebb környezetét kivéve, megtévesztett mindenkit.

Ez a hasonlatosság, vagy jobban mondva : ez az akart *mimikri* oly frappáns volt, hogy azokon a mulatóhelyeken, ahol Garamváry Dezső, hosszabb külföldi útjáról hazatérve, elég sűrűn megfordult, hosszú ideig csakugyan mágnásnak néztek és hol gróf, hol báró úrnak szólították, míg végre ott is megtudták, hogy sem nem gróf, sem nem báró, hanem a fia — Garamváry Emilnek.

Ezt a Garamváry Emilt pénzügyi és kereskedelmi körökben ritka üzleti érzékű embernek ismerték, anélkül, hogy megbízhatónak tartották volna. A leghallatlanabb, legvakmerőbb vállalkozásokba bocsátkozott, többnyire tető alá is hozta őket, de utóbb vagy összeveszett a társaival, vagy, miután folyton voltak ideái, újabb vállalkozásokkal próbálkozott. Mindazonáltal oly bámulatos volt az üzleti szimatja, oly csalhatatlan az ítélete, hogy még a nagybankok vezérei is, nagyobb tranzakciók előtt nem egy esetben kérték ki a véleményét. De ezen túlmenőleg nem óhajtottak vele semmiféle

közösséget. Ha itt=ott szóbakerült a neve, a be=avatottak mosolyogtak.

— Hja, a Garamváry! — szóltak ilyenkor és ezzel minden el volt intézve.

De épp úgy, amint titokban üzleti tanácsért fordultak hozzá a pénzemberek, nem egy mágnás csakis neki köszönhette, hogy elkerülte a vagyoni összeomlást és ismét nyugodtan folytathatta a százezrekben való játékot, mert megfogadta Garamváry ezermesternek valamelyik jó tanácsát. Azért a mágnások is csak úgy emlékeztek meg róla, hogy :

— Hja, a Garamváry! . . .

*

Jó ideig magam is abban voltam, hogy az a — kissé keresett — ízléssel öltözködő, monoklis fiatal=ember, akinek a számozatlan gummikerekűje elől nem egyszer sikerült csak az utolsó pillanatban bizt=onságba helyezni magamat s aki mindenütt ott volt, ahol alaposan megfizettetik az emberrel az élvezeteket — mágnásgyerek, aki nem tudja, mit kezdjen ősei pénzével. Míg egyszer én is megtudtam, hogy tévedtem.

Valami csekély javításért benéztem egy ismert ékszerészhez, aki éppen az én ismeretlen „mágnásom” és egy a társaságában lévő csinos kis kokott elé egész halmaz gyöngysort rakott. Hosszasan és alaposan nézegették őket, mire félrevonultak, hal=kan tanácskoztak és végül azzal távoztak, hogy más=kor visszajönnek. A férfi határozott léptekkel ment ki, a nő csak habozva követte és sóvárogva pillan=tott vissza a gyöngyökre.

Az ékszerész az ajtóig kísérte őket, azután, amikor magunkra maradtunk, különös mosollyal hoz=zám fordult :

— Százszor veri a fogához a pénzt, mielőtt ki=adná, akárcsak egy igazi gróf. Hisz’ tetszik is=merni?

— Látásból, — feleltem. — Kicsoda volta képpen?

Az ékszerész elcsodálkozott.

— Hát nem tetszik tudni? A fiatal Garamvály. Úgy nézett rám, mint aki meg van róla győződve, hogy most már aztán mindent tudok. Annál nagyobb volt tehát a meglepetése, amikor, nem is röstelkedve, hanem nyiltan, talán kissé türelmetlenül is, bevallottam, hogy a Garamvály név sem mond nekem semmitsem.

— Szóval, nem gróf, — szóltam végül, hogy mégis mondjak olyasfélét is, amit az ékszerész tőlem elvárni látszott.

— De nem ám, — felelte most már derűs megelégedéssel a másik és hozzálátott az öreg Garamvály élete történetének elmeséléséhez. Én azonban, valami sürgős útra hivatkozva, sietve búcsúztam.

Sohse gondoltam, hogy valaha is sajnálhatnám, hogy könnyelműen elszalasztottam ezeket az adatokat. Pedig alig két évre rá, Kevetúron, igenis, sajnáltam. Mert akkor talán kielégíthettem volna kedves vidéki ismerőseim kíváncsiságát, akik néha olyat is kérdeztek tőlem, a pestitől, amire még akkor sem felelhetek, ha magánnyomozó vállaltam van. Így még azt sem mondhattam:

— Hja, a Garamvály! . . .

*

A menyasszonyt, Sziráky Nadinet is csak igen felületesen ismertem, mindössze vagy háromszor beszéltem vele életemben. Mégis megértettem azt a lelkesedést, amellyel kevetúri barátaim viseltettek a nem közönséges szépségű és mindenekelőtt ritka kedves teremtés iránt. Különösen az utóbbi tulajdonság oly hatványozott mértékben volt meg benne, hogy az első perctől kezdve lebilincselte mindenkit, aki a közelébe került.

Ezzel ellensúlyozta atyja tartózkodó és anyjának gögös viselkedését mindenkivel szemben, aki nem tartozott a *társasághoz* — körülmény, amely talán több szolgálatot tett Sziráky főispánnak, mint az, hogy nagy politikusainkkal — kormánypártiakkal és ellenzékiekkel egyaránt — köztudomás szerint igen bizalmas lábon volt, avagy az a szélesebb körökben is ismert tény, hogy Szirákyt az öreg király is nagyon kedvelte.

A vármegyei életben szereplő különböző nemzeti-ségeknél szerencsés kezelése Szirákynak fent, a kormánynál is jó pozíciót biztosított, úgy hogy egyik kormányválság alkalmával a lapok az ő nevét is emlegették, még pedig a belügyi tárca betöltésével kapcsolatban, anélkül azonban, hogy sor is került volna kinevezésére.

Azóta állandóan rajt maradt egyik-másik lap miniszterlistáján.

Mindez azonban nem elég ahhoz, hogy főispánnak pozíciót biztosítson a vármegyében, az emberi érzékenység és féltékenykedés melegágyában. Ezek között baj nélkül evezgetni: egyike a legnehezebb főispáni problémáknak, még akkor is, ha az illető egyénileg kedves és szeretetreméltó ember. De olyan férfiú, mint Sziráky, kitűnő összeköttetései mellett is egyenesen rászorult arra a segítségre, amellyel Isten különös jóvoltából leánya személyében rendelkezett.

Nadine jóban volt mindenkivel, ha duzzogott valaki, felkereste odujában és néha egyetlen mosollyal leszerelte atyja legádázabb haragosát is. A szomszédbeli Finstern=kontesszekhez éppoly szívélyes barátság fűzte, mint a patikus vagy az egyik helybeli fiskális leányához. De ellátogatott néhány polgári család jour=jaira is, ahová egyenesen tödultak a fiatalemberek, csakis azért, hogy vele találkozzanak.

Sziráky Nadine nem volt az a sablonos lény,

amellyé határozott és igen erős egyéniség nélkül okvetlenül kellett volna fejlődnie abban a milieu-ban, amelyben a szülei mozogtak. Ezt tudta, látta mindenki, s így nem volt nehéz, valami romantikus, nem mindennapi szerelmi históriát meglepő eljegyzésének magyarázatául elfogadni az ő szempontjából sem. Pedig mennyire tévedtek, mennyire nem ismerték ezt a leányt és az igazi körülményeket azok, akik ezzel a magyarázattal beérték!

Nem mintha Nadine, minden természetessége mellett, még sem állott volna olyannyira az előítéletek fölött, hogy élete párjának kiválasztásánál egy szép napon meg ne lepje a világot. Sőt, beszéltek is akkoriban Kevetúron, hogy egy fiatal huszártiszt, Lengyelházy Pista, egy megyebeli hétszilvafás nemesember fia, aki az ott állomásozó honvédek-nél szolgált, feltünően sokat settenkedik a főispán leánya körül, véletlenül mindenütt ott van, ahol Nadine és akivel különben is igen gyakran látták, amint délelőtt kilovagoltak a szabadba.

Az én barátom is, Bajay Feri, erre a Lengyelházyra volt elsősorban féltékeny. Hiába mondták neki, hogy Sziráky sohasem adná beleegyezését leányának egy szegény kis hadnaggyal való frigyéhez: Feri aggályait nem lehetett széjjeloszlatni, úgy hogy az volt a benyomásom, hogy talán többet tud mint mások — még pedig egyenesen Lengyelházytól, akihez egyébként is szoros barátság fűzte. De amikor a Garamváry-féle eljegyzés híre nyilvánosságra került, egészen össze volt törve.

— Látod, — szóltam hozzá, — kár volt Pistára féltékenykedned! Inkább strázsáltál volna a Pesti kapu előtt! (T. i. így hívnak Kevetúron egy térséget, a főváros felé vezető országút folytatásában.)

Ferit elfutotta a méreg.

— Rosszul tudod, barátom, — kiáltotta kipirultan. — Bárcsak irigykedhetnék erre a szegény Pistára, megérdemelte volna azt a leányt. Mert a

leány is szerette. Szerette, érted? Azt a jött=ment alakot pedig nem szereti, nem szeretheti! A feje=met adom érte . . .

Hallgattam. Nem akartam még jobban ingerelni a barátomat, de néhány napra rá ő maga hozta elő újból a dolgot. És ekkor tudtam meg, hogy az emberek Kevetúron nem tévedtek, amikor azt hit=ték, hogy volt valami a főispán leánya és a huszár=hadnagy között.

Szegény Lengyelházy! . . .

II.

Vannak, különösen ott, ahol eladó leány van a háznál, akik katonatisztben olyasmit látnak, amittől Isten őrizze az embert. Szerintük a katonaság ugyan nélkülözhetetlen valami, mint például a rendőr vagy a pribék. Arra való, hogy háborúban fel=áldozza az életét, avagy forradalomkor arra ügyel=jen, hogy holmi kellemetlen lövöldözés ne hábor=gassa a becsületes polgár álmát. De saját édes leányunkat tiszthez férjhez adni : azt már nem.

Kártya, bor, könnyelmű nők, fogadások, jót=állás, adósság : csupa olyan dolog, amely ezeknek a jámbor filiszteusoknak az agyában hadnagyi ala=kot öltenek s ha még a *kaució* szót is elejtik a filisz=teus előtt, fejest ugrik a falnak.

Pedig — egyes ritka kivételekkel — a valóság=ban nincs jobb, hübb, gyöngédebb férj a katona=tisztnél. Ha legénykorában át is esik bizonyos ve=szedelmeken, amelyekre a kis garnizónok talán több alkalmat nyújtanak, mint a főváros, hát kétszere=sen óvakodik tőlük, mint házasember és saját vagy mások tapasztalatain okulva, jobban is tud elle=nük védekezni, mint más ifjú, aki oly gyak=ran csak az esküvő után észreveszi, hogy „még nem tombolta ki magát eléggé” és ezt minden férfinak

elvitázhatatlan jogának tartván, kirúg a hámból és tönkreteszi a saját és családja boldogságát. A katonatiszt viszont, aki untig ismeri a nőnek azt az egyik fajtáját, amelyet az Úristen csak azért teremtett, hogy annál jobban tiszteljük a másikat, az a fiatal vitéz, aki csak undorral gondol azokra az agglegénynek maradt felebbvalójának kedvéért bűzös vendéglői levegőben, rossz löre, gyilkos bagó, unalmas kártya mellett virradatig eltöltött éjszakákra, aki ma itt, holnap ott, egyik rossz ágyból a másikba kerül és amikor felkelve valamely piszkosan terített asztal mellől sohasem tudhatja, lesz-e másnap egyáltalában ebédje: bezzeg hogy megbecsüli a rendes életet, a csöndes otthont, a fehér abroszt, a tiszta levegőt és mindenekfölött azt a tisztességet, amelynek oltárára áhítattal és rajongással emeli azt, akit szentjévé avatott.

Igy tett volna Lengyelházy Pista is, ha a körülmények megengedik, hogy elnyerje Sziráky Nadine kezét. Kétségtelenül nem volt olyan előkelő származású, mint például a Finstern-fiúk, akik — egészen az utolsó időkig — állandóan szerepeltek Sziráky né vőjelölt listáján. Vagyona sem volt, sőt egyenesen szűkölködött azzal a több mint szerény apanázzsal, amellyel atyja pótolta még szerényebb gázsiját.

De becsületes, tisztességes, az átlagot jóval felülmúló műveltségű úri gyerek volt, idealista rajongó, akinek helyén volt a szíve s aki végtelenül boldoggá tette volna azt, akit imádott, már csak igaz, nagy szeretetével is. Eleinte úgy tekintett fel Nadinehoz, mint egy fölötte álló, elérhetetlen magasabb lényhez, míg meg nem tudta maga a leány szájából, hogy az első perctől kezdve viszonzza érzelmeit. Ez oly hallatlanul nagy valami volt számára, hogy saját maga tűzött ki feltételt vágyainak elérésére.

Úgy érezte, hogyha rögtön levonja vonzalmaiból a következtetést és már most megkéri Nadine ke-

zét, szülei joggal utasíthatnák el kérelmével, mert még semmi, senkisé is volt. Azért megfogadta, hogy előbb elvégzi a hadiiskolát és majd, csak ha bekerült a vezérkarba, áll elő szándékával, amelynek megvalósítását azután már senki sem fogja megakadályozni. Nadine ezt az elhatározását helyeselte, amely azóta mindkettőjüknek kedves titka volt. Megállapodtak, hogy addig nem is hozzák nyilvánosságra egymásnak tett abbéli ígéretüket, hogy egymáséi lesznek és kimondhatatlan volt a boldogságuk, amikor, akár tanúk előtt egyszerően kezét fogtak egymással, akár, ha kedvezett a szerencse, megcsókolták egymást.

Tudták, hogy nincs az a földi hatalom, amely elválaszthatná őket. Azaz : csak remélték.

Mert ilyen hatalom volt.

*

A farsang 1914-ben, úgy mint az egész világon, Magyarországon is fölötte víg és változatos volt. Mintha érezték volna az emberek, hogy ennek aztán hosszú ideig vége.

Szirákyék majdnem minden héten megtették az útát Pestre és vissza, mert hol ott, hol Kevetúron volt valami mulatság, amelytől társadalmi, illetve politikai okokból távolmaradni nem lehetett.

Ez azzal járt, hogy Lengyelházy Pista is gyakran tette meg az útát Budapest és Kevetúr között, mint ezt a sok virággal, fiakkerral, szállóköltséggel, cipő- és formaruhakoptatással egybekötött életmódra benemrendezett erszénye bírta. De ennek meg kellett lennie, aztán akadt is itt-ott jópajtás a pesti huszárok között, aki szívesen adott neki szállást és az atyja is, nagyokat nyögve bár, de mégis bevitte betéti könyvecskéjét a kevetúri takarékpénztárba, hogy „az ebadta valami csúnya adósságokba ne keveredjen az a könnyelmű fráter”. És ha a Hungáriában vagy a Vigadóban, ezer meg

ezer között viszontlátták egymást és egymás szeméből kiolvasták azt, hogy senki, de senki másnak sincs helye a szívükben, csak nekik egyesegyedül: Pista szívesen még gyalog is tért volna haza Kevetúrra, hogy ezzel ellensúlyozza a sok költekezést.

Ugyanez volt az eset a szűkebb pátriában, Kevetúron. Csakhogy itt egész nyíltan tudott Pista szíve válsztottjához férni, nem kellett félnie, hogy feltűnhetne a Sziráky=szülőknek. Kevetúron ő, mint az ott állomásozó tisztikar bravuros lovasa és legjobb táncosa, csakis kötelességét teljesítette, ha állandóan a főispánék szolgálatára állott. És Nadine oly egyformán kedves és előzékeny volt mindenkivel szemben, hogy a sok fiatalember között, aki reggeltől=estig, illetve estétől=reggelig a Sziráky=leány körül settenkedett, Pista fel sem tűnt.

Egy alkalommal, igaz, még pedig egy sok hévvel ellejtett és közel két óra hosszat tartó szupécsárdás után Szirákyné magához intette a leányát.

— Mondd csak, Nadine, — szólt, mialatt a sok cigarettázástól állandóan rekedt hangszálait köszörülte a még most is feltűnően szép asszony, — nem foglalkozol=e túlsokat ezzel a kis Lengyelházyval?

— Azért gondolja mama, mert végigtáncoltam vele a szupécsárdást?

— Azért is, de másért is. Folyton együtt vagytok.

— Az igaz, — felelte Nadine nevetve, minden zavar nélkül. — De arról csak nem tehetek, hogy úgy táncol, mint egy isten?

— Finstern Rudi is kitűnő táncos — —

— Kétségtelenül. De ha már Várillyey Icával táncolta a szupécsárdást? — Vagy jobb szereti, ha ülve maradok?

Szirákyné nem felelt. Ez az ügy már nem érdekelte. Amint látta, hogy Nadine nem jött zavarba, elintézettnak tekintette a kérdést, annál is inkább,

mert éppen ebben a pillanatban Hohenkhell herceg, Finstern grófnénak csak nem régen Szentpétervárról látogatóba érkezett diplomata-bátyja lépett hozzájuk és diszkréten bevárta az anya és leánya közti beszélgetés befejezését. Azután, keztyűs mutatójja körül karikáztatva finom selyemzsinóron lógó monokliját, mosolyogva megjegyezte:

— Most egy pillanatig csakugyan nem tudtam, hogy melyik közülük a mama és melyik a leánya!

Szirákyné nevetve elhárító kézmozdulatot tett. De még mielőtt szólhatott volna, Nadine megelőzte.

— És most már tudja? — kérdezte a herceget.

— Tudom, — felelte a férfi könnyed meghajlással, — bár még akkor is bók volna a maga számára, ha még most is volnának kételyeim.

— Ez nagyszerű, — kiáltotta Nadine lelkesedéssel. — Jaj kérem, udvaroljon egy kicsit a mamának, vagy táncoljon vele! Rém unalmas, ha a másik folyton nézik az embert!

Ezzel elfutott, de még hallotta, amint a diplomata így szólt az anyjához:

— Udvarolni szívesen udvarolok magának, de a táncot, azt elengedi nekem ugyebár? . . .

Nadine alig bírta áttörni a gyűrűt, amely rögtön körülötte képződött. De mégis sikerült és nem kellett soká keresnie. Egy ablaksarokban felfedezte Lengyelházyt, aki lesből figyelte minden lépését. Elmesélte neki az egész dolgot. És titokban megszorították egymás kezét és suttogtak és boldogok voltak.

Nagyon boldogok.

*

A fiatal tiszt másnap reggel, ugratás közben fölbukott a lovával és kifecamította a bokáját. Tartott vagy három hétig, amíg — ezt is csak botra támaszkodva tehetette — elhagyhatta a szobát. Szombat

volt, az alispánné fogadónapja. Biztosra vette, hogy mint már gyakran ezelőtt, most is ott fogja találni Nadinet.

Örömfelkiáltással fogadták, ünnepezték, körülfozták. De Lengyelházy szórakozott volt, hallgatólag, le sem vette a szemét az ajtóról s mindjobban elkomorodott. Az emberek észrevették, de nem tehetett ellene. Nadine nem jött...

Egy jelenlévő bajtársa, Serédy kapitány — minden célzás nélkül — el is mondta, hogy ennek mi volt az oka :

— Főispánéknak néhány nap óta szálló vendége van s ilyenkor Nadinének mindig sok a dolga. Hisz' Szirákyne már nem foglalkozik semmivel sem.

— Hja, az! — talált közbeszólni sok rosszakarattal valamelyik az idősebb dámák közül.

— Bocsánat, — replikált nyomban Serédy, — ne legyünk igazságtalanok. Csak a minap hallottam Szobránczy professzor fiától, hogy Szirákyne beteg. A szívével bajlódik, nem is csoda, ha valaki annyit dohányzik, mint ő. Még sohasem láttam cigaretta nélkül! Az, hogy aránylag jó színben van és hogy még ma is oly szép, mint amilyen, nem bizonyít semmit. Már pedig egy ilyen nagy háztartás rengeteg dologgal jár!

— Nekem mondja? — szólt az alispánné. — Nálunk még több vendég is megfordul...

— Én is tudom, hogy ez micsoda, — elegyedett a beszélgetésbe egy nagyon öreg dáma, aki ugyan nem Mathuzsálem, hanem csak egy Reisinger nevű táborszernagynak volt az özvegye. — Mikor még Corpskommandant volt a férjem Kronstadtban, egy egész palais-ban laktunk. Ó, nagyon szép volt! Ott is a leányaim felváltva vezették a háztartást. Das waren schöne Zeiten!...

— És a vendég? Ki a vendég? — sietett kérdezni Neményi plébános, aki tudta, hogy csak ezzel

a módszerrel lehetett megakadályozni Reisingernét antidiluviális értékű emlékeinek félelmetes kitermelésében.

— Valami Garamvály képviselő, — szólt az alispánné.

— Igen, Garamvály Dezső, — felelte Serédy kapitány.

— Még sohasem hallottam a hírét, — mondta valaki.

— Pedig egy idő óta állandóan szerepel a neve a lapokban, — folytatta Serédy, — minden héten legalább egyszer interpellálja hol a földművelésügyi minisztert az árvízkárosultak érdekében, hol a kereskedelmet a munkanélküliek miatt.

— De hiszen kormánypárti, vagy nem?

— Az nem baj! Az interpellációkat néha maguk a miniszterek rendelik meg, ha van mondanivalójuk, a képviselők viszont szívesen vállalkoznak rá. Emeli a tekintélyt!...

Lengyelházy már régen nem figyelt arra, hogy bajtársa mit beszél. A Garamvály-név említése úgy hatott rá, mint a tűszúrás. Előbb elpirult, majd elsápadt. Mert legutóbb, hogy Szirákyék kedvéért fentjárt Budapesten — a Széchényi-bálon volt — először került szembe Garamvályval, akit az ő jelenlétében mutattak be Nadine-nak s aki eleinte egészen úgy viselkedett, mintha el sem kívánna mozdulni többé mellőle, úgy hogy Nadine előtte még szóvá is tette. Ő akkor le is akarta inteni a jövevényt, de Nadine könyörgött neki, ne csináljon bolondságot.

— Ha szeret, — szólt a leány — nem törődik vele. Majd lesz gondom rá, hogy hozzám ne szokjon... És tudja, — tette hozzá pillanatnyi habozás után — apa le van kötelezve az ő atyjának és rém kellemetlen helyzetbe kerülnék, ha én miattam botrány lenne a dologból!

Nyomban meghajolt Nadine szava előtt. Hisz'

belátta, hogy a leánynak igaza van s hogy maga is könnyűszerrel lerázhatja azt az embert. Nem volt itt szükség az ő beavatkozására, amelyre — s akkor fájlalta ezt először — a világ előtt legalább, jogcíme nem volt. És csakugyan, Nadine kimért, majdnem hideg viselkedése nem is tévesztett hatást. Garamváry — aznap este — látszólag legalább, visszavonult és Lengyelházy csak annyit hallott még, hogy a képviselő másnap névjegyeket dobott a Hungáriában.

És most ismét feltűnt a látóhatáron ez a neki oly ellenszenves, elbizakodott valaki, sőt, mint vendég ült a főispáni palotában! Kellett, hogy ennek mélyebb oka legyen. Ez nem volt udvariassági látogatás!

Hiába igyekezett a tiszt nyugalomra, higgadt-ságra inteni önmagát, hiába idézte lelki szeme elé a képét annak, akiben úgy bízott, mint saját magában, nem volt többé maradása. Az emberek, akik körülvették, mintha csak ködben látná őket, élénk beszélgetésük csak mint egy távoli, tompa moraj jutott el a füléhez s ha szólt hozzá valaki, ez olyan volt, mintha idegen, érthetetlen nyelven beszél-
nének.

Felkapaszkodott és búcsúzott. Azután indult hazafelé, a laktanyába.

*

Otthon újból — s amint gondolta — tárgyilagosan vizsgálta a helyzetet. Mi történt voltaképpen? Mindössze az, hogy egy neki nem rokonszenves nevet említettek előtte, egy emberét, akit Nadine Pesten egyetlenegy kedvesebb szóra sem méltatott s akiről maga is azt mondta, hogy gondja lesz rá, hogy hozzá ne szokjon. Ha Garamváry most meg is jelent Kevetúron, ez még nem bizonyított semmit sem, mert jöhetett ő olyan ügyben is, amely csak Szirákyt érdekelte.

— És mégis csak Nadine kedvéért jött, — mondta azután Lengyelházy, miután néhány percig némán nézett maga elé.

Keserűen felkacagott és most már azt is vélte megérteni, hogy miért nem érdeklődött többé alapota iránt Nadine, amint balesete után néhány napon keresztül tette. Hol egyik=másik bajtársa útján, hol pár sorban, amelyet szobaleányával, a kis Mariskával juttatott el hozzá.

Ebbe nem akart egyszerűen belenyugodni. Az volt ugyan az érzése, hogy sokkal férfiasabb dolog volna, ha nem tenne egyetlenegy lépést sem a helyzet tisztázása érdekében, mert hiszen nem neki, hanem Nadinének volt magyarázni valója. De azután mégis győzött a szerelem. Hátha mégis csak rajta kívül álló okok gátolták Nadinet abban, hogy életjelt adjon magáról?

*

Másnap, vasárnap délelőtt, botjára támaszkodva, a templomba sántikált, amely előtt mise után, eddig legalább mindig volt alkalma, Szirákyékat üdvözölni.

Amint belépett a templomba, nyugtalan tekintéssel kereste az első padsorban Nadinet. Rögtön fel is fedezte anyja társaságában. És mintha kő esett volna a szívére — nem látta mellettük a gyűlölt férfit. Boldog mosoly futott végig az arcán s amint a háttérben, egy oszlop árnyékába húzva meg magát, ájtatosságra törekedett, imájába önkénytelenül is belevegyült a hála érzete azért, hogy még sem volt olyan szerencsétlen, mint amilyennek gondolta magát. Mert most, hogy a felhő elvonult, érezte csak igazán, hogy mie volt neki Nadine. Összes vágyainak, legszentebb érzelmeinek összessége. De még ennél is több: életcél. Úgy érezte, hogy *vele* és *érte* jó és becsületes embernek fog megmaradni holtaiglan, míg *nélküle* el-

veszteni a talajt a lába alatt, összeomlana a biztos, kemény föld, amelyen állt és zuhanna, zuhanna alá egy ismeretlen úrbe, a megsemmisülésbe talán.

Mikor az Úr felmutatása után feltekintett, az volt az érzése, hogy valaki figyeli, még pedig a közelből. Arra nézett és szempillantása egy rajta nyugvó, szúrós tekintettel találkozott, amely aztán nyomban elfordult tőle. Jobban odanézett s ekkor, néhány lépésnyi távolságban, a félhomályban felismerte Garamváry képviselőt.

Ez a felfedezés kellemetlenül érintette. Pillanatra, mintha megállana szíve dobogása. Azért mégis erősebbnek, nyugodtabbnak érezte magát, mint az imént. Visszanyerte szokott hidegvérét, önbizalmát.

Mise után az elsők között hagyta el a templomot s a bejárat előtt várta meg Szirákyékat. De nyomban utánna kijött Garamváry is, aki egyenesen hozzálépett és mint aki régi jó barátot üdvözöl, bizalmasan a vállára tette a kezét és kérdezte :

— Hát te is itt vagy? Mit keresel Kevetúron?

Lengyelházy szeme előtt cikkázott valami. Erősen összeszorította a fogát, hogy ki ne szaladjon a száján az a válasz, amely elemi erővel kérte kibocsátását. De tudta, hogyha szabad folyást enged érzelmeinek, olyan botrány lesz belőle, amelyre sem a színhely a templom előtt, sem pedig a pillanat nem volt alkalmas. Így tehát megőrizte a nyugalmát és hidegen felelte :

— Ez az állomásom.

— Mi az ördög? — szólt Garamváry, majdnem meglepetten. — Látod, ezt nem tudtam és csodálom, hogy Nadine még nem említette.

Lengyelházynek most már a fejébe szállt a vér. Kiegyenesedett.

— Ki az a Nadine? — kérdezte, vésztióslóan nézve a másik szemébe.

— Vagy úgy? — mondta Garamváry, — te ezt nem tudod? A Sziráky=leányt értettem . . . — Ez=

zel Lengyelházy mellé állt és mintha észre sem venné a tiszt ellenséges indulatát, magyarázgatta: — Tudod, az öregeink olyan jóban vannak s oly régi nexus fűzi a családomat Szirákyékhoz, hogy egyszerűen Nadinenak szólítom a leányt is. Roppant helyes teremtés, nem igaz?

Ebben a pillanatban elhagyták a templomot Szirákyék is. Ez szerencse volt, mert Lengyelházy nem bírta volna ki tovább. Így azonban nem szólt többé egy szót sem és botjára támaszkodva, elébe akart menni a hölgyeknek. De Nadine már észrevette és hozzá sietett.

— Hál' Istennek, csakhogy már ennyire van, — szólt őszinte örömmel. — Tudja-e, hogy már egészen komolyan elhatároztam, hogy meglátogatom a laktanyában?

Lengyelházy boldogan itta ezeket a szavakat, amelyek, mintha egyenesen a mennyekből ömlenének a lelkébe. Mámorában észre sem vette, hogy Nadine látszólagos jókedve mögött szomorúság rejtőzik.

— No mi az, Lengyelházy? Örülök, hogy ismét látom, — mondta Szirákyne is, barátságos mosollyal. — Éppen tegnap panaszkodott a leányom, hogy mennyire nélkülözi a lovaglásnál a mesterét, mire Garamváry készséggel felajánlotta, hogy lehozatja Pestről a lovait és átveszi a maga szerepét. Bele akar kontárkodni a maga mesterségébe...

Nadine kissé elpirult és mialatt látható aggodalommal figyelte Lengyelházy vonásait, rögtön hozzátette:

— Magát senki sem pótolhatja. Mikor szabad ismét lovagolnia, Pista?

— Nem tudom, — felelte Lengyelházy majd nem ridegen, azután Garamváryhoz fordult: — Át akarod venni a szerepemet és mégsem tudod, hogy Kevetúron állomásozom? Hogyan lehetséges ez?

A képviselő még zavarba se jött, hogy hazugságon érték.

— Igazad van, — szólt habozás nélkül, — mikor az imént megpillantottalak, egészen megfeledkeztem róla, hogy mégis már esett rólad szó. Rém feledékeny vagyok egy idő óta, a jó Isten tudja, miért . . .

Sokatmondó szempillantást vetett Nadinera. Nem volt nehéz kitalálni az értelmét. Lengyelházy is a Sziráky=leányra nézett. Mintha keresztül akarna látni rajta.

Nadine sietett, másra terelni a beszélgetést.

— Jöjjön hozzánk ma délután egy csésze teára, Pista, — mondta. — Finsternék is ott lesznek, valamint Hohenkhell Musi is. Eléggé unalmas társaság, de maga majd lehel beléjük egy kis életet, jó?

— Nagyon köszönöm, — felelte Lengyelházy, — de már eligérkeztem. Ki kell mennem falura, az apám vár.

Ezzel összecsapta a bokáját, szalutált és amennyire engedte a beteg lába, feszesen távozott. Nadine még szólt valamit, Garamváry is, de ő ezt már nem hallotta, mert nagyon zajos volt a tér a templom előtt, a sok embertől.

— Buta voltam, — mondta magában, amint bekanyarodott a Fő=utcába, ahol aztán ismét bátran sántíthatott is, mivel tudta, hogy Nadine már nem láthatja. — Elszalasztani ezt a jó alkalmat! Okvetlenül kell, hogy beszéljek vele, ez így teljesen tarthatatlan. Vagy=vagy!

*

Délben, a tisztai kaszinóban az ezredes a vele szemközt ülő Serédy kapitánnyal beszélgetett s egyszerre csak a Garamváry=név ütötte meg Lengyelházy fülét. Önkénytelenül is odafigyelt az asztal végéről. Az ezredes mondott volt valamit, amit

ő nem értett s amit Serédy bizonyos kétkedéssel fogadott.

— Hiába csodálkozol, — folytatta erre Alvinczy ezredes, — úgy van, ahogy mondom. Tegnap bridgeztem Szirákyéknál s ott volt Garamváry is. Nem tudom honnan, de tény, hogy már régebből ismerem. Bridgezés alatt Szirákynével és a leánynyal a szomszéd szobában tartózkodott, azután bejött. El kezdtem vele diskurálni. Elmondta, hogy az ősszel vett Bécsben egy pár lovat, hintóba valót, hogy azonban el szeretné őket adni, mert inkább autót vesz. Aztán elkezdett politizálni — nem érdekelt. Végül, hogy én is szóljak valamit, azt kérdeztem tőle, mi hozta Kevetúrra s odavettem, nincs-e szüksége hátaslóra, mert volna egy tizenhatmarkos sárgám, éppen neki való — hisz' ismered. Ő nagyon megköszönte a szívességemet azzal, hogy „talán máskor”, meg hogy „most más járatban van”. Erre tréfából azt találtam kérdezni: — Talán bizony leánynézőbe jöttél közibénk? Mire, mintegy véletlenül abba az irányba nézett, ahol a Sziráky-lány állt s habozás nélkül, egészen komolyan felelt: — Sohse lehessen tudni.

— Hallatlan, — szólt Serédy és rázta a fejét. — És azt hiszed, ezredes uram, hogy Sziráky odaadná neki a leányát?

— Amióta láttam, hogy milyen megkülönböztett figyelemmel kezeli Garamváryt ez a különben oly megközelíthetlen ember: éppenséggel nem tartanám kizártnak.

— De hiszen Garamváry egészen ismeretlen családból való?

— Ismeretlen? — jegyezte meg az ezredes sokatmondó mosollyal, azonban ekkor hozták a tésztát, amely, vasárnap lévén, különösen finom volt. A közfigyelemmel együtt Alvinczyé is erre az őt sokkal közelebből érdeklő ügyre terelődött.

Lengyelházy volt az egyetlen az asztalnál, akinek

egészen mindegy volt, hogy mivel akart ez alkalommal kedveskedni a szakácsné. Pedig hideg rizs volt tejszínhabbal és ananász eperrel — kedvenc eledele. De ma észre sem vette, hogy mit rak a tányérjára.

Amit az imént hallott, végképpen elvette a kedvét az evéstől.

*

Nem ment ki Péterpusztára. Pillanatra ugyan tényleg arra gondolt, hogy meglátogatja az atyját, már azért is, hogy hazugságban ne maradjon, de most ismét másként határozott. Szükségét érezte annak, hogy egészen egyedül töltsön néhány órát. A gondolatok, érzelmek egész tömkelege kóválygott a fejében. Okvetlenül egy kis rendet kell teremtenie a saját belsejében, mert különben még valami bolondot talál művelni.

Átment tehát a tiszti épületbe, amelynek földszintjén, hosszú barátságtalan folyosó végén volt a szobája. Az ajtó előtt a legénye strázsált. Amint megpillantotta a gazdáját, pipáját zsebre tette és haptákba állt.

— Elmehetsz, — szólt hozzá Lengyelházy. — Nincs rád szükségem.

Úgy csapta be maga mögött az ajtót, hogy a legénynek káprázott a szeme. Ilyen rosszkedvűnek még sohasem látta a hadnagy urat. Megvakarta a fülét, azután megállapította, hogy parancs parancs és elment a „kék csillag”-ba, ahol tudta, hogy mindig akad kompánia és ahol vasárnap tánc is volt.

Lengyelházy messzire eldobta magától a sapkáját és megállt a szoba közepén. Körülnézett. Még soha ilyen kietlennek nem látta az otthonát. Néhány bútordarab, amely valamikor az édesanyjáé volt, egy fakuló szőnyeggel letakart szalmazsák, a falon egy szentkép s egy-két sárguló fotográfia. Ez volt az egész berendezése.

Kinézett az ablakon : havas táj terült el a szeme előtt, azon túl szürkés ködhomályban alacsony hegylánc. Fekete sáv kígyózott a behavazott tarlón át, a hegyek irányába. Egy mezei út volt, amelyet jól ismert. Hányszor indultak ezen az úton Nadine= val, ha kilovagoltak a szabadba! —

Az ágyra dobta magát. Gondolkozott. Mit is kezdene, ha valóban —? Ha csakugyan füstbe menne az a nagy boldogság, amelyet oly biztosra vett, mint azt, hogy él és hogy van becsülete? Hát lehetne=e még maradása ebben a városban? Helyeztesse át magát máshová? Hová? Csalódásá= nak emléke követné mindenüvé. Fogjon vándor= botot és mondjon istenhozzádot a katonaságnak, az öregnek, a hazának és kalandormódjára próbál= jon szerencsét? Avagy nem volna=e legokosabb, ha rögtön végezne magával?

Ettől a gondolattól hirtelenül feleszmélt. Mert ennyire még sem volt szabad elveszítenie az eszét. Vagy csak nem hitte, hogy ilyesmire is érdemes egy leány, aki máról=holnapra úgy hagyta a fa= képnél, mintha rossz keztyűt dobna el magától?

Ismét kiesett a tekintete az ablakon s egyszerre úgy volt, hogy mint régen ott lovagolt Nadine oldalán. Előbb lépésben, azután a mezőkön ke= resztül, egészen az erdő széléig. Majd bebujtak a lombos fák alá. S amint szótlánul haladtak egymás mellett, a nap az ágakon át mindenféle furcsa alakokat rajzolt a földre, de Nadine ruhájára is. És úgy tűntek tova mint a gondolatok. Az álmok.

Elmosolyodott.

— Nadine az enyém, a többi mellékes és jelen= téktelen, — szólt fennhangon és felült. — Szeret, tudom, akármit is beszélnek az emberek. És ami Garamváry urat illeti, majd elintézem a dolgát. Ha sánta is vagyok, nyomorék : a karom egészsé= ges, a szemem biztos. Csak nem fogom eldobni a fegyvert, még mielőtt elvesztettem volna a csatát?

Erőt merített ebből a gondolatból. Úgy érezte, hogy még nem vészett el semmisen. Legszívesebben azonnal rohant volna Szirákyékhoz, de ezt nem tehette. Hisz Péterfalván volt!... Nem maradt más hátra, mint bevárni a reggelt.

Fal felé fordult és előbb kéjjel eszelte ki a legborzalmasabb vágásokat és lövéseket, amelyeket túlhevített képzeletében már előre applikált ellenfelének, majd, emlékezetébe idézve a multnak édes emlékeit, felülkerekedtek benne békésebb érzelmek is.

Végül elnyomta az álom.

*

Besötétedett, mire felébredt. Első percben azt sem tudta, éjjel van-e, vagy kora reggel? Gyertyát gyújtott s ekkor látta, hogy hét óra. Fel akart ugrani, de a lába nem engedte. Így tehát csak óvatosan, botja segítségével kelt fel és íróasztalához sántított, ahol lámpát gyújtott, tanulni akart, mint minden nap ilyenkor, előkészülni a hadiiskolára. De egy könyv feküdt előtte, amelyet Nadine küldött volt neki, mikor ágyának dült. *Emberek a kövek között*. Tormay Cecile regénye.

Leült és bár már elolvasta volt a regényt, gépiesen utánanyúlt és újból belemélyedt egyik-másik részletbe, amelyet különösen kedvelt. Szerette a könyvet, mert néha úgy érezte, hogy nem is az író, hanem az szól hozzá belőle, akiért most annyit szenvedett.

Halk kopogtatás zavarta meg az olvasásban.

Felriadt és az ajtó felé nézett. A kopogás megismétlődött, de nem az ajtó irányából jött, hanem az ablak felől.

— Mi az ördögöt akarnak tőlem? — szólt önkénytelenül és az ablakhoz vonszolta magát. Az üvegen keresztül nem látott senkit, oly sötét volt odakint.

Kinyitotta az ablakot. Jeges szél csapta meg az arcát. Ugyanabban a pillanatban egy izgatott női hang ütötte meg a fülét:

— Segítsen be gyorsan, az Istenért, Pista! A nyomomban vannak.

És máris megjelent az ablak párkányán két női kar, majd egy a hidegtől vagy az izgalomtól kipirult bájos női arc, állig bundában. Sziráky Nadine volt.

Lengyelháznak elállt a lélegzete, azért ösztönyszerűen kinyújtotta a karjait s minden erejét megfeszítve, egy fogással beemelte a leányt a szobába.

— Oltsa el a lámpát, vagy eressze le a függönyt, — rebegte Nadine magánkívül. — Gyorsan, gyorsan!

Ezzel maga csapta be az ablakot s mialatt Lengyelházy, aki sehogysem tudott magához térni a meglepetéstől, leengedte a vasredőt, Nadine már az íróasztalnál termett és kifújta a lámpát. Koromsötét lett a szobában.

A tiszt néhány másodpercig egészen megdermedve állt. De azután hirtelenül abba az irányba vetette magát, amelyben váratlan látogatóját sejtette.

— Nadine! — kiáltott magánkívül. — Mit jelentsen ez? Mi történt?

— Hallgasson, az Ég szerelmeért, — intette őt csendre a leány, görcsösen belekapaszkodva abba a két kézbe, amely őt a sötétben kereste. — Nem hallja?

Lengyelházy visszafojtott lélegzettel figyelt. Csakugyan: előbb csak a távolból, azután mindközelebbről hallatszottak egy siető férfi lépései. De az illető tovább sietett, mindjobban eltávolodott a nesz, végül teljes csönd lett, halálos csönd.

Nadine fellélegzett.

— Hál' Istennek, — mondta halkan, de már bátrabban. — Szerencse, hogy nem kopogtattam be idegenhez, mégis jól emlékeztem az ablakára . . .

Most csináljon világosságot! És az ajtó? Be van-e zárva?

— Be . . . — felelte Lengyelházy, aki még mindig csillagokat látott maga előtt, mindenféle színekben, semmi egyebet. Azután remegve magához húzta a leányt és ismételte: — Nadine, de mi történt?

Nadine habozva elhárította magától az ölelést:

— Előbb gyújtson lámpát, majd mindent elmondok . . .

Ezzel, a sötétben előretapogatózva, néhány lépést tett a pamlagig, míg Lengyelházy ezalatt nagy sietségében valóságos gyufatüzijátékot rendezett, míg végre sikerült a lámpát meggyújtania.

Hátrafordult. Végre látta, saját szemével látta azt, aki e pillanatban számára boldogság, öröm, fájdalom, szenvedés volt egy személyben. Még mindig kételkedve, összecsapta a kezét.

— Nadine! — kiáltotta. — Nem álom ez?

A leány levetette a bundáját, kalapját pedig egy kis asztalkára rakta, amely a pamlag mellett állt. Kedvesen, szeretettel nézett a fiúra. És mégis volt valami a tekintetében, amitől Lengyelházy megremegett.

— Nadine! — ismételte, — beszéljen már!

— Üljön ide mellém, — felelte Nadine — és figyeljen minden szavamra. Nincs veszíteni való időm és kell, hogy megértsen. Vagy jobban mondva, hogy félre ne értsen. Igen nagy dologról van szó . . .

Lengyelházy még egy ideig habozva állt, azután a pamlaghoz sántított és leült, lehúzva maga mellé Nadinet.

— Be különösen mondja ezt, — szólt remegő hangon, — félek, hogy valami borzasztót, valami retteneteset fogok hallani.

— Az is. Borzasztó, rettenetes, — hagyta rá Nadine minden kertelés nélkül és lehorgasztotta a fejét. De azután ismét erőt vett magán, hirtelenül

feltekintett és Lengyelházy homloka elől elkapva a kezét, a szemébe nézett. — Maga ezerszer megmondta nekem, hogy szeret, Pista! Azt is mondta, hogy nincs az az áldozat, amelyet meg ne hozna értem. Igaz?

— Igaz. Ma is azt mondom.

— Lássa, Pista, ezt vártam magától. Én meg azt mondom magának, hogy én is úgy szeretem, mint azon a napon, amelyen bevallottuk egymásnak nagy szerelmünket. Úgy szeretem, amint erre szégyen szívem csak képes. És mégis: kell, hogy visszaadjuk egymásnak a szabadságunkat.

Lengyelházy felkacagott és ellökve magától Nadine kezét, felugrott.

— Sejtettem, hogy ez lesz a vége ennek a gyönyörű bevezetésnek! Észem ágában sincs. Talán amiatt a sehonnai miatt, aki, senki se tudja, hogyan, egyszerre csak megjelent az életében és a fejébe vette, hogy se szó, se beszéd, éppen azt fogja feleségül venni, akit én szeretek s aki az enyém? Csodálatos! S én ezt nyugodtan nézzem, törődjek bele a balsorsomba, keresztény megadással, talán még az áldásomat is adjam magukra? Akkor, amikor maga mondja, hogy szeret? Nadine, Nadine! Csak nem képzeli?

— Értem az elkeseredését, Pista, — felelte a leány látszólagos nyugalommal, — de még azt is megérteném, ha ezek után egyszerűen kiutasítana. Szószegőnek fog tekinteni, tudom — —

— Micsoda beszéd ez! — szakította félbe indulatosan a tiszt. — Csak nem hiszi, hogy egy pillanatig is kételkedhetnék őszinteségében? Világos, hogy nem a saját jóvoltából beszél így! Valami gonosz, érthetetlen kényszer alatt áll, látom! Ez az egész idea nem fogamzott meg a maga fejében, az én egyetlen, imádott kis Nadineom fejecskéjében!

— Nemis, — felelte, szomorúan rázva a fejét

Nadine, mialatt Lengyelházy mintegy erőtllenül ismét ledült mellé a kerevetre. — Nem szeretem azt az embert.

— És mégis hozzá menne? És mégis azt követeli tőlem, hogy lemondjak magáról?

— Igen . . .

— Soha. Nem mondok le. Eszem ágában sincs. Hja, ha azt mondaná nekem : nézze, kedves Pista, mi szerettük ugyan egymást, nagyon boldogok voltunk, néhány kellemes órát is töltöttünk egymással, de jött egy harmadik, akit jobban szerettek — lássa Nadine, ez esetben szó nélkül félreállanék. Összeszorítanám a fogamat s ha fájna is — mert fájni fájna, az bizonyos — mégis meghoznám az áldozatot, mert tudnám, hogy a maga boldogságáról van szó. De így? Azt akarja, hogy én magam, sajátkezűleg juttassam egy szerencsétlenségbe, amelyet megpróbálna élte utolsó napjáig? Nem, édes Nadine, ezt hiába várja tőlem! Ellenben teljesen tisztában vagyok vele, hogy mit kell tennem. Ezt az akadályt, hál' Istennek, még el tudom távolítani boldogságunk útjából, nyugodt lehet. Vagy ő, vagy én. És biztosíthatom, hogy nem én maradok a porondon!

— Ezzel egyikünkön sem segítene, édes Pistám, — szólt Nadine elhárító kézmozdulattal. — A baj sokkal nagyobb, mintsem gondolná. Még magam sem sejtettem, néhány nappal ezelőtt . . .

— Mindegy. Megölöm azt a bitangot.

— Ne is gondoljon ilyesmire. Feltéve, hogy csakugyan így vagy úgy sikerülne is elhárítani az erről az oldalról fenyegető veszedelmet : az mitsem változtatna a helyzetemen. Mászt léptetnének az ő helyébe, még pedig gyorsan. Mert különben — —

— Tessék? Ezt nem értem.

— Elhiszem. Teljesen tönkre mentünk, Pista! Sohasem voltunk olyan gazdagok, mint amilye-

neknek gondoltak. Vagy húsz év óta tízszer annyit költünk, mint kellene, a birtokunkon pedig már annyi a teher, hogy néhány ezer koronáért el kellett kótyavetelni... Három év óta uzsorakamat mellett kölcsönként pénzeken élünk — és mindez miért? Hogy minden a régiben maradjon. Hogy ne kelljen lemondani semmiről sem. Ma már a hurok mindnyájunk nyakán vannak és mindjobban húzzák, szorítják. Egyetlenegy dolog menthet meg bennünket: egy jó parti. És mivel egyesegyedül én vagyok az, hármunk közül, aki megteheti ezt az ugrást a sötétbe: hát meg kell tennem. Mert ha nem teszem, még pedig gondolkozás nélkül: kidobják apát az állásából és kilakoltatnak bennünket a saját bútorainkból...

Lengyelházy tágranyílt szemekkel, majdnem bambán hallgatta a vészírt. Amikor Nadine elhallgatott, megsemmisülve lehorgasztotta a fejét és ökölbesorított kezét a homlokához nyomta, amelyben úgy kalapált a vér, mintha most és most repedne széjjel a koponyája.

— Istenem, teremtőm, — nyögte végre, — miért vagyok ilyen szegény, nyomorult koldus! Miért nem vehetem meg magát, az apját, az anyját, az egész főispánsággal meg a bársonyszékkel együtt! A lelkemet, az üdvösségemet odaadnám érte!

Keserően, bánatosan felkacagott és hátradobta magát.

— Pfuj, Pista, — szólt Nadine és az izgalomtól jéghideg kezével végigsimította Lengyelházy hátlantékát. — Ez a beszéd nem méltó magához. De — tette hozzá kis idő múlva egészen halkan, — ugye, Pista, most már maga is belátja, hogy nincs más lehetőség? Kell, hogy feláldozzam magamat! Apa teljesen Garamváry atyjának kezében van. Ki sem merem mondani, hogy mekkora összeggel tartozik neki! De az öreg Garamváry biztosította

apát, hogy az esetben, ha ez a házasság létrejön, ismét teljesen talpra állít bennünket.

— Gyönyörű dolog, mondhatom! — szisszent fel Lengyelházy.

— Az élet néha nagyon kegyetlen, — felelte Nadine, — de nincs menekvés. Apa már néhány nappal Garamváry érkezése előtt példázgatott kétségbeejtő helyzetünket illetőleg, azután feltárta előttem a való igazságot. Garamváry azt állítja, hogy réges-régen szeret engem, de került, mert tudom is én, félt, hogy nem tehetne boldoggá. Most azonban, hogy tudomást szerzett a helyzetről, előállt. Inkább ő, mint más, azt mondja.

— A gazember, a gazember! — nyögte Lengyelházy magánkívül. — No és? Mi történt azután?

— Édes Istenem, az történt, aminek történnie kellett. Megkérte a kezemet.

— És maga igent mondott?

— Feltételesen. Még nem vagyok szabad. A szüleimről van szó, Pista! Ha az életemet követelnék, azt hiszem, azt is odaadnám. Tőlük kaptam . . .

— Megáll az eszem! S én most egészen egyszerűen, nyugodtan törődjek bele egy helyzetbe, amelyet egy önző, betegesen ambiciózus öreg ember teremtett!

— Édes Pistám, maga nem gondolja meg, hogy mit beszél. Nem akarom védelmezni az apámat, ó nem! De csak képzelje magát az ő helyzetébe! Mit tenne az ő helyzetben?

— Mit? Levonnám a magam személyére nézve könnyelműségemből az összes következtetéseket, de nem üzérkednék a gyermekem kezével. Azt mondanám a leányomnak: — Tégy, amit akarsz!

— Így tett apa is —

— Igen, revolverrel a kezében!

— Téved, Pista. Igaz, hogy apa azt a lehetőséget is érintette, de nem ez döntötte el a sorsomat, —

felelte Nadine határozottan. — Magam akarom így. Saját jóvoltamból áldozom fel magamat, nem kényszerít rá senki. Egyetlenegy ember akadályozhat meg abban, hogy végrehajtsam a szándékomat : maga.

— Ugyan ne beszéljen ilyeneket!

— Maga egyesegyedül. De remélem, nem fog élni ezzel a jogával. Nem fog megakadályozni abban, hogy megtegyem a kötelességemet.

Nadine elhallgatott. Lengyelházy sötéten nézett maga elé.

— Borzasztó, amit tőlem követel, — szólt azután. Látszott rajta, mint gyöttri a fájdalom, a kétségbeesés. — Én, én dobjam el magamtól a boldogságomat! Magát pedig sajátkezűleg taszítsam a mozsárba! Adjam vissza a szavát!

— Igen, Pista. Azért jöttem, hogy erre megkérjem. A szüleim el sem akartak engedni hazulról, tehát megszöktem. Tudtam, hogy csak kifogás volt, amikor délelőtt azt mondta, hogy ki kell mennie Péterpusztára. De Garamváry észrevette a szökésemet. Követett. Úgy rohantam, hogy majd belefulladtam, csakhogy utól ne érjen. Sikerült . . .

Lengyelházy görcsösen rángatódzott. Lélegzete gyors volt és nehéz. Hol Nadinera, hol a padlóra nézett — rettenetesen küzdött magával.

Hirtelenül ráborult Nadine kezére és megcsókolta. De aztán ismét felült és mintha valami belső, lelki félelem gyötrené, egészen közel bújt a fiatal leányhoz. Égő arcához nyomta a homlokát. Mintha védelmet keresne valami láthatatlan veszedelem elől.

Nadine önkénytelenül a nyaka köré fonta karjait. Így ültek néhány percig mozdulatlanul. Nem szóltak semmit. Az egyik hallotta a másik szívdobogását.

Lengyelházy lassan megmozdult. Kezei idegesen, nyugtalanul végigkúsztak Nadine hajlékony,

meleg testén, amelyből csak úgy áradt az élet, a fiatalság varázsa.

Pillanatra elkábultak. Mindszorosabban kerültek egymáshoz s egyetlen, nagy, édes vágygá forrott össze minden érzelmük. Elhomályosodott minden egyéb gondolat.

Egyszerre Nadine kiszabadította magát és felugrott.

— Micsoda örület! — kiáltotta.

— Nadine! . . . — könyörgött, előtte fetrengve, a tiszt.

— Nem, nem, nem! . . . — védekezett halkán és egész testén remegve a leány. — Térjen magához. Hol volt az eszünk?

— Nadine!

— Eresszen el, Pista. Odahaza várnak. Bizonyára már keresnek is mindenfelé. Sietnem kell.

— Azt akarja, hogy meghaljak?

— Pista! Legyen okos!

Lengyelházy felült és dult ábrázattal tekintett maga köré.

— És azt mered a szemembe mondani, hogy szeretsz? Hogy valamikor szerettél? — nyögte, habzó szájjal.

— Most is szeretlek . . .

— Akkor bizonyítsd be. Akkor add fel a küzdelmet. A harcod jobbik érzelmeid ellen, amelyek nincsen semmi értelme. Egész életedet fel akarod áldozni apád miatt annak a másiknak! Akit nem szeretsz. Hagyd meg ezt a pillanatot annak, akit szeretsz!

Felugrott és vadul, majdnem durván magához húzta a leányt.

— Azt akarod? — felelte vontatott hangon, alig hallhatóan Nadine. Nem fejtett ki többé ellentállást. Mintha minden izmából elillant volna az utolsó erő. Még csak a lelke ellenkezett. Tele volt szomorúsággal. Nem a vágyódó élet szólt többé

belőle, hanem a lesben álló halál. — Azt hiszed, — folytatta, — hogy azután is meg tudnád becsülni az emlékemet? Nézd, Pista, én egy szegény nyomorult leány vagyok. Mikor meggondolatlanul ide menekültem hozzád, már semmim sem volt többé, csak a tisztességem. Engedd meg, hogy legalább azt az egyet magammal vihessem az életbe. Amely oly hideg és borzalmas...

Lengyelházy hirtelenül elengedte és hátratántorgott. A fejéhez nyúlt, azután az íróasztalhoz támaszkodott.

— Menj, menj, — szólt rekedten — és ne is lássalak többé.

Nadine habozott.

— Már nem szeretsz, ugyebár? ...

— De. Szeretlek. Rettenetesen szeretlek. Épp azért mondom, hogy menj. Attól félek, hogyha még maradsz, nem kerülsz ki élve ebből a szobából! ...

Oly csúnyán nézett Lengyelházy, hogy Nadine megijedt. Pista nem tréfált, ez komoly volt. Ezt tudta, érezte, még mielőtt elhangzott volna.

Gépiesen a kalapja után nyúlt s a fejébe nyomta. Majd a bundájába bujt.

Lengyelházy nem mozdult. Görcsösen kapaszkodott az íróasztalba.

Nadine az ajtóhoz lépett.

— Nem fognak meglátni? — kérdezte itt bizonytalan hangon, kerülve a férfi tekintetét.

— Nem, — felelte a tiszt keményen. — Sötét van odakünn s ilyenkor^{no} nincs idehaza senki ...

— Akkor megyek.

— Isten veled, Nadine.

Nadine megfordította a kulcsot a lakatban.

— Isten veled, Pista.

Lengyelházy mozdulatlanul állt. Mereven nézett az ajtóra. Arra az ajtóra, amelyen láthatatlan koporsóban kivitték az életét.

III.

Nadine jól sejtette. Otthon csakugyan megdöbbenéssel vették észre távozását és hogy Garamváry is szó nélkül eltűnt, ez csak fokozta Szirákyék idegességét. Mert ismerték a leányukat és tudták, hogy miért távozott hazulról. Másrészt pedig rettegtek attól a gondolattól, hogy utolsó pillanatban füstbe mehetne minden. Hogy terveik hajótörést szenvedhetnének Lengyelházy ellentállásán — Nadine bevallotta volt, hogy ki bírja a szavát — vagy pedig azon, hogy Garamváry, tudomást szerezvén a leány szerelméről, meggondolhatná a dolgot és keresztülhúzhatná összes számításaikat. Arra persze, hogy Nadine nem egyikénél azoknál a családoknál, amelyekkel fenntartott bizonyos szorosabb érintkezést, hanem egyenesen a kaszárnyában, Lengyelházy lakásán találkozhatna szerelmesével: Szirákyék persze nem gondoltak.

Garamváry sem gondolt erre a lehetőségre, amikor — nem sejtve, hogy Nadine őt észrevette — utána indult. Csak amikor mindjobban kikerültek a városból és Nadine, hogy üldözője nyomát veszítse, egyik ismeretlen utcából a másikba kanyarodott, míg végre a laktanya előtti nagy térségre értek: eszébe jutott Garamvárynak a mise utáni jelenet. Azzal a kis hadnaggyal, aki olyan nagyon haragudott reá, hogy látszott rajta, mily szívesen fojtaná meg egy kanál vízben. De Nadine nem tartott a laktanya kapuja felé, hanem a különböző épületeket elzáró fal mellett elsurranva, tovább sietett, egyenesen ki a városból. Azután hirtelenül jobbra fordult és megkerülte a laktanyához tartozó utolsó épület sarkát is. Garamváry aggódva és izgatottan, de tele kíváncsisággal, meggyorsította lépteit. Azonban, amikor ő is a sarokhoz ért, észrevette, hogy nyoma veszett a leánynak. Nem volt sehol.

Biztosra vette, hogy a rosszul világított járdán tovább haladva, mégis csak valami hátsó kapuféléhez fog érni s hogy Nadine bizonyára azon tünt el a szeme előtt. Mekkora volt tehát a meglepetése, amikor az épületekkel váltakozó hosszú fal végéhez érve, sehol semmiféle kaput, de még ajtót sem látott! Bosszankodva megállt és gondolkozott. Szerinte csak két lehetőség létezett : vagy elhagyva az utat, csakugyan ki a városból, a mezők felé irányította lépteit Nadine, vagy pedig, mégis csak egyenesen tovább haladva és felhasználva a kedvező sötétséget, megkerülte a laktanya utolsó sarkát is és most már ellenkező irányban sietett visszafelé a városba, valahová . . .

Garamvály az első pillanatban vissza akart fordulni, de azután másképp határozott. Most, hogy elvesztette Nadine nyomait, meddő volt minden további kutatás s legfeljebb csak véletlenül akadt volna rá, eshetőség, amelyre számítani nem lehetett. Így tehát lassú léptekkel ő is tovább ment, vissza a városba, egészen a főispáni palotáig. De a kapuhoz érve, nem fordult be, hanem elhaladt mellette és bizonyos távolságban, ahonnan kényelmesen szemlélhette az utca mindkét végét, felállt, majd kezdett fel-alá járni. Mert egyik vagy másik oldalról okvetlenül kellett Nadinének jönnie s az irányból esetleg lehetett következtetni is . . .

*

Amint így, magasra feltűrt prémgallérral járt-kelt, akaratlanul is megállapította, hogy voltaképpen nevetséges szerepre vállalkozott, amikor saját magánál beállt detektívnek. Először is világos volt, hogy most, hogy elvesztette a nyomokat, semmiképpen sem kaphatja rajta a leányt olyasmin, amiből kázust lehetne csinálni. De nem is kívánt kázust csinálni semmiből sem. Mert hiszen az, hogy Nadinének még a multból kifolyólag voltak-e

titkos útjai, vagyis, hogy eddig érdeklődött-e más iránt vagy sem, leendő házasságuk szempontjából — az ő szemében legalább — amúgy is teljesen mindegy volt. Ez a házasság nem volt szerelmi házasság. Ebben Garamváry azok után, ami közte és Nadine között történt, egy pillanatig sem kételkedett. Azt sem nem nézte, sem nem kereste. Nem mintha ellensége lett volna a szerelemnek. Dehogy! A szerelem szerinte létszükséglet volt, épp úgy, mint étel, ital, levegő. De csak az a szerelem, amelyet ő tekintett annak, az a szerelem, amely tegnap született, holnap már meghal, az a szerelem, amely két lénynek egymásért való pillanatnyi vágyakozásából indul és leéli magát minden családi vagy társadalmi következményekre való tekintet nélkül, az a szerelem, amely ment azoktól a bilincsektől, amelyeket házasságnak szoktak nevezni. Ezt a szerelmet, igenis, ismerte, csak ennek a szerelemnek ismerte el a létjogosultságát is. Ennek hódolt már akkor is, amikor még egészen zöld gyerek volt s nem volt szándékában lemondani róla a jövőben semmiféle hazugság kedvéért sem. Mert a házasság ismét más lapra tartozott. Áldozat volt, amelyet, szerinte, egyszer meg kellett hoznia mindenkinek, aki társadalmi téren érvényesülni akart. S ebben a tekintetben még nagyon sokat várt a jövődtől. Biztosra vette, hogy el is éri célját.

*

Bár igen sokoldalú, de felületes nevelésben részesült, úgy hogy mindazt, amit tudott, inkább csak rendkívül könnyű felfogásának, természetes eszének, mint komoly tanulásának köszönhette, ezen nevelés külső körülményei majdnem szolgaiasan alkalmazkodtak ahhoz a módszerhez, amellyel rendszeren csak főúri családoknál találkozunk. Alig volt öt éves, már francia, később angol nevelőnő került a német *nurse* mellé s amikor tíz éves lett, az egy-

mást elég gyakran felváltó kisasszonyok mellett preceptor kezébe került az oktatása. Ez a férfiú, aki azelőtt két-három grófi családnál töltött be hasonló hivatást, gondolatban még most is azokban a körökben élt, amelyekről úgy beszélt, mintha az ember egyáltalában csak a bárónál kezdődne. Élénk színekben ecsetelte az amúgy is nagyravágyó, kényelemszerető fiú előtt a vidéki kastélyok életét, a főúri mágnás paloták pazar berendezését, rajongott a lóversenyért, sokat regélt a vakációk alkalmával az illető családokkal tett külföldi útjairól és a Garamvály-gyerek legnagyobb örömeire előszere-ttel szidta a zsidókat, egészen addig, amíg az ő jelenlétében egy szép napon Garamvály arcul nem ütötte a fiát, mert az asztalnál kinyilatkoztatta, hogy a szeme közé köpne a saját apjának, ha rájönne, hogy zsidó vér folyik az ereiben. De amikor megtudta, hogy ennek a pofonnak sokkal súlyosabb oka van, mint amilyent az atyja felháborodása mögött sejtett, — körülmény, amely egyébként a preceptor úr előtt is felfedezés számába ment, — öngyilkos akart lenni. Hogy még sem próbált véget vetni szerinte elhibázott életének, kevésbbé annak tudható be, hogy az öngyilkosság módjára, azaz arra nézve nem tudott magával megállapodni, hogy bicskájába dőljön-e vagy lenyelje-e a tanár úr gyufaskatulyáját, mint inkább a megértő szívnek, amelyre anyjánál talált.

Ez az asszony, aki nem volt kevésbbé ambiciózus, mint a fia, teljes mértékben átérezte a kis Dezső nagy fájdalmát, mert amilyen boldog volt akkor, amikor Garamvály a szegénységből, nélkülözésből hirtelenül jólétbe, kényelembe ültette s a fájának jellemző, nő és gyermek iránti határnélküli áldozatkészséggel mindennel elhalmozta, amit csak megkívánt: olyan szerencsétlennek érezte magát ké-sőbb, amikor az őt körülvevő aránylagos fényűzés és figyelem már eloszlatták volt az újdonság vará-

zsát, amikor ismét eszébe jutott, hogy született Igaltóthy Paula s hogy csak kis szerencsével férjhez mehetett volna egy herceghez is. Arra persze már nem gondolt, hogy amikor Garamváry megkérte a kezét, már közel három évtized nyomta sóvány vállát, azt viszont, hogy, amint mondták az emberek, ő volt egyike a legcsúnyább lányoknak a megyében, sohasem hitte, de nem is tudta talán.

Garamváryné tehát könnyezve vigasztalta a fiát, akit végre sikerült meggyőzni, hogy benne nem is az atyja, hanem az anyja vére, azaz igazi, hamisítatlan Igaltóthy vér dominál, vagyis egy családé, amely származás tekintetében az ország mágnásaival bátran felveheti a versenyt. Ebbe a gondolatba kapaszkodott azután görcsösen a kis Dezső is.

*

Mikor már nagy fiú lett belőle és letette az érettségit, az atyja külföldre küldötte. Egymásután beiratkozott a genfi, berlini, párisi egyetemeken, el látogatott Angliába is és jól lévén ellátva az ereszénye, kiélvezte az életét. Kerülte honfitársai társaságát és kizárólag az illető ország fiatalságához csatlakozott, vagyis olyanokhoz, akiknek bátran beszélhetett az Igaltóthy-nemzetségről, de még a Garamváry-név történelmi jelentőségéről is. Mégis ismét haza kellett jönnie, abba a milieube, amelyben, úgy érezte, senki, semmi sem volt, amelyből nemcsak maga, hanem sok más is, vágyódva lefelé és felfelé vetett sóvárgó tekinteteket azok után, akiknek nem volt mit tagadniok . . .

De nem bírta ki soká otthon. Visszavágyódott külföldre s ha — atyja kívánsága szerint — csakugyan el is végezte a jogot és gyors egymásutánban le is tette a szigorlatokat, erre éppen az a vágy bírta, hogy mielőbb kikerüljön. Azonban még most sem tehetett kedve szerint, mert abbeli reménye, hogy hirtelen magas növésére való tekintettel a

katonai szolgálatra alkalmatlannak fogják minősíteni, nem vált be. Le kellett tehát szolgálnia ezt az egy esztendő. Egy akkoriban Bécsben állomásozó dragonyosezredhez kívánczozott, mivel Pesten semmi körülmények között sem akart szolgálni. Eleinte jó dolga volt, mert elhitték az önérzetes fellépésű, csinos fiúnak azt a sok mindent, amit magáról, családjáról, társadalmi pozíciójáról beszélt, de amikor azután kiszivárgott, hogy ezek a dolgok csak a képzeletében léteznek, alig várta, hogy vége legyen ennek a megpróbáltatásnak is. De semmi sem tart örökké. Az év letelt és tartalékos tiszt lett belőle.

Ismét útnak indult, ezúttal Amerikába. De a derék *yankee*-k sehogy sem bírták kivívni Garamvály Dezső rokonszenvét. Egyáltalában nem volt barátja a demokrata életfelfogásnak, az a faj, amelyet legszívesebben egészen eltüntetett volna a föld kerekességéről, valósággal grasszált az Új Világban s amikor egyszer New-Yorkban, az ötödik avenue egyik palotájában az egybegyűlt előkelő társaság élénk helyeslése mellett egy ismert multimilliomos büszkén zsidónak vallotta magát: Garamvály gondolkozás nélkül megváltotta a hajójegyt és Londonba menekült. De itt is épp úgy, mint odaát, a nagy vizen túl, az embereknek volt egy közös tulajdonsága, amely igen kellemetlenül érintette. Bárkivel megismerkedett, mindenkinek az első kérdése, amelyet hozzá intézett, az volt: Mivel *foglalkozik?* vagy: Mit csinál az *üzlete?* Hogyan *haladnak* a dolgai? Mennyit *keres* egy esztendőben?

Ezekre a kérdésekre nehéz volt felelnie, mert azt, hogy legszívesebben kis színésznővel *foglalkozott*, hogy legfeljebb a lóversenytéren csinált — elég rossz — *üzleteket* a játék istenével, hogy *haladni* csak kocsin vagy autón szokott s végül, hogy többet *keresett* az atyja által táplált pénztárcájában, mint amennyit ott találhatott: ezt csak nem köthette az emberek orrára? Ha pedig a munkáról, mint olyan-

ról alkotott nézeteit fejtegette volna előttük, bizonyára meg sem értik ezek az *önkéntes rabszolgák*, tehát meg sem kísérelte, hogy meggyőzze őket. Amint egyébként is az volt a nézete, hogy az ő elveit gyakorolni kell, nem pedig hirdetni. És ez magából az elvből következett, amely szerint az emberek két kategóriára oszlanak: olyanokra, akik dolgoznak, vagyis a butákra és olyanokra, akik mássokkal dolgoztatnak: az élelmesekre. Ő az utóbbiak zászlajára esküdött.

Szerinte az okos ember hivatása az volt, hogy saját energiájának legnagyobb kímélése mellett, a kisebb intelligenciájú egyéneket szellemileg irányítsa, mely feladatnak csak akkor felelhet meg, ha távol tartja magát minden fárasztó munkától. Saját személyét illetőleg úgy érezte, hogy egyelőre még ráér belépni eme szellemi irányítás *aktív* körébe, aminek legjobb előiskolája a minden gondtól és benyomástól ment, tisztán kontemplatív életmód volt. Utóbbira Páris sokkal több alkalmat nyújtott neki, mint az angol főváros. Ezért aztán vissza is tért a Szajna partjára, ahol néhány régi bohém barátja társaságában hódolt elveinek és — amint mondta — *kiépítette individualitását*.

Lehet, hogy ebbe előbb únt bele, mintsem maga gondolta, de lehet az is, hogy atyjának egyre fenyegetőbb levelei hatottak rá, — az utóbbi minden anyagi támogatás megvonását helyezte már végül kilátásba, — annyi tény, hogy két évvel a háború kitörése előtt mégis csak visszatért Budapestre, ahol nagy és heves jelenetben kifejtette atyja előtt elméletét.

Garamváry Emil, aki szükség esetén maga is tudott szónokolni s aki éppen ezért nagyon jól tudta, hogy mennyi értéket lehet szavaknak tulajdonítani, beadta a derekát, de csak látszólag. Elismerte ugyan a fia elméletét, de ugyanakkor elfogadtatta vele azt, hogy beülteti néhány olyan vál-

lalatba, amely neki köszönhette keletkezését. Természetesen csak oly célból, hogy ott *szellemileg irányítson*, továbbá, hogy fellép országgyűlési képviselőnek, ahol *külföldön szerzett bő és alapos tapasztalatait* nemcsak az ország, hanem a saját érdekében is értékesítheti . . .

Ezek a fejtegetések nem tévesztettek hatást és így történt azután, hogy egy felvidéki választó kerület mandátumában beállott üresedés alkalmával Garamváry Dezső bekerült a magyar parlamentbe, ahol az igazságügyi tárca tárgyalásakor a *fiatalok kriminalitásá*-ról elmondott szűzbeszédjével is már meglehetősen nagy feltűnést keltett. Senki sem tudta persze, hogy az ezekben a kérdésekben való látszólagos nagy jártasságát egyszerűen annak köszönhette, hogy beszédje előtt figyelmesen átolvasta a Pallas és Brockhaus=lexikonoknak vonatkozó oldalait, amihez néhány általános természetű és mindenestre eredeti megjegyzést fűzött. Például, hogy ott, ahol azzal állunk szemben, amit a bírósági nomenklatura *tolvaj szellem* elnevezés alatt ismer, a javítóintézetekben való elhelyezés helyébe törvényhozási úton olyan intézkedéseket kellene léptetni, amelyek alapján az ilyen kiskorúak vagyonos családoknál volnának egy-két évre elhelyezendőek, mert csak olyan helyen tanulnak megbecsülni azt, ami a másé, ahol van, nem pedig ott, ahol nincs, mint éppen a nevelőintézetekben.

A *gyermekölés és kitétel* oly gyakori eseteit viszont azáltal vélte legcélszerűbben csökkenteni, hogy az állam minden törvénytelen gyermek születését prémiummal jutalmazná meg, amely a gyermek által elérendő bizonyos kor beálltával megismételtetnék, kiadás, amely részben a fogházak és javítóintézetek, illetve alkalmazottak számának apasztása, részben pedig a hadkötelesek kontingensének várható emelkedése által ellensúlyoztatnék. Hozzátette meg azt is, hogy bár az ilyen prémium meg-

állapítása ellen némelyek erkölcsi okokból bizonyára tiltakoznának, ez a kifogás már azért sem volna helytálló, mert magának az említett bűnek kiküszöbölése olyan vívmánynak tekinthető, amelynek erkölcsös voltához szó sem fér.

A t. Házban erős tiltakozással, néha gúnyos közbeszólásokkal fogadták ugyan az újdonsült honatya merész és szokatlan fejtegetéseit, mindazonáltal élénk figyelemmel hallgatták végig nemcsak a padsorokban rendesen nagyokat ásítózó képviselők, hanem a karzaton ülő hölgyek is.

A Borsszem Jankó megállapította, hogy ezen «balgaszűz beszéd» után még sok «szűzsületlent» várhat az ország ettől a «garamvárybonciásdiaktól» és sürgette a szülészeti klinikák szaporítását, míg Reb Menachem Cziczeszbeiszer szörnyű átkozódásai közé felvette azt is, hogy «ledjél te egy vagyonos csolád és járjanak hozzád kiskorú tulvaj=szellemek . . .»

De mindezek az élcelődések korántsem ártottak Garamvárynak, sőt máról=holnapra ismertté tették a nevét a politikai világban s amikor azután egymás után szóra jelentkezett más tárgyaknál is, amelyeket most már kevésbbé utopista, mint reális, azért mindig sajtóságos és eredeti színben világított meg, kezdték komolyan venni a Ház minden oldaláról és senki sem kételkedett abban, hogy vele széles tudású, nagy előkészültségű és sokat olvasott férfiú került a törvényhozás testületébe. Ennek a kézzelfogható eredménye azután az volt, hogy még néhány ipari vállalat, sőt egy nagy bank is beválasztotta az igazgatóságába, úgy hogy még az atyja is meglepéssel megállapította, hogy igazi Garamváry. Garamváryné ez ellen tiltakozott ugyan és mindent az Igaltóthy=nemzetség ivadéka számára reklamált, de a férje erre csak többszöri gyors egymásutánban vállalt vont.

A fiatal honatya talán maga lepődött meg leg-

inkább váratlan sikerein, de ezt kifelé el nem árulta és olyan arccal járt=kelt nemcsak otthon és képviselőtársai körében, hanem a miniszterek között is, mint aki a löport csak ezután fogja feltalálni. Kéjjel tegeződött a nagy államférfiakkal, épp úgy, mint a fiatal grófképviselőkkal, de mindig úgy tett, mintha csak az elkerülhetetlenül szükséges érintkezésre szorítkoznék, mert jól tudta, hogy az általa titokban még mindig annyira gyűlölt faj egyik legkellemetlenebb tulajdonsága — a tolakodás. Már pedig félve került mindent, ami származására emlékeztette volna az embereket s ebben a külseje nagy segítségére volt. Biztosra vette, hogy a végén maguktól fognak közeledni, akiknek társaságáért olyan nagyon vágyódott.

Igy is volt. Szép lovai, jókiállítású fogatja, fölötte csinos barátnői, az a nimbusz, amely minden mulatóhelyen körülvette, meg is szerezte neki egyik-másik földi javakban éppen nem dúskálkodó fiatal mágnás képviselőtársának barátságát. Készséggel, bizonyos bonhomióával vállalkozott a mentor szerepére, megosztotta velük azt, amije volt, néha még a barátnőit is, de még most sem követelt ellenszolgáltatást. Ösztönszerűleg érezte, hogy társadalmi pozíciót férfiúnak csak — asszony tud biztosítani.

Ez az okoskodás érlelte meg benne azt az elhatározást, hogy ambícióinak meghozza ezt az áldozatot is. És amikor az atyja szóba hozta előtte a Sziráky-kombinációt, a talaj már benne elő volt készítve. Látásból már régebből ismerte a leányt, — különösen jól emlékezett egy fényképére, amely Szélinzkynél soká kint volt a kirakatban — és ismerte azt a légkört, amelyben szülei mozogtak. S ez a légkör volt éppen az a platform, amelyet maga is nagyobb nehézségek nélkül vélt elérhetni s amelyről azután, az asszonyt felhasználva eszközül, még magasabbra akart emelkedni. Sziráky ugyan nem volt mágnás, de állandóan főúri körökben mozgott,

másrészt oly politikai jövő előtt állott, amelybe ügyesen belekapcsolódni Garamváry Dezsőnek nem látszott nehéznek.

Azért még sem tekintette könnyű dolognak, hogy éppen Sziráky Nadinet hódítsa meg a maga számára és kíváncsi volt, hogy az atya vajjon mire építi számítását? S bár tudta, hogy az utóbbi és a főispán között bizonyos nexus áll fenn, csak most értesült a valódi helyzetről.

— Ez a Sziráky egy nagy úr, de csak addig, amíg én akarom, — jelentette ki előtte az atya azon a nevezetes napon, — ma már teljesen az én kezemen van. Típusa annak a bizonyos magyar középosztálynak, amely menthetetlenül halad a pusztulás felé. Nézd meg a kezét, lábát : olyan kicsiny, hogy más fajbeli nőknek is díszére válnék. Sem ő, sem ősei évszázadokon nem nyulhattak a munkához . . .

— De szellemileg irányítottak! Ezen alapszik a magyar faj szupremáciája! — szólt közbe Garamváry Desző.

— Szellemileg irányítottak, legyen igazad, — hagyta rá Garamváry Emil, — de csak addig, amíg egyedül uralkodott más fajok fölött, amíg az intelligenciát egyedül ők képviselték ebben az országban! De ma már kisiklott a kezükből a kizárólagos vezetés és évszázados mulasztásokat nem lehet máról holnapra jóvátenni. Hiába akad köztük is itt-ott ember, aki felriad ebből a végzetes letargiából és elfoglalja a helyét ott, ahol egyesegyedül eredményesen fel lehet venni a létért való harcot a dolgozók körében : kivétel marad, mert a zöme élehetetlen . . .

A fiatal Garamváry elkezdett fészkelődni. Látta, hogy ismét egyszer össze fognak veszni.

— Hagyjuk ezt, — szólt idegesen, — beszéljünk inkább Szirákyékról.

— Rendben van, — felelte az atya szemhunyorogtatás nélkül és szárazon, ridegen állt elő adatai-

val, amelyekkel számításainak helyes voltát bizonyította.

Garamvály Dezső különös érzelmekkel hallgatta végig a büszke Sziráky László történetét, aki most az előtt állt, hogy vagy hősi pózban bevárja a végleges összeomlást, vagy pedig leánya árán váltja meg a létet. S ennek a furcsa üzletnek ő, Garamvály Dezső legyen akaratnélküli eszköze . . .

De csak egy pillanatig gondolkozott így, mert már a következőben azzal nyugtatta meg lelkiismeretét, hogy tulajdonképpen hallatlan szerencséje volt Szirákynak, hogy éppen az ő kezébe került a helyzet nyitja. Érdekházasságokat kötöttek már azelőtt is, amióta a világ áll, ő pedig érzett magában annyi erőt és értéket, hogy ellenszolgáltatást is nyujthasson annak, aki vele egy közös cél érdekében készült szövetségre lépni. Mert volt egy közös céljuk : az érvényesülés.

*

A Széchenyi-bálon mutatták be Nadinenak, aki akkoriban még nem tudott róla egyebet, mint azt, hogy az atyák jóban vannak s hogy Sziráky Garamvály Emilnek nagy hálával tartozik. A leány tehát úgyszólván egészen elfogulatlanul viselkedett vele szemben s úgy adhatta magát, amilyen igazán volt. S Garamvály Dezső ezekkel az első — bár igen felületes — impressziókkal nagyon meg volt elégedve. Mert egészen jól el tudta képzelni, hogy Sziráky Nadinenal egy emberéleten át jó egyetértésben, fegyverbarátságban lehessen élni. Sőt még azt sem tartotta kizártnak, hogy ezen szövetség első idejét a szerelem illuziójával lehessen körülvenni. A bálterem egyébként nem volt alkalmas arra, hogy első benyomásait legott mélyítse, illetve, hogy Nadine előtt csak távolról is érintse közeledésének célját. A leányt, akinek ritka szépségét és vele született kedvességét ő sem tagadhatta, —

már pedig azt gondolta, hogy igen kényes volt ezen a téren az ízlése, — egész gárda vette körül, fiatal mágnásgyerekek és katonatisztek, akik őt, a clique=jükön kívül állót, határozottan rossz szemmel néz=ték. Így azután megelégedett azzal, hogy inkább csak bizonyos távolságból, külsőleg tanulmányozza azt a nőt, akiről készültek megírni a csillagokban, hogy a felesége lesz.

Nadine a magyar nők átlagánál valamivel nagyobb volt, karcsú, anélkül, hogy sovány lett volna, — a franciák ezt találóan *fausse maigre*=nek nevezik, — haja az a bizonyos aranyszőke, amely közel áll a vöröshöz, de csak akkor, ha áthatja a fény. Garamváry, aki az anyja révén maga is szőke, még pedig világosszőke volt, csak barna vagy feketehajú nőkért tudott lelkesedni, úgy hogy Nadinet illetőleg már előre is megállapította, hogy még az esetben is, ha csakugyan sikerülne egy kis szerelmi illuziót belevinni a játékba, az sohasem fajulhatna el szenvedéllé. Viszont volt valamije a leánynak, ami az ilyenfajta nőknél ritkaság számába ment: a szeme barna volt, tekintetében pedig pillanatról=pillanatra váltakozott a szelidség egy egész különös tűzzel, amelyből sok vérmérsékletre lehetett következtetni. Ami végül minden fenntartás nélkül megnyerte Garamváry tetszését, testének hajlékonysága volt s ez különösen tánc közben jutott nagyszerűen érvényre, anélkül, hogy bármit is elvont volna tökéletesen kiegyenlítődtől nyugodtságából. Bármilyen mozdulatot tett, nem volt abban sem több, sem kevesebb, mint amennyi okvetlenül szükséges — művészet, amelynek elsajátítása még a legügyesebb hivatásos táncosnőknek is (ehhez Garamváry jól értett) sok, sok időre van szüksége.

A bálteremben való ismerkedést minden átmenet nélkül követte a meghívás Kevetúrra. A kérdés ugyanis Garamváry Emil és a főispán között akkoriban már teljesen tisztázva volt s most már

csak rajta és Nadineon mult, lesz-e a dologból valami vagy sem. A viszontlátás a leánnyal már lényegesen más körülmények között folyt le, mint az első találkozásuk. A Sziráky-szülők is azon voltak, hogy a fiatalok magukra maradhassanak s hogy ne zavarja őket senki sem.

De Nadine maga más volt, mint az első alkalommal. Nem volt többé elfogulatlan és nyílt, víg természetete csak elvétve tört magának utat egy bizonyos nyomott zárközöttságon át, amely mögött szem melláthatóan ott ült a bánat.

A Sziráky-szülőkkel Garamváry egyébként egészen nyíltan beszélt a dolgokról. De míg a főispán igen természetesen, minden gőg nélkül, sőt barátságos hangon tárgyalt vele a kérdésről, Szirákyné a szemébe mondta, hogy csak végszükségből mond le leánya tekintetében táplált nagyratörő reményeiről.

— Ismeri a helyzetünket, — mondta neki mindjárt az elején az asszony, — ehhez nincs hozzátenni valóm. Képzelterheti, hogy más terveim voltak a leánnyal! Társadalmi pozíciónk minden reményre jogosított, de a körülmények előtt meg kell hajolnom. Kívánom, hogy sikerüljön megnyernie Nadine rokonszenvét, ha igen: sok szerencsét kívánok mindkettőjüknek. Csak egyre kérem: ne éreztesse sohasem a gyermekemmel, hogy nem egészen a saját akaratából lett a magáé . . .

— Erről meg lehet győződve, méltóságos asszonyom, bár van egy kis tévedés a dologban, — felelte Garamváry nyugodtan. — Nekem is voltak más terveim és Sziráky Nadine korántsem számomra az egyetlen lehetőség. Azok a körülmények, amelyek előtt önnek meg kell hajolnia, számomra nem léteznek. Én csak a leányuk akarata előtt hajolnék meg, de ha igent mond, el fogom tudni vele felejtetni azt, hogy feláldozta magát a szüleiért!

Szirákyné kissé elsápadt, de ez alkalommal már

nem szólt semmit. Garamváry viszont bizonyos kéjjel feltette magában, hogy még gyakran meg fogja neki mondani véleményét, ha egyszer az anyósa lesz.

*

Kevetúri tartózkodásának első napjai elteltek, anélkül, hogy eljövételének igazi célja közte és Nadine között közvetlenül szóba jutott volna. A leány egyenesen került mindent, ami csak távolról is alkalmat adhatott volna e kérdés szellőztetésére, ő viszont úgy találta, hogy a dolog nem sürgős és bizonyos ambíciót fektetett abba, hogy megnyerje Nadine rokonszenvét, barátságát, de talán a szívét is. Tudta, vagy legalább is azt képzelte, hogy mi hat legjobban a nőkre s bár tapasztalatait e téren egészen más körökben szerezte, az volt a felfogása, hogy a nő alaptermészete mindegyiknél egyforma.

Igy eleinte határozottan úgy tett, mintha bizonyos üzleti és politikai kérdések miatt tartózkodnék Kevetúron, amelyeket részben atyja, részben pedig magas befolyású egyének megbízásából kénytelen a főispánnal letárgyalni. Nadinet tartózkodóan kezelte. Előbb, mintha észre sem venné, később, mintha minden bajának teljes elismerése mellett, nem is gondolna arra, hogy neki udvaroljon, itt=ott titkos célzást ejtvén el arról, hogy valami nagy, romantikus ügy tartja rabságban a szívét.

De Garamváry a cél érdekében még tovább ment. Levetette cinikus modorát, adta a nagy idealistát, a hiú ábrándozót, aki a mai világot nem képes megérteni . . .

Látszott Nadine-on, hogy nem ismeri ki magát. Tudnia kellett, hogy Garamváry Dezső miért van Kevetúron, viselkedése pedig merő ellentétben állt azzal, amire el volt készülve. És önkénytelenül barátságosabb, közlékenyebb lett. Belement a csapdába.

Garamváry legalább azt gondolta. S végül megérkezettnek vélte a támadásra alkalmas pillanatot.

A helyzet kedvezett. Sziráky valami ülésen volt elfoglalva, a felesége néhány megyebeli hölgygel tárgyalt egy új jótékony célú akcióról, lent a földszinten, a főispán tanácstermében.

Nadine egy kisebb szalonban zongorázott, Garamváry hallgatta. Azután énekelt is. Néhány régi dalt, amelyből egy kis kötetre valót gyűjtött.

Hangja nem volt nagy, de kellemes és lágy. A dalokat pedig Garamváry legnagyobbbrészt ismerte. S ez buzdította a leányt, hogy folytassa az éneket. Úgy sem tudta, milyen szórakozást nyújtson a vendégnek, akit szülei most már teljesen rábíztak.

Garamváry gondolkozott. Ebbe az énekbe kellett bekapcsolni azt a kis komédiát, amelyet kieszelt. De hogyan?

Nadine akaratlanul maga adta meg a végszót.

Lassen=nak egyik dalából énekelte éppen az első szavakat :

*Ich will Dir's nimmer sagen,
Wie ich so lieb Dich hab' —
Im Herzen will ich's tragen,
Will stumm sein, wie das Grab . . .*

Garamváry hirtelenül felugrott.

— Az Istenért, csak ezt ne! — kiáltotta izgatottan. És még mielőtt Nadine magához tért a meglepetéstől, már be is csapta előtte a kottakönyvet. Aztán cigarettára gyujtott és pillanatig úgy állt ott, mintha azon gondolkoznék, hogy kiszalad a szóbából.

Nadine nem tudta, hogy mire magyarázza ezt a különös viselkedést. De azt sem tudta, hogy egyáltalában mit szóljon ehhez a jelenethez.

— Mi lelte, mondja? — jegyezte meg végül. Ez az egész oly kellemetlenül érintette, hogy legszívesebben segítségért kiáltott volna. Csak nem zavarodott meg hirtelenül ez a furcsa udvarló?

Garamváry úgy tett, mintha csak most kapna észbe.

Eldobta a cigarettát és Nadinehoz lépett.

— Meg tud bocsátani? — szólt röstelkedő, majdnem alázatos hangon, azután Nadine keze után nyult, hogy megcsókolja. — Kérem, felejtse el ezt az egészet. Ostoba, neveletlen voltam. Büntessen meg azzal, hogy alaposan kinevet. Kérem, nevéssen!

— Nem tudnám, hogy miért nevessek, — felelte Nadine komolyan és felkelt. — Elhiheti, hogy több okom van sírni, mint nevetni.

— Tudom, — hagyta rá Garamváry és elengedte a kezét. Azután az ablak felé fordult és kinézett. Beállt a szürkület és itt-ott kigyuladtak a lámpák.

— Tudja? — kérdezte Nadine fokozódó meglepetéssel. — Mit tudhat olyan dolgokról, amelyekről soha senkivel sem beszéltem?

Garamváry hátrafordult :

— Ne féljen tőlem, nem akarok illetéktelenül bepillantani a lelkébe, Nadine, — mondta. — De kizártnak kell tartanom, hogy ne létezzenek a szívében érzelmek, amelyeket mélyen ne bántaná az, ami a legutóbbi napokban itt végbemegy. S ha elképzelem, hogy ehhez a bánatához közöm van : gyűlölöm önmagamat. Megért, ugye, Nadine?

Nadine kissé elsápadt.

— Nem egészen, — szólt. Mégis látszott rajta, hogy érzi, aminek jönnie kellett.

— Beszéljek őszintén? — kérdezte Garamváry. — Vagy jobb szereti, ha folytatom azt a játékot, amely lassan, de biztosan megöli az embert . . .

Néhány lépést tett a szoba közepe felé, ahol karosszékbe dobta magát és kezébe temette az arcát.

— Most már egyáltalában nem értem, — mondta Nadine. — Miféle játékról beszél?

Garamváry feltekintett.

— Szóval : szabad beszélnem? Pedig attól félek, hogy kissé unalmas lesz . . .

— Nem tudom, arról fog-e beszélni, amitől már régen félek . . .

— Fél? Lásna, — szólt Garamváry és keserűen felkacagott, — ez az, amit tudok. De ne féljen semmit, — tette hozzá határozott hangon. — Egy szót sem szólok. Tekintse nem történtnek ezt az egész jelenetet. Az idegeim pillanatra cserben hagytak. Ismétlem : bocsásson meg.

Nadine kissé habozott.

— Nézze, Garamváry, — szólt azután és vele szemben leült, — ennek nincsen semmi értelme. Beszéljen nyíltan és őszintén, azt hiszem, látta, hogy magam is egyenes, őszinte teremtés vagyok. Ma már nem félek semmitől sem, van bátorságom szembenézni a legrosszabbal is. Ha megmondja, miről van szó, akkor legalább tudni fogom, hogy indokolt volt-e az aggodalmam vagy sem. Azután majd én is megmondom, hogy mit gondolok. Jó lesz?

— Ez a legokosabb, azt mondom én is.

*

Garamváry hátradőlt.

— Gyermekkorom óta valami sajátságos küzdelem folyik bennem két életfelfogás között, — szólalt meg néhány másodperc múlva. — Az egyik érzelmekre, sejtésekre, a másik tapasztalatokra támaszkodik. A magam részéről tulajdonképen mindig az elsőnek a pártján vagyok és ha a tapasztalatok százszor is azt bizonyítják, hogy nincsen igazam, mégis mindig csak keresek és találok is valami magyarázatot, bizonyítékot arra, hogy ez vagy az a tény csak véletlenül alapul és hogy abból ezt vagy azt a következtetést levonni nem szabad.

— Így szeretem hinni azt is, hogy magam irányíthatom a sorsomat : a tapasztalatok viszont azt látszanak bizonyítani, hogy akaratnélküli eszköze vagyok egy ismeretlen hatalomnak, amely ott fog kidobni a partra, ahol ő akarja, nem én.

— Ez nem nagyon biztató, — szólt közbe Nadine, nem minden gúny nélkül.

— Ugyebár? — folytatta Garamváry és elmosolyodott. — El is kedvetlenítene, ha a legtöbb esetben nem volnék kénytelen elismerni, hogy úgy, amint történt, jobb, mintha a saját akaratom érvényesült volna. Tíz éves koromban például mindenáron korcsolyázni akartam a csorbai tavon, a a preceptorom, — ez esetben őbelé bújtt a sorsom, — nem engedett. Sírtam, ordítottam, azt hiszem, verekedtünk is. Ebben a pillanatban kettészakadt a jég s a szemünk előtt vagy tíz ember tűnt el a gyors vízben.

— Egy másik eset : néhány évvel ezelőtt, Londonban, hogy megmenekültem egy vasúti összeütközéstől, tisztára annak köszönhettem, hogy a kocsinak, amely a vasútra vitt, eltörött a kereke. Pedig milyen esztelenül szitkozódtam akkoriban, hogy lekéstem a vonatról! Ilyen esetet vagy százat is tudnék felsorolni, de csak még egyet fogok említeni, mert csakis ennek van köze ahhoz, amit mondani akarok.

— Akármilyen különösnek hangzik is, és most igazán nevéssen, Nadine, valamikor feltettem magamban, hogy sohasem leszek szerelmes. Igen komoly és alapos megfontolás vitt engem erre az elhatározásra, de ne higye, hogy holmi szerelmi csalódás vagy más rossz tapasztalatok váltották ki belőlem ezt a gondolatot. Nemcsak a familiámban, de másutt is, amerre néztem, azt láttam, hogy ott, ahol igazi szerelem hozta össze az embereket, ez rendesen vagy az egyikre vagy a másikra, néha mindkettőjükre nézve rosszul végződött.

— Szóval : a konvencionális házasság híve? — vetette ismét közbe Nadine finom mosollyal.

— Nem mondhatnám, — folytatta Garamváry, mintha észre sem venné Nadine burkolt célzását, — csak nem akartam úgy járni magam is, mint azok,

akiket a szerelem előbb rabokká tett, azután megölt. Attól félttem, hogy ha szabad folyást engedek érzelmeimnek, azok magukkal ragadhatnának és végül szerencsétlenné tennének. Nem tudom elviselni a csalódást. Ura akartam maradni mindig és minden körülmény között saját belső világomnak s be akartam érni azzal a — minek is nevezzem csak? — pótszerelemmel, amelyben a kínálat háttartalan. Tévedtem. Mert ezzel is úgy jártam, mint a többivel . . .

— Jelentkezett az ismeretlen felső hatalom, ugyebár?

Garamváry bólintott és cigarettára gyujtott.

— Jelentkezett is, — szólt élénken, — még pedig egy fénykép alakjában. Különös, nem találja?

— Semmiesetre sem mindennapi.

— Mikor tartalékos hadnagy lettem, édesanyám addig kínozta, míg leküzdöttem egy velem született averziót és elmentem egy ismert fényképészhez, hogy levetessem magamat formaruhában. Úntam a dolgot, de mondom, meg kellett tennem az anyám kedvéért. A műteremben éppen akkor egy színésznő vétette le magát, legújabb szerepében, különféle toiletteekben, úgy hogy várnom kellett egy kis szalonban, amelyben meglehetősen türelmetlenül jártam fel-alá, mint fenevad a ketrecben. . . .

— És lopva bekandikált a műterembe . . .

— Nem voltam kíváncsi, mert ismertem a színésznőt, de ez nem tartozik ide. Megúntam a járkálást és képeket nézegettem, amelyek nagy majolikátálban feküdtek egy asztalkán, bizonyára azok szórakoztatására, akik hasonló helyzetben voltak, mint akkoriban én. S most egy egészen különös dolog esett meg velem. Ugyanis, amint nézegettem a képeket, — többnyire mind ismertebb emberek voltak a társaságból, úgynevezett szép asszonyok és urak díszmagyarban, *ki-vagyok-én*-állásban, — meg-

akadt a tekintetem egy szempáron, amely a többi kép alól kikukucskált és mintegy delejes erővel magára vonzotta a figyelmemet.

— Önkénytelenül kiástam a képet, a kezembe vettem és elmosolyodtam. Egy fiatal, alig tizenhét éves leány fényképe volt, alighanem első báli ruhájában, egy szelid, kedves kis arc és minden bája mellett valami kimondhatatlanul finom önérzettel, határozott egyéniséggel a vonásaiban. Elnézegettem a képet, azután letettem és másik után nyultam. De már a következő pillanatban ismét csak a kezemben volt a leányarckép, nem tudtam róla levenni a tekintetemet.

— Végre befejezték a színésznő felvételét és rám került a sor. Sajnáltam. Mert még szívesen elnéztem volna a képet akár másnap reggelig! Távozás előtt a fényképész ugyanabban a szobában, ahol a titokzatos kép feküdt, még szóval tartott. Elmesélte a színésznő egész élete történetét, amelyet alighanem jobban ismertem, mint ő. De rá sem figyeltem együgyű pletykálkodására, hanem mindig a fényképet néztem, amely a távolból is mosolyogva, hivogetva pislogott felém. Nem egyszer, tízszer is meg akartam kérdezni, hogy kié az a kedves, bájos leányarc a delejes szemekkel, de nem tettem. Valami visszatartott, nem tudom mi, egy belső hang, az a bizonyos talán, amely oly gyakran jelentkezett életemben.

— Valami szokatlant, valami veszélyt neszeltem, féltem valamitől, ami megfoszthatna józan gondolkozásomtól, attól féltem, hogy ha megtudom, kit ábrázol a kép, talán még nehezebben tudok szabadulni a varázstól, amely oly játszva kerített a hatalmába.

— Az utcán, otthon, este az Operában, ahová elkísértem az anyámat, mindenütt magam előtt láttam azt a képet, éreztem az ismeretlen szempár

vonzóerejét. Maga mosolyog, Nadine, miért nem nevet hangosan, jóízűen? Hisz ez az egész oly komikus, hogy még! Kérem, nevessen, Nadine!

— Nem találom komikusnak, — felelte a leány, — legfeljebb kissé valószínűtlennek. De halljuk tovább.

Garamváry nem ezt várta. Bármilyen valószínűtlen is lett légyen a meséje, mégis azt remélte, hogy feltalálása nem téveszt hatást. De most már benne volt a hazugságban, már nem változtathatótt taktikát.

— Igaza van, — szólt tehát. — De éppen a valószínűtlenségben rejlik a helyzet komikuma és meg vagyok róla győződve, hogy a végén mégis fog nevetni. Vagy megsajnál talán, nem tudom. Egy képbe szerettem, egy egyszerű fényképbe, amelyről nem tudtam, hogy kié. Beleszerettem oly hévvel, oly ellentállhatatlanul, mint amilyen igazán csak az tud szeretni, aki megfogadta, hogy soha életében nem lesz szerelmes.

— Szidtam, gúnyoltam magamat, azt mondtam, hogy szószegő vagyok, belevetettem magamat a léha szórakozások kábító örvényébe, kártyáztam, hiába. Ott volt a kép előttem s a szempár szánelommal, megbocsátóan nézett reám.

— Mentő ötletem támadt. Hátha csal a kép? Hátha szemtől szembe látva az illetőt, kijózanodom, belátom, hogy az egész csak képzelődés? Ezzel ismét két tűz közé kerültem. Mert míg egyrészt gyávaságnak minősítettem ezt a kibúvót, amely magába foglalta gyöngeségem elismerését, addig másrészt majd megőrijtett a gondolat, hogy láthatnám, hogy megismerhetném, hogy beszélhetnék vele, hogy a közelébe férköznék . . .!

— Az a hatalom, amelynek létezését mindig tagadom s amely mégis úgy tesz velem, amint neki tetszik, megszabadított képzelődéseimtől. Elvágta a gordiusi csomót. *Láttam* a kép eredetijét.

— Egy szép napon szembejött velem az utcán

egy idősebb úr társaságában, akit névleg ismertem. Egy közeli lámpavashoz támaszkodtam, hogy el ne szédüljek. Tágranyílt szemekkel, tátott szájjal utána néztem, mint a bolond.

— Aznap este viszontláttam a Hungáriában, ugyanazzal a férfivel, akivel délelőtt volt és egy hölgyel, aki a hasonlatosságból ítélve, csak az anyja lehetett. Éppen szemben ültem vele, néhány asztallal arrébb. Le sem tudtam róla venni a szememet. Mert most már nem a kép tartott engem rabságban, hanem az élő valóság. Féltem, hogy tolakodásnak fogja érezni, ha annyira bámulom, de ő észre sem vett. Nem is látott talán.

— Egy ismerősöm, aki az asztalomhoz lépett, felvilágosított, hogy csakugyan a szülei társaságában volt. Így tehát hitelesen megtudtam a kilétét is...

— Másnap reggel Bécsbe utaztam, onnan Hamburgba és egy hétre rá már a Waldorf=Astoriában ültem, New=Yorkban, egyedül, csupa vadidegen ember között és magam elé bámultam, bele a színes, szemkápráztató tömegbe. De nem láttam senkit, csak néhány asztallal arrébb azt, aki elől menekültem, akinek a képe üldözött, még oda is, át a tengeren, ezer meg ezer mérföldre.

— És amint ott ültem, keserűséggel, világgyűlölettel a szívemben, egyszerre csak egy dal ütötte meg a fülemet, amelyet valamikor régen, odahaza énekelt az édesanyám :

*Ich will Dir's nimmer sagen,
Wie ich so lieb Dich hab . . .*

— A zenekar játszotta, én pedig gépiesen ismételttem a szövegét. Most talán meg fogja érteni, ha az imént oly különösen viselkedtem. Miért nem nevet már, Nadine? Jaj, kérem, nevessen!

De Nadine komoly maradt. Semmi kedve sem volt nevetni.

— Nagyon zavaros ez az egész história, tudja? —

jegyezte meg, majdnem türelmetlenül. — Miért utazott el minden ok nélkül? Nem értem.

— Akkoriban még mindig azt hittem, hogy ki fogok gyógyulni.

— És?

— Nem gyógyultam ki.

— Fogadja részvéteimet. De remélem, hogy valamilyen vége csak van a meséjének?

— Mindenesetre, csakhogy még nem ismerem.

— Úgy . . .

— Igen. Ebben az esetben is csak az történt ugyanis, amit már oly gyakran tapasztaltam: meddő dolognak bizonyult az áram ellen úsznom. Évekig éltem külföldön, igyekeztem felejteni. Nem sikerült. Haza kellett jönnöm, körülményeim úgy parancsolták. Tartott egy ideig, míg megszoktam a gondolatot, hogy ismét a közelébe kerültem annak, aki miatt egyszer elmenekültem. És megszoktam. Sőt annyira megacélosodtam, hogy viszontláttam — nem egyszer! Többször, százszor is. Anélkül, hogy valami bolondot műveltem volna.

— Csakhogy az a bizonyos hatalom még ezzel sem érte be. Olyan helyzetet teremtett, amely két eshetőség elé állított: vagy tétlenül tűröm, hogy az, akit szerettem és — minek tagadjam — most is szeretek, egy előttem ismeretlen harmadikkal köt házasságot, vagy pedig feladom a küzdelmemet legszentebb érzelmeim ellen és elfogadva a látszólag igen prózai módon, mondhatni üzletszerűen kínáló alkalmat, magam állok a sorompóba.

— Ezzel most már mindent elmondtam. Itt vagyok, Nadine. Most tudja, hogy mi hozott ide. Nem kívánom, hogy feltárja előttem a maga lelkét is. Nem kérdem, elfoglalta-e, bírja-e már valaki azt a helyet a maga szívében, amelyre akaratom ellenére vágyódtam s amelyről le akartam mondani, még mielőtt megkérdeztem volna, van-e számomra bebocsátás? De bárki legyen is az illető, — nem ké-

telkedem, hogy van, hisz' képtelenség volna, hogy ne legyen, — szeretni magát, úgy és olyan régen szeretni, mint én : senki sem szeretheti.

— Egy dal emléke előbb csalta ki belőlem azt, amit előbb=utóbb minden körülmény között elmondtam volna. Azért csak akkor feleljen, ha van számomra válasza.

— Ha nincs : akkor nevessen, Nadine, vagy pedig sajnáljon. Büntetés lesz azért, hogy feladtam a küzdelmemet. Elhatározását, hogy miként akarja befejezni valószínűtlen, zavaros mesémet, nem akarom, de nem is tudnám befolyásolni. Vak eszköze vagyok annak a láthatatlan kéznek, amely irányítja életemet. Vagy lehetséges volna, hogy ez a kéz a magáé volna?

Garamváry elhallgatott. Mint a színész, aki megvan róla győződve, hogy a legjavát adta, bizakodva várta be szavainak hatását. Végeredményben nagyon meg volt elégedve önmagával.

— Mindenesetre gratulálok meséjének valóban érdekesítő előadásához, — szólt Nadine nyugodtan, egyszerűen. — Ez kétségtelenül némi romantikát visz bele a mi esetünkbe, ami nélkül, bevallom, túlságosan kietlennek festene. A magam részéről a romantika kimerül abban, hogy meghajolok a parancsolat előtt : atyádat és anyádat tiszteljed . . .

Erre Garamváry nem volt elkészülve. Felugrott.

— Mit? — kiáltotta. — Más szava nincsen számomra?

— Bocsásson meg, — felelt Nadine és felkelt, — többet e pillanatban ne várjon tőlem. Nekem nincs akkori költői tehetségem, hogy szebben fejezhetném ki gondolataimat. Eddig a szüleimnek engedelmes gyermeke voltam. Azt hiszem, hogy az uramnak is engedelmes felesége leszek. Nekem nincsenek többé óhajaim.

— És hogy szeretem, imádom, hogy szenvedtem magáért? Az mind semmi?

— Az sok. Talán több, mint amit el tudok viselni. De megpróbálom.

— Más szeret, persze! Vallja be, hogy más szeret!

Nadine elnézett. De csak egy pillanatra. Azután kiegyenesedett és egyenesen kereste Garamvály tekintetét.

— Igaz, más szeretek, — felelte. — De ettől ne féljen. Ha azt mondom, hogy meghajlok szüleim akarata előtt, akkor ebből minden hátsó gondolat nélkül levonok minden következtetést, nem ismerek megalkuvást.

— És nem tudna szeretni? Ennyit se?

— Erre ma lehetetlenség felelnem. Nem is akarok, nem is kérdezhette komolyan. Vagy jobb szeretné, ha hazudnék magának? Hogy annyira meghatott a meséje, hogy mindenről megfeledkezve, kijelentsem: te vagy az a lovag, akiről álmodék?

Garamvály összeharapta a fogait. Láta, hogy ki kell játszania utolsó ütőkártyáját.

— Nézze, Nadine, — szólt kissé hidegen, — úgy látom, hogy nem számíthatok egyébre, mint áldozatra a maga részéről, amely kizárólag a szüleinek szól. Ez egy rendkívül nemes cselekedet, ehhez nem fér kétség, de nem érzek magamban elég lelki erőt ahhoz, hogy én legyek a hóhérja. A szüleink, — tette hozzá nyomatékkal, — bizonyos megállapodásokat kötöttek arra az esetre, ha mi ketten meg tudnók egymást érteni. De úgy látom, hogy leküzdhetetlen ellenszenvet érez irántam. Mindenesetre nagyon köszönöm az őszinteségét, Nadine.

Nadine összekulcsolta a kezét.

— Szerencsétlenné akar tenni? — kérdezte, majdnem kétségbeesés hangján.

— Én?

— Ne kínozzon, Garamvály. Ehhez nincs joga. Nincs joga, mert azt mondta, hogy szeret. Én meg

azt mondom, hogy igenis, akarok a felesége lenni. Többet nem mondhatok.

— Nem fog megvetni, Nadine? Azért, hogy erre vállalkoztam?

— Nem, — felelte a leány határozottan. — Amióta tudom, hogy mi vitte erre a lépésre : nem.

Garamváry fellélegzett. Mert ezen fordult meg minden.

— Köszönöm, — mondta és kezet csókolt Nadinenak. — Tekintse áldozatnak a lépését, nem bánom. De olyannak, amely az én vegtelenül nagy szerelmeknek is szól. Lehetséges ez, Nadine?

— Igen . . .

— Ezek szerint felhatalmaz arra, hogy az édesatyjával beszéljek?

— Igen.

— Még ma este meg fogom tenni.

Garamváry egész közel lépett Nadinehoz és homlokon csókolta. Nadine nem védekezett. Ő pedig nem követelt többet. Egy hosszú emberélet állt előttük.

*

Sziráky láthatólag kellemesen meg volt lepetve, amikor Garamvárytól hallotta, hogy Nadinenál a dolog rendben van. Talán akaratlanul is elárulta, hogy kő esett le a szívről.

Ezt a beszélgetést követte egy hosszabb tanácskozás a főispán és a leánya között, amelyen Szirákyné is résztvett, amelyre azonban Garamváry nem volt hivatalos. Hogy azon mi történt? Nem tudta, csak azt, hogy eléggé soká tartott s hogy abból ítélve, hogy a résztvevők kipirultan és meglehetősen izgatottan hagyták el Sziráky dolgozószobáját, az eszmecsere nem lehetett kellemes.

Garamváry nem is érdeklődött egyik félnél sem a dolog iránt, amire egyébként sem volt ok, mert Sziráky vacsora alatt már úgy beszélt az eljegyzés-

ről, mint egy megtörtént tényről s még az esküvő időpontját illetőleg is abban történt megállapodás, hogy májusban fogják megtartani.

De amikor aztán másnap délután legszűkebb családi körben megisméltődött a tanácskozás, még pedig hasonló külső körülmények között, mint előtte való este, s amikor Nadine, aki zárkózott és fölötté ideges volt, hirtelenül eltűnt, ami a Sziráky=szülőket megdöbbenetette s ők ezt előtte eltitkolni akarták : mégis csak kíváncsi lett a titok nyitjára. Habozás nélkül utána vetette magát Nadinének, akinek alakját abban a pillanatban látta egy oldal= utcába befordulni, amelyben maga kilépett a kapu alól. S ekkor vette kezdetét az a furcsa üldözés, amelyről eredmény nélkül vissza kellett térnie.

Most pedig járt=kelt a palota közelében, feltűrt gallérral, félig bosszúsan, félig röstelkedve, határozatlanul. Nem tudta, az utcán várja=e be Nadine visszajövetelét, avagy menjen=e fel a Sziráky=szülőkhöz és tegyen=e úgy, mintha nem vett volna észre semmit sem?

Töprengése közepette különös gondolata támadt :
— Hátha megszökött?

Hátha megszökött azzal a kis hadnaggal, aki minden valószínűség szerint az a bizonyos férfi volt Nadine életében, akinek okvetlenül kellett léteznie? Hátha előre megfontolt, jól átgondolt terv szerint történt a szökés, feltevés, amelyet az a nyugodt, higgadt fellépés is igazolni látszott, amellyel Nadine előttevaló nap fogadta a nyilatkozatát?

Garamvály gögösen elmosolyodott. Megállapította, hogy ez a tény, ha valónak bizonyulna, nem ejtené kétségbe. Legfeljebb azon bosszankodnék, hogy engedte magát rászedni egy nő által, akiről már azt hitte, hogy megnyerte vele szemben a játszmát.

Mégis, annyira beleélődött ebbe a gondolatba, hogy már igen kellemetlenül kezdte magát érezni,

amikor hátulról közelgő léptek neszére lett figyelmes. Visszafordult és egy szemig bundába burkolt női alakban nem volt nehéz ráismernie Nadinera.

— Tehát mégsem szökött meg...

Ez volt az első, még pedig olyannyira kellemes gondolata, hogy legszívesebben meghúzta volna magát egy kapuban, hogy Nadine ne is lássa. De már késő volt, mert a leány, aki már messziről megismerte üldözőjét, nevénel szólította és halkán felkacagott.

— Hol jár maga, Garamváry? — kérdezte finom gúnnyal, bundájának egy keskeny nyílásán át feléje nyujtva kezét. — Egészségi sétát rendez a ház előtt?

— Azt hiszem, több joggal kérdezhetném én, hogy *maga* hol járt, Nadine, — felelte Garamváry nyugodtan.

— Tessék! Csak kérdezze.

A képviselő pillanatig habozott.

— Nem kérdezem. Nem érdekel, — szólt aztán közönnyel.

— Akkor magamtól megmondom, — folytatta Nadine. Lassú léptekkel indultak a palota felé. — Jól sejtette, amikor tegnap annak a nézetének adott kifejezést, hogy én sem vagyok kőből és hogy természetes volna, ha nem várok az elvárásolt hercegkisasszony módjára arra a királyfira, aki engem minden vágyódásomtól megszabadít. *Tegnap* ez így is volt. *Ma* már nem. Azzal találkoztam e pillanatban, aki bírta a szavamat. Szabad vagyok.

Garamváry megállt.

— Nadine! — szólt csodálkozva. A leány őszinte, mondhatni férfias nyíltsága bámulatba ejtette. Olyan más volt, mint mindenki, akivel eddig dolga akadt, de még nálánál is egészen más. — Nem haragszik rám? — kérdezte azután szelíden, majdnem meghúnyáskodva.

— Vajjon miért? Talán azért, mert követett?

Garamváry röstelkedve igent bólintott.

— Nem haragszom, — folytatta Nadine. — Még nem ismer eléggé, de azt hiszem, nem ismer egyáltalában. Bizalmatlan, mint minden férfi. Nem mondom, ha, teszem, egy év múlva tette volna ezt, de ma?

A kapuhoz értek. Garamváry előre engedte Nadinet, azután besompolygott ő is. Szeretett volna mondani valamit, de hiába keresett szavak után. Nadine nem volt mindennapi jelenség, ahhoz nem fért kétség. Más volt, mint mindenki, akivel életében eddig találkozott, de nálánál is más. Egész más.

IV.

Májusban volt az esküvő. Megtartották fényel és pompával, amihez Garamváry ragaszkodott, míg a Sziráky szülők szívesen elengedték volna.

Nadine állta a szavát, hősiesen, finoman, kedvesen. Attól a pillanattól kezdve, hogy igent mondott, leszámolt a helyzettel éppúgy, mint a multtal és gondosan került mindent, amit szülei szemrehányásnak, leendő ura pedig tisztelethiánynak minősíthettek volna.

Az egyházi esküvőt a deák-téri evang. templomban tartották meg. A vőlegény ugyanis protestáns volt s bár hajlandónak nyilatkozott reverzálist adni és megesküdni a katolikus templomban, mégis, Sziráky főispán kívánsága szerint Garamváry válását követték. Ezt sokan, különösen Sziráky barátai a Casinóban, úgy magyarázták megértő mosollyal, hogy óvatossági rendszabály arra az esetre, ha valamikor — sohase lehessen tudni, — válásra kerülne sor.

A menyasszony részéről nagybátyja, — édesanyjának fivére — Nádasfalvy Kázmér, kamarás és földbirtokos volt a tanú, míg a vőlegénynek ezt

a szívességet egyik képviselőtársa, gróf Kazár János tette meg. Az urak valamennyien díszmagyarban voltak és Garamvály Emil, az apa, aki erre a célra külön varratott ruhát, oly nagy-szerűen festett benne, hogy báró Reinlein von Prankenau, Szirákyéknak egy a lakomán szintén résztvevő német katonatiszt rokona, aki még soha életében nem látott díszmagyaros társaságot s aki nyilván azt képzelte, hogy csupa vérbeli herceg között ül, a vőlegény atyjára célozva, azt találta kérdezni a szomszédjától:

— Sagen Sie mal, der Fürst da gegenüber, mit den kostbaren Edelsteinen, ist doch gewiss ein direkter Nachkomme von Rákóczi oder so was, nich?

A fiatal pár még aznap délután a bécsi gyorsal az osztrák fővárosba, majd néhány napra rá Párisba utazott, amelyet Garamvály Dezső második pátriájának tekintett. De nem azért választotta éppen ezt a helyet, hanem azért, mert tudta, hogy Páris kedves attrakció minden nő szemében s így még annak is nyújthat valamit, aki nem hallgatott szíve sugallatára, amikor nászútra indult.

*

Ugyanazon a napon, amelyen Garamvály Dezső megtartotta Budapesten esküvőjét Sziráky Nadine-nal, utóbbinak kedves kis szolgálója, Németh Mariska esküdött Kevetúron örök hűséget Őzdy Mihálynak, aki foglalkozására nézve cipészsegéd volt.

A derék leány, aki mint Szirákyék kertészének a gyermeke, valamikor Nadine játszótársa volt, később a szolgálatába került és ebben a minőségében is megtartotta úrnőjének teljes bizalmát. Ez akkora ragaszkodásra vezetett Mariska részéről, hogy, bár már régebben adta volt zálogba a szívét Őzdy Mihálynak, aki Kevetúron egyike volt a leg-

nyalkább legényeknek, azzal húzta, halasztotta a kedvese által sürgetett esküvőt, hogy ő csak akkor vesz fejkötőt, ha az úrnője is férjhez megy.

Az üstökösként Nadine égboltozatán feltűnt Garamvály meghozta Őzdy Mihály számára is leghőbb vágyának teljesülését.

A kevetúri esküvő persze nem volt olyan pompás, mint a budapesti, de zajosabb és határozottan kedélyesebb volt a hangulat a lagzin, amelyet a „Kék csillag”-ban ültek meg. Nagyokat ettek, ittak az emberek, cigány is volt, de még verekedés is támadt, mert Varga Imre közhuszár, Lengyelházy István hadnagy úr legénye, aki már ittas állapotban keveredett hivatlanul a násznép közé, egyik sarokból a másikba düledezve, holtrekedten hol az Erger-Berger-nótát üvöltötte, hol pedig rettenetesen verdeste az asztalt és azt ordította, hogy :

Áry-, Váry-, Garamvály,
Húség, az csak lári=fári!
Ma van a nagy dáridó —
Garamvály pénze jó . . .

Az emberek, akik a fiatal asszony révén megtudták, hogy miért is keseredik oly nagyon Varga Imre, egy ideig csak túrték a legény okvetetlenkedését, de azután közös erővel kitették a szűrét, ami nem ment egészen símán s aminek a nyomát még vasárnap is magán hordta egyik-másik vendég kék és egyéb színű foltok alakjában.

*

— Most érte jön. Most elmennek együtt sétálni. Most ebédelnek. Most bizonyára színházban vannak . . .

Lengyelházy gondolatai állandóan Nadine-nal és vőlegényével voltak. Képzeletben mindenhová elkísérte őket.

Nem bírt magához térni.

Amióta a boldogsága kettészakadt, amióta máról=

holnapra minden összeomlott, mint a kártyaház : tátongó űr támadt a lelkében. Nem volt mivel betömni a sebet, amelyből csak úgy omlott a fájdalom.

Hiába igyekeztek barátai, elsősorban Bajay Feri vigasztalni, megnyugtatni, biztatni azzal, hogy hasonló dolog már másokkal is megesett, hogy az idő mindent gyógyít, hogy vannak más leányok is a világon, hogy még fiatal, hogy előtte áll az élet, a munka, az érvényesülés : Lengyelházy csak némán hallgatta az embereket, közben, ritkán, sóhajtott egyet és — ivott. Ez volt az egyetlen orvosság, amely enyhülést hozott beteg lelkének.

Az első pohár után bizonyos nyugalom lépett minden idegét megremegtető izgatottsága helyébe, a többieket már csöndes derű-féle követte, mint amikor két égháború között a felhőkön kinéz a nap, később egyenesen belső kiegyenlítődtetés állt be nála, bizakodás, az újból való reménykedésnek egy félénk jelentkezése, amelyen még félénkebben átsugárzott az a gondolat, hogy hátha mégis, utolsó pillanatban történik valami váratlan, előrenemlátott esemény, csoda talán.

De semmi ilyenféle nem történt és egy szép, verőfényes májusi napon, amikor illatos volt a rét és a muskátli virágzott a tiszti épület előtt, megjött, finom csontpapirra nyomtatva, az esküvőről szóló értesítés :

Zólyomszombati Sziráky László főispán és neje, mezővásárhelyi és nádasfalvi Nádasfalvy Marianne örömmel tudatják . . .

— No Imre, — szólta Lengyelházy az éppen belépő legényhez, — mához egy hétre felmegyünk Pestre, örök hűséget esküdni. De nem ám egy szép leánynak, hanem az ördögnek, érted?

— Igenis, értem, hadnagy úr! — felelte Imre gondolkodás nélkül.

— Okos fiú vagy, Imre, látom. Egyet azonban

még nem tudsz s erre most megtanítalak én : a szegény embernek nincsen becsülete ezen a világon. Egyetlen hatalom van, a pénz. A pénz pedig az ördög kezében van. Azért megyek Pestre és felesküszöm az ördögre, érted?

— Igenis, értem, hadnagy úr.

— No látod. Most pedig add ide a törkölyt, amit vasárnap hoztam hazulról . . .

És mialatt a legény előkereste a fájdalomcsillapítót és azt csinosan, fehér szalvétával letakart tálcán az íróasztal szélére állította, a gazdája kinézett az ablakon és vagy hússzor egymásután elmondta azt a gúnyverset, amellyel Imre egy hétre rá a várt siker helyett — kidobást aratott a „Kék csilag”-ban.

Lengyelházy kéjelgett abban a gondolatban, hogy milyen szemeket mereszt majd rá Nadine, ha meglátja a templomban.

— Atillát öltök, piros nadrágot, csizmát húzok és odaállok az oltárhoz, — mondta, mikor negyedórával később egyedül járt=kelt a szobában. — Hadd lássa a lány, hogy hogyan hal meg a huszár, ha kivégzik. Ott fog látni maga előtt a nászéjszakában, de még a gyermekágyban, vajudás közben is engemet fog látni, hát még akkor, ha valamikor feladják neki az utolsó kenetet! A sírban nem lesz nyugtod a képemtől, Nadine!

De már a következő pillanatban megbánta, hogy ily otromba módon megsértette az emlékét annak, aki neki még ma is mindene volt. Elővett egy kis agyoncsókolt fényképet, felállította az asztalra és leborult előtte.

— Szegény, szegény Nadine! — ismételte, mindkét öklével verve a fejét, — bocsáss meg nekem, nyomorult vagyok. Te szent vagy, jó vagy, mártír vagy! Nem tehetsz róla, hogy koldus kutyának születtem, tehetetlennek, gyávának, aki nem tudtalak kirántani a piszokból!

Nem öltött sem atillát, sem piros nadrágot. Hanem volt egy rossz civilruhája még abból az évből, amelyen érettségizett. Negyven koronáért vette neki az atyja Rothbergernél. Ezt vette magára, ebben utazott fel Pestre, az esküvőre.

A Deák=téren, valamelyik fa mögül meg akarta lesni a násznép érkezését s csak azután, amikor már mindenki elhelyezkedett a templomban, be akart lopózkodni ő is. Hogy csak messziről lássa, ha csak egy pillanatra is. Nem akart ő már alkalmatlankodni senkinek sem, legkevésbé annak, aki talán épp úgy szenvedett, mint ő.

De ez is csak szándék maradt, mert egyáltalában nem ment el az esküvőre.

Előtte való este összeakadt egy gyermekkori pajtásával, valami Pintér Józsival, aki szintén hadnagy volt, valahol Erdélyben. Azért jött fel Pestre, hogy mulasson. Ha bánat és vidámság összetalálkoznak, ennek már rendes körülmények között is rossz szokott lenni a vége. Ez esetben egyenesen katasztrofális volt.

Végigjárták az összes éjjeli mulatóhelyeket, majd a reggeli órákban az Erdélyi Borozóba tévedtek, ahonnan fényes nappal, délelőtt tizenegy órakor — vagyis éppen az esküvő idejében — tántorogva és egymást átölelve végig mentek az Andrássy=úton, úgy hogy az emberek ijedten kitérték az útjukból. Szerencsájükre Pintéren is polgári ruha volt s így csak azzal végződött a díszes kaland, hogy egy emberséges rendőr, kellő igazolás után, kocsit kerített és ezen elszállíttatta őket Lengyelházy barátjának szállására.

Mire kialudták magukat, beesteledett. Még akkor sem voltak józanok, azért mégis lőn annyi világosság a fejükben, hogy meg tudták állapítani Pintér Józsi pénztárcájának eltűnését és ennek a kellemetlen felfedezésnek a horderejét.

Mivel az az ötszáz korona, amelyet Lengyelházy

hozott volt magával, az éjjel szintén elúszott, világos volt, hogy Pintérnek legalább is le kellett mondania eredeti szándékáról, amely holmi háromhetes pesti tartózkodásról szólt.

— Hát most mi a fenét csináljunk? — kérdezte Pintér, aki előbb tért magához, mint a másik. — Még el sem tudok utazni.

— Akkor maradj itt.

— Beszéljünk komolyan, Pista. Nem tudsz te itt Pesten valami becsületes izraelitát, te?

— Minek az te neked?

— Ne komédiázz már. Fillér nélkül nemcsak hogy inni nem adnak többé, de még éhen is halhatsz ebben az átkozott városban. Értsd meg végre, hogy pénzre van szükségünk! Nem ismersz valami zsidót, aki kölcsön adna pár száz koronát?

— Hogyne ismernék, — hagyta rá Lengyelházy hüppelve. — Ismerek egyet, csakhogy ez nem ad pénzt. Nekem legalább nem...

Az éjjeli mulatozástól amúgyis sárga arca hirtelenül olyan lett, hogy még Pintér is észrevette.

— Rosszul vagy? — kérdezte aggódva.

De Lengyelházy észre sem vette, hogy a másik szól hozzá.

— Te Józsi, — mondta halkán, — hány óra voltaképpen?

Pintér körülnézett, keresgélt, majd a földről emelte fel nikkelőráját.

— Megállt, — szólt gyermekes szomorúsággal.

Lengyelházy gépiesen felkapaszkodott az ágyban és kezdte kutatni a saját óráját. Meg is találta a párna alatt.

Megnézte, a füléhez emelte és ismét nézegette.

— Fél nyolc múlt öt perccel, — mondta és bambán nézett Pintérre. Azután az ablakra vetett egy tekintetet. — Minek vered fel az embert hajnalban? — lármázott. — Gyerünk aludni.

Ezzel a legkomolyabban ismét fal felé akart

fordulni, amiben Pintér csak erőszakkal akadályozta meg. Soká tartott, míg megértette, hogy át=aludtak egy egész napot s hogy okvetlenül kell tenniök valamit, hogy pénzhez jussanak.

— Mondok neked valamit, — jött ki nagynehe=zen, hosszabb tünődés után Lengyelházy szájá=ból. — Most felöltözünk, elmegyünk a Kaszinóba, ott biztosan találunk ismerőst s azt megpumpol=juk egy=kétszáz korona erejéig. Aztán megvacsorá=zunk — örült szomjas vagyok — holnap pedig Garamváry legyen a becsületes polgári nevem, ha nincs mindegyikünknek húszezer koronája.

Pintér keserűen felkacagott.

— Bolond! — mondta és hátbavágta Lengyel=házyt. — Honnan akarsz előteremteni negyven=ezer koronát?

— Csak bízd rám, — felelte a másik. — Fel=esküdtem az ördögre, erről egészen megfeledkez=tem. Szerencse, hogy ismét eszembe jutott . . .

Azután, öltözés közben, beszélt még sok min=denfélét, amit Pintér meg nem értett. Hogy aki felesküszik az ördögre, annak olyannak kell lennie, mint a *fekete kos*=nak, hogy az ember vagy angya=lokkal, vagy az ördöggel cimborázik, meg hogy akinek pénzre fáj a foga, az mondjon le a szerelem=ről, stb.

Úgy tettek egyébként, amint Lengyelházy indít=ványozta. Felmentek a Kaszinóba s öt perc alatt találtak valakit, aki, amikor meghallotta a pénz=tárca rejtelmes eltűnésének történetét, készséggel adta nekik kölcsön a kért összeget. Még azzal is számított az illető, hogy sohasem látja viszont a pénzét. Jó fiú volt.

— Két szegény kis hadnagy, Istenem . . .

Amikor a nyilvános étteremben vacsorához ül=tek, Pintér ismét meg tudta volna ölelni az egész világot, oly jókedvű volt. Nem úgy Lengyelházy. Ő csak most kezdett kijózanodni és eszébe jutott

valami. Ettől pedig olyan érzés fogta el, mintha rögtön a föld alá kellene sülyedni.

Megállapította ugyanis, hogy Nadinének már rég-
gen megvolt az esküvője, hogy most már bizonyára
robog vele, valamint az urával is a vonat, el, mesz-
szire. Ő pedig ezalatt — —

Ő felesküdünt az ördögre.

A pincér bemutatta a borlapot.

— Veuve Cliquot, Extra Dry — szólt Lengyel-
házy anélkül, hogy hozzá is nyúlt volna az árjegy-
zékhez.

A pincér nesztelenül eltűnt. Pintér nevetett.

— Ennek ismét rossz vége lesz, — jegyezte meg
kedélyesen.

Lengyelházy vállat vont.

— Mi az, hogy : rossz? Mi az, hogy : vég? —
szólt és sötéten tekintett maga elé. — Csak az
rossz, ami másnak fáj... S a vég? Mindennek
két vége van, barátom. Minden csak attól függ,
hogy az egyiknél állok=e, vagy a másiknál. Vég-
nélküli csak az emberi gyarlóság. Te ehhez nem
értesz, barátom. Kívánom is, hogy meg ne értsd
soha.

— Még mindig azt a leányt siratom, ugye?
Hidd el, nem érdemes.

— Nem is. De nem is őt siratom, hanem az egész
emberiséget. Mennyi bajt, mennyi fájdalmat oko-
zunk magunknak azzal a sok mindennel, amiről
azt hisszük, hogy kell a boldogsághoz. A vagyon!
A pénz! Gazdagnak lenni, mindenáron! Mire jó
ez? Ennek rendeljük alá az egész életet, ha kell, el
is adjuk a lelkünket. Vagy nem mindenki számára
teremtette az Isten ezt a világot? A tavaszt, a virá-
got, az élvezeteket, a szerelmet, a nőket? Minden
mindenkié!

— Egészen úgy beszélsz, mint egy anarchista! —
szólt nevetve Pintér.

— Talán azt akarod mondani : kommunista, —

igazította helyre Lengyelházy a bajtársát. — Lehet. Annyi bizonyos, hogy nincs rendjén úgy, amint van . . .

Behozták a pezsgőt.

A szomszéd asztalnál nagyobb gentry=társaság ült és a délelőtti esküvőről beszélt. Mint nálunk szokás, eléggé hangosan.

— A Sziráky=leány nagyon csinos volt. Nem találod, Jolán?

— Egyenesen szép volt.

— Nadine mindig az.

— Azt találod? Vannak rossz napjai is. Különösen az utóbbi időben fáradtnak látszott. Majdnem szenvedőnek.

— Az. Érthetetlen. Hisz' szerelmi házasság, vagy nem?

— Persze, hogy az. Garamvály csinos ember.

— De a származása, kérlek!

— Édes Istenem, manapság már semmin sem szabad meglepődni. A pénz sem megvetendő dolog.

— No hallod? Többszörös milliomos.

— Ugyan kérlek, nekem ne beszélj. Egész biztosan tudom . . .

És így tovább.

Lengyelházy hiába igyekezett nem odafigyelni. Mégis mindent hallott. Az volt az érzése, hogy mindez neki szól. Pedig senki sem sejtette, hogy az a rosszul öltözött, jelentéktelen ember kicsoda.

Megint a bor volt, amely elnyomta, eltompította az elkeseredését, szenvedéseit.

Már a vacsora vége felé tartottak, amikor Pintér, aki aznap este jobban vigyázott magára, tréfásan odavetette Lengyelházynak :

— Sehogysem látom a lehetőségét annak, hogy előteremtsük azt a negyvenezer koronát, ha csak nem tűzött ki valaki díjat a távívásra s te erre pályazol.

— Sohse fájjon neked az én fejem, — felelte a

másik, majdnem barátságtalanul. — Reggelig meglesz, állom a szavamot.

Vacsora után a két jóbarát ismét felment a Kaszinóba, ahol néhány fiatalember társaságában egy sarokban letelepedtek. Ezek között Pintér egy-két ismerősére akadt Erdélyből és csakhamar oly anynyira bent volt a beszélgetésben, hogy észre sem vette, hogy Lengyelházy egyszerre csak nem volt többé ott.

Mikor vagy egy óra múlva a többiek is egymásután mind elszállingóztak, Pintér is felkelt, hogy megkeresse a barátját. Amint belépett a játékterembe, ahol minden asztal mellett bridgeztek vagy alsóztak az emberek, körülnézett, nem pillantja-e meg valahol Lengyelházyt? Nem látta sehol. Tovább akart menni, de az ajtóban két idősebb klubtagba ütközött, aki élénken tárgyalt valamit, miközben a Lengyelházy nevet is emlegették. Ön-kénytelenül is odafigyelt a beszélgetésükre.

— Régi dolog, — mondta az egyik, — először mindenki nyer, még ha fogalma sincsen a játékról.

— Az így is van, — felelte a másik, — csak hogy úgy is szokott elúszni az ilyen pénz, mintha sohse lett volna. Ez a szerencsétlen Lengyelházy, vagy minek hívják, is egészen úgy fest, mint akinek lyukas a zsebe.

— Nem volna szabad megengedni, hogy az ilyen emberek leüljenek bakkozni . . .

Pintér eleget tudott és sietett tovább a bakkozók szobájába. Egyik asztal körül vagy húszan is álltak és feszült figyelemmel kísérték a játékot. Pintér odalépett. Lengyelházy adta a bankot.

Sáppadt volt, fölötte komoly, de meglepően nyugodt, akár csak félfillérbe tarokkozna az ezredorvos-sal Kevetúron. Pedig akkora halmaz bankó feküdt előtte, hogy Pintérnek csak úgy káprázott a szeme.

Még egy osztás és ismét egész csomó pénz, minden, ami az asztalon feküdt, Lengyelházyhoz ván-

dorolt. A körülállók egymásra néztek, a fejüket csóválták.

De Lengyelházy felkelt és teletömte a zsebét. Már alig volt hely, hová tenni a bankót.

Kezével a szeméhez nyult, mint akinek fáj a feje. Kissé elszédült. De csak egy pillanatra. Azután másnak engedte át a helyét.

Amikor Pintért észrevette, aki úgy nézett rá, mintha csodát látna, halavány mosoly futott végig az arcán.

Karonfogta és a kijárat felé tuszkolta.

— Ugye, mondtam? — szólt halkán, de határozottan diadalmasan.

— Hogy ilyen disznaja is lehessen valakinek, — mondta Pintér fejét rázva. — Másként is végződhetett volna.

— Nem végződhetett volna másként, — felelte Lengyelházy idegesen. — Ennek megvolt az ára, százszoros pénzt adtam előre. Ne sajnáld tőlem az életnek ezt a kis alamizsnáját, édes öregem, a fele amúgy is a tied . . .!

Pintér szerénykedett, tiltakozott, de a bajtársa meggyőzte, hogy ez volt a megállapodás. S amikor egy csendes sarokban megszámlálták a nyereséget, mindkettőjüknek is még jóval több jutott, mint amennyire Lengyelházy számított.

De nemcsak az ő jóslata teljesedett be, hanem Pintéré is, aki a vacsoránál azt mondta, hogy «ennek alighanem ismét rossz vége lesz».

Az ördög pénze elkíváncozott, akik szerezték, nem bírták visszatartani. Az egyik közülük nem is akarta talán. Ő csak felejtteni akart, nem tudni semmiről . . .

Még mielőtt elúszott volna az utolsó ezres, Pintér, egy józan pillanatban észbekapott és visszaszökött a pesti mocsárból az erdélyi állomás helyére. Magára hagyta szerencsétlen bajtársát, akin nem tudott segíteni.

Úgy látta, hogy Lengyelházy el van veszve. Menthetetlenül.

Ez az ember valóban az ördöggel cimborázott.

*

— Mi van azzal a Lengyelházyval? — kérdezte Alvinczy ezredes Báthy őrnagytól, mikor egyszer együtt hagyták el a laktanyát, hogy meglátogassák főispánékat.

— Egészen meg van bolondulva, — felelte a másik. — Már régebben azon gondolkoztam, hogy hivatalos jelentést tegyek az esetről. Ez így nem megy tovább.

— Jól teszed. Csak mielőbb. Az ilyesmit nem lehet túrni. Mi történt ezzel az emberrel? Szerelmes vagy micsoda? Mintha ilyesfélét hallottam volna . . .

— Nem hinném, mert szerelmes ember mindig megbecsüli magát. Ebbe a Lengyelházyba pedig az ördög bújt belé . . .

Csakugyan : az örökké vidám, szerény, kötelességtudó Lengyelházyból hanyag, kellemetlen semmivető lett, kerülte bajtársai társaságát, nem bírta barátai tekintetét, mindúntalan szabadságot kért és ivott. Ivott reggel, délben, este.

De kártyázott is és ez még rosszabb volt. Mert nem volt miből.

Egy szép napon Pestről táviratot kellett menesztenie Péterpusztára, amelyben sürgősen segítséget kért az atyjától. Százötvenezer korona-differencia bakkban. Becsületbeli adósság. Különben golyó.

Az öreg Lengyelházy ez egyszer tudott még segíteni. Eladta Péterpusztát. De azután gondolt egy nagyot és elköltözött a másvilágra. Talán azért, hogy közelebb legyen Ahhoz, akihez kegyelemért akart fohászzkodni a Pista fiáért. Mert «ha komisz kölyök is volt, mégis csak az édesgyermeke volt . . .»

Katonáék már komolyan foglalkoztak azzal a

gondolattal, hogy megszabadulnak a züllött tiszttól, mint nem kívánatos elemtől. De kitört a háború. A nagy láz, a lelkesedés elfogott mindenkit s a szent tűz, amely a Haza oltárán lobogott, mintha megtisztította volna Lengyelházy lelkét is. Úgy látszott, hogy hirtelenül észbekapott ő is, nem ivott többé. Mint egyébként mindenki az ezrednél, égett a vágytól, hogy az elsők között lehessen, akik összemérik erejüket az ellennel.

Óhajtása teljesült: ezrede, mely a IV. hadtest kötelékébe tartozott, augusztusban indult a szerb harctérre.

V.

Három óra. Talán még annyi sincs. És mégis már vagy tízen ülnek Szobránczy tanár várószobájában. A rendelőben még nincs senki, de még maga a professzor úr sincs otthon. Még kint jár valahol a városban, valószínűleg a Hermina=úti hadikórházban, ahová csak az este újabb szállítmány sebesült érkezett az orosz hadszíntérről.

Így mondja legalább Ágnes, az aggszűz, aki fekete ruhában, fehér kötényben ajtót nyit a betegeknek és osztogatja a számozott jegyeket. Elfogulatlanul, protekció nélkül, becsületesen.

Immár huszonöt év óta. Voltak, különösen a szegényebb sorsú betegek körében, akik azt állították, hogy Ágnes maga is egész professzor, sőt akadtak, akik beérték volna azzal, ha ő rendel nekik. De aki aztán az ilyesmivel hozzáfordult, csúnyán megjárta. Mert amilyen becsületes volt, olyan szókimondó is volt az Ágnes és ha méltatlankodott, úgy pergett a nyelve, hogy elállt tőle a szemé=szája az embereknek.

Ismét csöngettek. De most sem volt a professzor úr, hanem egy előkelő, nem éppen fiatal, de még mindig szépnek mondható hölgy, akit az Ágnes úgy üdvözölt, mint akit régen ismer. Úgy is volt:

Sziráky Lászlóné évek óta állandó kezelésében állott Szobránczy tanárnak és különösen a háború óta eléggé gyakran fordult meg rendelőjében.

Amikor meghallotta, hogy Szobránczy még haza sem jött és hogy már sokan várják, elvette a számját és kijelentette, hogy majd csak öt óra felé jön vissza. Mert hogy valami mellékszobában lehessen a professzor urat bevárni és a többiek orra előtt hátsóajtón hozzá besétálni: erről, ismerve Ágnes megközelíthetlenségét, már régen letett volt.

Öt óra után ismét becsöngetett a tanárnál és ekkor az övénél alacsonyabb sorszámot nyert betegek közül már csak egy volt hátra, úgy hogy nem kellett soká várakoznia, hogy maga is bejusson Szobránczyhoz. De még ez az öt perc is örökkévalóságnak tünt neki, annyira nem bírta uralkodni idegein, kiváltképpen akkor, ha nem volt szabad cigarettáznia, mint most, a várószobában.

Végre kinyílt az ajtó és megjelent Szobránczy magas, vállas alakja. Szép ősz hajával, nagy bajszával, hosszú szalonkabátban, amely nélkül sohse látták, aranyszélű orrcsíptetőjével, már az első perctől kezdve valami tiszteletparancsoló volt a megjelenésében, de ha megszólalt, rögtön érezte mindenki, hogy igaz emberrel áll szemben, aki a test bajait mindenekelőtt a lelken keresztül gyógyítja. Az idegen is, aki először lépte át Szobránczy rendelőjének küszöbét, legott az egész lényéből ki sugárzó jóságának a hatásába került, úgy hogy akaratlanul is feltárta a lelkét ez előtt a gyóntatóatyia előtt, akinél minden titok örökre el volt temetve, ünnepélyes fogadalom nélkül is. Már pedig mi mindent kellett meghallgatnia, örökre eltemetnie azalatt a közel negyven esztendő alatt, hogy orvos volt . . .

— Nagyon rosszul érzem magamat, de nagyon rosszul ám, — szolt Szirákyné, amikor Szobránczy kezénél fogva barátságosan behúzta a rendelőbe. Az a mosoly, amelyet a tanárnak az ajtóban való

egyszerű megjelenése csalt az arcára, semmiképpen sem látszott beigazolni állítását.

De Szobránczy ismerte ezt az állapotot. Leültette a betegét és mialatt maga is helyet foglalt, megértően bólintott.

— Elhiszem, — mondta, — de nem is csoda. Ha elképzelem, hogy két év óta bírja az emberiség ezt a rettenetes nyomorúságot, be kell ismernem, hogy a háború kezdetén erre képtelennek tartottam. Nemcsak a finánckapacitások tévedtek, hanem mi is, az élet ismerői . . .

— Én már olyan vagyok, mint egy félőrült, — szakította félbe Szirákné. — Néha éjjel-nappal sírok, odalent. Kevetúron, pedig igazán nincsen senkim sem, akiért remegnem kéne. A bátyám kórházparancsnok Szabadkán, és a vőm? — tette hozzá lenézően, — az vöröskeresztes vitéz.

Szobránczy elmosolyodott és rázta a fejét.

— Látom, még mindig haragszik a vejére, méltóságos asszonyom, — mondta, — pedig nem jól teszi. A maga helyében hálát adnék az Istennek. Jóraivaló ember, aki megállja a helyét a közéletben, aki megbecsüli a feleségét és szereti a gyermekét. És ami azt a kissé gúnyos megjegyzését a vöröskeresztesekre illeti, már megbocsát, nem volt helyénvaló. Ez egy nagyszerű intézmény és ha nem volna, akkor csakugyan már régen ott tartanánk, hogy vége mindennek.

— Hisz nem is akartam én az intézményt bántani, kedves jó tanár úr, — tiltakozott Szirákné, — mint főispánnénak nekem is van némi közöm hozzá. De annyi bizonyos, hogy ma minden valamirevaló férfinak a fronton a helye, nem pedig itthon. Azt a szolgálatot, amit ezek az urak végeznek, mi nők is elláthatjuk. Sokkal jobban talán. Utálom, megvetem az ilyen alakokat.

— Rosszul teszi, édesem, — felelte a tanár. — Ez sem nem hősiesség, sem pedig gyávaság, ha-

nem egyszerűen idegkérdés. Arról nem is szólok, hogy az a katonaoorvos, aki Garamváry Dezsőt arcvonalszolgálatra alkalmatlannak minősítette, bizonyára lelkiismeretesen járt el. De egészen bizonyos, hogy olyan ember, aki meggyőződése ellenére megy a frontra, még a legbátrabb katonát is megtántoríthatja viselkedésével. Sokkal jobb, ha az ilyen egyén itthon marad, akad tennivaló idehaza is. Ez vérmérséklet dolga. Vagy engemet is lenéz talán, meg a férjét is, azért, mert nem vagyunk a fronton? — tette hozzá mosolyogva.

— Isten ments! Hisz' maguk öregek . . . akarom mondani, maguk mégis már olyan korban vannak, hogy ezt senki sem követelheti maguktól!

Szobránczy elnevette magát.

— Jól mondja : öregek vagyunk, — szólt tréfásan, — én legalább az vagyok. Olyan öreg, hogy már semmit sem várok az élettől. Csak egyet . . .

Elkomolyodott és maga elé nézett.

— Hogy a fia szerencsésen hazajöjjön . . .

— Azt. Semmi egyebet.

Szirákyné a tanár keze után nyult és megszorította.

— A Mindenható majd megsegíti, — mondta könnyezve. — Istenem, bár csak volna ilyen fiam nekem is!

— Ezt ne kívánja magának, — felelte a tanár határozottan.

— Micsoda?

— Ne is kívánja, méltóságos asszonyom. Mert . . . mert nincs az a sok cigaretta a föld kerekiségén, amelyet el nem szívna érte való félelmében, aggodalmában!

— Az igaz, — hagyta rá Szirákné és, kissé röstelkedve, elmosolyodott.

— Szóval, még ma is ott tartunk, ahol legutóbb?

— kérdezte Szobránczy szemrehányóan.

— Körülbelül. Nem tudok róla leszokni. Legalább addig nem, amíg a háború tart.

— Ezt sohasem kívántam magától, csak azt, hogy redukálja a mindennapi porciót. Negyvenötven cigaretta naponta, ez olyan mennyiség, amelytől még férfi is felfordul.

— Tegnap csak húszat szívtam.

— Az is rettenetesen sok. Hatot naponta, ez a maximum. De hiába beszélek. És ha így folytatja, igazán kár, ha egyáltalában hozzáam . . .

— Tudom, tudom, — vágott a szavába Szirákné, — rossz vagyok és élheterlen. De megígérem, hogy megjavulok!

— Valóban ideje volna, — felelte a tanár jóságos műharaggal — és most lássuk azt a kis rakoncátlant, aki az oka mindennek!

Szirákné kikapcsolta a ruháját, Szobránczy pedig megvizsgálta a szívét. Arythmiája egyforma volt. Nem is lehetett másként.

— Különösebbet mit észlelt, méltóságos asszonyom? — kérdezte a tanár és visszaült.

— Mit is észleltem . . . ?

Az asszony kissé gondolkodott.

— Rosszul érzem magamat, — szólt azután, — úgy, általánosságban. Néha az az érzésem, hogy megfulladok. Ki tudnék ugrani a bőrömből!

— És most?

— Most, lássa, egész nyugodt vagyok. Abban a percben, hogy ide betettem a lábamat, mintha elvágták volna. Nem különös?

— Mindenesetre.

— Nem tehetek róla, megkönnyebbülök, ha meghallgatja a sok buta panaszomat. És ha össze-szid, egyenesen jól esik. Most ismét Pesten maradok néhány napig, — megengedi, hogy többször felnézzek magához?

— Meg. De nem az orvoshoz fog feljárni, hanem a jóbaráthoz . . .

Szirákyné, aki ezalatt ismét felöltözött, hálás tekintetet vetett Szobránczyra, azután megrázta a kezét és kisietett. Oly könnyűnek, oly egész másnak érezte magát ismét, mintha soha semmi baja sem lett volna.

De a lépcsőházban megállt. Óvatosan körülnézett, nem látja-e senki? Azután kinyitotta retiküljét, amelyből aranszelencét vett elő és rágyujtott. Mohón tett néhány szippantást, majd lesietett az utcára és rohant tovább, a szálló irányába.

A férfiak megfordultak utána. Bizonyára azt gondolták, hogy egy nő, aki taláikára siet vagy onnan jön. És egyikük sem látta a kaszásembert mellette, aki állandóan úgy nézett rá, mintha most és most fogná fel áldozatát csontos karjaiban.

*

Szobránczy még egy-két elkésve érkezett betegét fogadta s amikor látta, hogy a várószoba üres, önkénytelenül fellelegzett. Ritkán esett meg vele, hogy hét óra előtt végzett. Most még csak néhány látogatás volt hátra. Csöngetett tehát és amikor Ágnes belépett, kérdezte :

— Itt a soffőr?

— E pillanatban ment el hazulról, — felelte az aggszűz, — valami szelepért ment, azt mondta. De azt mondta, hogy negyedóra múlva megjön.

— Helyes. Ha megjön, álljon elő. Addig átmegyek a feleségemhez. Van valaki a méltóságos asszonynál?

— Nincsen senki.

— Annál jobb.

Ezzel átment az előszobán és benyitott egy kis női szalonba, amely a közös hálósobájuk mellett volt. Itt tartózkodott legszívesebben Szobránczyné, ha házon kívül nem akadt dolga s itt is fogadta barát nőit. Most is ott ült és egy sárgaernyős álló villanylámpa kellemes fénye mellett kötötte a meleg

harisnyákat és szvetereket a katonák számára. Akkoriban pedig már csak igen kevesen voltak, akik folytatták ezt a háború első hónapjaiban mindenki által oly lázasan felkapott tevékenységet, amikor még robogó autókban is lehetett kötöző hölgyet látni akárhányat.

Az asszony, egy középtermetű, csinos arcú nő, ötven és hatvan között, akinek dús barna hajában csak elvétve volt ezüst szál is, férje belépésekor feltekintett.

— Már elvégezted? — kérdezte látható örömmel.

— El, — felelte Szobránczy derűsen és az asszonyra hajolva, megcsókolta az orcáját. És az orcája nedves volt. Szobránczy elkomorodott. — Már megint sírtál, — mondta lágy hangon.

— Mindent észreveszel, — szólt Szobránczyné röstelkedve és zsebkendőjével megtörülte az arcát.

Szobránczy leült, szemközt a feleségével és megfogta a kezét.

— Nagy gyerek, te, — mondta tréfásan, — az kellene, ugyebár, hogy egész nap itt üljek melletted? De hát, édes Istenem, ha nem lehet! Az nyugtalanít, hogy még most sem jött levél, ugye?

Szobránczyné csöndesen bólintott.

— Az, — felelte halkan. — Három hónap óta egyetlen sor, egyetlen betű sem! Ha ez nem kétségbeejtő . . .

A professzornak összeszorult a szíve, de a világért sem árulta volna el belső érzelmeit.

— Értem aggodalmaidat, — szólt biztató hangon, — de nem osztom őket. Csak tudni kell, hogy hogyan mennek ilyenkor a dolgok egy néhány száz kilométer kiterjedésű front mögött, különösen akkor, ha állandóan mozgásban van, mint éppen most. Csapateltolódások vannak, a vasúti összeköttetések átmenetileg néha teljesen szünetelnek, postaszákok, egész postakocsik elkallódnak, meg mi-egymás! Ki tudná felsorolni mindazt, ami ilyenkor

közbejöhet? Aztán meg egyszerre három-négy levél is érkezik egyszerre, majd meglátod.

Szobránczyné hálásan tekintett az urára.

— Te jó, te drága, — mondta meghatottan és még mielőtt a férje megakadályozhatta volna, megcsókolta a kezét.

Az előszobában ekkor megszólalt a telefon és rövidesen rá belépett Ágnes, aki jelentette, hogy sürgősen kéretik a tanár urat a Fásor-szanatóriumba, ahol egy súlyos betege feküdt.

— Megyek már, — felelte Szobránczy és újból érdeklődött a gépkocsija iránt.

— Azt hiszem, hogy itt is van, — mondta Ágnes és az utcára figyelt. — Tetszik hallani? Farkas már túlköl is . . .

Szobránczy megint arcon csókolta az asszonyt, azután felvette a kabátját és ment, hogy ismét írt vigyen, megkönnyebbülést egy pár embernek, aki úgy bízott benne, mint a Szentírásban.

Nagy tudós, ügyes orvos volt, de talán szerencsés volt a keze is. És ez a férfiú, akinek, — bár minden reklám nélkül dolgozott, — majdnem legendaszerű híre volt, saját fájdalmán nem tudott segíteni. Mert hiába tetette magát neje előtt: néhány nap óta ő is kimondhatatlanul szenvedett, aggódott egyetlen fia miatt.

*

Szobránczy tanár Renault-kocsijában hátradőlve, kirobogott a Fásorba. Most is, hogy egyedül volt, mindig csak a fiára kellett gondolnia. Mint a vászon a mozgókép, úgy pergett le Iván egész élete lelki szemei előtt.

Látta a tízéves fiúcskát, amint játszott kedvenc tárgyaival, egy kis gőzvasúttal, amelynek vágányait, zöld ágytakaróval leterített néhány doboz és szék segítségével alkotott mesterséges magaslatokon át felvezette a padlóról az asztalra, lankadatlan

kitartással addig kísérletezve, míg végre annyira egyenletes lett az emelkedés, hogy a kis vonat csakugyan fel tudott kapaszkodni a «hegy» tetejére. Ezen aztán mindenféle épületek álltak építőkövekből ügyesen összerakva, de még hidak is voltak, valamint egy vár aljában, mosdótál felhasználásával rögtönzött tó, amelyen apró hajók cirkáltak... A gyermek hajlamai már megmutatták az utat, amelyre készült.

Mint a gépkocsi, úgy repült tova Szobránczy tanár gondolata is.

Látta maga előtt a serdülő fiút, a kis reáliskolai tanulót, amint könyvei és rajzai közé temetkezett. Látta a kissé sápadt, hosszú és sovány 18 éves gyereket, amint szerény önérzettel behozta rendelőjébe érettségi bizonyítványát. Látta a hetyke kis tűzérőnkéntest, akit édesanyja ezer aggodalmak között bocsátott csak el hazulról, ha társai hívták. Látta a technikust, aki mindamellet, hogy roskaadásig tanult, minden bálnak rendezője volt és amikor csak tehetett, néhány napra felszaladt a Tátrába, ahol szenvedéllyel hódolt a téli sportoknak vagy nyáron megmászta az összes csúcsokat.

Majd látta a fiatal tanársegédet és későbbi tanárt, amint, hallgatói által körülrajongva, szent komolysággal oktatott és tervezett. Aki harmincéves korában már általánosan elismert szaktekintély volt a magasépítészet terén. Egyik terve szülte a másikat, a fővárosban és a vidéken napról-napra szaporodott azoknak a munkálatoknak a száma, amelyek az ő érdekes tervei szerint készültek s amikor egy szép napon egy krisztinavárosi bérpalotát, ezen városrész szabályozása alkalmával, amerikai minta szerint, negyedóra leforgása alatt más helyre gurított át : megszólalt az irigyek kritikája is, a tehetőségtelenek vészkuruttyolása, amely mindenkoron az igazán nagyok legszebb elismerése volt. Pedig nem kellett félnie a konkurrenciának : Szobránczy

Iván nem volt vállalkozó, hanem több mint szerény díjazás mellett végezte a munkáját, akár egy miniszteri titkár a fogalmazást.

Hiába hívták tekintélyes vállalatok a szolgálataukba, hiába tettek neki kevésbbé zseniális, de több kereskedelmi szellemmel megáldott szaktársak ajánlatot, önálló iroda létesítésére: azzal hárította el őket, hogy nem magának, hanem a köznek óhajt dolgozni, ehhez pedig szükséges, hogy a zsebünk ne tudjon semmiről.

— Tudásomnak papja akarok lenni, nem bérője, — mondta, ha már sehogy sem tudott szabadulni az üzlettársnak ajánlkozótól.

És most, immár két év óta zárva volt a tudás temploma, mert a papja elment. Elment messze földre, védeni a hazáját, az otthonmaradottakat, mint a többi milliók. Egy élő céltáblával, egy csöpp vérrel több a vér tengerében.

Pedig nélkülözhetetlenek minősítették. De ő erről nem akart tudni.

— Nélkülözhetetlen vagyok, az igaz, — felelte a rektornak, amikor kapacitálni igyekeztek. — De nem itt, hanem ott . . .!

Egész idő alatt egyszer fordult meg szülei házában. Ezt is csak néhány órára. Valami óriás, eddig még ismeretlen ágyút szállítottak az olasz frontra s őt bízták meg a legnagyobb titoktartást igénylő szállítás vezetésével. Azután megint elment, el, a haláltokádó szörnyetegek pokoli versenyére.

De írt. Írt szorgalmasan, néha csak három szót, két földrengés, két tömeggyilkosság, két ellenséges gránát robbanása között.

És egyszerre megszakadt minden híradás. Három hónap óta semmi, de semmi, egyetlenegy sor sem érkezett Ivántól. Végre a hadvezetőséghez, a Vöröskereszthez, a hadügyminisztériumhoz fordultak, ahol mindent megígérték és esküdöztek,

hogy nem lehet baj, mert hiszen tudnának róla. De kézzelfogható, pozitív hír — semmi.

— Holnap! Holnapután . . .! E hét végén egész biztosan . . .!

Az autó megállt. Megérkeztek a szanatórium elé. Szobránczy felriadt, mint egy nehéz álomból. Kiugrott és fűrgén, mintha nem is hatvanhét esztendő nehezednék a vállára, rohant fel a lépcsőn.

*

A soffőr elállította a gépet, cigarettára gyujtott, majd esti lapot vásárolt egy rikkanctól és tanulmányozta a hadijelentést, amely ez alkalommal elég hosszú volt ugyan, anélkül azonban, hogy lehetett volna kiokosodni belőle. Zsebre tette tehát az újságot, visszaült a helyére és várt, mozdulatlanul.

Belenézett egy gázlámpa homályos, szomorú fényébe és még szomorúbb érzelmekkel megállapította, hogy eltelt egy egész nap, anélkül, hogy egy kis «dohányt» szerzett volna.

Szobránczy eléggé tisztességesen fizette, igaz. Kétszázötven koronát kapott havonta, szabad lakást és ruházatot, de elvégre nem akart ő egész életében soffőr maradni és azonkívül meg is akart nősülni. Erre nézve már voltak határozott tervei is, amennyiben fűlig szerelmes volt Salánk Biribe, Szobránczyék második szobaleányába. De a leány százszor is megmondta neki, hogy csak gazdag emberhez megy feleségül. Ő pedig szegény volt, amint nem is lehetett másként, ha az ember édes szüleinek nyolc élő gyermeke közül éppen a hatodik fiú és ha az ember édesatyja egy istenhátamögötti pusztán gazdasági kocsis.

Nem szerette atyja foglalkozását, talán azért sem, mert nem volt az a ló, amely, ha csak megközelítette, meg ne rúgta volna. Már gyermekkorában. És most is így volt ezekkel a hamis, alattomos álla-

tokkal. Kerülte is őket, mint a pestist és minden alkalommal, hogy mostani foglalkozásából kifolyólag gépkocsiján megelőzhetett egy nyomorult fogatot, kéjjel eresztette meg az *auspuff*-ot a prüsszkölő, levegő után kapkodó lovak orra alá. Ez volt a bosszúja.

Szóval, Farkas Vendel a mostani foglalkozását nem tekintette életcélnek és ha abbeli törekvésében, hogy sorsán fokozatosan javítson, nem hagyta már ott vagy tízszer is a tanárt sokkal jobban fizetett állásokért, ahová nap=nap után hívták bankárok, gyárosok, hadseregszállítók, azt azért tette, mert jelenlegi gazdája révén fel volt mentve és mert az volt a felfogása, hogy, mivel öt bátyja közül kettő már elesett, három pedig arcvonalszolgálatot teljesített, a Farkas=család éppen eleget tett a Haza iránti kötelességének.

Szobránczy egyébként jó gazda volt nagyon és ha Vendel pontosan, józanul teljesítette szolgálatát, azzal nem törődött, hogy különben mit művel. Sohasem lármázott, ha elfogyott a benzin vagy ha kipukkadtak az abroncsok meg a tömlők. Boldog volt, hogy van ember, aki oly nagyszerűen ért ezeknek a tárgyaknak a beszerzéséhez, mint Farkas Vendel.

Így aztán — az volt a véleménye — már igazán szentnek kellett volna születnie, hogy ne tegye meg azt, amit minden társától hallott, látott: ő is seftelt. Nem, hogy meglopta volna a gazdáját, Isten őrizz! Csak kihasználta a konjunkturát. Attól a kereskedőtől vett, aki neki a legmagasabb percenteket fizette, ha két hordó benzinre kaptak utalványt, csak az egyikről számolt el a tanárnak, a másikat saját számlára vette meg és eladta kéz alatt tízszeres áron. Hasonlóképpen tett itt=ott a hatóságilag kiutalt gummival is. Ézzel — így vélekedett — nem rövidítette meg Szobránczyt, mert hiszen kapott a tanár új utalványt, ahányszor csak

kellett, ő viszont *forgó tőké*-hez jutott, amelyet aztán meg is forgatott alaposan.

De éppen ma két üzlet is csütörtököt mondott. Valami új rendeletről megijedtek a kéz alatt benzint vásárlók, míg azt a szelepet, amelyet okvetlenül még aznap kellett beszereznie, csak egy boltban lehetett kapni egész Budapesten és éppen ez az egy kereskedő percenteket adni nem volt hajlandó.

Mérlegkészítésében megzavarta a tanár, aki váratlanul gyorsan elvégezte volt a látogatását. Miután még vagy négy helyre vitte Szobránczyt, hazatértek.

Farkas Vendel a garázsba állította a gépkocsit és ezzel be is fejezte napi munkáját. Már csak mint magánember nyitott be Szobránczyék konyhájába, ahol egy sarokban meghúzva magát, cigarettázott és mohó szempillantásokkal kísértte Biri minden mozdulatát. És amint elnézegette a leányt, aki fekete ruhában, helyes fehér kötényben, formás lábával, kis pisze orrával, csillogó bogárszemével jártkelt, tett-vett, fürgén, szorgosan, itt-ott csengő hangján elnevetve magát, Farkas megállapította, hogy bizony Biri sem született szobaleánynak, vagyis, hogy már ezért is egymásnak szánta őket az Ég.

*

Vacsora után és lefekvés előtt a Szobránczy-házaspár, mint rendesen, még vagy félóraig elüldögélt az asztal mellett. A tanár ilyenkor vagy egy a szakmájába vágó könyvből olvasott néhány oldalt vagy pedig esti lapot forgatott, míg Szobránczyné, kötözés közben s amikor a férje feltekintett, elmondta, hogy napközben kik jártak nála, meg ezzel vagy azzal a barátnőjével találkozott, éltesebb dámák, akik persze kötetekre való háborús és egyéb híreket hordoztak össze az egész városból. Szobránczy rendesen csak kelletlenül hallgatta az effélét, de egy idő óta, amióta maga is rabjává

vált egyetlen fiukért való aggodalmaiknak, elnéző volt és csendes megadással tűrte a sorsát, mert gondosan került mindent, amit a felesége gyöngédtelenségnek minősíthetett volna.

Ma is inkább csak megszokásból nézegette az ujságot, mialatt Szobránczyné beszélt. Nagyokat ásított, a végén pedig kijelentette, hogy lefekszik. Ez persze, közös hálósobájuk lévén, annyit jelentett, hogy a feleségének is abba kellett hagynia a munkát.

Készülődtek tehát és felkeltek az asztal mellől, — Szobránczyné kissé nehézkesen, mert csúza volt, — amikor kint, az előszobában, meglehetősen türelmetlenül és erősen megszólalt a külső ajtó csengője.

Szobránczyné égnek emelte tekintetét és fel-sóhajtott.

— Már megint! — sopánkodott. — Némely ember valóban kíméletlen! Ilyenkor már csak nem mégy el hazulról, Dini?

A tanár nem szerette az efféle beszédet. Nem felelt, hanem az ajtó felé ment. Bizonyos, hogy éppen ma különösen örült az ágynak, de — a kötelesség mindenekelőtt!

Ezalatt odakint ajtót nyitottak, majd néhány izgatott szó és kiáltás hallatszott. Ágnes hangja és egy férfihang volt. De már a következő pillanatban kinyílt a belső ajtó és porosan, sárosan, súlyos léptekkel betoppant egy szakállas katona, táboriszürke formaruhában. Az egyik szeme be volt kötve.

Szobránczyék csodálkozva, majdnem ijedten hátráltak.

— Nos? — kérdezte kissé türelmetlenül a tanár, amikor az ismeretlen megállt az ajtóban és csak némán, mosolyogva nézett rájuk.

— Apa! Anyus! Hát nem ismernek meg? — szólt végre a katona és tárt karokkal sietett feléjük.

— Iván, szentséges Isten! — kiáltották Szobránczyék egyszerre és mialatt a tanár a nyakába bo-

rult a fiának, az asszony is tett ugyan egy mozdulatot az érkező felé, de azután elkezdett inogni és az asztal mellett egy székre dőlt.

A két férfi ezt észrevette és Szobránczynéhoz sietett. Iván letérdelt előtte és mialatt ölelte és csókolgatta, szemrehányásokkal illette önmagát.

— Lássá, milyen vagyok igazán, édes, egyetlen jó anyusom! Még mikor örömet akarok magának szerezni, fájdalmat okozok magának! Letéphetném a fejemet! Vagy jobb lesz : porolja ki jól a nadrágomat, mint egyszer, amikor bemártottam az ujjamat a tentába, emlékszik még, ugye? Apám, anyám! Csakhogy ismét itthon vagyok!

Szobránczy tanár, aki, mivel térdei erősen remegtek, maga is kénytelen volt leülni, szólni akart, de megbicsaklott a hangja és csak némán nyujtotta kezét a fiának. Szobránczyné pedig simogatta Iván torzonborz haját, arcát és ha szaporán is hullottak alá könnyei, mégis rajtült a kimondhatatlan boldogság az arcán. Meg tudta volna ölelni az egész világot. De hirtelenül eltűnt a ragyogó napsugár vonásaiból és reszkető kézzel megérintette a fekete kendőt, amely eltakarta Iván balszemét.

— Mi bajod? — kérdezte alig hallhatóan.

— Mi? Ezt tetszik gondolni? Az semmi, — felelte Iván nevetve és felkelt. — Az első sebesülés sem! Nem csoda ez? Vannak, akik már ötször, hat-szor is megsebesültek azóta, hogy ez az örület tombol. És akik elestek? Élek! Apám, anyám : *élek!* Maguk nem is tudják, de nem is tudhatják, hogy mi az, ha az ember *él!*

Szobránczyné önkénytelenül összekulcsolta a kezét és a mennyezetre nézett, majd lehajtotta a fejét.

— Az élet . . . — rebegette halkan és ismét megindultak a könnyei. De azután erőt vett magán és kérdezte : — Remélem, hogy most már nem hagysz el bennünket? Ugye, hogy nem?

— Nem, édes jó anyám, nem, — felelte Iván és elmosolyodott. De mintha másra akarná terelni a beszélgetést, rögtön hozzátette : — Egyet nem értek! Hát nem vártak engem, hogy ennyire meg voltak lepetve? Hisz megírtam, de még meg is táviratoztam Rzeszowból, hogy hazajövök!

— Semmit sem kaptunk, — jelentette ki a tanár, miután csodálkozva összenézett a nejevel. — Három hónap óta semmit sem hallottunk felőled! Egyetlenegy sort, egyetlenegy betűt sem kaptunk tőled! Semmit!

Iván rázta a fejét.

— Most már értem, hogy miért néztek rám, mintha kísértetet látnának . . .

Szobránczyék lassan=lassan magukhoz tértek s mialatt Ágnes és Biri újból megterítették az asztalt, a szakácsné a konyhában sürgött és forgott, hogy hamarjában készítsen még valamit a szegény *ifjúr* számára, — hiába, a fiatal tanár úr a szüleiházban örökké csak ifjúr maradt, — akinek az első szava, még kint az előszobában az volt :

— Rettenetes étvágyam van . . .!

Amikor azután behozták a rántottát, a vajat, egy doboz szardiniát, egy kis hideg húst, meg a déli tészta maradványait, az *ifjúr* a szülők legnagyobb gyönyörére úgy nekilátott az elébe rakott tálaknak, mintha nem volna feneke a gyomrának. Hasonló sors érte a közeli kurtakorcsmából előkerített kancsó sört, valamint azt a csopaki rizlingit is, amelyet Ágnes varázsolt elő a pincéből. Közben beszélt Iván, mesélt összefüggés nélkül, találomra ki=ragadva egy=egy napot abból a borzalmas káoszból, amelyben megáll az évek és órák számítása egy=aránt.

Éjfél után két órára járt az idő, amikor Szobránczyné utoljára sürgette a lefekvést :

— Milyen fáradt lehetsz, szegény, édes gyermekem, te!

És most Szobránczy sem ellenkezett már, bár virradatig is szívesen elhallgatta volna Iván meséit.

Szobránczyné, aki teljesen megfélekedett csúzáról, előrement, hogy meggyőződjék, vajjon jól elkészítettek-e mindent az *ifjú* szobájában és vajjon jól ég-e a kályha.

A két Szobránczy ezalatt magára maradt az ebédlőben.

Néhány másodpercig némán álltak szemben egymással. Mindketten érezték, hogy van valami, amiről beszélniök kell. Egyedül.

Az orvostanár egész közel lépett a fiához és reszkető kézzel mutatott a bekötött szemére. És Iván félretolta a kendőt. Piros úr tátongott a szem helyében.

Szobránczy alig észrevehetően összerezett. Azután maga igazította meg a kötést.

— Még nem jössz, publi? — kiáltotta, mint húsz évvel azelőtt Szobránczyné, a fia szobájából.

— De jövök már, anyus, — felelte Iván lágy, hálatalt hangon és kezét csókolt az atyjának, aki némán megszorította az övét.

VI.

Szobránczy Iván igazat mondott az édesanyjának, amikor kérdésére kijelentette, hogy most már nem fogja elhagyni a szüleit. Sebesülése után ugyan mindenáron továbbra is a fronton akart maradni, de végül maga is belátta, hogy egy szemével, különösen a tűzérségnél, már nem lehetett hasznát venni, arra a szerepre viszont, hogy csupán holmi hősi pózban járjon=keljen bajtársai között, nem vágyódott.

Igy tehát a szekrénybe akasztotta a háromcsillagos dolmányt, egész rakás kitüntetésével együtt és ismét elővette polgári ruháját, amelyben eleinte

kissé furcsán érezte magát. De már néhány nap mulva megszokta, a szakállát levetette, megnyiratkozott és meglepően rövid idő alatt ismét olyan volt minden, mintha rossz álom lett volna az egész.

Jelentkezett a műegyetemen, ahol tanártársai és — sajnos, nagyon megcsappant — hallgatói melegen, egyesek kitörő lelkesedéssel fogadták. Szülei pedig a legboldogabb emberek voltak a föld kerekiségén — Szobránczy éppúgy, mint a felesége, aki, amikor fia sebesülésének valódi mi-voltáról értesült, első fájdalmában ugyan azt hitte, hogy megreped a szíve, de csakhamar váltságdíjat látott ebben a szerencsétlenségben és hálát adott az Istennek, hogy akárhogyan, de mégis visszaadta neki egyetlen gyermekét.

— Az élet . . . ismételte százszor napjában. —
Az élet . . .

*

Pedig milyen furcsa ez az élet! Nem-e egy meddő küzdelem csupán, amelyben ki előbb, ki utóbb, de okvetlenül és biztosan alul maradunk, egy harc, amelyben sohasem győzhetünk, mert mindnyájunknál erősebb a halál? És mégis küzdünk, és mégis harcolunk, mert hiszünk és bízunk. Még a hitetlenek, a bizalmatlanok is. Hát még azok, akik tagadják, hogy nem ezért az egy életért születünk!

Szobránczy Ivánnak volt hite. És bízott. Bízott a boldogságban, bízott önönmagában. És bízott, mert szeretett. Szeretett azzal az erővel és hévvel, amellyel csak az tud szeretni, aki önönmagánál is jobban szereti a felebarátját, aki abban látja élete hivatását, hogy minden jót, amire képes, mással tegye. Soha magával. Mert ami jót maga észlelt, azt is csak másnak köszönhette. Azoknak, akik megajándékozták az élettel, azoknak, akik tanították,

azoknak, akik tisztelték, azoknak, akik hallgatták, azoknak, akik vele együtt megvédelmezték azok életét, akiket szeretett.

És Szobránczy Iván mindenkit szeretett. Még azokat is, akik meg nem értették, akik vele rosszat tettek. Hát még azokat, akik jót tettek vele! Akikről érezte, hogy velök már a földön összeolvad a lelke.

*

Görgény Judith is ezek közé tartozott. A szép, a gazdag Judith, Görgény Gyula bőrgyáros leánya. Aki oly szép és oly gazdag volt, hogy már ezért is került a vele való ismeretséget, mert az volt a véleménye, hogy ott, ahol a sors ily bőkezűen osztogatja a földi javakat, csak nagyon kevés hely maradhat a lélek számára. És azt kellett tapasztalnia, hogy a szépség és lélek és lélek és gazdagság nem összeférhetetlenek, sőt, hogy bizonyos vonatkozásokban még ki is egészíthetik egymást. Hogy egymás szolgálatába állva, hatalmat alkothatnak, amely előtt még a moralista is könnyű szívvel meghajol.

Olyan helyen kerültek össze, közvetlenül a háború előtt, ahová a nyár elején azért menekült, hogy távol a munkától, az emberek zajától, a társadalmi kötelezettségektől ismét néhány hétre magába szállhasson: a hegyek fenséges magányában.

Szűk völgyben fekvő, néma kőóriások által uralt, mindössze néhány házból álló helységbe, Schludersbachba helyezte szállását és onnan rándult ki nap nap után a hegyekbe. Ott volt, úgyszólván a feje fölött, a magasfekvésű *Plätzwiese*, szemben a titokzatos *Croda rossa*-val, továbbá, keleti irányban, a barátságos, könnyen megközelíthető *Monte Piano* — alig két évre rá a legádázabb harcok színhelye — alatta elhaladva pedig eljutott az ember a *Misurina*-tóhoz, amely mögött feltűnt a széleshátú *Sorapis* és a halovány *Antelao*; míg akár Misurinán át,

akár egyenesen követve az országútat, *Cortiná*-ba érünk, a tágas *Ampezzo*-völgyben, amelyből egyszerre vagy tíz hegycsúcsra nyílik kilátás, kezdve a *Tofaná*-tól egészen a merészalakú *Civettá*-ig. És ott volt, a hegyóriások eme fejedelmi társaságában a hegyek királya : a csillogó *Monte=Cristallo*...

Az isteni alkotásnak ezen örökké néma és mégis ékesszólású tanui társaságában akadt Szobránczy Iván arra a lényre, amelyet később oly gyakran — lelkének nevezett. Nem pesti zsúron vagy bálon, hanem ott, ahol elhal a szó és a beszéd, de még a gondolat is, az érzelmek világában. Ott látták meg egymást. Nem először. Találkoztak volt ők már azelőtt is, látásból, névről ismerték egymást, talán be is mutatták már a férfit a leánynak, valahol, valamikor, egyikén azoknak a társadalmi összejöveteleken, amelyek létrejövetelén hangyaszorgalommal buzgólkodnak csodálatos emberek, hogy előszeretettel hozzanak össze olyanokat, akik csak a legkritikább esetben értik meg egymást.

Másnap még egy fejbőlintás, egy hét mulva már köszönni sem érdemes. Egy év mulva pedig :

— Mondja csak kérem, ki az, aki stb. Mintha már találkoztunk volna...

— Én is úgy vagyok vele. Nem tudom.

Van-e célja az ilyen összejöveteleknek?

— Igen, — mondják, akik ebből megélnék.

*

Szobránczy Iván a *Monte Popená*-ról, a *Monte Cristallo*-nak hű vazallusának csúcsáról volt hazatérőben, amikor hó, törmelék, jégborította fensíkon messze távolban emberi alakot pillantott meg. Egy pontnál sem látszott nagyobbnak. Mint aki a vidék minden útját jól ismerte, nem volt nehéz megállapítani, hogy az illető, bár feléje közeledett, nem a rendes úton jött, hanem attól mindjobban eltávolodott, hol előre tett vagy ötven lépést, hol ismét

visszafordult, hogy aztán ismét más irányba induljon.

Vagy húsz perc mulva szabad szemmel is megismerte, hogy nővel van dolga és nyomban arra kellett gondolnia, hogy amint oly gyakran megesik, ez esetben is a hegymászásban járatlan valaki találmomra merészkedik az ismeretlenbe és most sem előre, sem hátra nem találja meg többé az útát.

Ez a feltevés meggyorsította a lépteit és csakhamar észrevette, hogy a nő már szintén megpillantotta őt és most mozdulatlanul bevárja a közeledését. De beletellett további háromnegyed óra is, míg annyira megközelíthette, hogy maga is letéphetett a jelzéssel ellátott útiránytól. És most már azt is megállapította a nő öltözetéből, hogy úrinő. De amikor már csak vagy száz lépés választotta el őket egymástól, felismerte benne Görgényék legidősebb leányát, aki családjával együtt néhány nap óta szintén vendége volt a schluderbachi fogadónak.

Ennek a felfedezésnek nem nagyon örült, mert, amint egyáltalában nem vágyódott szállóismeretségekre, amelyek többnyire csak terhére vannak azoknak, akik mint turisták az ilyen helyen ragaszkodnak a szabad mozgáshoz és a függetlenségükhöz, úgy éppen Görgényékkal nem kívánt megismerkedni.

Pesten sem járt a plutokrácia körébe, mert elvől csak olyanokkal szeretett érintkezni, akiknek a vagyoni viszonyai nem állottak túlságosan távol a saját körülményeitől sem. Már pedig Görgényék nemcsak a kis schluderbachi szállóban, hanem otthon is olyan lábon éltek, hogy ehhez képest ő még a koldusnál is szegényebb volt. Egy kétemeletes palotán kívül, a Délibáb=utcában, tízezer holdas birtok Szolnok megyében, hatalmas gyártelep Erzsébetfalván, két luxusautó és ugyanannyi fogat tanuskodott azok előtt is, akik erre nem voltak kí=

váncsiak, Görgény Gyula vállalkozásának kitűnő rentabilitása mellett, míg még a schluderbachiaknak is kijutott a látványosságból, ha a Görgényék két gimnazista fia kispap=preceptorral, a két kisebbik leány francia nevelőnővel és a család legfiatalabb tagja, a hároméves Lajoska, angol nurse=szel vonultak sétára, nem is beszélve a szolgál=személyzetről, amely maga is három szobát foglalt el az amúgy sem nagyon tágas fogadóban.

Ezt a stílust Szobránczy Iván nem szerette és ha az ilyesmin csak mosolygott, amikor hirtelenül meggazdagodott embereknél tapasztalta, Görgényéknél egyenesen elítélte, mert már a harmadik generáció volt, amely a cég alapítója által hátrahagyott vagyont élvezte.

De most félre kellett tenni minden elvi állásfoglalást. Mert már Görgény Judith is megismerte és félig mosolyogva, félig röstelkedve jött elébe, lefelé az úttalan úton.

— Isten áldja meg magát, kedves Szobránczy, — szólította meg már messziről, — úgy eltévedtem, hogy sem előre, sem hátra nem találtam meg többé az utat!

— Nem csodálom, — felelte Szobránczy és kezét nyújtotta a leánynak, aki éppen fölötte, egy szikla tetején állt és megmentőjének kezére támaszkodva, másfélméteres ugrásra készült. — Ahol nincs út, ott nem is lehet találni. De hogyan kerül ide egyáltalában, ebbe a kősvatagba?

Judith elnevette magát.

— Ha én ezt tudnám, — kiáltotta élénken. — Egyszerű sétára indultam a szállóból, reggeli után átjöttem a réten, majd bementem az erdőbe — oly isteni volt! Nem gondoltam semmire, csak élveztem. És minden kanyarulatnál, minden tisztásnál, amelyhez értem, ott volt előttem a Monte Cristo, oly közel, hogy az volt az érzésem, hogy csak ki kell nyújtanom a kezemet és megfoghatom. Így

mentem tovább. Mindjobban ritkult az erdő, ki-
jutottam a törpefenyők közé. Ez még jobban inge-
relt, hogy folytassam dőre vállalkozásomat. Hátha
el tudok jutni legalább a gleccser aljáig? — gondol-
tam magamban. Hisz' oly közel van! Egyszerre
csak bent voltam ebben a kőtengerben, a Monte
Cristallo, mintha mindjobban eltávolódnék tőlem,
ki voltam merülve és kezdtem megbánni a köny-
nyelműségemet. Vissza akartam fordulni. De most
már erre is képtelen voltam. Bevallom, megijede-
tem. Még kiabálni is próbáltam, de olyan volt a
hangom ebben a végnélküliségben, hogy még
magam is alig hallottam a saját szavamat. Közel
voltam a síráshoz. Akkor pillantottam meg őnt!
Hogyan fogunk mi innét lejutni?

— Igen egyszerűen. Mindenekelőtt visszatérünk
a rendes útra. Azután körülbelül másfél óra mulva
lent vagyunk.

— Hány óra?

— Félelgy.

— Végem van. Úgy ki fogok kapni, hogy még! —
mondta Judith, aki nem engedte el többé Szob-
ránczy kezét és most már ismét mint a zerge ugrált
kőről=köre, szikláról=sziklára. — Ha nem vagyok
ott ebédre, a mama görcsöt kap, apa pedig meg-
átkoz.

— Olyan szigorúak a szülei?

— A mama nem, az csak rettenetesen félt, a
papa igen. Mindig azt mondja, hogy abnormális,
exaltált lény vagyok s hogy velem nem lehet oko-
san beszélni... Az atyám, tudja, alapjában véve
nagyon jó, de nagyon okos ember, túljózan, aki
csak olyasm miatt képes lelkesülni, ami kézenfekvő,
ami látható, aminek — hogy is mondjam? — for-
galmi értéke van. A többi mind nem ér semmit,
azt mondja.

— És ön?

— Éppen az ellentétje vagyok az apámnak s ezt

részben sajnálom. Az olyan embert, mint az atyámat, aki csak arra számít, épít, amit számtani biztossággal előre meg tud állapítani: nem érhet csalódás. De nem igen tud örülni sem. Nem tudja, hogy mi a meglepetés. És amilyen az élete, tevékenysége, üzlete, olyan a gondolatvilága is. Nála az érzelmek teljesen ki vannak kapcsolva. Én viszont csupa érzélem vagyok. Túlságosan talán. Sohasem nézem, hogy hasznos-e valami, vagy sem. Nálam az, hogy szeretem: minden!

— Életkörülményei szerencsére megengedik, hogy csak olyan dolgokkal vegye magát körül, amelyek tetszésére számíthatnak. Ezt csak kevés ember mondhatja magáról.

Judith megállt.

— Ebben nagyon téved, — mondta és az erős hegyi levegőtől amúgyis már kipirult arca még egy árnyalattal sötétebb lett. — Igaz, hogy jó módban élünk, gazdagok vagyunk talán és képzetes mutató volnék, ha azt állítanám, hogy szeretnék szegény lenni. És mégis a pénz az, ami nekem legkevésbé tetszik. Ha van, egyetlen gondom, hogy mielőbb megszabaduljak tőle.

— Ez nem lehet nehéz feladat.

— Ne higgye. Ha az embernek mindene van, néha bizony sok fejtörést okoz, hogy miként szabadulhatna meg a pénzétől. Erre azt mondhatná, hogy adjam oda a szegényeknek, azok majd tudják, hogy mire költsék! De erről is megvan a saját nézetem. Nem mintha fukar volnék. De ha csak nem okvetlenül szükséges, nem adok pénzt, hanem veszek valamit s azt adom oda. Hogy mit? Az a körülményektől függ s ha eltaláljuk az illető legtitkosabb gondolatát is — nem ismerem ennél gyönyörűbb érzést! Egyáltalában másokkal örülni, érezni — mily isteni ez! Nem találja?

Szobránczy csodálkozva nézett a leányra. Hisz' ez volt az ő nézete is, majdnem a vallása!

— De mennyire találom, — felelte. — Őszintén szólva, meg vagyok lepelve. Ne vegye rossz néven, de eddig az volt a meggyőződésem, hogy aki annyira nem érzi semminek sem a hiányát, mint például ön, az el se tudja képzelni, hogy másnak mire lehetne szüksége, hogy mivel szerezhetne másnak örömet! Hiszen akkor, — folytatta — bizonyára nagyon boldog is?

— Az is vagyok, — mondta Judith gondolkozás nélkül, majd, mialatt Szobránczyra támszkodva tovább indult, hozzátette : — Vagy mondjuk inkább : megelégedett. A boldogság érzése csak néha fog el. Ma reggel például, amikor ide felmáshztam s éreztem azt a mérhetetlenül nagy szabadságot, ezt a mennyei csöndet, amikor pillanatra, mintha megérteném az erdő zúgását, egy-egy madár énekét, a patak csobogását, de majdnem az örökkévalóságot is : ma reggel, igenis, boldog voltam.

— És most?

— Most is boldog vagyok, — felelte nevetve Judith, — mert megszabadultam egy meglehetősen kényelmetlen helyzetből és mert — — de ezt már nem mondom meg. Félreérthetne és ami barátságunk még túlfiatal arra, hogy elbírjon egy félreértést.

— Belenyugszom a sorsomba, de mindenesetre azzal a tudattal, hogy, ha fiatal is, de mégis már áll fenn köztünk barátság. Ez határozottan nyereség.

— Számomra talán, — szerénykedett Judith, — a maga szempontjából igen kétesértékű valami!

— Hogyhogy?

— Csakúgy mondom. Mit érhet férfinak egy nő barátsága? Az apám azt mondja, hogy csupa szeszély vagyunk.

— Az atyja túlszigorú . . .

Megakadt a beszélgetésük és néhány lépést, vagy jobban mondva, néhány ugrást tettek meg szótlánul. Egészen addig a pontig, ahol Szobránczy fel-

ismerte a jelzéses turista=útat. Most már könnyebben és gyorsabban haladtak lefelé.

Judith ismét el kezdett beszélni, érdeklődött, hogy Szobránczy hol járt, majd mikor megtudta, egyszerre csak kijelentette, hogy nem riadna vissza semmiféle áldozattól sem, ha csak egyszer életében maga is részt vehetne egy becsületes hegy-mászásban.

Szobránczy készséggel vállalkozott a vezető szerepére.

— Épp erre akartam megkérni, de nem mertem, — felelte Judith.

— Csak nem gondolta, hogy kikoszarazhatnám?

— De, ettől tartottam. Úgy vettem észre, hogy jár a maga útján és nem törődik az emberekkel.

— Ebben van valami, de azért nem vagyok embergyűlölő, sőt! Lehet szeretni az embereket anélkül, hogy mindig együtt vagyunk velük.

— Ezt nem egészen értem.

— Talán rosszul fejeztem ki magamat. Úgy értem, hogy szívesen vagyok emberek között, akiket nem ismerek, mert akkor semmi okom sincs arra, hogy rosszat tegyek fel róluk. Mindegyik egyformán közel áll a szívemhez — állapot, amely, sajnos, többnyire megváltozik, mihelyst megismerkedünk.

— Szóval ezek szerint többnyire csalódással járna az emberek kölcsönös megismerése?

— Ez az én tapasztalatom. Persze, vannak kivételek is. De még az is csalódás, ha két ember, aki mindakettő meg van áldva a legjobb tulajdonságokkal, mégsem képes egymást megérteni.

— Lássá, én mást tapasztaltam. Én többnyire bizalmatlan vagyok azok iránt, akiket nem ismerek, de többnyire rögtön megértem és megszeretem őket, mihelyst megismerkedünk. Persze, itt is vannak kivételek. Már én is csalódtam.

— Bennem például.

— Ó, maga — —

Judith ismét elpirult, Szobránczy kedvesen elnevette magát.

— Morózus, barátságtalan fickónak nézett, ugyebár? — kérdezte.

— Nem éppen, de van benne valami.

— Tessék!

— No igen. Azt gondoltam, hogy gögös, beképzelt. Nem most, régebben.

— Régebben?

— Azt hiszem, nem Schluderbachban látott meg először. Én sem a portástól tudtam meg, hogy maga kicsoda.

— Ez több, mint valószínű. Hisz a világ oly kicsiny! No és?

— Soha, de soha még egy szempillantással sem vett rólam tudomást! Ez nem volt szép magától.

— Komolyan?

— A legkomolyabban.

— Nem értem. Egyszerűen nem értem...

Már régen beértek az erdőbe és észre sem vették. Csak amikor már feltűnt előttük a nagy tisztás a völgyben és a szálló, tértek vissza a valódi életbe.

— A szüleim, a szüleim! — sopánkodott Judith, majd helyesen könyörögve hozzátette: — Kérem, ne hagyjon el, Szobránczy, az Isten áldja meg magát!

Görgényék csakugyan meglehetősen aggódva várták vissza a leányukat, de nem került sor komolyabb szemrehányásokra sem. Talán éppen Szobránczy Ivánra való tekintettel nem, akit persze azonnal meghívtak ebédre.

Azóta állandóan együtt étkeztek.

*

Szobránczy Iván nem volt rabja az elveknek. És mégis voltak elvei. De nem volt rabja az előítéletek-

nek sem. Mert egyáltalában nem voltak előítéletei. De ő ezt nem tudta. Mert szükségét érezte annak, hogy leszegezze, hogy ellentétbe keveredett eredeti szándékával. És mivel megállapította, hogy a gazdagokkal való érintkezést illetőleg tévedett: előbbeni felfogását előítéletnek minősítette. Fel is tette magában, hogy nézeteit revízió alá veszi.

Judithról nem is szólva, aki egy angyal volt, rájött arra, hogy a család többi tagjai is mind kedves, barátságos emberek voltak, különösen a gyermekek, úgy hogy teljesen megfeledkezett a délibáb-utcai palotáról éppúgy, mint az autókról és az alkalmazottak seregéről.

Szóval, mégis Judithnak volt igaza: meg kell ismerni az embereket . . .

*

Judith vágya teljesezésbe ment. Minthogy két hétre rá, hogy megismerkedtek, hajnali négy órakor, kettesben — ez alkalommal Judith is teljesen stílszerű turistafelszereléssel — útnak indultak a minden nehézség nélkül megmászható Monte Pianóra.

Ebben az időben a barátságuk már korántsem volt *fiatal*, sőt olyan jóban voltak, mintha gyermekkoruk óta ismernék egymást. De még ennél is több volt, amit egymás iránt éreztek. Ha nem is beszéltek róla, mégis az volt az érzésük, hogy voltaképpen nem is a *Monte Pianó*-ra vezet az útjuk, hanem egy sokkal különb csúcsra. Amely rózsaszínű felhőkbe rejtette még ormát. Amely dejes erővel vonzotta őket felfelé s amelyre felérve, ezer meg ezer hang bújja *fortissimo* az érkezők fülébe: szeretlek!

Tizenegy órakor értek a Monte Piano tetejére. Miután a Szobránczy hátizsákjából elővett villásreggelit elfogyasztották, állandóan gyönyörködve a páratlan kilátásban, ismét lefelé indultak, még pedig Judith könyörgésére, egy a Misurnia-tó irányába

vezető, kevésbbé kényelmes, járatlan úton, amelynek egy részét kötélén leereszkedve kellett megtenni. De ez is egészen veszélytelen dolog volt s az odavaló emberek szerint egyáltalában csakis azért létezett, hogy a vasárnapi kirándulóknak is legyen hol kötélén leereszkedniök. Ezt a körülményt Szobránczy persze elhallgatta Judith előtt.

Nem győzött a fiatal leány örömeiben gyönyörködni.

— Jaj, Iván, maga nem is tudja, hogy milyen boldog vagyok ismét! — kiáltotta Judith, amikor ahhoz a ponthoz értek, ahol meg kellett erősíteni a kötelet.

— Ebből az következik, hogy néha kötélnek is lehessen örülni, — élcelődött Szobránczy, mialatt rövid pipával a szájában, hozzálátott a szükséges előkészületeknek.

Judith körülnézett.

Mögöttük és fölöttük egy meredek fal, amelynek a felső vége vagy ötven méter magasságban fölénk látszott hajolni. A keskeny útvesztő, amelyen jöttek. Alattuk egy majdnem függőleges, kémenyszerű nyílás, egészen egy kiugró sziklatömbig, amelytől, felül alig láthatóan, tovább vezetett a keskeny út. Egészen lent pedig, a mélységben, a völgy. És azontúl, messze és mégis közel, a tó, valószínűtlenül zöld vizével.

— Isteni szép, — szólt Judith és mintegy véletlenül Szobránczy vállára támaszkodott, mert szédülésfélét érzett. De nem tett róla említést. Amint jött, el is mult az egész.

Szobránczy ezalatt áthúzta a kötelet egy kiugró sziklába erősített vaskarikán. Azután, csupán egyik kezével a kötélbe kapaszkodva, félig mintegy kilépett az úrbe, hogy kipróbálja a kötél hordóképességét, látvány, amelytől Judithnak pillanatra elállt a lélegzete. Minden rendben volt, meg lehetett kezdeni a leereszkedést.

A férfi megerősítette a kötél egyik végét a leány derekán, a másikat magára kötötte és kioktatta Judithot, hogy a kötelet jól fogja meg mindkét kezével és hogy abban a mértékben, amelyben ő majd felülről utánaengedi a kötelet, lábával lassan úgy kússzon végig a falon, mintha a saját lábán szállna alá a mélységbe.

Judith mosolyogva hallgatta, de azért mégis erősen dobogott a szíve, amikor a kötélbe kapaszkodva a sziklafal szélén ült, majd azon át leereszkedett. Ámde Szobránczy is, bár egyáltalában nem ismert félelmet s bár már vagy százszor ereszkedett már le hasonló módon ezerszerte veszedelme sebb helyeken, most meglehetősen izgatott volt. A felelősség érzete, Judithnak e téren való első próbálkozása és nem utolsó sorban az a gondolat, amelynek abban a pillanatban egészen tisztán tudtára ébredt, hogy szereti azt, akinek élete néhány perc tartamára kizárólag s egyesegyedül karjának erejére volt bízva — mindez hatványozott elővigyázatra serkentette.

Már csak néhány méter választhatta el Judithot a *kémény* alsó nyílásától, amikor a kötél erősen megrendült és halk sikoltás ütötte meg Szobránczy fülét. Nem tudta elképzelni, hogy odalenn mi történt, azért mégis nyomban abbahagyta a kötél utánengedését és figyelt.

— Judith! Mi baj? — kiáltotta torkaszakadtából. És nyomban jött a válasz:

— Nincs baj! Megbotlottam, kissé elcsúsztam. Csak tovább!

Szobránczy fellelegzett és ismét engedte a kötelet. Még néhány másodperc és érezte, hogy a kötél nem feszül többé — Judith szilárd talajra ért. Most egykettőre maga is leereszkedett, kitért a kötelet a vasgyűrűből és Judithhoz szellett, aki kissé sápadtan támaszkodott a sziklafalhoz.

— Megijesztettem, ugyebár? — szólt moso=

lyogva a leány, — ügyetlen voltam. Látja ott fent, amellet az árnyék mellett azt a kiugró követ? Arra tettem a lábamat, ahelyett, hogy melléléptem volna! Elcsúsztam és egy darabig lógtam ég és föld között . . . De maga nem engedett el és csakhamar ismét érintkezésbe kerültem a fallal. Nem haragszik rám?

— Már hogyan haragudhatnék én magára? — felelte Szobránczy lágy hangon és maga sem tudta, hogyan történt, talán a szerencsésen elmúlt veszály hatása alatt, karjaiba zárta Judithot. — Hisz' én úgy — — én úgy szeretem . . .

Maga is meglepődött azon, hogy milyen könnyen, milyen természetesen szaladt ki a száján ez a szó. Még soha, senkinek sem mondta eddig. Néha azt gondolta, hogy nem is fogja mondani sohasem. És most megtörtént.

Judith rászegezte beszédes szürke szemét, amelyben e pillanatban, mintha az egész világ tükröződnek vissza.

— Szeret? — kérdezte magánkívül és mégis kissé hitetlenül. — És én mindig azt gondoltam, hogy nem vesz komolyan, hogy csak játszik velem, mint macska az egérrel . . .

— Judith, ezt nem hihette komolyan, — súgta Szobránczy a fiatal leány hajába és önkénytelenül még jobban magához szorította. — Judith, édes, magának ezt meg kellett éreznie, az első perctől kezdve, kellett, hogy megértsen . . .

A leány elmosolyodott.

— Megértettem, — mondta helyesen, — de attól félttem, hogy rosszul értem!

Még akart mondani valamit, de Szobránczy nevető piros ajkára nyomta a száját. Azzal az erőszakos vadsággal, amelyre csak azokat ragadja el a szenvedély, akiknek nem volt idejük arra, hogy a szerelem iskolájába járjanak.

Tartott egy ideig, míg magukhoz tértek. Mámo-

rukban ugyan nem érezték a szükségét annak, hogy ismét tovább induljanak, de azután nevetve megállapították, hogy mégsem tölthetik az éjszakát a kémény tövében.

Alig tettek néhány lépést, Szobránczy észrevette, hogy Judith, mintha maga után húzná egyik lábát. Jobban odanézett és látta, hogy a leány vastag turistaharisnyája a boka fölött el van szakadva. A nyíláson vér szivárgott át.

— Álljon csak meg egy pillanatra, — kiáltotta, majd Judith lábára mutatva, meglehetősen ijedten kérdezte: — mi ez, az Istenért?

Judith csodálkozva megállt. Sejtelme sem volt róla, hogy miről van szó. De amikor megpillantotta a lyukas harisnyát és a belőle szivárgó vért, kissé megijedt maga is.

— Bizonyára akkor horzsoltam fel a lábamat, amikor elcsúsztam, — mondta mégis nevetve, majd, jobban ráállva a lábára, megállapította, hogy alighanem megdagadt a bokája is. — Ez nagyon jól van így, — tette hozzá tréfásan, — kell, hogy az ember néha le is hüljön kissé.

De Szobránczynak nem volt kedve tréfálni. Mint orvos fia, de mint gyakorlott turista is tudta, hogy a földben és porban akadnak kellemetlen bacillusok, amelyek nyitott sebbe érve, ha nem egyebet, hát legalább merevgörcsöt szoktak előidézni. Körültekintett. Forrást, patakot keresett. De nem látott semmit, amint ebben a kopár magasságban nem is volt valószínű, hogy egyhamar vízre bukjanak.

Mentő ötlete támadt. Volt még a hátizsák fenekén egy üveg ásványvíz, amelynek csak a felét fogyasztották el a hegykúpon. Ledobta tehát a hátizsákot, elővette az üveget és anélkül, hogy hosszabb magyarázatba bocsátkozott volna, leültette Judithot, lehúzta a szeges cipőjét, de még a harisnyáját is. Mintegy húsz centiméteres horzso-

lástól, amely az alsó lábszáron a bokacsont belső része irányába húzódott, csöppenként kiszivárgott a vér.

Zsebkendője segítségével alaposan kimosta a sebet, Judithéből pedig ideiglenes kötést készített és miután mindezt elvégezte, a harisnya után nyúlt, hogy azt ismét felhúzza a lábára.

De ezt Judith már nem engedte. Hirtelen mozdulattal kikapta a harisnyát a kezéből. Most egyszerre, hogy már mindenen túl voltak, zavarba jött. Bosszankodott, hogy ezt önkénytelenül is elárulta.

Szobránczy pillanatra meg sem mozdult. Ő is csak most ébredt a szokatlan helyzet tudatára. Lassan felkelt és elfordította a tekintetét. Judith ezalatt rendbehozta az öltözetét. Néhány percig egyikük sem mert szólni.

Csak amikor ismét folytatták útjukat lefelé — az utóbbi most már teljesen veszélytelen volt és kellemes lejtőn vezetett tovább — Szobránczy megtörte a jeget és megmagyarázta Judithnak, hogy miért is volt elkerülhetetlen az azonnali beavatkozás.

— Lássa, — szólt Judith nevetve — ma éjjel megálmodtam, hogy még egyszer meg fogja menteni az életemet! És ime, máris bekövetkezett!

Szobránczy tiltakozott, de Judith nem engedett a felfogásából.

— Kérem ne rontsa el az illuziómat, — mondta, helyesen könyörögve — oly kellemes érzés, ha az ember valakinek köszönheti az életét! De kiváltképpen akkor, ha az ember — —

Nem fejezte be a gondolatot, csak egy néma szempillantással. Szobránczy megértette és megcsókolta a kezét.

Azután karonfogva, nevetve, tréfálva, hol rendes léptekkel, hol gyermekek módjára ugrándozva, közben meg-megállva, leereszkedtek a völgybe.

— Be szép az élet! — sopánkodott Judith boldogan. — Olyan, mint egy álom . . .

— Még ennél is szebb, — felelte Szobránczy. — Olyan, mint amilyen csak maga az élet lehet. Az élet. . . !

*

A monte=pianói kirándulást követte sok más és amikor búcsúzásra került a sor — Görgényéknek a családfő kedvéért még Marienbadba kellett menniök, Ivánt viszont a szülei várták balatonföldvári villájukba — azzal váltak el egymástól, hogy majd csak Pesten avatják be hozzátartozóikat a titkukba és akkor azután meg is tartják az eljegyzést.

Judith legszívesebben még ott, Schluderbachben beszélt volna a szüleivel az egész dologról, de Szobránczy tanácsára elállt a szándékától.

— Mind a ketten, maga és én, — így okoskodott Szobránczy — eddig csak az érzelmeinkre hallgatunk. Kell, hogy gondolkozzunk is. Ne értsen félre, Judith, — tette hozzá, amikor észrevette azt az árnyékot, amely végigfutott a leány szerelemtől izzó tekintetén, — nem azért mondom ezt, mintha attól félnék, hogy akár én, akár maga megbánhatnók, hogy megértettük egymást. Ezeket a napokat sohasem fogjuk elfelejteni, sem maga, sem én! És mégis akarom, hogy, ha távol leszünk egymástól, mérlegelje a kérdést, vajjon egy emberéleten át éppúgy tudná=e bennem szeretni azt a hű kísértőt, aki négy héten át voltam magának, itt a hegyekben, a szabadban, az örök természetben, ahol csak egymást láttuk és nem a világot is, amelyben majdan élnünk kell. Azt szeretném, ha erre a kérdésre azután is éppen olyan nyíltan és őszintén, ugyanazzal a nagy szeretetével a szemében azt felelje, hogy : igen. Nem tudnám elviselni azt a gondolatot, hogy bármikor is egy adott szó állná útját szabad elhatározásának . . . És mielőtt másod=

szor fog nekem felelni, kell, hogy saját magának felelhessen.

Judith tett még egy-két ellenvetést, tréfásan megjegyezte, hogy talán bizony a szerelmese az, akinek szüksége van gondolkozási időre, de végül, bár nem akarta elismerni, hogy Szobránczynak igaza van, meghajolt az akarata előtt.

Búcsúztak. Judith nem bírta visszatartani könnyeit. De Szobránczynak is nehéz volt a szíve s amikor Toblachban felszállt az éjjeli gyorsra s elhelyezkedett a hálófülkében, még soká, soká ki-nézett a holdvilágos éjszakába és egymásután búcsúztatta nagy szerelmének, nagy boldogságának néma, hóborította tanúit. Utoljára köszöntötte az itt-ott a távolban felbukkanó jó barátokat, majd más, ismeretlen hegyeket, amelyek, ők, még láthatták az előbbieket. De végül ezek is tovatűntek az ablak előtt elszáguldozó millió csintalan szikra eszeveszett táncában.

A vonat kiért a Pusterthalból és most már könnyen gurult lefelé, símább, dombos tájak felé.

*

Nem látta Judithot azóta sem. Amikor kitört a háború, Görgényék még nem tértek volt vissza Pestre. És amikor a legnehezebb harcok idejében egyszer átutazott a magyar fővároson — mind-össze néhány óra állt rendelkezésére — Judith atyjával Bécsben tartózkodott, ahol hadseregszállítási ügyben volt dolga a gyárosnak.

Szobránczy hősiezen viselte a sorsát és amilyen bátor volt a haláltokádó szörnyetegek örült tusájában, oly szívósan küzdött a lelkében tobzódó érzelmekkel is. Amint a szüleinek, úgy Judithnak is írt, gyakran, rendszeren, s ha a harcokban beállott egy-egy szünet megengedte, kimerítőbben is. Írt az életéről, élményeiről, nélkülözéseiről és a szerelméről, kimondhatatlan vágyakozásáról. De soha

egy szóval sem említette a búcsú pillanatában létrejött megállapodásukat, sohasem kérte Judithot, tartana ki mellette, sohasem figyelmeztette, hogy hiszen jegyesek eljegyzés nélkül is.

— Nem tudnám elviselni azt a gondolatot, hogy bármikor is egy adott szó állná útját szabad elhatározásának — — —!

Ezt ismételte magában százszor, ha azt hitte, hogy nem bírja tovább, hogy idegei felmondják a szolgálatot. Ha már azon a ponton volt, hogy legalább levélileg végképpen leköti magának azt a lényt, amely immár úgy állt ott lelki szeme előtt, a csaták zajában, mint a védőszentje.

Látta maga előtt Judithnak szabályos alakját, amely mindig valamely görög mesterműre emlékeztette, látta napbarnította és mégis kissé halavány arcát, amely rögtön megélenkült, mihelyt beszélt vagy mosolygott, csókolni vélte szépen ívezett száját, amely inkább csak sejteni, mint látni engedte fehér fogsorát, hallani vélte kedves csengő hangját, nevetését és itta szürke szeméből fátyolos, hívogató tekintetét . . .

És amikor itt-ott eljutott hozzá egyike azoknak a várvavárt levélkének, amelyek leírhatatlan örömmel, új erővel töltötték el ismét néha már holtfáradt lelkét, térdre borult a sötét éjszakában a Mindenható előtt, aki bizonyára csak azért megvédelmelte volt eddig is minden bajtól, hogy egyszer mégis csak beválthassa ígéretét.

*

A reménytelen, kínzó várákozásnak hirtelenül vége szakadt. És vége lett az összes szenvedéseknek. Igaz, nagy árt kellett érte fizetnie: csoda volt, hogy nem vesztette el egészen szeme világát. De teste ép volt, egészséges, járt, kelt, mint azelőtt és — élt.

Az élet! . . .

Kimondhatatlan vágyódásának dacára utolsónak hagyta az útját a délibáb=utcai palotába. Úgy tett, mint az arabs, aki, miután az egész napot étlen, szomjan töltötte a rettenetes forróságban, még napnyugta után is vár egy=két órát az ivással, hogy fokozza élvezetét. De nem perverz élvezethajhászatból cselekedett így Szobránczy, hanem azért, mert egész lényének — lelkének éppúgy mint testének — szüksége volt egy kis időre, hogy ismét az legyen, aki volt. Ki tudja, ha úgy beállít Judithoz is, amint tette szegény szüleivel, nem borzad=e meg ő is a láttára, nem rombolja=e szét türelmetlenségével maga azt a képet, amelyet szerelmese róla a szívében megőrzött?

Amikor már azt hitte, hogy bátran megteheti a nagy lépést, azt, amelyhez, úgy érezte, hozzáfoghatót még sohasem tett életében, beavatta a szüleit is a titkába. Azután, mivel nem akart minden előzetes bejelentés nélkül Görgényékhez betoppanni, névjegyével együtt gyönyörű piros azaleát küldött a Délibáb=utcába.

Félórával később már maga is felment a széles márványlépcsőn az emeletre, ahová a portás utasította. Amilyen sietve ment az utcán, oly lassan tette meg ezt a néhány lépést most. A gondolatok, érzelmek egész serege bénították meg lépteit. Olyan lehetőségek jutottak eszébe, amelyek a harctéren legelkeseredett pillanataiban sem jelentkeztek volna és amikor követte az inast, aki előrement, hogy bejelentse, úgy dobogott a szíve, akár egy iskolás=gyereknek, aki előkészületlenül a vizsgázó asztal elé lép.

Szobránczy azt képzelte, hogy nem tudja elviselni a pillanat bizonytalanságát, nem tudta, képes lesz=e megőrizni lelke egyensúlyát, ha most a valóságban viszont fogja látni azt, akinek a képe egy percig sem hagyta el azóta, hogy búcsúztak egymástól. Attól félt, hogy fel kell kiáltania örömé=

ben, vagy hogy erőt vesz rajta a gyöngeség és hogy nem tudja visszatartani könnyeit . . .

De semmi ilyenféle nem történt. Egyszerre csak szemközt állt egy fiatal hölgyel, akit nem ismert meg azonnal, aki azonban mégsem lehetett más, mint Görgény Judith. A hölgy barátságosan elébe is sietett és mosolyogva nyújtotta a kezét, mialatt majdnem ijedt tekintetet vetett arra a helyre, ahol a fekete szalag volt.

— Csakhogy megjött, — szólt Judith kedvesen, de csak úgy, mintha tegnap látták volna egymást utoljára. — Már nagyon vártam, — tette hozzá, mintha maga is érezné, hogy amit mondott, nem volt elég. — Milyen kedves gondolat volt magától, virággal bejelenteni látogatását, nagyon köszönöm...

Ezzel hátranézett valakire, aki szintén ott volt a szobában s aki lassan felemelkedett egy karszékből. Szobránczy csak most vette észre: magas, szőke, kissé kopaszodó fiatalember volt, a német szövetséges egyenruhájában. Mellén az I. oszt. vaskereszt, nyakában a porosz Johannita-rend lovagjelvénye.

— Engedje meg, kedves Szobránczy, — szólt Judith németül, — hogy megismertessem báró Reinlein gárdakapitánnyal. Súlyosan megsebesülve került atyám magánkórházába és elbizakodás nélkül mondhatom, hogy van benne némi részem, hogy ismét talpon van.

A két férfi kezét fogott egymással.

— Mondjuk inkább, hogy csakis önnek köszönhetem az életemet, Görgény kisasszony, — tette hozzá a kapitány és kezét csókolt a leánynak, majd Szobránczyhoz fordult: — Haslövés, — mondta — valóságos csoda, hogy megmenekültem.

Szobránczy csak félfüllel hallotta ezeket. Mindig Judithot nézte. Nem bírta megérteni, hogy itt mi történt. Mert úgy érezte, mintha hirtelenül valami megfoghatatlan változáson esett volna ke-

resztül. Mintha sem ő, sem az a nő, akit maga előtt látott, nem volnának ugyanazok, akik voltak két évvel azelőtt.

Judith megerősödött, nem volt az a szoborszerű megjelenés, mint annak idején, hanem egy viruló, majdnem asszonyos nő és tekintetéből hiányzott az a bizonyos fátyolos valami, ami akkor, a Dolomitokban, elrabolta az eszét. Kétségtelenül szép volt így is, nagyon szép, de nem volt Judith, az a Görgény Judith, akivel a sziklás fensíkon találkozott s akivel megállapodtak, hogy egymáséi lesznek . . .

És mintha hirtelenül egy láthatatlan kéz éles bárdal vágná széjjel azt a láncot is, amely összekötötte a lelküket. Megszűnt az az áram, amely akkoriban átsugárzott az egyiknek a szívéből a másikéba. Kialudt a fény, nem volt érintkezés. Olyan volt, mint egy rövidzárlat.

Szobránczy nem akart hinni saját érzelmeinek.

— Ez lehetetlen, — szólt magában, mialatt Judith és Reinlein báró közönyös dolgokról beszélgettek, amibe ő is elvetett egy-két szót, — ez nem igaz. Vagy nem is ülök itt, ebben a szobában, hanem lázas fővel, súlyos sebbel fekszem valami gácsországi tábori kötözőhelyen, vagy pedig sohasem jártam a Dolomitokban, sohasem voltam Schluderbachban, sohasem másztuk meg együtt a Monte Pianót . . .

— Emlékszik-e még a gyönyörű kirándulásainkra? — szólt ebben a pillanatban hozzá fordulva Görgény Judith. — Azt a kötéllel való leereszkedést életemben nem fogom elfelejteni. Oly izgató volt . . .

Szobránczy alig észrevehetően bólogatott.

— Igen, emlékszem, — felelte hangsúlyozás nélkül. — Nagyon izgató volt . . .

Reinlein báró is érdeklődött a kirándulás iránt, azután kijelentette :

— Szóval, gyermekjáték volt. Magam is turista

vagyok, de engemet csak az olyan túra érdekel, amely komoly veszéllyel jár. Az utóbbi időben persze nem értem rá turisztikával foglalkozni, de kitűnő iskola volt . . .

— Én az életemet mindig olyasminek tekintetem, — felelte Szobránczy — amit csak akkor szabad kockáztatni, amikor erre szükség van.

— Mindenesetre okosabb dolog is, — elegyedett a beszélgetésbe most Judith is és Reinleinre mutatva, tréfásan hozzátette : — vannak emberek, akik maguk sem tudják, hogy mit ér az életük!

— *Másoknak*, — egészítette ki a mondatot a német kapitány mosolyogva és korántsem szerénytelenül, inkább kissé félénk félszegséggel, de a tekintete világosan elárulta, hogy kit ért ő *mások* alatt.

— Ez az, — szólta Szobránczy, csak úgy, maga elé és ismét bólogatott. És lassan kezdett világosodni a fejében. Annyi bizonyos volt, hogy más foglalta el a helyét a leány szívében. Azt egy szempillantás is igazolta, amit Judith válaszképpen a báró irányába röpített.

Judith szíve másé volt! . . .

Csodálkozva állapította meg Szobránczy, hogy milyen nyugodtan, milyen higgadtan szegezte le ezt a tényt. Vagy úgy volt talán, hogy maga sem érezte azt többé Judith irányában, amit két évvel azelőtt? Nem volt-e ez is csak olyan tünemény, mint amikor egy százmillió mértföldnyi távolságban tündöklő csillagnak a fénye még mindig eljut a földre, amikor maga már régen elpusztult? Nem volt-e úgy, hogy az ő szerelmének a tüze is már régesrégen kialudt s hogy csak a sugarai érték még a szívét, az utolsó éppen akkor, amikor belépett a szobába? Vagy pedig valóban csak most, ebben a pillanatban szakadt volna meg köztük az a bizonyos áram s vele együtt halt volna meg a szerelme is? Rövidzárlat következtében —?

Szobráczynek elkerülte a figyelmét, hogy ez alatt Judith és a báró kérdéseket intézett hozzá, amelyekre felelt is, még pedig alkalmasint egészen értelmesen, mert nem akadtak fenn azon, amit mondott. És tovább fonta a gondolatait. Milyen jó, milyen okos dolog volt mégis, hogy nem kötötte le magának Judith szívét, amikor búcsúztak egymástól! Mennyi lelkifurdalástól, mennyi fájdalomtól talán, kímélte meg ezáltal ezt a kedves teremtetést, amelynek akarata ellenére is megóvta a szabadságát . . .

És ő maga? Nem szenvedett-e volna maga is az adott szótól? Vagy nem szakadt-e volna meg köztük az áram akkor is, ha nem találja a német tisztet Judith szalonjában? Nem látott-e, nem érzett-e maga is, hiába, másként mint akkor, amikor még nem tudta, hogy milyen szenvedéseket képes elviselni az emberi szív? Megkérgesedett-e a lelke talán ebben az élet-halál harcban? Vagy csakugyan úgy volt-e, hogy egyikük sem volt már ugyanaz, aki volt?

Ismét hozzá fordult a kapitány.

— Amint hallom, voltaképpen bajtársak vagyunk, — szolt, most már néhány fokkal melegebben, majd Szobráczy szemére mutatott: — Ezt talán bizony szintén a harctéren szerezte?

— Mondjuk inkább: elvesztettem, — felelte Szobráczy egyszerűen.

Reinlein báró elkomolyodott, Judith pedig felugrott és kezét összekulcsolva, Szobráczy elé lépett:

— Ne tréfáljon, Iván, — mondta és hangja alig észrevehetően megremegett. — Csak nem akarja ezzel mondani, hogy — —

Szobráczy igent bólintott, majd szerényen elnevette magát.

— Az ilyesmivel bajos volna kérkedni, — felelte és amikor látta, hogy Judith még most is kételke-

dik, hozzátette, — Igen, igen, az egyik szemem árván maradt. Neki nincs többé párja . . .

Judith összerezzen, de ezt csak Szobránczy látta. A kapitány most szintén felkelt és részvéttel rázta meg a kezét a magyar bajtársnak. Ez azonban csak Judithot figyelte. Látszott a fiatal leányon, hogy egyszerre magasra csaptak fel benne az érzelmek hullámai. Résztét, szánalom, sajnálat, a kihűlt szerelemnek egy hirtelen fellobbanása talán — lelkipurdalás. Elfordította a fejét és észrevétlenül könnyet törült ki a szeméből egyik keze kisujjával.

Szobránczy felkelt.

— Csak nem akar már elmenni? — kérdezte Judith meglepetve, majdnem ijedten.

— De, megyek, — felelte Szobránczy nyugodtan, derűsen. — Örülök, hogy láttam és hogy láthattam. Az élet, tudja, kedves Edith, az sok mindenért kárpótolja az embert!

— Bizony, az élet . . . — hagyta rá Reinlein báró és sóhajtott.

— Nem marad nálunk vacsorára? — kérdezte Judith kis idő múlva. — A szüleim végtelenül örülnének, ha viszontláthatnák magát!

— Nagyon köszönöm, — szólt Szobránczy és meghajtotta magát, — de van valaki, aki meglehetősen féltékeny volna, ha elfogadnám ezt a meghívást. Már türelmetlenül várnak!

Görgény Judith összeráncolta homlokát és rászegezte tekintetét volt szerelmesére. És most megint ott volt a szemében az a bizonyos fátyol, amelyért valamikor annyira rajongott. Régen. Vagy nem ő volt?

— Kicsoda? — kérdezte Judith, aki nem tudta leküzdeni kíváncsiságát.

— Az egyetlen nő, akinek joga van hozzám, — felelte Szobránczy mosolyogva. — Édesanyám . . .

VII.

Immár három év óta tartott a népek irtózatos harca és máris mutatkoztak mindenféle félelmetes jelek, amelyekből meg lehetett állapítani, hogy a háború sorsát nem a hadvezérek tartják többé a kezükben.

A helyzet kulcsa már régen a mögöttes ország= részekben volt, ahol beteglelkű egyének elhintették a holtfáradt emberek szívében a defaitizmusnak lassan, de biztosan ölő mérgét és innét belevitték láthatatlan kezek a destrukció szellemét a hősiesen küzdő tömegekbe is. Annak kellett győznie, akinek sikerült ezt a saját belső ellenséget legalább addig fékentartani, amíg a másik félnél, otthon, a helyzet felborult. A kérdés csak az volt : legyőzheti-e majdan a győző ezt a szövetségesét is?

*

Az oroszországi eseményeket először Németországban vették mementónak, ahol a teljesen el= avult porosz választói jog radikális megváltoztatá= sára szánták el magukat a vezető körök, rendsza= bály, amelyet Magyarországon az akkori ellenzék arra használt fel, hogy a cél érdekében, taktikai okokból, szövetkezve a bécsi kamarillával épp úgy, mint a saját defaitistáinkkal, utolsó rohamot in= tézzen Tisza István ellen. A talaj alá volt ásva, a magyar szikla megrendült. Feltartóztathatatlanul indultunk a katasztrófa felé.

De akkoriban, 1917=ben, az emberek ujjongtak. Azok t. i., akik a válságtól személyes előnyöket vár= tak. És mivel mindig szép számmal voltak Magyar= országban, akik ebből a szempontból szerették a hazát, nálunk a kormányválságot mindenkoron a nemzeti ünnepek sorába emelték. Az örömrivalgás ilyenkor nem az új ember érkezésének, hanem a

régi ember bukásának szólt. Mert hiszen az új ember is, attól a pillanattól kezdve, hogy a kinevezése megjelent a hivatalos lapban, már ott volt, ahová ismét mások akartak ülni.

Ritkán láttak azonban akkora tülekedést a megüresedett állásokért Magyarországon, mint annak a királyi kéziratnak a megjelenése után, amely Tisza István felmentéséről szólt és a valóságban nemcsak az osztrák-magyar monarchiának, hanem magának a dinasztiának is halálos ítélete volt. Legfeljebb még csak 1906-ban, amikor az úgynevezett koalíció jutott kormányra, volt hasonló versenyfutás az ilyen alkalmakkor árverésre kerülő dolgokért. Főispánság, államtitkárság, miniszterség! Érdemes volt ezekért tülekedni, verekedni. Ha akadt is itt-ott kék folt: elmulik. Az emberek pedig oly könnyen felejtenek.

*

Sziráky Lászlót is, érthető okokból, igen közelről érintette a válság. Bár a letűnő rezsim ültette őt annakidején a főispáni székbe, már régebben az elégedetlenek táborába vonult, mert amióta egyszer, még jóval a háború előtt, egyik lap belügyminiszterjelöltként emlegette s ez a két következő kormányváltozásnál is megisméltődött, abban a tudatban élt, hogy a legközelebbi alkalom meghozza számára az oly hön óhajtott dicsőséget, amelyre való rátermettségében nem kételkedett. Azt pedig, hogy a háború harmadik esztendejében sem érte még el a bársonyszéket, kizárólag az akkori belügyminiszternek magas kora dacára is viruló egészségének tudta be. De amikor az első háborús kitüntetések kiosztása alkalmával, valamint később, a koronázáskor sem pillantotta meg a nevét az új titkos tanácsosok között, amivel ideig-óráig talán még ki lehetett volna békíteni: azon vette észre magát, hogy alapjában véve sohasem helyeselte a kormány politiká-

ját és hogy csak «magasabb szempontból» nem hagyta el a zászlót, amelyre felesküdt.

Azóta sűrűbben kereste az érintkezést az ellenzék vezéreivel is, — igaz, csak titokban, — biztosította őket csodálatáról, helyeselt nekik, ha kifejtették jelenlétében programjukat (néha egy nap öt különböző programnak is helyeselt), példázgatott, hogy már több ízben kérte a felmentését, de, háború lévén, nem akarják elengedni s készséggel ajánlotta szolgálatát arra az esetre, ha valamelyik irányban segítségére lehetne a megyében az ellenzéki pártoknak, *közös ügyük* érdekében.

Az ilyen dolgok persze nem szoktak titokban maradni. Sziráky kénytelen volt több ízben is mosakodni, ami, ha félig-meddig sikerült is, végeredményben mégis csak rossz benyomást hagyott hátra a párt tagjainál is.

A választójog kérdése neki is megadta azt a lökést, amely a párt ingatag elemeinek platformul szolgált arra, hogy mint a patkány a sülyedő hajóról, ők is még idejekorán menekülhessenek. Ez természetesen azzal járt, hogy mint főispán beadja a lemondását. De ezt megelőzőleg valóságos csatákat kellett vívnia az *Ándrássy-úton*, a *Garamváry-házban*.

Neje és leánya a legélesebben elítélték ezt a pálfordulást, — a két Garamváry reggeltől estig csak azt követelte tőle. De míg a veje egyenesen valamely nagy ellenzéki párthoz való csatlakozását sürgette, — maga is már hetekkel azelőtt így tett, — addig Garamváry Emil csak a pártból való kilépést tartotta ajánlatosnak, mert az ember még nem tudhatta, hogy «merre dül el a kocka».

— Lehet, hogy Tisza mégis csak megcsinálja az általánost, — mondta Garamváry Emil, — lehet, hogy más valaki csinálja magában a munkapártban, de lehet az is, hogy a munkapárttal együtt megcsinálja egy kívülálló harmadik vagy koalíció lesz be-

lőle. Mindenesetre bent kell maradni a pártban, ahol az embernek gyökere van és nem lehet olyanokra számítani, akik maguk is éhesek. Bent, a pártban meg kell mutatni, hogy az ember nincsen megelégedve az állapotokkal, de konkrét véleményt inkább nyilvánítsanak mások. Ha azután jön a fordulat, akár erre, akár arra, az ember mindenképpen biztosítva van.

A vő egészen másképpen okoskodott :

— Ez a rezsim olyannyira lejárt magát, hogy csakis valami egészen új jöhet. Meg kell érezni az idők jelét és a szél most határozottan kelet felől fúj. Az ósdi jelszavak elvesztették a hitelüket. Ma csak egy jelszónak lehet jövője : demokrácia. Szerencsénk lesz, ha itt megállunk. De ahhoz, hogy megálljunk, szükség van arra, hogy olyan egyéniségek is, mint te, álljanak az ügy szolgálatába. Be kell lépni akár az egyik, akár a másik nagy ellenzéki pártba, de mindenesetre el *kell* helyezkedned. Színt kell vállalni. Ezzel tartozol magadnak, a multadnak, de a családodnak is!

Sziráky nem tudott elhatározásra jutni. A végén mégis csak beadta a lemondását a főispánságról, egyidejűleg pedig a választójog miatt a pártból kilépőkhöz csatlakozott. De ennél tovább nem ment. Hallgatott Garamváry Emilre, kevésbé meggyőződésből, mint inkább csak azért, mert vagyoniilag még ma is teljesen az ő kezében volt. Az anyagi támogatás, amelyet neki erről az oldalról nyújtottak, gond nélkül életet biztosított ugyan számára, valamint feleségének is, de minden csak egy hajszálon lógott és bármilyen pillanatban ismét romba is dülhetett.

Sziráky részére a politikai helyzet hováfejlődése lét vagy nemlét kérdése volt.

A volt főispán leányának és utóbbi családjának anyagi viszonyai annál kedvezőbbben alakultak. A sok közül három vállalat, amelyben veje erősen érdekelve volt, — egy sodrony=, egy posztó= és egy kolbászgár, miután Garamváry Emil számításai alapján idejekorán megfelelőleg átalakították, — ki= zárólag a hadsereg számára dolgozott és olyan jöve= delmet biztosított az érdekcsoportnak, hogy hiába eszközöltek milliós hadikölcsönjegyzéseket, még mindig maradt annyi pénz, hogy nem tudták hová dugni a nyereséget.

De Garamváry Emilt ez a probléma sem hozta zavarba. Úgy, mint sok más okos fej, ő is előrelátta, hogy a legbiztosabb *safe* a leggyönyörűbb bank= palotában sem olyan szent és sérthetetlen, hogy valamikor, ha éppen nem az ellenség, hát maga az állam rá ne tegye a kezét. Ezért időnkint, rendszere= sen kiszállította a Garamváry=vagyonnak egy tekin= télyes részét Svájcba és Hollandiába, a hadikölcsön= kötvények pedig, amelyek mint Garamváryék nagyszerű jegyzései a hivatalos kimutatásokban szerepeltek, már a közzététel napján régen ismét mások kezén voltak. Ha veszteséggel is, de túladdott rajtuk. Garamváry Emil nem tekintette őket *családi* papirnak.

Garamváry Dezsőt úgy ezek az üzletek, valamint díszes állása a Vöröskeresztnél oly mértékben le= kötötték, hogy az utóbbi években fel sem szólalt többé a képviselőházban, amelynek azonban to= vábbra is tagja kívánt maradni. És talán éppen ezért kerülte a feltűnést. De még így is több ízben össze= férhetetlenségi indítványt készültek ellene vállalatai miatt beadni, csakhogy az atyja erre a bajra is tu= dott orvosságot.

— Man muss die Leute auch bisserl was verdie= nen lassen, — mondta ilyenkor. — Hisz az emberek oly értelmesek, ha világosan beszélünk...

Garamváryék üzleteiről Nadine alig tudott va=

lamit, legfeljebb csak annyit, hogy korlátlan hitel áll rendelkezésére, amelyet gondolkozás nélkül igénybe is vett, anélkül, hogy felesleges kiadásokba bocsátkozott volna. A háborúnak dacára nyílt házat vitt, igaz, inkább férjének óhajára, mint saját gyönyörűségére. Sokan, akik megúnták otthon a koplalást, meghívták magukat Garamváryék által, mert ott biztosan jóllaktak.

Az asszony bájos, lebilincselő modora, szerénysége vonzó erő volt azok számára is, akik nemcsak a gyomruk kedvéért szoktak társaságba járni és így azalatt a néhány esztendő alatt, hogy házasok voltak, oly szép kört sikerült maguknak biztosítaniok, amelyet nemcsak a Lipótvárosban irigyeltek meg, hanem amely a pesti *clique*-rendszer mellett egyebütt is ritkaság számába ment. Politikusok, a tudományos világ, a közgazdasági életnek néhány értékes tagja, számottevő művészek fordultak meg náluk, de a hadsereg és a mágnásvilág is képviselve volt, még pedig nemcsak itt-ott egy tiszt vagy egy égből pottyant gróf által, aki azt sem tudja, hogy a háziakat tulajdonképpen hogy hívják, amint az minden időben meg szokott történni.

De nemcsak az asszony kedvéért jártak oda az emberek, hanem Garamváry miatt is. Azok közül való volt, akik irtóznak a kellemetlenségektől. Akik mindent, amit pénzért meg lehet venni, meg is szereznek. Akik mindenkinek tesznek szívességet, már csak azért is, hogy legyenek lekötözöttjeik. Mulatságos ember volt, szerette a jó és rossz élceket, elmésen elmondta a jókat, előzékenyen kacagott a rosszakon, kellemes dolgokat súgott a fülébe a férfiaknak és csapta a szelet a nőknek. Az utóbbit azonban csak látszólag. Mert úri nővel szemben bizonyos határon túl elvből nem ment, lévén meggyőződése, hogy semmiféle *bonne=fortune* sem állana arányban az ilyesmiből származó esetleges kellemetlenségekkel. Ebben korántsem felesége iránti

gyöngédsége vezérelte, hanem csakis a higgadt számítás.

Az a gyöngé tűz, amely az első pillanatban Keve-túron fellángolt volt benne s amelyet mesterségesen szított, hogy legalább pillanatnyilag elfelejtse önönmagával házasságának valódi jellegét, már régen kialudt. Igaz, nem utolsó sorban azért, mert minden törekvése, hogy Nadinenal megszerettesse magában a férfit, az asszony teljes közömbösségén szenvedett hajótörést.

Eleinte bántotta a hiúságát ez a kudarc, de amikor látta, hogy nem Nadine jószándékán mult, hanem a szerelemnek teljes hiányán, vérmérsékletén talán: a kis Erik születése után abbahagyta az ostromát annak a várnak, amelynek a kapuit mindig nyitva találta s amely számára mégis bevehetetlen volt. Visszatért a félvilágba, ahol eljátszhatta a hódító szerepét, amikor s ahányszor kedve tartotta.

Nadine jó sokáig nem tudott ura kicsapongásairól. Mégis ösztönszerűleg megérezte ezt a változást és ettől a perctől fogva lelkében két ellentétes érzés kelt harcra egymással.

Kötelességérzete azt parancsolta neki, hogy leküzdve igazi érzelmeit, illetve azok hiányát, visszahódítsa a férjét, akit maga idegenített el magától. Egész lényé viszont irtózott ettől a kényszeredett játéktól és kimondhatatlanul élvezte azt a pillanatot, amikor este azzal a biztos tudattal vonulhatott hálószobájába, hogy nem fogják zavarni álmában. Minden reggel feltette magában, hogy erőt vesz szerencsétlen természetén és minden este csak úgy határozott, hogy — holnap. Így évek lettek belőle és a szándék — szándék maradt. A végén már az sem volt többé, hanem egyszerűen beletörődés egy állapotba, amely természetellenességében csakis természetes és mindenekelőtt fölötte kényelmes volt.

Azután jött a nap, amelyen megtudta, hogy

Dezső szeretőt tart. Az első percben sírt, később azonban megállapította, hogy ezért csakis saját magát szabad okolnia, végül pedig újból feltette magában, hogy visszahódítja az urát. De ekkor eszébe jutott, hogy hátha csak színleges volna a győzelme s hátha csak osztozkodnia kellene mással abban a boldogságban, amely nem volt az számára, hanem a pokoli kínszenvedéseknél is borzalmasabb valami? Ebbe a gondolatba kapaszkodott most görcsösen és most már végleg le is tett mindenféle ilyen szándékról.

Már eddig is kizárólag a gyermekének élt, amelylyel csak két évi házasság után ajándékozta meg az Ég s amelyet minden és mindenki fölött szeretett. De most még jobban, még nagyobb odaadással ragaszkodott a kis Erikhez, akit, — hiába szörnyűködött ezen a *nurse* épp úgy, mint az anyósa, — néha bizony maga tolt kocsiájában végig az Andrásrassy-út napsütéses oldalán.

Garamváry Emilék ugyanabban a házban laktak, amelyben a fiatalok, a második emeleten, míg a tágas palota földszintjén irodaféle volt, ahonnét atya és fiú központilag intézte különböző ügyeit. Nadine anyósa nem élt vissza ezzel a közelséggel, sőt gondosan ügyelt rá, hogy sem ő, sem a férje bele ne szóljanak olyan dolgokba, amelyekhez nem volt közük. Mindamellet azonban arra irányult a törekvése, hogy Nadine szívébe férközzön, nemcsak azért, mert rokonszenvezett a menyével, hanem azért is, mert bizonyos fokig bajtársat látott benne, a szó szoros értelmében. Mindenben pártját fogta s nem egyszer mondta, bizonyos, félre nem érthető szemhunyorogatással :

— Össze kell fognunk, ugyebár, Nadine?

És Nadine szívesen ráállt erre az álláspontra. Anélkül azonban, hogy soha egy szóval is tovább fonta volna ezt a gondolatot. Amikor a szüleit kétségbeejtő helyzetükben segítő, férjhez ment,

ebből levonta az összes következtetéseket és ebben fia születése még csak megerősítette.

*

Garamváry Emilnének menyé viselkedése egyenesen imponált. Talán éppen ezért figyelte növekvő aggodalommal Dezső elhidegülését felségével szemben és amikor barátnői révén arról értesült, hogy a fia számtalan kiruccanását egy inkább szépsége, mint tehetsége révén közismert színésznővel való viszonya váltotta fel, szigorúan megmondta a véleményét Dezsőnek. Ez azonban kereken kijelentette, hogy ehhez kizárólag nejének lehet köze. Később pedig eléggé világosan értésére adta az anyjának, hogy nem az ő hibája, ha a dolgok idáig fejlődtek, mert senki sem követelheti tőle, hogy teljesen megfeledkezzék férjivoltáról.

Ez persze súlyos érv volt, amely ellen nehéz volt hadakozni, arra pedig, hogy Nadinera próbáljon hatni, Garamváry Emilnének nem volt bátorsága. Egy ilyen intim kérdés érintése messze túl ment volna a köztük fennálló jóviszony határán. Ilyen körülmények között kapóra jött Garamvárynének, amikor Szirákyne egyszer, valamelyik pesti tartózkodása alkalmával, maga hozta szóba előtte a dolgot, igaz, nem valami kedvesen.

— Egyszerűen disznóság! — mondta Szirákyne kertelés nélkül, mialatt teájukat szürcsölték. — Még érteném, ha Nadine udvaroltatna magának, vagy ha valami komoly flirtje volna, de így, amikor úgy él, mint egy apáca ez a bolond asszonyka, megáll az esze az embernek! És most már egyáltalában még csak nem is szégyeli magát ez a Don Juan fiad! Egész nyíltan űzi a mesterségét. Csodálom, hogy még nem kényszerítette a nejét arra, hogy összejárjon a szeretőjével!

Garamváryné türelmesen bevárta, míg Szirákyne kimerítette szidalmainak bőven felszerelt tárárt és

bizonyos fölényvel látott hozzá a probléma okainak megvilágításához. De nagyon tévedett, amikor azt hitte, hogy ezzel sikerült fia eljárását mentenie.

Szirákyné hangosan felkacagott.

— Olyan nincs, kedves Paulám, — jelentette ki fejét rázva, azzal az elnyomott száraz köhögéssel, amely rögtön jelentkezett nála, ha kissé élénkebbre fordult a beszélgetés, — ezt magad sem hiszed el. Szeretném látni azt az asszonyt, aki ne tudná leszerelni a férjét, ha egyáltalában igényt tart arra, hogy férfinak tekintsék! Különben majd magam beszélek a leánnyal, még sem járja, hogy az ilyesmit szó nélkül türi. Skandalum!

Így is történt. Még aznap délután, egy emelettel lejjebb, Szirákné szemébe mondta a leányának, hogy városszerte mit beszélnek és amikor Nadine egyszerűen azt felelte, hogy : tudom, — hatalmas füstfelhőből rácsapott, mint a villám :

— Meg vagy örülve, drágám? Ha így folytatod, nevetségessé teszed magad Isten és emberek, de még a saját cselédeid előtt is, az uradról, arról a díszpintyről nem is beszélve! Mi legyen ebből?

— Semmi, — felelte Nadine nyugodtan. — A pletykával nem törődöm. Dezsőt pedig nem károztatom. Amikor elvett, szeretett. Legalább igyekezett velem elhitetni, hogy szeret. Nem az ő hibája, hogy már nem szeret. Arra viszont, hogy én szeressem, senki sem kényszeríthet, magam legkevésbé. Szerelem nélkül mentem férjhez. Ezt maguk legjobban tudják . . .

— Most nem erről van szó . . .

— De, erről. Amint megtettem a kötelességemet a szüleimmel szemben, úgy megtettem a férjemmel is, amíg súlyt helyezett rá. Ma a gyermekemnek élek. Azt hiszem, engem nem érhet gáncs.

— Ez nincs így, barátom! Megfeledkezel róla, hogy saját magaddal szemben is vannak kötelességeid. Ha szó nélkül tűröd, hogy az urad az egész

világ szemeláttára megcsaljon, szeretőt tartson, akkor egy szép napon arra is ébredhetsz, hogy a gyermekeddel együtt kidob az utcára.

Nadine elgondolkozott, majd kérdezte :

— Váljak el talán?

Szirákyné hátraszökkent.

— Hát még mit? Látom, hogy ideje volt, hogy komolyan beszéljek veled. Mindenekelőtt : azt a szót, hogy *válni*, nem akarom többé hallani, de nem is hallottam. Remélem, hogy tréfából használtad. Ha pedig csakugyan gondoltál volna erre az eshetőségre, hát verd ki a fejedből. Örök hűséget esküdtél, érted? Mit szólnának az emberek? Szép botrány volna. És jegyezd meg magadnak, hogy mint elvált asszony soha ebben az életben nem tenéd be többé a lábadat a mi házukba! Most pedig hallgass rám. Azt mondtam az imént, hogy saját magaddal szemben is vannak kötelességeid. Nem vagy gyermek többé, hanem asszony, akivel nyíltan lehet beszélni. Amit művelsz, aláássa az egészségedet. A te korodban *így* nem lehet élni, érted?

— Nem egészen. Vagy jobban mondva : sehogy sem . . .

Szirákyné idegesen, elfogultan nevetett.

— Csacsi vagy, — mondta és újabb cigarettára gyujtott. Beszélgetésük óta a harmadikra. — A természet ellen nem lehet küzdeni. Nem elég, ha egy rózsa kinyílik a kertünkben, — öntözni is kell, mert különben elhervad, mielőtt leélte életét. Olyan az asszony is : vannak bizonyos dolgok, amelyek épp oly szükségesek az élethez, mint az evés, ivás, a levegő. A szerelem is idetartozik . . .

Nadine bizalmatlanul nézett az anyjára.

— Csak nem akarja ezzel mondani, hogy kövessem Dezső példáját? — kérdezte gúnyosan, majd nem megvetőleg.

— Nem is jársz olyan messze az igazságtól, amint gondolod, édes fiam, — felelte Szirákyné. —

Csöppet sem csodálkoznék azon, ha mulatnál, szórakoznál, bolondoznál egy kicsit! Úgy, mint mások! Féltékennyé kell tenni az uradat, meg kell neki mutatni, hogy nem az egyetlen férfi a világon, hogy léteznek számodra más lehetőségek is. Csak kísérelj meg, majd meglátod, hogy milyen gyorsan tér vissza hozzád!

— És ha nem tér vissza? És ha a tűzzel játszva, elégetem az ujjamat és beleszeretek valakibe? Elvégre én is ember vagyok, Istenem, teremtőm?

— Ha nem tér vissza, akkor legalább azt mondhatod, hogy mindent elkövettél, ami lehetséges volt. Akkor azután már nem tehetsz magadnak szemrehányást. Még az esetben sem, ha beleszeretnél is valakibe. Jogod volna hozzá.

— Szóval : csaljam meg a férjemet?

— Ha a férjed nem védekezik ellene, miért nem? Annyi bizonyos, hogy megérdemelné . . .

— Úgy . . . És az örök hűség?

— Tessék?

— És az eskü?

— Ez más lapra tartozik. Nincs pap, aki az ilyesmiért fel ne oldana téged. Jársz-e még egyáltalában gyónni, áldozni? Mintha ennek a szerencsétlen eretneknek az oldalán már nem volnál olyan buzgó, mint azelőtt!

— Bevallom, hogy az utóbbi időben kissé elhanyagoltam a vallás gyakorlását. Azáltal, hogy Dezső protestáns . . .

— Látod? — diadalmaskodott Szirákyné. — Ez nem jó így és melegen ajánlom, tedd jóvá mulasztásodat. És szívleld meg azt is, amit az imént említettem. Nagyapád mindig azt mondta : kell, hogy az emberben egy kis adag keresztény könnyelműség is legyen. És igaza volt.

— Bizonyára másra értette. Én semmiesetre sem így értelmezem a vallásosságot. Maguk tisztességes leányt neveltek belőlem, tisztességes akarok ma-

radni mint asszony is. Mindvégig. Nem olyan nagy dolog ez! Azután megvan a gyermekem. Mi kell több?

— Jó, jó, hisz' csak úgy mondtam, — felelte Sziráky és megcsókolta a leányát.

Azután sietett tovább. Még néhány ismerőséhez. Mindenütt megivott egy-két csésze teát és elszítt rengeteg cigarettát.

Egy alkalommal eszébe jutott Szobránczy.

— Ej mit! — gondolta magában. — Úgy sem látja!

*

Sziráky László ezalatt egyik politikai értekezlet-ről a másikra rohant és mérlegelte a különböző lehetőségeket. Úgy tapasztalta, hogy míg eleinte mindenütt szívesen látták, az utóbbi időben elhidegültek iránta az emberek, nem vonták be azokba az egész bizalmas természetű beszélgetésekbe, amelyekben csakis a bennfentesek vesznek részt, az volt a benyomása, hogy kezdenek benne konkurrenst látni, aki nem a szent ügy kedvéért közeledik, hanem hogy maga is ki akarja venni a maga részét, ha terítésre kerül a nemes vad és kezdődik a nagy osztozkodás.

És csakugyan : amiben józan ember még álmában sem mert hinni, megtörtént. A hatalmas tölgy kidőlt, csak az árnyéka maradt meg és a sötétségben tehetetlenül tülekedtek a törpék. A neuraszténia ölelkezett a gyűlölettel, a kloákából félelmetesen kidugta a fejét a vörös rém, megmozdult az utca, torkaszakadtából ordított a demagógia, — mindegy. Volt miniszterség, államtitkárság, főispánság bőven. Gyönyörű játék volt : komám asszony, hol az olló?

Sziráky László mindenütt lekésett. Alighogy arra eszmélt, hogy, ez alkalommal legalább, ismét le kell mondania a bársonyszékről, máris azt kellett tapasztalnia, hogy még az államtitkárságról is le-

maradt. Eszeveszetten szaladt fel a Várba és ajánkozott, hogy szívesen vállalja egyelőre a főispánságot is, amelytől hiszen éppen politikai nézetei miatt vált meg. «Hazafias áldozatkészségét» megelégedéssel vették tudomásul. Nem tartott soká és a hivatalos lap meghozta az új főispánok névsorát. Nem volt köztük.

Nem mert elmenni az Andrássy=útra. Félt a két Garamvárytól, szégyelte magát előttük. Az asszony pedig Kevetúron leste a hírt, csomagoljon=e vagy sem. Sziráknak nem volt szíve, hogy megsürgőnyözze a tényállást.

Álomkóros módjára vánszorgott fel a Casinóba, ahol sógorába, Nádasfalvy Kázmérba ütközött. Együtt vacsoráztak, Nádasfalvy igyekezett őt vizsgasztalni.

— Édes barátom, — szólt bölcsen, — hisz' ez mind nevetséges komédia. De nagyon jól van ez minden, ahogy van. Ezek úgy lejárják magukat, mintha sohasem lettek volna. Legalább látja a király is, hogy mit ért velük! Akármibe fogadok, hogy nem telik bele három hó és díszhintóban hozzák vissza Tisza Istvánt. Majd meglátod!

Sziráknak is ez volt az érzése. Ez nem is lehetett másként. De ez esetben, persze, ő, aki hűtlenül elhagyta a vezért . . .

Másnap reggel halva találták a szállójában. Agyonlőtte magát.

VIII.

A tátralomniczi Palace=szálló ablakaiból áradó vörös fény tündériesen összevegyült a kékes holdvilággal. A nyitott terrazon egy=két asztalnál bridgeztek, a hallból, akárhányszor kinyílt az ajtó, tompítottan cigányzene hallatszott.

A szálló előtt elterülő térségen, egészen elől, egy

férfi ült egy feketeruhás hölgy mellett. Csak néha-néha szóltak egymáshoz. Mintha egészen a misztikusan nagyszerű látványba merülnének: jobbra a holdfényben fürdő lomnici csúcs ezüstös orma, lábaiknál Lomnicz többi szállója és néhány villa, azon túl a széles poprádi völgy, majd egészen a távolban ismét hegyes erdők.

A fenséges csendet csak két férfi zavarta meg, akik fedetlen fővel jártak=keltek a szálló előtt. Ujságírók voltak. Politizáltak.

A férfi és a feketeruhás hölgy az előtérben kénytelen=kelletlenül hallották, amit a kettő beszélt, ha itt=ott meg=megállva, elhaladt mögöttük.

— Borzasztóan mindegy, — mondta éppen az egyik, — hogy abban az elkorhadt, korrupt osztály=parlamentben mi történik. Nincs az a butaság, amely meg tudná akadályozni a békét, amelynek jönnie kell, ha nem olajággal, hát karddal a kezében. Hiába akarják elszedni utolsó embereink vérért, hiába akarnak meztelenre vetkőztetni: közeleg a pillanat, amikor császárok és királyok futnak dics=telen automobiljaikon, pribékjeikkel együtt!

— Hiszen ön forradalmár, jó uram, — szólt a másik nevetve, — ha ilyen nézeteket vall, nem állok jót a fejéért.

— Csak féltse a saját fejét, — vágott vissza az első. — Ne felejtse el, hogy én vagyok kiszemelve rendőrminiszternek és akkor jaj magának, jaj annak az egész bandának, amely ezeknek a vérszopó kutyáknak tolja a szekerét . . .

Eltávolodtak, szavuk elveszett a levegőben.

A feketeruhás hölgy fellélekzett.

— Rémes dolgokat beszélnek ezek, hallotta? — kérdezte.

A férfi bólintott és agyontaposta a cigarettája végét, amelyet éppen eldobott.

— Egyikük egy ártatlan, jámbor ember, — szólt, — aki mindig csak attól retteg, hogy az orosz bolse=

vizmus átcsap hozzánk is. Személyesen ismerem, a harctéren egy hétig az ütegem mellé volt beosztva mint haditudósító. Soha életemben nem láttam embert, aki annyira félt volna, mint ez a szerencsétlen. Ha néha rövidebb szünetet tartottunk, képes volt leborulni a lábam előtt és rimánkodni, hogy ne kezdjük el újból a tüzelést. Hátraküldtem volna szegényt, csak hogy akkor nem lehetett.

— És a másik?

— Az egy sötét gazember. Együtt utaztunk ide Pestről, be is mutatkozott, de nem emlékszem a nevére. A vasúton is ebből a hangnemből kezdett diskurálni, de velem megjárta. Megmutattam neki a kilőtt szememet. Ha nem fogja be azonnal a száját, — mondtam, — ledobom a robogó vonatról! Vagy tán azt hiszi, hogy azért haltunk meg, azért lettünk nyomorékokká, hogy maguk gyujtsák fel a házat azok felett, akikért elvéreztünk, maguk haza- és istentagadó bitangok?

— Erre mit szolt?

— Meg sem mukkant többé, de nem szeretnék kezei közé kerülni, ha csakugyan . . .

A férfi nem fejezte be a mondatát és sötéten maga elé nézett.

— Nos? Csak nem gondolja, hogy nálunk is lesz felfordulás?

— Tartok tőle. Ha nem történik csoda, valami váratlan, óriás győzelem a németek részéről vagy nálunk, az olasz fronton, akkor . . .

— Akkor?

— Akkor jön Károlyi.

A férfi kellemetlenül felkacagott, amidőn ezt mondta. Az asszony kérdezni akart valamit, de éppen akkor közeledett ismét hangos beszéddel a két ujságíró. Az egyik, — a rendőrminiszterjelölt, — azt mondta :

— Károlyi buta, gyáva tökfilkó, aki félti a bőrét és azért túltesz még a szocialistákon és radikáliso-

kon, ez az egész. Azt képzeli, hogy kezében tartja a tömegeket s a király elhiszi neki. Azért tart fenn vele összeköttetést. Nekünk Károlyi eszköz, semmi más. Ha kikaparta a gesztenyét, ki fogjuk rúgni . . .

— Hallotta? — szólt a férfi a hölgyhöz. — Így beszélnek róla a saját emberei. Ehhez nincs hozzátenni valóm, legfeljebb, hogy Károlyi nemcsak buta, hanem gonosz is. Személyes bosszú irányítja minden tettét, gondolatát és ebben eszköze nemcsak ennek a veszedelmes társaságnak, hanem, sajnos, másoknak is, akik rövidlátásukban azt hiszik, hogy idejekorán ártalmatlanná tehetik. Csakhogy akkor már késő lesz . . .

— Szóval nem tartja kizártnak, hogy nálunk is bolsevizmus lesz?

— Ha olyan ember állana az ország élén, akinek volna bátorsága, hogy harminc embert becsukasson és tízet felakasztasson: határozottan azt mondanám, hogy nem. A mi népünknek nem kell bolsevizmus.

— Istenem, miért is vonult félre Tisza István! — sopánkodott a hölgy. — Ez volt az egyetlen, aki rendet tudott tartani ebben az országban!

— Legyen nyugodt, asszonyom: Tisza István vissza fog jönni, — felelte a férfi meggyőződéssel.

A hölgy vonásai kiderültek. Önkénytelen mulattal a férfi keze után nyult és megszorította. De nyomban el is engedte.

— Köszönöm, kedves Szobránczy, — szólt kitörő melegséggel, — nem is tudja, milyen jót tesz velem, ha néha egy kis bátorságot, reményt csöptet a lelkembe! Úgy, mint most, ahogyan Tiszáról beszélt. Mindenki, tudja, aki engem körülvesz, otthon, itt a Palace-ban, a francia kisasszonyokról nem is szólva, mindenki csak azt az egy nótát fújja, hogy vége mindennek. És ennek dacára semmivel sem törődnek az emberek, esznek, isznak, kártyáznak, mulatnak, mint a félőrültek és csak azt

mondják : ki tudja, egy év múlva élünk-e még! Nem borzasztó ez? A kedves szülei mindehhez mit szólnak?

— Semmit. Az anyám még ma is, a háború ötödik esztendejében, ugyanazzal a szorgalommal köt harisnyát és szvettert a katonák részére, mint 1914-ben, az atyám pedig reggeltől estig dolgozik a kórházban meg a klinikán és lelkesedéssel jegyez hadikölcsönt.

— Ugyan! És nem fél, hogy el fogja veszíteni a pénzét?

— Nem tudom. Ma már az egész szerény kis vagyona csakis hadikölcsönben van. Azt mondja, hogy vagy elvesztjük a háborút, akkor úgyis minden mindegy, vagy pedig megnyerjük. Ehhez pedig szükséges, hogy mindenki mindenét odaadja a hazáért.

— Attól tartok, hogy kevesen vannak ebben az országban, akik így gondolkoznak, — mondta rövid szünet után a hölgy. — Az apósom például, aki pedig ért a pénzügyi kérdésekhez, de a férjem is, egész más véleményen vannak. Ők azt mondják, hogy a háborút máris elvesztettük, legalább ment-sük meg azt, ami a mienk.

— Mindenesetre praktikusabb felfogás, mint az atyámé.

— Amikor a szegény édesatyám még élt, legalább volt valaki a családban, aki néha-néha a pártomat fogta, de most? Amióta . . . meghalt, egészen magamra maradtam a nézeteimmel . . .

— Körülbelül egy éve annak, hogy . . . Ugyebár?

— Júniusban volt egy esztendő . . .

— Szegény édesatyja is tulajdonképpen a háborúnak esett áldozatául, nemde? A politikai viszonyok tették tönkre az idegeit, legalább így mondta az apám.

— Nem egészen, — felelte a hölgy kitérőleg és miután rövid ideig habozott, folytatta : — Ez az

egész egy nagy, igen nagy tragédia, amelynek van=nak más áldozatai is. Élnek és mégis halottak . . . Talán ostobán hangzik, amit mondok, de úgy van. Vagy el tudja azt képzelni : élni és mégis halottnak lenni?

Szobráczy az asszony felé fordította a fejét. Amint ott ült mellette feketében, gyönyörű hajá=val, finom vonásaival, kissé bánatos szemével hó=fehér arcában, amelyre a holdfény különös árnyé=kokat rajzolt : valami kísérteties volt egész lényé=ben és mégis valami ellentállhatatlanul vonzó is.

— El tudom képzelni, — felelte a férfi gépiesen, — sőt azt hiszem, hogy magam is az vagyok : élő ha=lott. Egy szomorú *memento* másoknak, magamnak. Egy bolygó sírkő talán, tudom is én?

— Már hogy mondhat ilyet, — szólt az asszony lágy hangon és akaratlanul is hozzáért Szobráczy kezéhez, amely ott pihent a padon, az övé mellett. De most is nyomban visszahúzta. — Igaz, nem tu=dok a lelkekben olvasni, sohse próbáltam és nem tudom, van=e komoly oka rá, hogy így beszéljen. Én csak arról nyilatkozhatom, amit látok s az a né=zetem, hogy ha valaki szabad, független, egészséges és fiatal: akkor előtte áll az élet, minden reménnyel, minden gyönyörűségével . . .

— Még az ilyen kilőtt szemmel is?

— Ugyan menjen! — vágott vissza az asszony és halkán, kedvesen nevetett. — Ne tegyen úgy, mintha nem tudná, hogy milyen érdekes ezzel a fekete szalaggal!

— Köszönöm a bókot, de nem fogadhatom el.

— Pedig bátran elfogadhatja. Ma délben például, amint meglehetősen elkésve belépett az étterembe...

— Csakugyan elkéstem. A kőpataki tónál voltam.

— Azt már nem tudom, hogy hol járt, csak azt tudom, hogy amint belépett, egy hölgy, még pedig egy igen csinos hölgy, mellettem hangosan azt mondta a szomszédnőjének : ki ez a gyönyörű fér=

fiú? Talán ízléstelennek fogja tartani, hogy ezt magának így visszamondom, de az előbbeni kijelentésével egyenesen kierőszakolta belőlem.

— Nagyon köszönöm szánalomteljes részvétét, nagyságos asszonyom. Annak a hölgynek határozottan rossz az ízlése, vagy vannak perverz hajlamai. Nem szeretem, ha velem foglalkoznak.

Szobránczy oly nyersen, majdnem ridegen mondta ezt, hogy a feketeruhás hölgyet láthatólag bántotta.

— Bocsásson meg, — szólt önkénytelenül és felkelt, — nem akartam megsérteni.

— Erről szó sincs, — tiltakozott most Szobránczy is, aki máris sajnálta ügyetlen viselkedését. — Én már ilyen kiállhatatlan szoktam lenni, — tette hozzá erőltetetten nevetve, — legjobb nekem ott fenn járni, valahol a kövek között, azok is olyan szögletesek, mint amilyen magam vagyok! Ha egymásnak nekiütődünk, koppan egyet és a dolog elvan intézve.

Az asszony elmosolyodott.

— Csak szidja önmagát, jól teszi, — mondta tréfásan, — de téved, ha azt hiszi, hogy még egyszer meg fogom védelmezni saját támadásai ellen!

Ebben a pillanatban kinyílt a hall ajtaja és cigarettázva idősebb hölgy lépett a terrasra. Ő is gyászban volt. Lorgnettejét szeme elé tartva, kinézett a holdvilágba, keresett valakit.

— Nadine! — kiáltotta. — Hol vagy?

— Itt vagyok, mama, — felelte alulról a fiatal asszony, — már jövök is. — Majd Szobránczyhoz fordult, aki most szintén felkelt. — Milyen hűvös lett egyszerre, nem találja?

— De igen. Jó lesz lefeküdni.

Mégegyszer a holdfürösztötte tájba mártották tekintetüket, azután szótlánul indultak a terras felé. Egyikük sem vette észre azt a halvány mosolyt a

cigaretázó dáma arcában, talán azért sem, mert alighogy megjelent, már el is fojtotta egy halk, száraz köhögés.

— Ötszáz koronát nyertem bridgen, mit szólsz hozzá? — mondta az idősebbik a hölgyek közül, amikor hármásban bevonultak a füstös, hangos hallba. — Ha így folytatom, kinyerem az egész tátrai tartózkodásomat.

— Mama egészen jól meg tudná keresni a mindennapi kenyerét ezzel a bridge=zzel, — felelte a fiatalabbik, bár nem volt meggyőződése. Azért örült, hogy az anyjának volt szórakozása.

Szobránczy kezét csókolt a hölgyeknek, majd, mivel a lift valahol fent vesztegelt, hármat lépve egyszerre, felment a szobájába, a második emeletre. A folyosón még az egyik ujságíróval találkozott. Azzal, a kit majdnem ledobott a robogó vonatról. Jól a szemébe nézett. De a másik úgy tett, mintha sohasem látta volna.

*

A hold egyenesen besütött Szobránczy szobájába, úgy hogy villanyt sem kellett gyújtania. A nyitott ablakhoz lépett és mély lélegzettel szíтта magába az illatos, ózondús levegőt. Nem volt álmos, de még fáradtnak sem érezte magát, dacára az ötórás túrának. Kikönyökölt és nézte a holdvilágos tájt. Nem tudott megválni a nagyszerű látványtól.

Régi emlékek, ismert érzések szálltak fel=alá a lelkében, rokon hangulatok, egészen meghatározott hegyi virágoktól származó illatok, de még a leverődő füst szaga is régen elhomályosodott képeket varázsoltak a szeme elé. Amint a tekintete a lomnici csúcsra esett, egyszerre csak azt képzelte, hogy látja a Marmolátát, a Becco di Mezzodit, a Cinque Torrit, a Monte Cristallót, az egész Dolomitok fenséges társaságát. És eszébe jutott a *Monte Piano* . . .

Be messze volt mindez és mivé lettek azóta azok a békés, barátságos völgyek, az örök Csönd néma szentélyei! Hogy pattogtak le most is azokról a szent sziklafalokról a robbanó gránátok szilánkjai, hogy égtek a kis tiroli faházak, hogy festette még vörösebbé a vér azokat a csodálatosan vörös sziklákat! Meddig, ó Istenem, meddig tartott még ez a kétségbeesett harc, ez a végső küzdelem, ez a szinte kilátástalan védekezés tolvajok, rablók, gyilkosok ellen, akik a legszentebb emberi jogok nevében, azokat földretiporták, agyonütötték, megfojtották, talán örökre?

Monte Piano!... Schluderbach!... Görgény Judith...

— Görgény Judith... — ismételte önkénytelenül hangosan Szobránczy, mint a saját gondolatainak visszhangja. — Görgény Judith... — mondta mégegyszer és bólogatott. Nem volt-e ebben az egyetlen névben minden, amit siratott? A már egészen valószínűtlen múlt, az első szerelem, egész ifjúsága, ezer reménynek, egy jövőnek a sírja?

Már közel két esztendő választotta el Szobránczyt attól a naptól, amelyen, Judithot viszontlátva, megállapította, hogy elvesztette azt, akit szeretett. Még abban is kételkedett akkoriban, hogy maga is vajjon szerette-e még a leányt. Úgy érezte, hogy valami megszakadt köztük, hogy talán nem is voltak azok többé, akik voltak, hogy — ki tudja? — minden, ami valamikor köztük volt, csak képzeletben létezett.

De két év hosszú idő és minél többet gondolkozott az esetén, annál világosabban látta, hogy mégis csak szerette azt a nőt, aki most már másé volt s hogy nem volt kisebb az az úr, amit azóta a szívében érzett, mint az a másik, amely a homloka alatt tátongott. Vagy ugyanaz az úr volt csupán? Az Úristen a megmondhatója.

Szobránczy egész férfi volt. Amilyen lágy, gyöngéd volt a lelkülete, oly kemény acélból volt az akarata. Magába fojtotta érzelmeit, nem mutatta nagy bánatát, még a szüleinek sem. Nem akarta, hogy mások vele szenvedjenek. Azt mondta nekik, hogy egyszerűen meggondolta a dolgot, hogy meggyőződött róla, hogy nem egymásnak valók.

A szülei helyeselték elhatározását, ő pedig teljes erővel nekifeküdt a munkának és egészen a hivatásának szentelte magát. Meg is lelte azt, amit keresett : feledést. Legalább addig, amíg előadásai, nagyszabású problémái, amelyekkel még a harctéren foglalkozott, a katedrához, illetve íróasztalához kötötték.

És gyönyörű feladatot tűzött maga elé. Tudta, érezte, hogy a nagy rombolásra, amely a háborúval járt, valamint a produktív munkában beállott természetellenes szünetre, mindenütt, az egész világon, új, méreteiben eddig még ismeretlen tevékenységnek kell bekövetkeznie, egyrészt az elpusztult javak pótlására, másrészt az új igényeknek kielégítésére. Felismerte egyszerismind ezekben a háttartalan lehetőségekben a leghatékonyabb eszközt egy igen fenyegető veszély : a leszereléssel felszabaduló tömegek munkanélküliségének leküzdésére vagy legalább is nagy mértékben való enyhítésére.

Szobránczy abból indult ki, hogy a leszerelés után a katonáknak csak egy bizonyos százaléka tér majd vissza ahhoz a foglalkozáshoz, amelyet az illető egyén bevonulása előtt űzött. Csak a kisbirtokosnál, a nép eme legkonzervatívabb eleménél volt kétségtelen, hogy haza fog sietni, hogy ismét művelés alá vegye éveken át elhanyagolt földjét, de már a gazdasági cselédnél, nem is szólva az ipari munkásról, az intelligens foglalkozást űzőkről és mindazokról, akiknek még egyáltalában nem volt sem foglalkozásuk, sem képesítésük — félős volt,

hogy egyenesen kerülni fogják a munkát, veszedelem, amely kellő alkalom, kellő munka hiánya folytán csak fokozódnék. Mivel pedig nem látszott valószínűnek, hogy a gyárak, műhelyek és egyéb üzemek nyomban a háború befejezése után, sőt talán belátható időn belül sem felvegyék a háború előtti mértékben ismét a munkát, Szobránczy fel fogása szerint elsőrendű feladatát képezte az államnak, idejekorán olyan munkák előkészítéséről gondoskodni, amelyek egyrészt legfeljebb a munkavezetőktől kívánnak meg a szószeros értelemben szakképzettséget, másrészt pedig fontos közszükségletek kielégítésére volnának szánva, ami lehetővé tenné a munkabéreknek oly magasan való megállapítását is, hogy ezáltal vonzóerejük legyen a tömegek előtt.

Ezekből a szempontokból kiindulva, Szobránczy egész seregét állította össze az ilyen közmunkáknak, amelyeknek persze csak nagy vonásokban, később részletesebben is, előkészítette a terveit. Köztük szerepelt mindenekelőtt az építési iparban évek óta észlelhető pangás következtében egyre jobban fenyvegető lakáshiány orvoslása, de természeti szépségeiben oly gazdag hazánk eddig még egyáltalában nem, vagy csak igen kezdetlegesen berendezett fürdőhelyeink kiépítése, modernizálása is, éppúgy mint a főváros közvetlen szomszédságában, a budai hegyekben emelendő szállók, gyógyintézetek, üdülőtelepek létesítése és hőforrásaink intenzívebb kiaknázása, nemkülönben az egész országban a vasúti és csatornázási hálózatnak kibővítése, egy séges elvek szerint való szabályozása stb.

Szobránczy igyekezett is több ízben felhívni az illetékes tényezők figyelmét a szóbanlévő eszme nagy fontosságára, valamint ezeknek az összes kérdéseknek egy kézben való elkerülhetetlen egyesítésének szükséges voltára, de azt kellett tapasztalnia, hogy az emberek ettől a saját hatáskörüket vagy

éppenséggel a kényelmes hivatalukat féltették. Hol arról biztosították, hogy amúgyis már régebben foglalkoznak ezekkel a dolgokkal, hol pedig — minden látszólagos nagy érdeklődés mellett terveiről — azzal rázták a nyakukról, hogy a kérdés nem sürgős, vagy éppenséggel meg nem valósítható.

Ilyen körülmények között Szobránczy, aki egyébként sem volt becsvágyó és még csak a látszatát is kerülte annak, mintha pozíciót, magasabb állást vagy hasonlót óhajtana terveivel biztosítani a maga számára, abbahagyta a kilincselést, mindamellet azonban szorgalmasan tovább dolgozott, hogy majd akkor, ha valamikor maga a szükség fog kiáltani orvoslásért, rendelkezésre álljon egy, a részletekig kidolgozott terv.

Igy teltek el hónapok s a hónapokból lett közel két esztendő. A tervezet nagyjában elkészült, de ideje is volt. Mert Szobránczy ki volt merülve, úgy hogy atyja egyenesen eltiltotta a munka folytatásától. Meg kell ígérnie, hogy a nyári szünetet maga is betartja és néhány hétre a hegyekbe megy üdülni. Nem is kellett őt nagyon rábeszélni erre az útra, amelyre egyszerre önkénytelenül is teljes erővel vágódott.

El a sötét szobából, a bűzös városból, a rossz kedvű, nyomott hangulatú emberektől, ki a szabadba, fel a hegyekbe, a szabadságba, az örök, fenéges némaságba!

*

Egyet sajnált otthagyni : a szüleit. Kérte is őket, kísérnék el, jönnének vele ők is, de eredménytelenül. Nem akarták megbénítani szabad mozgásában, ők már csak megmaradtak a balatoni *buenretiro*-juk mellett, ahová egyébként szintén csak rövid időre készültek.

Az öreg tanárnak nem volt nyugta, ha egy hét-nél tovább távol volt a betegeitől. Az asszony vi-

szont azt állította, hogy a jegyrendszer folytán oly annyira megnehezített háztartási teendők őt inkább a városhoz, mint villájukhoz kötik, ahol minden talán még drágább és még nehezebben beszerezhető volt.

Szobránczy Ivánnak sokszor összefacsarodott a szíve, ha végignézte ennek a szeretett, édes két öreg embernek a létért való elkeseredett küzdelmét. Ők, akik egész életükben kerülve a fényűzést, mégis bizonyos kényelemhez voltak szokva, most amiatt aggódtak, hogy honnét vegyék a mindennapi kenyeret, tejet, zsírt. Ők, akik mindig csak azért takarékoskodtak, hogy valamikor, egy dérek munkával, becsületesen eltöltött élet őszét gond nélkül élvezhessék, most az előtt állottak, hogy — összeomlás esetén — egy csapásra elveszíthetik tisztességesen megtakarított kis tőkéjüket, esetleg hogy mások támogatására is szoruljanak! És ugyanakkor voltak, akik éppen abból a nagy szerencsétlenségből, amelybe az emberiséget rántotta a háború, meggazdagodtak, mérhetetlen vagyonra, jólétre tettek szert, mitsem törődve az általános nélkülözéssel, a szegények nyomorával, ettek, ittak, dőzsöltek, mintha feleslegeibe belefuladna a világ!

Ilyenkor Szobránczy Ivánt különös érzés fogta el, amelyet maga sem tudott volna közelebbről meghatározni. De olyasféle volt, mintha örülnie kellene annak, hogy nem gazdag leány lett a felesége, talán hogy éppen Görgény Judith nem lett az, a bőrgyáros hadseregszállító gyermeke, mert nem bírta, de nem is tűrte volna a kihívóan gondtalan, nélkülözésnélküli életet maga körül akkor, amikor mindenki gondokkal járt, nélkülözött.

Otthon is, a szülei kerültek mindent, ami nem állt összhangzásban az idők szomorú komolyságával. Így a háború kitörése óta egyetlenegyszer sem voltak színházban, de még hangversenyen sem s a gombamódra szaporodó, különféle jótékony cé-

lokra rendezett ünnepélyekre ugyan mindig megváltották a jegyeiket, de el nem mentek volna semmiért sem. Ennek a talán kissé túlzott felfogásnak esett áldozatul az autó is, dacára annak, hogy a professzor nagy elfoglaltsága s a nyilvános közlekedési eszközök rohamos rosszabbodása folytán éppen a háború utolsó éveiben jobban szorult volna rá saját járműre, mint valaha.

Akárhányszor, ha valamely útjáról hazatért, panaszkodott a nejeinek:

— Nem bírom nézni a tömeget, amint a villamosmegállóknál ácsorog és hiába várja, hogy felszállhasson! Az az érzésem, hogy meg kell állnom, hogy fel kell szednem mindenkit, aki csak ráfér a kocsimra. Persze, csöpp víz volna a tengerbe! Mondhatom, megértem azokat a gyűlöletteljes szempillantásokat, amelyek ilyenkor az arra száguldozó gépkocsikat kísérik. Pedig ha tudnák, hogy milyen szívesen engedném át a helyemet!...

A közérdektől való felmentéseknek egy újabb szigorítása és ezzel Farkas Vendel sóffőr bevonulása megszabadította Szobránczy tanárt tépelődéseitől. Felajánlották neki ugyan, hogy hivatalból bocsátanak rendelkezésére más gépkocsivezetőt, de ő nem élt ezzel a kedvezménnyel, hanem beállította az autót a garagebe és ezentúl gyalog járt, vagy pedig estről=esetre kocsit fogadott. És most már nem irigykedtek rá a villamosmegállóknál ácsorgók...

*

Farkas Vendel távozásával egyidejűleg kellemetlen meglepetés érte Szobránczyékat, különösen az asszonyt. Egy szép napon ugyanis beállított Salánk Biri, a második szobaleány, a tanár feleségéhez és felmondott.

Ez nagy csapás volt Szobránczyékra nézve, nemcsak azért, mert mindenki szerette az ügyes és

barátságos, legfeljebb csak kissé tetszvágyó terem-
tést, hanem azért is, mert már akkoriban is — a
nőknek minden pályán a férfiak helyébe való alkal-
maztatása folytán — nagy volt a cselédhiány.

Szobránczyné igyekezett ugyan rábeszélni a
leányt, hogy maradjon, de hiába : Biri, könnyezve
bár, de mégis kitartott elhatározása mellett. Hosz-
szabb faggatás után, hogy miért kíván elmenni,
feltárta Szobránczynénak a lelkét.

— Hát tetszik tudni, méltóságos asszony, —
szólt kissé szégyenlősen, — a Vendel miatt van
az egész. Mi szeretjük egymást és ő engem el is
venne feleségül, aszondja, ha az Isten megengedi
és ha ép bőrrel kerül haza. De nem akar szoba-
leány feleséget. Ha visszajön, aszondja, ő is úr
lesz, nem fog már szolgálni, hát nem akarja azt
se, hogy szolgáló legyek. Szégyelne engem a
szamárral, tetszik tudni, méltóságos asszony...

— Értem, — felelte Szobránczyné, majd kér-
dezte : — És maga most mit fog csinálni, Birike?

— Moziszínésznő leszek, kezét csókolom, —
pattantotta ki a leány és nevetett, de mellette fülig
pirult.

— Moziszínésznő? — csodálkozott Szobrán-
czyné. — És azt hiszi, Biri, hogy az olyan könnyen
megy, hogy az ember egyszerűen azt mondja, hogy
akarok és már meg is van?

— Nem olyan nehéz az, kezeit csókolom! A fő,
hogy az embernek jó alakja és csinos arca legyen, —
felelte Biri önérzetesen. — Már el is szerződtem
az Ámor filmvállalathoz és háromszáz koronát ka-
pok havonta és külön fellépési bért, akarom mon-
dani : díjat. A Rözse igazgató úr azt mondta,
hogyha szorgalmasan tanulok, akkor nagyobb sze-
repeket is kapok és hogy még sztárfilm is lehet
belőlem!

— Filmsztár akarja mondani?

— Igenis, kezeit csókolom. Olyan boldog vagyok!

— Az ember akarata a mennyországa, — szólott Szobránczyné elgondolkozva, Biri pedig sírva is, nevetve is kiszaladt a szobából.

Szobránczyék Biri helyébe nem fogadtak más leányt. Az öreg Ágnes kijelentette, hogy egyedül is el tudja végezni a teendőket.

Nagyon jelentéktelen, nagyon kicsiny bajok voltak ezek ahhoz a nagy nyomorúsághoz képest, amely rajt ült az egész emberiségen, kétségtelenül. És együttvéve, nap=nap után megszorodva újabb kellemetlenségekkel, meglepetésekkel, lemondásokkal, mégis tűrhetetlenné tették az életet azok részére, akik valamikor, ha szerényen is, de mégis csak — megvoltak. Egyetlenegy gondolat tartotta bennük a lelket. Az, hogy rosszabb már nem lehet.

Pedig még rosszabb lett. Mennyi rosszabb!

*

Szobránczy Iván határozottan élvezte lomnici tartózkodását, ha nem is mutatta. Évek óta először történt meg vele, hogy ismét egyszer érzelmeit engedte magában felülkerekedni és amit eddig gondosan került: a napfény, az emberek társasága, a semmittevés — mindez most ismét vonzotta. Mindennap megtette kisebb=nagyobb kirándulásait — régi szokás szerint egyedül — de azután egyenesen kereste a társaságot és néha meglepően élénk is lett ismerősei körében.

Különösen Garamváry Dezsőnével érezte jól magát, akinek szintén ott levő édesanyja atyjának régi páciense volt. De nem az utóbbi révén ismerkedtek meg egymással, hanem egy átutazó közös ismerős, Bajay Ferenc vármegyei főjegyző révén, aki Garamvárynét még leánykorából ismerte. Őtöle hallott is Szobránczy egyet=mást arról a szerelmi regényről, amely megelőzte Garamváryné házasságát és éppen ez a kis történet, amely között és a saját esete között bizonyos hasonlatosságot vélt

felfedezni, volt öntudatlanul kölcsönös rokonszen-
vük kapcsa.

Szobránczy Iván — talán azért, mert sem test-
vérei, sem közeli rokonai nem voltak, — soha előbb,
az egyetlen Görgény Judithot kivéve, nővel nem
állt baráti viszonyban és azokat a másik nemhez tar-
tozó lényeket, akikkel férfivoltánál fogva érintke-
zett, inkább csak szükséges rossznak nézte, amiben
minden egyes alkalommal nem látott egyebet, mint
a legszebb érzelmeknek elkerülhetetlen profanizá-
lását.

Érthető tehát, hogy egy műveltségénél és egyéni
bájainál fogva oly ritka értékű nőnek, mint Garam-
várynénak a társasága különösen vonzotta. Mint-
egy tizennégy nap óta ismerték csak egymást és
Szobránczynak mégis az volt az érzése, mintha
sohasem lettek volna idegenek. És ebben nemcsak
annak volt szerepe, hogy Szirákyné és más távolabb
álló személyek révén voltak köztük bizonyos érint-
kezési pontok, nemcsak az hozta Garamvárynét
közelebb Szobránczy szívéhez, amit Bajajtól futó-
lag az asszony leánykori ügyeit illetőleg hallott, —
a valóságban egészen más mozzanatok befolyása
alatt állottak mindaketten. Annak az ismeretlen erő-
nek a hatása alatt, amely két embernek már az első
találkozása alkalmával csalhatatlanul eldönti a kér-
dést, hogy : velem vagy ellenem. Amely néha már
akkor is megnyilvánul, ha két ember még nem is
látja egymást s csak érzi egymás közelét. Amely még
kezünk írásában is megnyilvánul. De egy ezer főnyi
tömegben át bennünket érő tekintetben is.

Ezt érezte Szobránczy, amikor bemutatták Ga-
ramvárynénak és az első pillanatban azt gondolta,
hogy Garamvárynében csupán a nő váltja ki belőle
ezt a csodálatos vonzódást. De csakhamar észre-
vette, hogy nemcsak külső tulajdonságok voltak,
amelyek mindjobban hatalmába kerítették. És ettől
megijedt.

Mindenekelőtt megingatták ezek az érzések azt a meggyőződését, hogy Görgény Judithon kívül soha senki sem válthatna ki belőle olyasmit, aminek bármiképpen is köze lehetne a szerelemhez. Másrészt pedig szentélynek tekintette a házasságot, amelyet még ellenséggel szemben is épp úgy tiszteltben tartott, amint — ha maga is megnősült volna, — kész volt megvédelmezni élete árán is.

De az a bizonyos ismeretlen, titkos erő játszva túlteszi magát a legszebb elveken, fittyet hány a legjobb szándékoknak, kivált akkor, ha csupán előítéletekben vagy éppenséggel elfogultságban gyökeredzik. És nem volt-e az olyan házasság, mint amilyent Sziráky Nadine Garamváry Dezsővel kötött, csak farizeusok szemében szentély, amelyet csak emberek előítélete vett körül roskadozó bástyákkal, épp úgy, amint elfogultság volt csupán Szobránczy részéről is, amikor egy új tavasz ébredésétől féltette kihűlt szerelme iránti kegyeletét?

Szobránczy Iván már régen elvesztette a csatát, amikor még mindig azt hitte, hogy ura a helyzetnek, amikor azzal altatta el aggályait, hogy nem egyéb barátság nál az, amit érez. Azután pedig elhatározott dolog volt nála, hogy bármilyen pillanatban az ellenkezőjéről győződnék meg: nyomban elutazna Lomnicról. Felejteni.

Hisz ebben már volt némi gyakorlata is.

*

Azon a bizonyos estén, amikor kikönyökölt az ablakon, éppen ismét egyszer magába szállt és vizsgálta a lelkiismeretét. Az eredmény nem volt egészen kielégítő. Le nem tagadhatta ugyanis azt a tényt, hogy amikor a szálló előtt vacsora után leültek és közönyös dolgokról kezdtek beszélgetni s amint úgy elnézte az asszonyt, egyszerre az az egészen bolondos ideája támadt, hogy vajjon mi történne akkor, ha hirtelenül elvesztené az eszét és

megfeledkezve a környezetről, átölelné Garamvárynét és arcát, haját, nyakát, egész testét csókokkal borítaná?

Elállt a lélegzete ennél a gondolatnál. Közel volt ahhoz, hogy felugrik és elszalad vagy pedig hogy térdre borul az asszony előtt és bocsánatot kér tőle, a pusztá gondolat miatt is.

Természetesen meg sem mozdult. A föld alá kellett volna sülyednie, ha csak egy szempillantással is elárulta volna azt, ami a lelkében végbement. Nem volt egyéb kényszerideánál, de nem tudta leküzdeni, nem tudta visszaparancsolni öntudatának küszöbéről. És ez bosszantotta, ingerelte. Kapott tehát az alkalmon, amikor a politika került szóba, de amikor Garamváryné azután visszamondta neki azt, amit délben az a két nő fecsegett róla, elvesztette önuralmát. Hogy ezt leplezze, udvariatlan, majdnem goromba lett. Már pedig egészen bizonyos volt, hogy Garamvárynétől mi sem áll távolabb, minthogy bókoljon neki.

Szerencsére jött Szirákyné és véget vetett a kínos helyzetnek. És amint most egyedül kikönyökölt az ablakon, fájt neki az a gondolat, hogy akaratlanul talán megbántotta az asszonyt. Legszívesebben még egyszer lerohant volna a hallba, hogy bocsánatot kérjen tőle, hogy jóvátegye a bűnét, hogy megmondja neki, hogy ... hogy ...

— Ez az ... — szólt Szobránczy félhangon és gúnyosan felkacagott. — Most már ott tartok, hogy olyasmit mondanék neki, amit nem szabad hallania, de amit magam sem hiszek el. Nem vagyok szerelmes Garamvárynéba, ezerszer nem! Gyávaság szól belőlem, nem akarok erre a hangra hallgatni, nem volnék férfi, ha megfutamodnék a kísértés elől ...!

Egész éjszaka nem tudott aludni. Ezt azzal magyarázta, hogy még most sem szokta meg az erős hegyi levegőt (hisz' oly régen nélkülözte!), valamint hogy még nem fárasztja magát eléggé.

— Ezen könnyű segíteni, — gondolta magában és még napkelte előtt ismét indult a hegyekbe. Olyan túrát választott, amelyről tudta, hogy gyakorlott turista számára is fárasztó: a késmárki csúcsra.

Egy lélekkel sem találkozott egész úton s miután hatórai erős kapaszkodás után felért, vagy két óra hosszat pihent az egyik kúp aljában, elfogyasztva szerény villásreggelijét. Azután az úgynevezett *morgás*-nak véve útját, ismét leereszkedett.

Az ilyen kirándulás a vadonba, egyedül, kétségtelesen hozzájárul az eszmék tisztulásához. Különösen akkor, ha az ember úgy érzi, hogy nem egészen világos a feje. Csakhogy abban az örök némaságban, ahol egyesegyedül a természet a társaságunk, az emberek kicsinyes szabályai és törvényei épp oly távol esnek tőlünk, mint azok, akik alkották.

Igy hiába képzelte Szobránczy, amikor elindult hogy Görgény Judith emlékét kérte fel arra, hogy elkísérje és hiába tette fel magában, hogy még gondolni sem fog arra az asszonyra, aki másé volt: mihelyest kiért az erdőből, még csak eszébe sem jutott Görgény Judith és Garamváryné képe szegődött mellé hű kísérőjéül. És ott, abban a csillogó, kristálytisztá levegőben, abban a minden földi portól ment magasságban ezt maga is csak természetesen találta. Hisz nem is lehetett másként. Oly igazak, oly tiszták voltak az érzelmei.

— Igen: szeretlek, — szólt fennhangon, amint ruganyos léptekkel jött lefelé, — szeretlek, mint Isten gyermekét, magam is Isten gyermeke, szeretlek, mint egy sokat szenvedett szív a testvérem sajnó szívét, szeretlek, mint a halhatatlan lelkem halhatatlan párját, szeretlek, szeretlek...

És minden virág az úton, minden madár a bokrokban, minden csurgó patak a sziklák között ismételte:

— Szeretlek...

Félórányira a Késmárki Itatótól, elhagyva a rendes utat, kis ösvényt követett, amelyről tudta, hogy erdőn, tisztáson át kígyózva, a Palace=szálló közelében a matlárházai sétaútra nyílik. Azért tett így, mert ki akarta kerülni az embereket, akik ilyenkor elárasztották a közeli sétautakat, tea és estebéd között. Magában akart lenni hazáig magában — Garamváryné képével.

Most is oly tisztán, oly világosan látta maga előtt, hogy egyszerre csak, amikor egy női hang ütötte meg a fülét, az ő hangját vélte felismerni. Sőt, amikor tovább ment és bizonyos távolságban fehér ruhás hölgyet pillantott meg, aki gyermek társaságában bogycsüszkét szedett egy kosárba, megesküdtött volna, hogy csakugyan Garamváryné. Csakhogy Garamváryné mindig feketében járt. Szóval : hallucináció . . .

És mégsem. Megállt és megdörzsölte a szemét, azután élesen odanézett. — Ő az, ő . . . ! — kiáltotta és máris sietett rohamlépésben a tisztás felé, ahol a hölgyet a gyermekkel látta. Kipirultan (természetesen csak a nap szívtá volt fel annyira az arcbőrét) zihálva állt elébe.

Garamváryné nem lett volna képes elpalástolni örömét e váratlan viszontlátás fölött még akkor sem, ha akarta volna. De erre nem is gondolt ebben a pillanatban. Fülig pirult ő is. De ő már nem hivatkozhatott a nap perzselő erejére, ellenben okolta az eperszedést.

— Borzasztó melegem van! — szólt és kifésülte a haját a homlokából, majd, miután hosszasan nézte Szobránczyt, gyors egymásutánban kérdezte : — Honnan jön tulajdonképpen? Egyenesen az égből pottyant? Hát illik-e, se szó, se beszéd, úgy elillanni, amint tette és még haza sem jönni ebédre? Pedig éppen ma vártam magát . . .

Az asszony hirtelenül elhallgatott. Majdnem zavartan.

— Várt? Engem várt? — kérdezte Szobránczy lágy hangon.

— Bizony, vártam magát, — folytatta Garamváryné, akinek, akár akarta, akár nem, most már meg kellett maradnia elhamarkodott kijelentése mellett. — Tegnap este kissé különös körülmények között váltunk el egymástól... Már azt gondoltam, hogy komolyan apprehendál rám... És ezt szerettem volna kimagyarázni!

Szobránczy nagy szemeket meresztett az asszonyra, mintha csodát látna.

— Lássá, én meg azt képzeltem, hogy maga haragszik rám, mert olyan neveletlen voltam, mint a borz, — szólt elfogódottan. — Szóval, van kegyelem számomra?

— Sohasem haragudtam magára ebben az életben! — felelte az asszony nevetve. — Ebből is láthatja, hogy kár volt engem kerülni. Csakhogy még az Úristen is úgy akarta, hogy belém ütközzék!

— Azt már igazán az Úristen akarta úgy, — hagyta rá meggyőződéssel Szobránczy. — Pedig, ha nem ismerem meg a hangját, tovább megyek. Még sohasem láttam fehér ruhában...

— Csakugyan, — mondta Garamváryné és ismét, alig észrevehetően elpirult. — A gyászszertendő letelelt és inkább csak megszokásból jártam még feketében. Ma aztán olyan gyönyörű, napsütéses idő volt, hogy a fekete sehogy sem illett a hangulatomhoz, amikor reggel kinéztem az ablakon... Eleget szenvedtem, bánkódtam életemben! Az embernek néha élveznie is kell egy kicsit, nem igaz? Vagy elítél ezért, mondja?

Szobránczy lelkesen rázta a fejét és némán kezét csókolt az asszonynak.

Ebben a pillanatban a kis Erik, aki még nem tudott beszélni, — igaz, csak Szobránczy nem értette meg gagyogását, — erősen megrázta az édesanya szoknyáját annak jeléül, hogy nem helyesli az eper-

szedésben beállott szünetet. Mellette nem éppen barátságosan nézett Szobránczyra, aki, szerinte, jogcím nélkül zavarta meg a családi idillt.

— Jól van, jól, te drága, egyetlenem, te! — kiáltotta Garamváryné és felkapva gyermekét a levegőbe, összevisszacsókolta. — Mademoiselle-t elengedtem egy barátnőjéhez Csorbára, — szólt azután Szobránczyhoz fordulva, — nem is mondhatom, hogy mennyire élvezem az ilyen napokat! Ha tőlem függne, nem is tartanék idegent a háznál . . . Mondja, nincs kedve egy kis epret szedni, Szobránczy? Még sohasem láttam ennyit egy helyen!

Csakugyan úgy volt. Minden levél alól két-három szem, akkora, mint a cseresznye, dugta ki a fejét, piroslott minden az epertől.

Szobránczynak hogyne lett volna kedve. Ledobta a hátizsákot s máris a földön guggolt és olyan buzgalommal szedte az epret a kis kosárba, hogy senki sem nézte volna ki belőle a tizedfélórai túrát. Ezzel aztán teljesen jóvá is tette minden bűnét Erik szemében, aki félre nem ismerhetően, kézzel-lábbal kapálódzva, lekíváncozott édesanyja karjáról, majd Szobránczy mellé bújva, kezdett neki segíteni. Csakhogy azok az eprek, amelyeket Erik szedett, kis ujjai között legnagyobbbészét szét is pukkadtak, mire egészen következetesen nem is a kosárba, hanem a szájába rakta őket.

Garamváryné csendes elragadtatással nézte a kedves képet. Önkénytelenül is arra kellett gondolnia, hogy a férje ilyesmire sohasem volt kapható. Azután maga is lehajolt és szedte az epret, közben tréfáltak. Erikkal, aki végtelenül élvezte a mulatságot.

Mikor már egy szem sem fért többé a kosárba, egy közeli, mohaborította alacsony sziklára ültek, amely olyan volt, mint egy természetes pad.

— Desszertnek szántam az epreket, vacsorára, — mondta Garamváryné, — de nem tudok ellent-

állani a kísértésnek és kell, hogy már most megdézsmáljam a kosarat. De maga is segítsen ám, Szobránczy, jól fog esni a sok járás után.

Garamváryné rögtön hozzá is látott az evéshez, de Szobránczy habozott.

— Segítsen, kérem, az én kedvemért! — biztatta ismét az asszony és egy hosszú száron maradt ritka szép epret tartott Szobránczy elé. A férfi ránézett és amint találkozott a tekintetük, gépiesen kinyitotta a száját, az eper eltűnt benne és ugyanakkor két napbarnította, izmos kéz megragadott egy kis márványkezet és két forró ajak tapadt rá.

Nem történt-e valami hasonló Eden kertjében is?

E pillanatban fülsikító kiáltás hasította át a levegőt.

Szobránczy elengedte az asszony kezét. Ő és Garamváryné értelmetlenül bámultak Erikre, aki rémülten bújt közibéjük és apró kezével a fűbe mutatott. Odanéztek: szürkésbarna kígyó volt, amely sietve hordta el undorító testét egy közeli páfrány irányába.

A férfi és az asszony pillanatig mozdulatlanul ültek. Aztán egymásra néztek, majd közös erővel igyekeztek megnyugtatni a még most is bömbölő Eriket, akinek egyéb baja nem történt, minthogy megijedt. Csak nagynehezen tért magához.

— Azt hiszem, jó lesz indulni, — szólt az asszony és felkelt. — Nincs órám, de alighanem késő van már és még át kell öltöznöm.

— Szükséges ez? — kérdezte Szobránczy és szintén felállt. — Ha tudná, hogy milyen elragadó ebben a fehér ruhában!

Összetett kezekkel és majd elnyelte tekintetével. Az asszony pillanatig ránézett. Végtelenül sok kedvesség és mégis, kimondhatatlan szomorúság is volt a szemében. Elfördította az arcát.

— Nem tudom, miért, — szólt vontatott han-

gon, — de az az érzésem, hogy valami nagy veszedelem lebegett a fejem fölött . . .

Erikre nézett. Szobránczy tiltakozni akart.

— De, — bólogatott az asszony, — ez így van. A kígyó . . ., megértettem. Át is fogok öltözni. Nekem már csak legjobb, ha sötétben járok . . .

Szobránczy elképedt. Szavakat keresett, hogy valamiképpen elhessegesse Garamvárynénak oly váratlanul támadt szomorú hangulatát, de nem talált.

És Garamváryné már indult is. Egyik kezével Eriket vezette, a másikban volt a kis kosár.

Szobránczy még pillanatig tanácstalanul állt, azután vállat vont, felkapta a hátizsákot és lassan, majdnem támolyogva követte őket.

Csak amikor már a szálló közelébe értek, váltottak még néhány jelentéktelen szót. A hallba érve, Garamváryné búcsúzott.

— Vacsoránál látom, ugyebár? — kérdezte.

— Nem, — felelte Szobránczy, — elfelejtettem bejelenteni, hogy az éjjeli vonattal utazom. Haza kell mennem . . .

Garamváryné mintha összerezzenett volna.

— Még ma? — kérdezte erőltetett nyugalommal.

— Igen. Még ma. Már tegnap kellett volna.

Az asszony lassan, mintha habozna, felemelte a kezét, azután odanyujtotta Szobránczynak.

— Igaza van, — mondta most már határozott hangon.

Másfél órával később Szobránczy már csak a poprádi állomásnál, hálófülkéjéből látta, amint a völgyön végigfetrengő esti szürkületen túl, a hegyek aljában, fényesen kigyuladtak a lomnici Palace=szálló ablakai. Mert ott már sötétben volt minden. Éjszaka volt.

IX.

Beteljesedett. Megtörtént, amit a legelőrelátóbb emberek kizártnak tartottak, bár mindenki már hónapok óta csakis erről beszélt. De még ennél is több történt. «Nemzeti Tanács» vette át a hatalmat Magyarországon. Meggyilkolták Tisza Istvánt. Az összes frontokon letették a fegyvert. Félmilliónál több magyar katona tódult haza egyszerre. Csehek, románok, szerbek törtek be az országba. Belgrádban egy francia tábornok a remélt békejobb helyett az egész világ megvetését vágta az arcába Károlyi Mihálynak. Magyar főurak jártak Eckartsauban, kérték a királyt, álljon félre. Az Országház-téren kiáltották a köztársaságot. Károlyit tették meg elnöknek. Kicsodák? Nem magyarok voltak. Azok sem voltak azok, akiknek kezében a hatalom volt.

Rohantunk a kommunizmus karjaiba, feltartóztathatatlanul.

*

Egy ködös, nyirkos novemberi napon volt. Lent az utcán: halotti csend. Néha-néha egy vad ordítászás, itt-ott puskalövés, azután ismét csend.

Az undor járt egymaga Budapest utcáin.

Az ember megszokhatta volna. De nem bírta. Minden nesz, minden hang valami újabb szerencsétlenségnek volt biztos hírnöke.

Szobránczyné az előszobában állt, a garderobeszekrény előtt és Ágnes segítségével rakott ki-be férfiruhát, fehérneműt, cipőt. Nem tudott elhatározásra jutni. Tízszor szedte ki a szekrényből ugyanazokat a darabokat, tízszer ismét visszarakta őket.

A «népkormány» rendelete folytán súlyos büntetés terhe alatt minden férfinak ruha-, fehérnemű- és cipőkészletéből bizonyos hányadot be kellett

szolgáltatnia a leszerelő katonaság számára. Szobránczy, mielőtt elment hazulról, szigorúan meghagyta, hogy ennek a rendeletnek pontosan meg kell felelni.

— Láttam a nyomorult, szegény ördögöket, — szólt, — van köztük akárhány, akin rongyos vászonruhánál egyéb nincsen. A Megváltó kettétépte a szegény ember láttára a kabátját és megfelezte azzal, akinek nem volt. Kövessük a példáját. Ha segítünk a nyomorúságon, saját magunkon is segítünk. Csak a fázó, éhes, nélkülöző tömeget tudják a polgárság ellen mozgósítani a gazemberek, a józan magyar népet soha! Ki kell csavarni a fegyvert a kezükből.

Szobránczy Ivánnak más volt a nézete.

— Becstelen hazaáruló legyenek én is, ha egyetlenegy lyukas zsebkendőt szolgáltatok be annak a rablóbizottságnak, — mondotta. — Minden ismét csak a láncosok kezébe kerül, a katonák semmit sem kapnak belőle! Édesatyám tehet, amit akar, de én, én nem adok semmit. Megszolgáltam ezért a megmaradt pár kopott rend ruhámért!

Az öreg tanár, bár nem osztotta fia álláspontját, értette elkeseredését. Nem is vitatkozott vele, hanem vállat vont és ment a dolga után, tántoríthatatlanul. A spanyol járvány rettenetesen pusztított, jobbra-balra úgy dültek ki az emberek, mint pestis idejében. Talán az is volt, pestis . . .

Amióta kitört a forradalom, napirenden voltak a nézeteltérések a két Szobránczy között. Ők, akik egész életükben egyetértettek, most gyakran éles ellentétbe kerültek egymással. És csodálatos : éppen az öreg volt, aki igyekezett magyarázni, menteni, megbocsátani, ami körülötte történt, míg a csendes, gyengelelkű fia nem ismert megbocsátást. Látszott rajta, hogy törni, zúzni tudna, ökölbe szorított kezekkel járt-kelt, komor ábrázattal, sötét tekintettel, mint aki félelmetes terveket forgat a lelkében. Ha

megszólalt, olyan neveket adott a hatalmon levőknek, hogy Szobránczyné összetett kezekkel könyörgött neki, ne játszon az életével.

— Magyar forradalom? Magyar szabadság? — szisszent fel ingerülten a fiatal Szobránczy, ha az atyja, csakis azért, hogy lecsillapítsa fia izgatottságát, olyasfélét mondott, hogy hiszen a trikolór jelében ment végbe a forradalom, hogy ha borzasztó nagy áron is, de mégis diadalra jutott a magyar függetlenség eszméje, hogy a magyar ügy, immár végleg elválasztva az osztrákokétól, más, jobb elbánásra számíthat ellenségeink részéről, hogy eszébe fog jutni a világnak, hogy mindig csak a szabadságunkért küzdöttünk. — Magyar ez, ami itt történik? Hát szabad-e még egyáltalában említenünk, hogy magyarok vagyunk? Hát magyarok-e Pogány, Hatvany, Lukács, Jászi, Buchinger, Weltner és a többi? Ők irányítják ma ezt a szerencsétlen országot és nézze meg, kik azok, akik végrehajtják a parancsukat. Nincs köztük egyetlenegy magyar sem. Zsidó mind, egytől-egyig!

— A zsidóságnak tisztességes, túlnyomó nagy többsége maga is elítéli, ami itt történik, — vetette ellen Szobránczy tanár. — Akikkel még eddig beszéltem, mind fel vannak háborodva és attól rettegnek, hogy ha jön a reakció, majd meg kell ezért szenvedniök az ártatlanoknak is. Annyi bizonyos, hogy nem ők csinálták a forradalmat, amely hovatovább mindenki ellen fog irányulni, akin tisztességes ruha van.

— Nem is. De azok, akik az ő pénzükön, az ő segítségükkel, az ő összetartásuk folytán özönlöttek negyven esztendőn keresztül Magyarországba! Tanulhattunk volna tőlük, nem mondom, de nem tettük és csak egymás között veszekedtünk. Most már annyian vannak, hogy a saját konkurrenciájuktól nem bírnak megélni és megteremtették a „szellemi proletáriátust”! Hát eszébe jutott-e volna

valaha annak a nyomorult állami tisztviselőnek, annak az éhbér mellett sínlődő bírónak vagy annak a rongyos gázsijára utalt katonatisztnek, hogy felrúgja a társadalmi rendet? Egyenjogúság, föld felszabadulása, szocializálás, rablás, gyilkosság? Magyar forradalom ez?

— Pedig magyar főúr műve. Bizonyára maga is másképp képzelte a dolgot! De most már nem bír azokkal a szellemekkel, amelyeket felidézett és a radikalizmus álarca alatt igyekszik megmenteni, amit tud.

— Ezt édesatyám maga sem hiszi el. A mágnások — azok legalább, akikkel én találkoztam — öntelt, gögös emberek, akik lenézik a középosztályt és arcul ütik, ahol és amikor csak tehetik, ahelyett, hogy éppen erre, hozzájuk legközelebb álló rétegre támaszkodva, vinnék azt az erkölcsi szerepet, amelyre vagyonuk, műveltségük, eugenetikájuk predestinálja. De mindamellettt mindig magyarok voltak, még akkor is, amikor idegen udvarcsábítása folytán nyelvben, szokásokban ideig-óráig eltávolodtak tőlünk. Egy Batthyány meg tudott halni a magyar ügyért, mások is. De Károlyi? Nem típusa a magyar mágnásnak. Károlyi szörnyesülött. Éppígy jöhetett volna a világra kutyafejjel vagy lábakkal. Károlyi egy szerencsétlenség, amely egy még szerencsétlenebb magyar anyát ér. A nemzetnek pedig a pokol ajándéka!

— Szóval kivétel. Ezt mondom én is. De épp ezért legyünk elnézők azokkal szemben is, akik nem tehetnek fajuk szörnyszülöttjeiről. Ha vannak is bűnös zsidók, azért a zsidók, mint olyanok nem bűnösök.

— De. Bűnösök. Talán öntudatlanul. Természetükben rejlik a felforgatás! Az újítás!

— Évszázados elnyomatásuk következménye ez, de csak azoknál, akik még túlközel állnak a ghetto-

hoz. És ebben a tekintetben bűnösök vagyunk magunk is.

— Bűnösök vagyunk mindnyájan, — jelentette ki Szobránczy Iván rövid szünet után. — Bűnösök abban, hogy ennyire engedték fejlődni a dolgokat, de abban is, hogy ha már ideáig eljutottunk, gyalázatosan gyáván tűrjük a sorsunkat. No de hiszen majd meglássuk! Vannak még, hál' Istennek, akik úgy gondolkoznak, mint én!

Szobránczyné, aki jelen volt a beszélgetésen, ijedten nézett a fiára, igyekezett is kiszedni belőle, hogy mit forgat az eszében, de Iván mindig csak kitérően válaszolt. Az atyja nem szólt semmit. Ő is aggódott, nem keveredik-e Iván valami veszedelmes kísérletbe? Mégis az volt az érzése, hogy ezt megakadályozni nem szabad. Meg kellett hajolnia a fiatalok előtt. Maga már öreg volt, minden napot, amelyet megélt, ajándéknak tekintette. Igaz, már csak danai ajándéknak.

A fiáé volt az élet. Neki kellett tudnia, hogy elviselheti-e így?

*

A ruhabezolgáltatás izgalmai kissé elterelték Szobránczyné figyelmét Ivántól. De jobb is volt, hogy nem tudta, mi foglalkoztatja a fia agyvelejét.

Szobránczy Iván annak az erkölcsi pusztításnak a hatása alatt, amely napról-napra mélyebbre sülyesztette az országot a mocsárba, rettenetes vergődések után egy szép napon feleszmélt. Tisztulási folyamat volt, amely nemcsak az egész magyarságot ért halálos csapás fölötti töprengéséből fakadt, hanem amelyre különben is egyénileg szüksége volt.

A lomnici események után, amelyekről még a szülei előtt sem tett említést, nem tudott megnyugodni. Sehogysem találta meg a helyét. Vissza-

lút a kezükből, megátkozta Károlyit és az őt támogató politikusokat, azután így szólt :

— Rettenetesen szenvedek attól a gondolattól, hogy az a sem hazát, sem vallást nem ismerő söpredéke a fajunknak most egy csapással tönkreteszi generációknak tisztességes munkáját, törekvését! Mindig azt mondjátok, hogy mi zsidók képviseljük a destrukciót! Nos, mutassátok meg most, hogy ti vagytok az urak saját hazátokban és teremtsetek rendet! Bitófára a gazemberekkel!

Majd, amint látta, hogy Szobránczy csodálkozva, majdnem bizalmatlanul nézett rá, folytatta :

— Lehetetlenség, hogy ezt a bomlást ne lehessen feltartani! Hisz' a magyar nép ettől az egésztől éppoly távol áll, mint jómagad vagy akárki közületek, aki kizárólagos igényt tart arra, hogy magyarnak tekintsék. Lehetetlenség, hogy a magyar katonával, ezzel a rettenthetetlen hőssel, aki osztrák földért el tudott vérezni a Doberdón, ne lehessen megértetni, hogy nemcsak a Haza, de még a saját tűzhelye is kockán forog, szülei, neje, gyermekeinek szabadsága, élete! Lehetetlenség, hogyha csak néhány száz ember összefog, fel ne lehessen borítani azt, amit huszonöt gonosztevő egyetlen éjszaka bűnös kézzel összekovácsolt! Lehetetlenség, hogy egyetlenegy magyar ember, ha magyarok ezréhez beszél, ne tudhassa magát jobban megértetni, mint egy pár véresszájú, rothadtlelkű szabadgondolkozó, akinek még az arcáról is lerí az a szó, hogy gonosztevő! De miért, az Istenért, miért nem akad egyetlenegy ember sem azok közül, akik erre első sorban volnának hivatva, aki erre vállalkoznék? . . .

És rohant tovább.

Szobránczy elgondolkozott azon, amit a barátja mondott. Nem volt oka kételkedni abban, hogy Szigeti őszintén beszélt. Mégis csak igaza lett volna

az atyjának? Hogy nem a zsidók, hanem — zsidók csinálták a forradalmat? És csakugyan: miért nem akadt senki, aki felszedte volna az igazság bárdját, hogy rendet teremtsen? Igyekezett erre magyarázatot találni, mert kellett, hogy legyen.

— Oly fáradtak, lelkibetegek az emberek talán? Vagy annyira szeretik az életüket a sok szenvedés után, hogy akárhogy, de élnek tovább, még rab-szolgaságban is? Vagy oly hihetetlenek, oly valószínűtlennek tűnik nekik az egész, hogy jóformán még fel sem tudták fogni? Oly annyira halomra döntötte minden önbizalmunkat az a körülmény, hogy a tényleges hatalmat néhány kalandor úgyszólván ellentállás nélkül fel tudta rúgni egyetlen éjszakában? . . .

Így töprengett éjjel-nappal. Akivel beszélt barátai közül: egy sem volt, aki ne adott volna neki igazat.

Orbay István, műegyetemi tanársegéd lakásán jöttek össze nap-nap után, előbb hárman, négyen, azután többen is. Valamennyien katonaviselt emberek voltak, hónapokig feküdtek a lövészárookban, nem ijedtek meg a puskaropogástól. Egy alkalommal Szobránczy odahozta Szigetit is, akit a többiek eleinte bizalmatlanul fogadtak, míg rá nem jöttek, hogy majdnem betegesen fanatikusa az ő ideáinak. És lassan, lassan tisztultak a felfogások a teendőket illetőleg is. Miután különböző, óvatos tapogatódzások után meggyőződtek róla, hogy a volt hivatalos körök részéről kezdeményezés semmi féle irányban sem várható, de mivel még biztatást sem nyertek erről az oldalról, egy alkalommal, majdnem nevetve, odavetette Orbay:

— Hát nem csinálhatnók meg mi a dolgot?

Pillanatra mindenki elhallgatott. Egyetlenegy hang sem jelentkezett, amely ellentmondott volna.

— Miért ne? — szólalt most meg a legmélyebb

csöndben Szobránczy. Hisz ezt gondolta ő is, régen, csak be akarta várni, hogy erre a barátai maguktól jöjjenek rá.

Kitörő öröm, lelkesedés követte e szavakat. Felugrottak, megölelték, mindenki könnyezett. Csak Szobránczy maradt nyugodt és komoly.

— Ne legyünk gyerekek, — mondta — és ebben az egy dologban ne kövessük az ősi példát. Ne lelkesedjünk, ne szónokoljunk, hanem cselekedjünk. Van egy egészen meghatározott tervem. Ha ezt elfogadjátok, nem kételkedem, hogy, hacsak egy kicsit kedvez a szerencse, ne érhessünk célt. Legyünk tisztában azzal, hogy nem tehetünk egyebet, mint hogy egy lökést adunk az egésznek. Mások majd folytatják. Mi nem vagyunk sem politikusok, sem hadvezérek. Egyszerűen magyarok vagyunk, akik számtalanszor farkasszemet néztek a halállal. Ez a mi fegyverünk. Ezzel vagy győzünk vagy meghalunk! Egymásután érkeznek haza legjobb ezredek; egyesek teljes felszereléssel, a legnagyobb rendben, fegyelmezetten. Megjöttek a budapesti honvédek, hazaérkeztek a fehérváriak, jönnek a pécsiek, a veszprémiak, mind egymásután. De amint beteszik a lábukat ebbe a megfertőzött, bűnös városba: vége mindennek. Eldobálják a fegyvereket, elillannak, széjjelszaladnak. Ez az, amit megakadályozni kell. Szent meggyőződése, hogy lehet is. Hallgassatok ide!

— Halljuk! Halljuk!

— Biztos információim vannak afelől, hogy a kevetúri honvédhuszárezred holnap vagy holnapután, útjában hazafelé, Budapestet is érinti. Azt is tudom, hogy a katonatanács az ezred magyar legénységét, saját hatalmának megerősítésére, itt akarja tartani és a maga céljaira felhasználni, amire, előttem még nem egészen világos okokból, van bizonyos kilátás is. Ismerem a tisztikarnak egy néhány tagját, Serédy őrnagy — azt hiszem, már az —

nekem jó barátom. Kizártnak tartom, hogyha a tisztekkel szövetkezve, magunk is egyenruhában, odaállunk a legénység elé és megmagyarázzuk neki, hogy itthon mi történt, mialatt ők elvéreztek a Haza védelmében, ha megmondjuk, hogy Károlyi hazaáruló, hogy az ellenség minden oldalról betódul a védtelen országba, ha rámutatunk arra, hogy kik azok, akik magukhoz ragadták a hatalmat: lángba ne boríthassuk a magyar szivüket! És nekünk, akik éppúgy harcoltunk és szenvedtünk, mint ők maguk, talán szívesebben és könnyebben fognak hihetelt adni, mint bárki másnak, akárki is legyen az illető, akinek nevét, állását, címét ma már gyűlöltté tett a világfelforgatók gonosz aknamunkája! A hadügyminisztériumnak egy jóra való tisztjétől tudom, hogy a kevetúriakat hozó vonatot Kelenföldön föl fogják tartóztatni és át fogják kísérni a legénységet, illetve annak magyar részét a József főherceg=laktanyába, ahol a katonatanács által kiküldött néhány agitátor várja őket. Hadd beszéljenek a gazemberek. Hadd lássa az a vitéz magyar katona, miféle fajzat, milyen hangon, milyen dolgokról mer hozzá szólni!

— Úgy van, úgy van! — helyeselt Szobránczy hallgatósága. De ő csak folytatta:

— Akármilyen legyen is a lázító beszédek hatása: nem tudok elképzelni szerencsésebb pillanatot ennek az egész díszes társaságnak a leleplezésére, mint éppen ezt! Nyolcan vagyunk. Beavatunk még vagy húsz fiatalembert a mi kedves, lelkes hallgatóink közül is, — a cél érdekében — vörös jelvényekkel, különböző pontokról hatolunk a laktanyába, külön-külön és feltűnés nélkül elhelyezkedve a legénység között. Én az agitátorok közelébe férközöm és ha az első befejezte a beszédét, valami rövid felkiáltással, amelyben még megállapodhatunk, lelövöm, mint a veszett kutyát. Ez lesz a nektek szóló jel és lefogjátok a többi agitátort. A felfordulást nem

lesz nehéz felhasználnunk. Magunkkal ragadjuk a legénységet és mialatt egy század a várba igyekszik feljutni, a többiekkel sorba járjuk a laktanyákat. Nem lesz egyetlenegy csapat sem, amely hozzánk ne csatlakoznék! Másnap pedig átadjuk a hatalmat egy ideiglenes ellenforradalmi kormánynak azzal, hogy egyenesen Ő Felségétől kérje megerősítését. Rövidesen ez a tervem. Elfogadjátok?

— El, el! — kiáltotta lelkesen egy-két ember, de a többi csak halkán morgott valami helyeslésfélét, vagy egyáltalában hallgatott. Szobránczy elsápadt.

— Jobbat tudtok talán? — kérdezte nyersen. — Ha igen, szívesen meghajlok más megoldás előtt is. Mindenki tiltakozott.

— Dehogy tudunk jobbat, — szólalt meg most Orbay, — de ne vedd rossz néven, ha közülünk egyiknek=másiknak vannak esetleg aggályai is!

— Hisz azért vagyunk itt, hogy megbeszéljük a dolgot, — felelte Szobránczy egyszerűen. — De úgy látom, hogy nem bíztok a sikerben, ugyebár? Azt gondoljátok, hogy rajongó bolond vagyok, mi?

— Talán mindnyájan azok vagyunk, — szólott Orbay, — de most nem erről van szó. A kérdés az, hogy feltéve, hogy csakugyan bejutunk a kaszárnyába és hogy csakugyan végzel az első véres=szájúval, meg tudjuk=e magunkat hallgattatni azok=kal az esetleg már megvadított emberekkel? Követnek=e majd minket?

Fanyar mosoly futott végig Szobránczy arcán.

— Kishitűek, — mondta majdnem megvetően. — De tegyük fel, hogy igazatok van. Tegyük fel, hogy elvész a szavunk, az igazság, az élet szava, mint a háborgó tengeren a fuldokló vészkiáltása, tegyük fel, hogy agyonütnek, felkoncolnak bennünket. Olyan baj ez? Vagy van=e köztetek egyetlenegy is, aki ilyen szégyenletes körülmények között még csak egy percig is tovább kíván élni? Én igenis, hiszem és vallom, amint hiszek egy Istenben és amint

vallom, hogy még van Magyarország: hiszem és vallom, hogy a vállalkozásunk sikerülni fog. Ha egy pár haza- és istentagadó ki tudta ragadni a hatalmat a nemzet kezéből, akkor ugyanannyi elszánt magyar férfiú ne tudná ugyanazon módon lerúgni a bitorlókat arról a polcra, ahová egy bűnös ember segítségével felkapaszkodtak? Nem hisztek Istent? Nem érzitek, hogy ezzel a hittel a szívetekben erősebbek vagytok, mint amazok, nem érzitek, hogy legyőzhetetlenekké lesztek ezzel a hittel egy egész világgal szemben még akkor is, ha az a világ maga a pokol volna? És ha elpusztulunk, nem rázza-e majd fel a mi halálunk az egész Nemzetet beteges, szegyénteljes közönyéből? Senkit sem kényszeríték, hogy kövessen, de én: én megyek. Ha kell, — egyedül.

Pillanatnyi néma csend követte Szobránczy szavait, de azután, mintegy parancsszóra, valamennyien felemelkedtek, Szobránczyhoz siettek és némán kezébe tették az övéket. És amint a szemébe néztek a vezérüknek, Szobránczy látta, hogy nem volt közöttük egy sem, aki ne érezte volna át e kézfogás jelentőségét.

— Mindhalálig! — szólt önkénytelenül Orbay. S a többiek ismételték:

— Mindhalálig!

X.

Szobránczy Iván értesülései hitelesek voltak. Csakugyan közeledtek a kevetúri huszárok. Régen volt, hogy lóháton jártak, talán már csak az altisztek emlékeztek erre. Őket is gyalogosították, mint a többi lovasezredet mind. Terhe alatt roskadozó, beteg, kimerült vonaton, piszkos, törött ablakú vagonokban, ajtónélküli marhaszállító kocsikban és azok lépcsőjén, tetjén jöttek a déli vasút vonalán. Holt fáradtan, rongyosan, porosan, kiéheztetve,

egyik=másik, akinek valamely állomáson sikerült szeszhez jutni, tökrészen. Ezek ordítva énekeltek, a többiek komor ábrázattal kuporogtak egymás hátán és hallgattak. Havas eső hullott alá, beköszöntött a sötétség.

A tisztek, Báthy alezredessel, egy másodosztályú kocsiban utaztak és úgy ahogy védekeztek a betörött ablakokon élesen befúvó nyirkos hideg ellen. Rettegetes útjuk volt. Amikor kezdődött a visszavándorlás, még egyikük sem ismerte a bekövetkezett események horderejét. Azt hitték, azért rendelik őket vissza, hogy megvédelmezzék a magyar határokat szerbek vagy oláhok ellen. De már a szlovénlakta területeken, ahol tűzzel=vassal tudták csak kikényszeríteni az ellenséges indulatú községeken való átvonulást, a legképtelenebb hírek ütötték meg a fülüket, amelyeknek nem akartak, de nem is bírtak hitelt adni. A legénység sem, amely akkoriban még vakon engedelmeskedett vezéreinek.

Klagenfurtba érve, ismét gépfegyvereikre hivatkozva tudtak csak vonathoz jutni, míg Csáktornya és Nagykanizsa között a *zöld káder* tűzébe kerültek, amelynek azonban derekasan megfelelték.

Kanizsán, a vonat túlterheltsége folytán, vagy nyolc órát kellett vesztegelniök és itt már emberfölötti erőre volt szüksége a tiszteknek, hogy a fegyelmet fenntartsák. Amíg ugyanis a legénységnek egy része, éhségét csillapítandó, kisebb csoportokban a pályaudvar környékére fosztogatni, rabolni indult, addig mindenféle sötét alakok, hol polgári, hol egyenruhában a vonat közelébe férkőztek és igyekeztek a legénységet a tisztek ellen fellázítani. Báthy alezredes elfogatott ugyan közülök vagy hármat és legott ki is végeztette volna őket kérlelhetetlenül, de az utolsó pillanatban jelentkezett nála egy főhadnagy, aki a városparancsnok megbízásából közölte vele, hogy a foglyok azonnal szabadon bocsátandók. A főhadnagy még ezenfelül is mondha=

tott neki egyet-mást az általános helyzetre vonatkozólag, ami láthatólag lesujtotta. Megtörten tért vissza a fülkéjébe, ahol becsukódott. Tisztársai közül senki sem merete zavarni, mert mindenki érezte, hogy rettenetes dolgok vannak a levegőben, amelyeket jobb egyáltalában nem is hallani.

Ebben a hangulatban, további tizennyolc órai utazás után érkeztek Téténybe, ahol két hadnagy jelentkezett Báthynál a «Nemzeti Tanács» pecsétes írásával. Az egyiknek vörös haja, szeplős, bibircses arca, a másikkal símára fésült fekete haja és fel-tűnően elálló füle volt.

— Mit akarnak? — förmedt rájuk az alezredes, mikor meglehetősen pongyolán bemutatkoztak és megmutatták a felhatalmazásukat.

— A Nemzeti Tanács nevében közlöm alezredes úrral, — mondta cigarettára gyujtva az egyik, — hogy az ezred Kelenföldön ki fog szállíttatni. Ott egy kollégám, aki már felesküdt a Nemzeti Tanácsra, átveszi a parancsnokságot.

— Erről is van írás? — kérdezte Báthy nyersen.

— Természetesen. Kelenföldön majd átadja a kollégám.

— Ki az a «kolléga»?

— Dr. Altmann főhadnagy.

Báthy pillanatig gondolkozott.

— Hát csakugyan felfordult már minden? — kérdezte fuldokló hangon, mialatt a szemei úgy forogtak az üregeikben, mint két tüzes malomkerék.

A feketehajú gúnyosan felkacagott.

— Ha úgy tetszik, nevezze felfordulásnak, — mondta, míg a társa idegesen levette a sapkáját és korpás fejét vakargatta, — annyi bizonyos, hogy nagyot változott a világ. Mindenütt új rend alakul ki, mi kezdtük. Vége a hamis jelszavaknak. És ha akar hallani egy jó tanácsot, alezredes úr: vegye le mielőbb ezt a rozettát a sapkájáról, mert különben mások fogják leszedni.

Báthy nem bírta ki tovább.

— Micsodát? — szólt dühtől remegve. — Olyan nincs. Én felesküdtem felséges uramra és királyomra, én nem veszem le a jelvényét. Én nem szegem meg az esküt.

— Látszik, hogy messziről jön. A király régen feloldotta a tiszteket hűségesküjük alól, tudniillik a gyengédlelkűek kedvére, mert hiszen úgyszólván egészen mindegy. Nincs király. Lemondott. A népköztársaságé minden hatalom.

Báthy hátratántorgott.

— Ez nem lehet, — rebegette sáppadtan.

— De mennyire lehet! Az a bábu aláírta volna még a saját halálos ítéletét is! — felelte a feketehajú és mielőtt az alezredes, magába összeroskadva az ülésre dült, intett a társának, mire mindketten elhagyták a fülkét és jellegzetes nembánomsággal a falnak támaszkodva, kinéztek a sötétbe. A tisztek a szomszédfülkéből és a folyosó végéről bizalmatlanul és megvetéssel figyelték őket, de ők úgy tettek, mintha nem látnának senkit sem. És a vonat döcögött tovább.

Kelenföldön minden úgy történt, amint a feketehajú jelezte. Alighogy befutott a vonat a katonáktól, menekülőktől, kofáktól nyüzsgő pályaudvarra, egész sereg fiatal tiszt, aki mind úgy hasonlított a Tétényben felszállott kettőhöz, mint egy tojás a másikhoz, vette körül a vonatot.

— Éljen a Nemzeti Tanács!

— Éljen a forradalom!

— Éljen a béke!

— Éljen a Népköztársaság!

Így ordítottak, utálatosan rekedt hangon, összevissza és mialatt a kocsikra felkapaszkodva, az érkező legénység közé keveredtek és a tömeg itt-ott ismételte a feje fölött elrepülő jelszavakat, egy kövér, duzzadt ajkú főhadnagy, karján nemzeti-

színű szallaggal, sapkáján pirossal bevont rozettával, izgatottan rohant fel=alá a vonat előtt.

— Hol a parancsnok? — kiabálta szünet nélkül, majd ismét : — Kardos kolléga! Dick hadnagy úr!

Végre odatalált a tisztí vasúti kocsihoz, amelynek egyik ajtajában ráismert «kollégáira».

— Hol a fenében vannak ilyen soká? — heveskedett. — Azt képzelik, hogy én jól mulatok itt ebben a pocsék időben? Mi van a parancsnokkal?

Dick — a feketehajú, — az akasztás mozdulatát tette.

— Bent van a kocsiiban. Még sok víz van a fejében. Nem lesz könnyű dolga ezzel az emberrel!

— Igen? Víz van a fejében? — felelte a kövér. — Majd le fogjuk csapolni, csak bízsa rám és törődjön a saját dolgával.

Ezzel sípot vett elő és háromszor egymásután megfújta, ahogyan csak bírta a tüdeje. Azt hihette az ember, hogy nyomban széttpukkad. De a jel megtette a hatását. Minden oldalról, a tömegből, a vonat alól, a ködből jöttek elő félelmetes, rettentés alakok, szörnyű arcok, piros karszallaggal, piros pántlikával vagy rozettával félrecepott sapkájukon. És a következő pillanatban mind ott álltak dr. Altmann főhadnagy úr körül, látszott rajtuk, hogy alig várják, hogy akadjon munkájuk.

A főhadnagy, aki most már teljes biztonságban érezte személyét, rákiabált a még mindig a vasúti kocsi ajtajában lógó két társára :

— Hozzák ide a parancsnokot! Egy=kettőre!

Kardos és Dick haboztak.

— És a tisztikar? Mi legyen a tisztikarral? — kérdezte az egyik.

— Most nem érek rá, majd később! — felelte, nem minden zavar nélkül a főhadnagy. Ez a kérdés egyáltalában bosszantotta, mert rögtön hozzátette :

— Talán még a tisztikart is én tanítsam ki, nagy=

szerű! Hát önök semmit sem csináltak? Hozzák ide a parancsnokot!

Kardos és Dick kelletlenül visszahúzódtak a kocsiba, de nem telt bele egy perc és ismét megjelentek. Egyedül.

— Hol a parancsnok? — tajtékozott, rosszat sejtve a kövér.

— Azt izeni az alezredes, hogy csak az erőszaknak enged.

— Vagy úgy? — szólt Altmann, idegesen mozgatva mindkét fülét. — Rendben van.

Ezzel felkapaszkodott a vasúti kocsira és egy jelre vagy négyen is követték a szörnyű arcúak közül. Amikor az első fülkéhez ért, az alezredes, hátán összetett kezekkel, mozdulatlanul állt az ajtóban. Erős, izmos termetének láttára Altmann néhány fokkal lehűtötte felindultságát. Szalutált.

— Alezredes úr a kevetúri honvédezred parancsnoka?

Báthy alig észrevehetően bólintott.

— Van szerencsém bemutatkozni: Altmann főhadnagy vagyok.

Kezet nyujtott. De a másik meg sem mozdult. Erre a főhadnagy úgy tett, mintha nem venne észre semmit sem és kerekded mozdulattal kabátja zsebébe nyúlt, amelyből írást vett elő. Átnyujtotta az alezredesnek.

Báthy elővette az orrcsíptetőt, átfutotta az írást, majd visszaadta a főhadnagynak.

— Gázság... — mondta félhangon, azután Altmannhoz fordult. — Vegye tudomásul a főhadnagy úr, hogy az ezredemet csak annak adom át, akitől kaptam. Elmegyek a honvédelmi miniszter úrhoz.

— Nincs honvédelmi miniszter, csak hadügyminiszter, — felelte Altmann, — ahhoz elmehet alezredes úr, ha jónak látja. De nincs semmi értelme.

— Azt majd meglássuk! — szólt Báthy határo-

zottan, majd érdes hangon kiáltotta a folyosóban szorongó tisztársai felé: — Serédy őrnagy úr! Kérlek egy pillanatra!

Rövid bundába bujtatott, marcona alak vált ki a csoportból és feszesen szalutálva, megállt Báthy előtt:

— Parancs!

— Egy magát nemzeti tanácsnak nevező állítólagos legfelső hatalom úgy rendelkezett, adnám át a parancsnokságot ennek a főhadnagy úrnak, — mondta Báthy nyugodtan, minden egyes szavát aláhúzva. — Esküöm értelmében ennek a felszólításnak nem tehetek eleget. Szükséges, hogy katonai felelősségtől kérjek ki utasításokat. Felmegyek a Várba s a távollétem alatt történendőkért mint rangban legidősebb tisztemet téged teszek felelőssé.

— Értem!

Altmann idegesen hátracsapta a sapkáját és fejét rázva, úgy tett, mintha nevetnie kellene.

— Kedves jó urak, — szólt szándéka ellenére is barátságosan, — ne vicceljenek, kérem, mert nekem sem időm, sem kedvem végignézni ezt a kabarét. Készséggel elhiszem, hogy önöknek nehezükre esik beleélni magukat egy új rendbe, nem is csodálkozom, hogy meg vannak lepve, de értsék meg, hogy meg kell hajolniok a nép akarata előtt! Azt mondta a hadügyminiszter, hogy nem akar katonákat látni! Ebben benne van minden. Menjenek nyugodtan haza, ne törődjenek többé semmivel és örüljenek, hogy megszabadultak a felelősségtől! Nézze, alvezredes úr, ön nekem nagyon szimpatikus, nem szeretném, ha valami baj érné...

— Ah, mit! — szakította félbe türelme végén, Báthy. — Engedjen kiszállni. — Majd az őrnagyhöz fordult: — Megértettél, Serédy?

— Meg.

Báthy félretolta Altmann-t és indulni akart. De Altmann már intett az embereinek, akik csak erre

vártak. Már amúgy is sokalták a hosszú tárgyalást. Három lefogta Báthyt, a negyedik elvette tőle az oldalfegyvert és a tábori pisztolyt, Altmann pedig az ablakhoz rohant és rettenetesen elkezdett sípolni. A következő pillanatban minden oldalról tódultak be vörös katonák.

— Gyalázat, — morogta fogait összeharapva Báthy és mialatt a katonák rávetették magukat a most már szintén mozgolódó tisztekre, elsősorban az őrnagyra, aki revolvert rántott, hogy kiszabadítsa a fellebbvalóját, Altmann főhadnagy ordítóva kiadta a parancsot:

— Elvtársak! Egyetlen ember se ki, se be! Aki ellentáll, a halál fia!

Ezzel kirohant a kocsiból és megfogta a lent idegesen leselkedő «kollégákat»:

— Valamennyi tisztet letartóztattam, — súgta halálsápadtan, — veszedelmes ellenforradalmárok mind. Mielőtt elszállítom a legénységet a lakatnyába, önök ne merjenek innét mozdulni, mert — fejükkel játszanak! Majd ha a legénység elhagyta a pályaudvart, kiszállíthatják a foglyokat az őrszobába, érti, Kardos? Ön pedig, Dick, telefonál a katonatanácsnak és kér utasítást . . .

Pillanatról pillanatra növekvő lárma, vad visszakiabálás, tódulás, tülekedés a legénységi kocsik előtt, torkába forrasztották a szót Altmannak, aki látta, hogy baj lesz az általános fejetlenségből, ha nem történik gyorsan valami. Felkapaszkodott tehát néhány összetörött üres láda tetejére és teljes erejével, rekedt hangon elordította magát:

— Huszárok! Vitézek! A Nemzeti Tanács könnyes szemmel, meghatottan üdvözöl benneteket itthon, a végre felszabadult, győztes hazában! Katonák! Vitézek! A Nemzeti Tanács nem óhajt mást, minthogy mielőbb hazatérhessetek szüleitekhez, asszonyaitokhoz, gyermekeitekhez! De még néhány napig szüksége van rátok a Hazának! Még

néhány napig csak itt kell maradnotok a fővárosban, hogy megvédelmezzétek a népferradalom vívmányait, nem fegyverrel, csak jelenléteetekkel! Huszárok! Proletártestvérek! Békét köt az egész világ, összeölelkeznek a világ népei, de ebbe nem akarnak belenyugodni azok a sötét erők, amelyek benneteket a vérpadra küldtek! Ezeket a gonoszlelkű gazembereket ti fogjátok féken tartani és ha kell, véresen el fogjátok fojtani minden kísérletüket! Proletár vitézek! Kövessetek! Éljen a népköztársaság!

A huszárok értelmetlenül, fáradtan, közönyösen bámultak a szónokra, csak amikor a közöttük elhelyezkedett vörös katonák és egyéb gyanús alakok éljeneztek, közülök is ismételte egyik-másik:

— Éljen a népköztársaság!

Ebben a pillanatban nagybajszú öreg altiszt állt Altmann elé és elkiáltotta magát:

— Kicsoda az úr? Hol vannak a mi tisztjeink?

— Hol vannak a tiszt urak? — ismételték a körülállók. Mint a tenger zúgása futott végig ez a kérdés a tömegben, de Altmann rekedten ordította:

— A tiszt urak már átmentek a kaszárnyába és ott várnak benneteket. Jertek, huszárok! Elvezetlek tiszteitekhez!

— Gyerünk a tiszteinkhez! — zúgott fel erre a legénység ajkáról és utána tódultak Altmannak, aki leugorva rögtönzött emelvényéről, sietett a kijárat felé.

Az öreg altiszt csóválta a fejét, vissza akarta tartani az embereket, mert ösztönszerűleg érezte, hogy itt valami nincs rendjén. Húsz év óta szolgált a hadseregben, de még olyat nem látott, hogy a tisztek elhagyták volna a csapatot és csak úgy odaüzengettek volna az embereknek, jöjjenek utánuk! De hiába volt minden, a huszárok tódultak a kijárat felé, nem hallgattak többé a józan szóra.

Kint, a pályaudvar előtt, mintegy magától, megszokásból mégis támadt valamelyes rend a tömeg-

ben, a szakaszok és századok kialakultak. De Altmann főhadnagynak és embereinek egyetlen gondja volt, hogy még mielőtt észbe kaphatnának, betereteljék őket a laktanyába. Ebbeli törekvésében a katonatanács kiküldöttjének váratlan segítsége támadt egy kis tömzsi, feketehajú, nyugtalan tekintetű huszártisztben, aki hirtelenül kivált a legénység sorából és hozzárohant.

— Ön a katonatanács biztosa, főhadnagy úr? — kérdezte idegesen.

Altmann bizalmatlanul nézett rá.

— Én vagyok, — felelte.

— Lengyelházy százados vagyok, — folytatta a másik hadarva, — rendelkezésére bocsátom magamat a katonatanácsnak. Mindent tudok, már régén az önök embere vagyok, tessék...

Kapkodva cédulát vett elő és mialatt megmutatta Altmannak, hozzáhajolt és a fülébe súgott valamit. Altmann vonásai kiderültek és kezet fogtak.

— Végre egy okos ember, — szólta Altmann megkönnyebbülten, majd kérdezte: — Egyedül van vagy vannak-e még mások is?

— Hárman vagyunk, — felelte Lengyelházy. — Klein főhadnagy és Révész zászlós. Ők már dolgoznak.

— Mesés. Akkor indulhatunk is. Legyen olyan jó, kolléga úr és hozza azt a csürhét utánam, nem ismerem azokat a buta parancsszavakat! Egész háború alatt irodában dolgoztam.

— Csak bízza rám! — hagyta rá a százados, majd stentori hangon elkiáltotta magát: — Vigyázz! Kettes rendek jobbra át! Indulj!

És mintegy varázsütésre úgy történt minden, amint Lengyelházy vezényelte. Altmann nem győzött csodálkozni. Ami még az imént egy kibogozhatatlan, nyüzsgő csomónak látszott, most egyszerre egységes, rendes, fegyelmezett valami volt, egy élő gép, amely magától mozgott tovább az országúton,

a város irányába, bele a sötét éjszakába. Az ismert hang s nagyszerű hadseregünk rombadülő fegyelmének egyik utolsó fellobbanása tette meg a csodát. A huszárok megismerték tisztjüket és most már vakon, engedelmesen mentek, amerre vitték őket. Mint akkor, amikor egyenesen a halál torkába vitt az út.

Lengyelházy már a menet élén volt. És Altmann boldogan baktatott az oldalán.

*

Húsz perccel később az ezred már benn volt a József főherceg-laktanyában. Altmann felhasználta az időt arra, hogy új segítőtársát beavassa a programba és örömmel tapasztalta, hogy értelmes, kezes emberrel volt dolga, aki megértette a nagy idők szelét. Sőt egészen nyíltan be is vallotta, hogy még a mostani rendszert sem tartja elég radikálisnak.

— Nem vagyok barátja a félrendszabályoknak, — mondta. — Vagy, vagy! Csak akkor lesz boldog az emberiség, ha Budapesten is győz az orosz forradalom. Addig persze, még sok víznek kell folynia . . .

A laktanyába érve, fennakadás nélkül minden úgy történt, amint szólt a megállapodás. Az érkező legénység Lengyelházy vezényszavára a tágas udvaron négyszögben állt fel egynéhány benzinhordóból alkotott emelvény körül magas ívlámpa sugárkévéjében, míg a már bent lévő katonák, — hatszáz is lehettek, köztük egy kisebb tengerészkülönítmény, — valamint az utcáról a bevonulók nyomában utána tóduló csöcselék, körülzárta a kevetúriakat.

Az emelvény előtt néhány polgári- és katonaruhás alak ácsorgott, mindenféle nyomtatványokkal, iratokkal a kezükben, nemzetiszínű és piros karszallagokkal.

Elsőnek Lengyelházy kapaszkodott fel az emelvényre.

— Huszárok! — szólt harsányan, — megérkeztek a magyar fővárosba, a Nemzeti Tanács székhelyére! Mutassátok meg még egyszer, utoljára, hogy magyarok, hogy vitézek vagytok, akikre büszkén tekinthet a Haza! Nem nehéz, de nagy feladat vár rátok! Ha elvégeztétek, rövid néhány nap múlva hazamehettek. A katonas- és munkástanács kiküldöttje kíván hozzátok szólni : hallgassátok meg nyugodtan és mialatt tisztjeitek a Városházán leteszik a hűségesküt a Nemzeti Tanács előtt, tegyete ti itt bizonyosságot hűségtekről, vitézségtekről. Átadom a helyemet a katonas- és munkástanács kiküldöttjeinek! Éljen a népköztársaság!

És száz meg száz szerény, sovány, beesett arcban, száz meg száz fáradt szemben felcsillogott egy egész ségtelen tűz és száz meg száz rekedt torok ordította : — Éljen a népköztársaság!

Most a katonatanács szónokája kapaszkodott fel a benzines hordókra. Hosszú, sovány ember volt, jobb lába mintha térdben el volna törve, két szeme ijesztően kiállt az üregekből és orra hegye lelógott aránytalanul nagy szájába. Formaruhaféle volt rajta, rangjelzés nélkül, oldalfegyvert viselt, sárga övén tokban forgópisztoly lógott és elől-hátul még egy-egy kézigránát, karján széles piros szallag díszelgett. Egyszer-kétszer köszörülte a torkát, azután olyan hangon, mintha a föld alól, valami pincéből jönne, belefogott a beszédjébe :

— Katonák! Elvtársi üdvözetét hozom önöknek a katonas- és munkástanácsnak, amelyhez immár valamennyi beérkezett csapat csatlakozott. Nem kétkem, hogy önök is ugyanazzal a lelkesedéssel, ugyanazzal a kötelességtudással, ugyanazzal az együttérzéssel nemcsak a mi, hanem az egész világproletárság iránt fel fognak esküdni erre a szent lobogóra, amelyre tüzes betűkkel rá van írva az a szó : Népek szabadsága! Önök fáradtak, ki vannak merülve, önök éheznek! Miért? Azért, mert né-

hány gonosztevő, néhány puha selyempárnák közt fetregő király, néhány kitüntetésre éhes hadvezér kikergette önöket békés otthonukból a gyilkos gránátok záporosőjébe, azt hazudván önöknek, hogy a Hazáért halnak meg. Katonák! Aljas hazugság volt, hamis volt minden szavuk. De rombadőlt a gazok fellegvára, felébredt a nép öntudata az egész világon! A németek elkergették hóhérjukat, a császárt, a bajorok követték példájukat, Franciaországban, Olaszországban, Angliában napok kérdése, hogy kikiáltsák a proletárdiktatúrát, de mindenkit megelőzött Magyarország, ahol elsőnek emelte fel a fejét a nép és büszkén kiáltotta oda zsarnokainak: idáig és ne tovább! Habsburg Károly lemondott és vér nélkül vette át a Nemzeti Tanács a hatalmat. De a bűn nem alszik. Akiket leráztunk a nyakunkról, nem akarnak beletörődni a jól megérdemelt sorukba és titokban összeesküdenek, hogy ismét megfosszák a népet a nagyszerű vívmányaitól. Katonák! Elvtársak! Boldog vagyok, hogy én közölhetem önökkel a katonai és munkástanács kitüntető elhatározását, hogy éppen önöket, a keresztúri . . .

— Kevetúri! — ordította bele egy huszár.

— Kevetúri huszárokat szemelte ki arra, hogy örködjenek dicső forradalmunk vívmányai fölött és . . .

— Hazamegyünk! Hazamegyünk! — szakították félbe a szónokot több oldalról.

— Haza is fognak menni, elvtársak, — folytatta az ember a benzines hordók tetején, — haza is kell menni minden katonának és amit a katonatanács követel önöktől, csak néhány napra szól. Amíg az erre a szolgálatra ezerszámra jelentkezőket kioktatjuk és megszervezzük. Amidőn tehát ismételen üdvözlöm önöket, felszólítom, hogy tegyék le az esküt a Nemzeti Tanács kezébe. Katonák! Elvtársak! Esküdjetek . . .

A szónoknak alulról egy darab papírt nyujtottak

fel, — az eskümintát, — és a hosszú, sovány ember bele akart kezdeni az olvasásba. De ekkor egy bekötött szemű férfi, katonaruhában, aki már régen ott állt előtte s akit az ezred egyik tisztjének nézett, egy ugrással fent termett a benzines hordón, torkon ragadta és pisztolyt szegezett a mellének.

— Nesze ezért, hazaáruló gazember! Éljen a király! — kiáltotta az ismeretlen, de még mielőtt elsüthette volna fegyverét, golyótól találva, magába összeroskadva, a hordóról hanyatt zuhant a földre. Lengyelházy százados állt mellette, füstölgő browninggal a kezében, újabb lövésre készen, ha még egyszer megmozdulna. De meg sem mukkant többé.

Leírhatatlan felfordulás, fülsiketítő lárma követte a durranást. A huszárok egy része és még más, a meszelt falnál is sápadtabb szónok előtt ismeretlen egyének rávetették magukat a benzines hordókat körülálló agitátorokra, de Lengyelházy és a segítségére siető vörös katonák, áttörve a huszárok sorát, egy-kettőre kiszabadították őket. A legénység nagyobbik része tanácstalanul állt és hallgatott. Talán meg sem értette, hogy ott elől mi történik.

A katonatanács szónoka határozottan rosszul érezte magát a hordó tetején, tehát óvatosan leereszkedett és társai mögé bújt. De Lengyelházy kitépte az eskümintát a remegő kezéből, felugrott a hordóra és harsány hangon belekiáltott a tömegbe:

— Huszárok! Egy ellenforradalmár elvette méltó büntetését. Tanúi voltatok annak, hogy mi vár arra, aki megfeledkezve a katonai fegyelemről, egyenletlenséget igyekszik szítani köztünk, akiket egybeforrasztott a közös mult, az arcvonal dicsősége, a Haza iránti kötelesség. Vesszen így mindenki, aki nem rendeli magát alá a Népköztársaság akaratának! Őrült volt, — meghalt. Csak őrült ragadtathatja el magát az ilyen tetre. Huszárok! Katonák! Esküdjetek tehát a Népköztársaság zászlajára és

mondjátok úgy, mint én : Én Lengyelházy István százados esküszöm . . .

A többi, amit mondott, elveszett az ezer torokból kitörő éljenzésben s az azt követő, inartikulált hangvegyülékben, amikor utána mondták az eskü szavait.

*

Még az általános felfordulás pillanatában, két fiatal vörösjelvényes katona felkapta a bekötött szeműnek vértócsában fekvő testét és a huszárokon átfurakodva, elvitték a tömegből hátra, a sötétbe. Akkor volt a dulakodás az emelvény körül, hogy az agitátorok, akik a saját életükért reszkettek, észre sem vették a dolgot. Csak amikor a vörösek hátsó kordonján haladtak át, egy tengerész rájuk kiáltott :

— Hová viszik ezt a dögöt?

— A szemétdombra dobjuk, elvtárs, — felelte az egyik erőltetetten nevetve, — odavaló. Holnap majd kikaparják a kutyák . . .

És mentek tovább, a kapu irányába. Ekkor észrevették, hogy valaki követi őket. Egy bőrkabátos katona volt, fején soffőrsapkával, karján piros szallag.

— Siessünk, — mondta félhangon az, aki az imént oly kegyetlenül felelt a tengerésznek.

— Csak a kapuban álló őrséggel ne legyen bajunk, — súgta a másik.

Pedig baj volt. Mert két állig felfegyverzett vörös katona elállta az útjukat.

— Mi lesz itt? Hová viszik ezt az embert? — kérdezték egyszerre.

— Egy örült betyár belelőtt ebbe az elvtársba, — felelte ismét az egyik azok közül, akik vitték a bekötött szeműt, ugyanaz, aki már az imént annyi hidegvért tanúsított. — Elvisszük a kórházba, hátha még tudnak rajta segíteni. Kár volna érte, ő csinálta a forradalmat a kevetúriak között . . .

Az egyik ór ránézett a bekötött szeműre.

— Ezen alighanem az Úristen sem segít többé, — szólt egykedvűen.

Ebben a pillanatban a bőrkabátos lépett a csoporthoz.

— Hová viszik a sebesültet? — kiáltotta. — Hisz itt az autó az udvarban!

A kettő, aki a bekötött szeműt vitte, habozva nézett a bőrkabátosra, mire ez türelmetlenül rájuk szólt:

— Mit bámulnak? Az a parancsom, hogy a kórházba szállítsam az elvtársat . . .

Ezzel maga is egyik hóna alatt fogta meg a sebesültet és vinni segített. Vissza az udvarba. Mikor már jó messze voltak a kapuőröktől, csak ennyit mondott:

— Az Istenért, urak, be nehezen értik meg az embert! Segíteni akarok! Segíteni! Ez a fiatal Szobránczy tanár, hisz én voltam az öreg méltóságáéknak a soffőrje!

Néhány másodperc múlva az autó kifordult a laktanya kapuján és míg agyvelőtrázó szirénabúgás hasította át a nyirkos, fagyos levegőt, bent, az örült sebességgel a Fehérvári-úton végigszáguldo kocsi-ban, Szigeti a sebesült mellére tapasztotta a fülét, majd a mosolynak egy árnyékával az ajkán, feltekintett.

— Még él . . . — szólt remegve a másikhoz.

XI.

— Nem értem, hogy ismét hol marad ez a fiú, — szólt Szobránczyné, amikor már régen elmúlt a vacsora ideje és Iván még mindig nem volt otthon. Kettesben gubbasztottak a férjével a terített asztalnál, az ebédlőben. Ez volt az egyetlen szoba, amelyet fűtöttek. De már azzal is számoltak, hogy még

erről is le kell majd mondaniok, mert kifogyófélben volt a szén és a boltban már nem adtak. Nekik legalább nem.

Az öreg tanár feltekintett az esti lapból, amelyet látható undorral forgatott.

— Ne izgasd magad hiába, kérlek, — mondta fáradt hangon, fejét csóválva Szobránczy, — ezzel egy pillanattal sem rövidíted meg a várakozás idejét. A mai közlekedési viszonyok mellett nem lehet pontosnak lenni. Iván eléggé idős arra, hogy vigyázzon magára.

— De miért ment el katonaruhában?

— Ezt én már nem tudom, meg kellett volna tőle kérdezni, mielőtt elindult.

— Úgy ment el, hogy el sem köszönt. Orlay jött érte, azt mondja az Ágnes, azután sietve elmentek együtt . . .

E pillanatban csengettek. Szobránczyné felugrott.

— Iván! — kiáltotta és vonásai kiderültek. Az ajtóhoz sietett. A tanár is felkelt. Amikor ki-dugták a fejüket, Ágnes éppen ajtót nyitott. Fel-tünően csinos, divatosan öltözött hölgy lépett az előszobába.

— Ágnes! Hát nem ismer meg? — mondta hangosan nevetve.

Az öreg szolgáló hátralépett és összecsapta a kezét.

— Jé, a Biri! — kiáltotta. — Soha ilyet!

A váratlan látogatás persze csalódás volt Szobránczyék számára, azért mégis, pillanatra legalább, elfelejtette velük aggodalmukat.

— A Biri? — ismételték mindketten. — Jó napot, Biri! Hát maga mit csinál? — kérdezte az asszony.

A volt szobaleány örömmel és mégis restelkedve Szobránczynéhez sietett.

— Kezeiket csókolom, — szólt és beszédes szemével őszintén nézett a két öregre, — erre jártam,

hát gondoltam, felnézek és megérdeklődöm, hogy a méltóságáék hogy vannak ebben a bolond világban.

— Bizony, bolond ez a világ, — hagyta rá a tanár.

— És undorító, — tette hozzá Szobránczyné.

— Képzelem, hogy a méltóságáéknak nem tetszik, — felelte Biri. — De hát ez már így van! Ami az egyiknek rossz, a másiknak jó!

— Hát magának jó?

— Nekem bizony jó, de a férjemnek is . . .

— A férjének?

— No igen, a Farkasnak. Vagy persze, hisz még nem tetszik tudni! Két héttel ezelőtt volt az esküvőnk, amint megjött a frontról. Nagyszerű dolga van: a katonatanács tagjait viszi, hol az egyiket, hol a másikat és olyan fényes fizetést kap, hogy azt sem tudjuk, mit csináljunk a pénzzel. De mindenféle élelmiszert is adnak, húst, lisztet, bort!

— Szóval szocialista lett a Vendel?

— Lehet. Én azzal bizony nem törődöm, szocialista=e vagy kommunista=e valaki, — mert az is van, tetszik tudni, — ez már a férfiak dolga. Bennünket, nőket is bele akarnak rántani mindenfélébe, be is írták a nevemet a szakszervezetbe, bánom is én!

— És mégis, Biri, mit csinál? Még mindig mozi-színésznő?

Biri nevetve bólintott.

— Még az vagyok, — mondta, — de már nem sokáig. A Farkas nem szereti. Féltékeny! Azt képzelem, hogy mindenkinek rossz útra kell tértie, aki a színpadhoz megy. Igaz, hogy sok mindenféle ajánlatot tettek nekem is, volt köztük színigazgató, bankár, de még egy miniszter is, csak hogy egy sem kellett. Nem, mintha olyan szentes volnék vagy micsoda, dehogy! A mai világban ennek nincsen semmi értelme. Csak hogy nagyon szerettem az emberemet és megtartottam, amit megígérttem . . .

— Képzelem, hogy milyen boldogok . . .

— De még milyenek! Csak egy baj van s éppen ezért gondoltam, hogy ha már felnézek, hát megkérem a méltóságos úrékat . . .

Biri habozott. Szobránczyné kedvesen megfogta a kezét és bevezette a szobába, ahol leültették.

— Csak beszéljen bátran, — biztatta most már a tanár is a fiatal asszonyt, — ha megtehetjük, akkor már meg is történt!

— Ó, hiszen a méltóságáék mindig oly jók voltak hozzánk, — mondta Biri hálatelt tekintettel. — Sokszor azt mondjuk az urammal, hogy kár, hogy nem zsidónak tetszett születni . . .

— Úgy . . . — szólt Szobránczy csodálkozva.

— Úgy értem, — felelte Biri kissé restelkedve, — hogy hiába, ma mégis csak a zsidóknak van a legjobb dolga. Milyen gazdagok! Meg sem érezték a háborút és még olyanok is, akik még egy pár év előtt mint handlék jártak házról-házra, ma milliomosok! Az a Czettel például, hisz tetszik emlékezni? Az a kis szabó, velünk szemközt, ahová mindig vittem a méltóságos úr ruháját kivasalni . . .

— Nem emlékszem rá, de nem baj . . .

— Hát kérem, annak ma háromemeletes háza van a Vörösmarty=utcában, gépkocsija, felesége akkora briliáns fülbevalót hord és amikor szeptemberben meglátott az a zshivány, ilyen csinos ruhában, hát nem azt mondja, legyenek a szeretője, tart nekem háromszobás lakást és ad havi 2000 koronát? Nem akarom a méltóságáékat ezzel megsérteni, ha ezt így elmondom, de azért mondjuk a Farfással, hogy mennyivel jobb dolga lehetne a méltóságos úrnak, ha zsidónak született volna.

— Az lehet, — hagyta rá mosolyogva Szobránczy, — csak hogy van ám sok, nagyon sok szegény zsidó is. — Majd, mivel látta, hogy neje kezd türelmetlenkedni, így szólt: — És most halljuk a nagy kérést!

Biri sóhajtott.

— Hát bizony nagy kérés is ez, — felelte, de leküzdve elfogódottságát, folytatta : — Mindenünk megvolna a boldogságunkhoz, csak egy dolog hiányzik : nincs lakás! Most a Fehérvári-út közelében lakunk, egy ronda helyen, négyen egy szobában, de még konyha sincs! Így azt gondoltuk a férjemmel, hogy mivel már amúgy is elrekvirálják a lakásokat a gazdag emberektől, talán a méltóságos úrék, ha nem tetszene bennünket megvetni . . .

Szobráczyék egymásra néztek. Ők is, hogyne tudtak volna már régen a lakásrekvirálási rendeletről és mennyit aggódtak már miatta! Egyik ismerősük a másik után kénytelen volt mindenféle népséget befogadni a lakásába. Ők is mindennap rettegtek, hogy most reájuk kerül a sor. Éppen a napokban már járt is egy gyanús alak a házmesternél és érdeklődött, van-e már beutalt lakójuk?

— Nagyon szívesen adunk lakást, — szólt Szobráczy rövid gondolkozás után, — mindenesetre szívesebben maguknak, mint valami idegennek, akiről az ember mit sem tud . . .

— Hisz ez az, — szakította őt félbe Biri, — nem is tetszik hinni, hogy milyen mocskos népek tolonganak most a lakáshivatalban és mind palotában követel magának lakást! Azért gondoltuk Farkassal . . .

— A dolog el van intézve, — szólt közbe Szobráczy, — most csak arról van szó, hogy miként oldjuk meg a kérdést? Mert konyhát mi sem adhatunk ám!

— De igen, — ellenkezett, szerényen bár, de mégis határozottan Farkasné, — ott van a második fürdőszoba, ezt könnyen át lehet alakítani konyhának, mondja az uram. Mellette pedig van az a nagy cselédszoba, amelyben a szakácsnő lakott . . .

— Vagy úgy! És mi történjék a szakácsnővel? — kérdezte Szobráczyiné.

— Hát összeköltözhetnek az Ágnessel, kezét csó-

kolom, — felelte Biri bátran. — Ez a szoba a fürdőszobával együtt pompás kis lakás volna számunkra, nem zavarnánk senkit, még a nagy előszobát sem kellene használnunk és, ne tessék rossz néven venni : fizetnénk is érte! Havi 500 koronát! De azt mondja a Farkas, hogy még többet is. Az átalakítást pedig mi vállaljuk . . .

— Erről csakugyan lehetne beszélni, — jelentette ki Szobránczyné, mire a férje hozzátette :

— Az idea kitünő, jobb lakókat nem is kaphatunk.

— Jaj, be nagyszerű lesz! — kiáltott fel Biri, majd elröstelkedve kezét csókolta az asszonynak, de meg is akarta csókolni a tanár kezét is. Ezt Szobránczy azonban nem engedte.

— Mi jut eszébe? — tiltakozott. — Hisz ma-holnap olyan nagy urak lesznek már, hogy majd én fogok magának kezét csókolni, Biri, nemde?

Farkasné elszörnyűködött, majd nevetve felelte :

— Inkább meghalnék, mintsem hogy ezt megengedném. Pedig egészen bizonyos, hogy nem maradunk soffőrök! Így mondja a Farkas és neki mindig igaza van!

— A legjobbat kívánjuk mi is, — felelte Szobránczy, — hisz jóra való, derék emberek. Csak még egyet : nem kellene most már haladék nélkül bejelenteni a lakásigényüket? Ha jól tudom, valami igazolványfélére van szükségük.

— Már meg is van! — kiáltotta az örömtől kipirultan Biri és mialatt Szobránczyék azt sem tudták, hová legyenek a csodálkozástól, cédulát vett elő csinos selyemtáskájából és vígan lebegtette az ebédlőasztal fölött.

— El kell ismerni, hogy nagyon is biztosra vették a dolgukat, — mondta Szobránczyné, akit ez a körülmény nem éppen rokonszenvesen érintett.

Biri hirtelenül elkomolyodott. Csak most vette észre ő is, hogy ez az önleplezés kissé furcsa színben tüntette fel a kérését.

— Ne tessék haragudni, — szólt akadozva, — de a dolog úgy történt, hogy a Farkas, amikor a lakás-hivatalnál járt, erre még nem is gondolt. De mivel ott meg kellett mondania, hogy hol van ez a lakás, amelyre igényt tart, hát hamarjában a méltóságos úrékat mondta be. Tessék elhinni, hogy azért szó nélkül beletörődünk volna abba is, ha azt tetszett volna mondani, hogy : nem lehet . . . !

Ez eléggé elfogadható magyarázat volt, de még akkor is, ha nem úgy lett volna, Farkasék mint lakók, minden körülmények között jobbak voltak, mint mások.

— Jól van, jól, édes fiam, — mondta a tanár és megveregette Biri rózsás arcát. — Most csak menjen szépen haza és mondja meg az urának, hogy szívesen látjuk mindkettőjüket házuknál!

Biri hálás tekintetet vetett Szobránczyra, kezét csókolt az asszonynak és felkelt.

Ebben a pillanatban erősen, többször egymásután megszólalt odakint a csengő. Szobránczyék felugrottak.

— Ez ő, — szólt az asszony és vonásai kiderültek. Amikor kinéztek az előszobába, Ágnes már a nyitott ajtóban állt, vele szemben egy férfi bőrkabátban.

— Ni, az uram! — szólalt meg Szobránczyék háta mögül Biri.

Csakugyan Farkas volt. Biri kifurakodott és elébe sietett, hogy közölje vele a lakáskérdés kedvező megoldását. De Farkas rá sem hederített, hanem egyenesen Szobránczyék felé tartott. Valami oly különös volt a viselkedésében, hogy az öregasszony önkénytelenül hátralépett.

— Mi az, Farkas? — kérdezte Szobránczy bizalmatlanul.

— Egy kis baj történt, — felelte a soffőr némi habozás után, — de ne tessék megijedni . . .

Azután Szobránczyhoz hajolt és a fülébe súgott valamit.

— Iván! — kiáltotta az asszony, rosszat sejtve, majd betámolygott az ebédlőbe, ahol székre roskadt.

— Miért nem vitték egyenesen a klinikára? — kérdezte alig halhatóan a tanár, aki maga is elsápadt.

— Hová tetszik gondolni! — felelte Farkas. — Rögtön kitudódnék az egész . . .

Visszasietett a nyitva maradt előszoba ajtóhoz. Szobránczy bement a szobába és vállára tette a kezét nejének.

— Nyugalom és hidegvér, — mondta erőltetett higgadtsággal. — Iván valami puccsfélébe keveredett s közben megsebesült. Most hozzák fel a lépcsőn . . .

Szobránczyné feljajdult, azután hangosan elkezdet zokogni.

— Mindig ettől félttem, — szólta kezét tördelve.

— Az egekre kérlek, uralkodj magadon, — mondta ismét a tanár. — Már az ő kedvéért kérlek...

Szobránczyné megértette és elhallgatott. Összeharapta a fogát és felkelt. És máris hozták Ivánt. Farkas, Szigeti és a harmadik, egy műegyetemi hallgató. Feje, karjai tehetetlenül lelógtak, arca, ajka mintha viaszból volnának. Még most sem nyerte vissza eszméletét. Biri és az öreg Ágnes kétségbeesetten szintén bejöttek a szobába.

— Takarodjatok innét, — szólta rá Farkas a nejére és az öreg szolgálóra, — kíváncsi asszonynépség! Inkább szaladj le, Biri és ülj bele az autóba; mert még lábat talál kapni! Rögtön jövök én is.

Biri elkotródott, de Ágnes nem. Szóra sem méltatta Farkast, hanem előresietett a fiatal Szobránczy szobájába, mire bevitték a sebesültet és az ágyára fektették. A két orvos óvatosan leszedte róla a

vérbe áztatott ruhát és mire annyira voltak, hogy megvizsgálhassák a sebet, már minden ott volt az ágy mellett, amire ilyenkor szükség van: víz, kötöszor, törülközők. Nem hiába tartotta Ágnesről az egyszerű nép, hogy ő félprofesszor!

Szobránczyné az ajtóhoz támaszkodva, összekulcsolt kezekkel, ólomnehéz tagokkal állt és imádkozott.

— Az élet . . .! — bólogatott és ismét, de csendesen elkezdett zokogni.

— Jobboldali tüdőlövés, — szólt Szobránczy tanár, mintegy magában. — A golyó itt hatolt be, a harmadik és negyedik borda között, azután megakadt valahol, talán közvetlenül a szívburokban. Érverés gyenge, vérveszteség nagy. . . .

Szigeti bólintott, Farkas pedig félhangon kérdezte:

— Azért életben fog maradni az ifjúr, ugyebár?

— Persze, — felelte a tanár, mialatt lopva vetett egy pillantást a nejeére. Pedig nem volt meggyőződése.

— Hál' Istennek, — mondta Farkas, azután fontoskodva, halkán szólt Szobránczyhoz: — Csúnya időket élünk, méltóságos úr, tessék megbocsátani, ha egyet mondok: ha netán idejönnének az ifjurat keresni, a világért sem tessék elárulni, hogy mi történt, hanem azt tessék mondani, hogy már egy hét óta valami más bajjal fekszik az ágyban. Holnap ismét felnézek.

Ezzel távozni akart, de Szobránczy megfogta a kezét és visszatartotta.

— Köszönöm, Farkas, — mondta egyszerűen, — ezt sohasem fogom magának elfelejteni! De még egy kérésem volna, a fiam élete függ a teljesítésétől. . .

— Csak tessék! Mindent megteszek a méltóságos úrékért!

— Vigye Szigeti doktor urat rögtön a sebészeti klinikára, hisz'százszor voltunk ott együtt, és hozzák

ide azonnal Terebélyessy tanár urat vagy ha nem volna ott, valamelyik asszisztensét. Tüstént operálni kell.

— Már megyek is.

Nem tellett bele tíz másodperc és már száguldozott az autó az Üllői-út felé. Biri, aki lent várt a kapuban, ismét felment a Szobránczy-lakásba.

Szobránczy tanár ezalatt igyekezett Ágnes segítségével Ivánt magához téríteni, az asszony pedig leült az ágy túlsó oldalára és némán, visszafojtott lélekzettel figyelt mindenre. Igazi hős volt: már nem sírt, nehogy megijessze a fiát, ha váratlanul fel találna ébredni.

És csakugyan: ecet és alkohol megtette a hatását. Egy-két mélyebb lélegzetvétel után Iván kinyitotta a szemét, kissé felemelte a fejét és körülnézett. Amikor megpillantotta atyját, anyját, alig észrevehető mosoly futott végig az arcán és szólni akart. De a tanár, ajkára téve az ujját, ebben megakadályozta, mire lassan kinyújtotta szülei felé két kezét.

Félóra mulva Terebélyessy tanár, akit ugyan nem a klinikán, hanem a lakásán sikerült csak elfogni, maga hajtotta végre a műtétet. Kivette a golyót és kétséget kizáró módon megállapította, hogy a szív sértetlenül maradt. Mindazonáltal, bár nem említették Szobránczyné előtt, abban teljesen egyetértettek az orvosok, hogy a beteg állapota súlyos és hogy — különösen a városszerte pusztító járványnál fogva, — minden pillanatban állhat be végzetes komplikáció.

*

Szobránczy Iván erős szervezete másodszor is legyőzte a halált és karácsonykor már annyira volt, hogy szabad volt kijárnia.

Farkasék nemsokára a nevezetes nap után beköltöztek a Szobránczy-házba és jelenlétükkel sok kisebb-nagyobb kellemetlenségtől óvták meg a csa-

ládót, amely viszont mindent elkövetett, hogy a fiatal házasok, elkülönített kis otthonukban, jól érezzék magukat.

Szobráczy Iván viszont éppen Farkastól tudott meg még sok olyan részletet is a balvégzetű puccs-kísérlet után történekekről, ami kiegészítette Szigeti és többi barátai információját.

A kevetúri honvédhuszárok letették ugyan a hűségesküt, de már másnap nyilvánvalóvá lett, hogy a katonas- és munkástanács rosszul számított, amikor éppen erre a csapatra akart támaszkodni. A legénységnek legnagyobb része vagy egyenkint megszökött, vagy pedig erélyesen követelte hazabocsájtását. A tótoknak és sváboknak ezt már előzőleg is megengedték, úgy hogy végül csak vagy hatvan ember maradt meg összesen, vakmerő, mindenre kapható legények, akiknek se földjük, se családjuk nem volt s akik megszerették a mesterseget. Ezek Lengyelházy százados vezetése alatt a katonatanácsnak egy elite-csapatjafélét alkották, amely a hírhedt áltengerészekkel vállvetve tartotta remegésben az embereket, ha váratlanul itt-ott megjelent, hogy terrorral vigye diadalra az új eszméket.

A tisztikar többi tagja, amikor látta, hogy a legénység kitódul a pályaudvarról, Serédy őrnagynak egy jelére megkísérelte, hogy lerázza magáról a vörös vérszopókat. Rövid dulakodás támadt, de a szörnyű arcúak számbelileg túlsúlyban voltak, úgy hogy könnyen lefegyverezték őket. Mikor már nem kellett attól tartani, hogy a legénység részéről is történhetne kiszabadítási kísérlet, a tiszteket is le szállították a vonatról és ideiglenesen őrizetbe vették őket. Később a katonatanácsnak egy telefonon érkezett intézkedése folytán, valamennyiüket szabadon eresztették, miután előzőleg közölték velük, hogy a legénység letette a hűségesküt. Erre elszé-

ledtek ők is, eltűntek a városban, vidéken, mint az a sok ezer társuk, akit egy gonosztevő hazaáruló földönfutóvá tett.

Az utolsóknak egyike, aki elment falura, Báthy alezredes volt. Azt mesélték róla, hogy elutazása előtt polgári ruhában megjelent a József főherceg=laktanya kapujában és bebocsátást kért, hogy elbúcsúzhasson a legénységtől. Megtagadták a kérelmet. Sőt maga Lengyelházy volt, aki kijött, hogy azt vele közölje. Báthy könnyes szemmel vette tudomásul az elutasítást, de nem tudta megállani, hogy meg ne mondja véleményét ezredtársának:

— Bátor, vakmerő fickó voltál egész idő alatt, — így szólt remegő hangon, — azt mindenkinek el kell ismernie. Nem egyszer a te fellépésednek köszönhattük, hogy nem kerültünk az olaszok kezére. És mégsem fogok veled kezét, mert hitvány módon megszegted az esküdet, mert ezerszerre bűnösebb vagy, mint az a néhány hit- és becsületnélküli hazaáruló, akinek ez volt a kenyere egész életében. Találkozunk mi még egyszer ezen a világon . . .!

— A bitófánál, — felelte Lengyelházy mosolyogva, — vagy te húzol fel engem vagy én téged. Én már ma is megtehetném, ha akarnám, csak hogy nem akarom.

— Tessék elhinni, tanár úr, — tette hozzá Farkas, amikor ezt az epizódot elmesélte Szobránczy Ivánnak, — hogy ezek a Lengyelházy=féle alakok az igazi gazemberek és nem az a pár nagyszájú zsidó. Ha nem volnának Lengyelházyak ebben a nyomorult országban, nem is mentek volna az agitátorok semmire sem. Vagy fel tudták=e volna forgatni Magyarországot az ilyen Lengyelházyak nélkül? Bizony nem.

Szobránczy Iván keserűen bólogatott és hallgatott. Nem tudott volna mit felelni. Mert érezte, hogy annak az egyszerű soffőrnek, aki a maga józan

eszével higgadtan figyelte meg az eseményeket, — még pedig sokat látott és hallott, — igaza volt. Ijesztően növekedett a Lengyelházyak száma . . .!

Újabb sebesülése egyelőre megbénította Szobránczy Iván minden erejét, úgy hogy le is kellett mondania arról, hogy a most már minden oldalról kezdeményezett különböző akciók egyikében is tettekkel résztvegyen. Annál jobban kísérte figyelemmel az eseményeket és buzdította barátait, hogy ne lankadjanak és főként, hogy teljes erejükkel küzdjenek a kishitűség ellen.

Lassan, nagyon lassan tért csak ismét magához, úgy hogy atyja határozott kívánságára, útlevelet szerzett és elment a Semmeringre üdülni, ahol eleinte szárny szegetten hoteljének szobájában ült és újból hozzálátott nagy munkájához, amely ugyan sehogy sem volt aktuális, amelynek azonban sok része még alaposabb kidolgozást igényelt. És ha olykor=olykor kinézett az ablakon és megakadt a szeme a Schneeberg és Rax hóborított csúcsain, az volt az érzése, hogy ismét más nézi őket, mint az, aki valamikor régen, ott lelte legnagyobb boldogságát a néma óriások társaságában.

Már nem volt közibéjük való. Lent a síkságon kúszott már csak ő is, mint az a többi nyomorult lény, amelyet embernek neveznek . . .

*

Tévedett, aki azt hitte, hogy mélyebben már nem sülyedhet az emberiség. Tévedett épp úgy, mint aki azt hitte, hogy a legrosszabbon már túl vagyunk és ma=holnap ismét indulunk felfelé. Kiderült, hogy hiába volt minden áldozatunk, meg=alázásunk, becstelenségünk. Kiderült, hogy Károlyi nem a polgári elem és a szélső irányzat, hanem az utóbbi és a legszélsőbb elemek között állott, akiknek aztán ki is szolgáltatta a hatalmat.

Az ezeréves, keresztény Magyarországból bolse=

vista ország lett, a szent magyar korona palotájában pedig egy Kún Béla ütötte fel a tanyáját, kétszázötven lengyelzsídból alkotott gárdájával együtt.

*

— Mivel érdemeltük meg ezt, Szent Isten? — kiáltott fel fájdalmasan Szirákné, amikor a proletárdiktatúráról szóló első híreket olvasta. — Talán azzal, hogy egy gazember kiszolgáltatta hős Mackensen hadseregét az ententenak? Magyar ember tette, de nem Magyarország. Vagy azzal, hogy még most is hiába kiált bosszúért Tisza István vére?

Mindnyájan első reggelinél ültek éppen a Garamváry-házban, az Andrassy-úton. És nagyokat hallgattak. Garamváry Emil únottan vállat vont. Az utóbbi események óta, mintha szorosabb lett volna az együttérzés a család valamennyi tagja között, — Szirákné a szállóból, ahol özvegysége óta lakott, leányához költözött, — de még Garamváry Dezső is többet volt otthon, mint azelőtt.

Igaz, hogy akkor is, atyjával együtt kizárólag azzal foglalkozott, hogy a család különböző értékeit biztonságba helyezze. A safe-ben már régen nem volt egyéb csomó ujságpapírral kitömött hosszú alakú borítékknál, amelyeket a két Garamváry szaporán és feltűnően hordott oda, mondván, hogy : hiába, ha a safe nem biztos, akkor semmi sem az! De ahányszor ott megfordultak, a Svájcban még el nem helyezett értékpapiroknak egy-egy részével, egy-egy értékes ékszerrel zsebükben tértek haza, ahol aztán ezek a tárgyak a legkülönbözőbb rejtékhelyekben nyertek elhelyezést. Így az értékpapirokat az egyik szoba selyemkárpitjai alatt rajzszegekkel erősítették a falhoz, míg az ékszerek még fufangosabb módon tűntek el a világ számára. Garamváry Emil felfedezte ugyanis, hogy az ajtófák burkolatába beillesztett vékony falemezek könnyen eltávolíthatók s hogy ezek mögött — a burkolat és

a téglák között — meglehetősen széles és mély űr van. Oda vándoroltak az ékszerek, de már a háború kezdete óta szorgalmasan gyűjtött arany- és ezüstpénzek is, a család hölgytagjai által készített kis zacskókban, amelyeket zsinegen bocsájtottak a mélységbe a férfiak, egy-egy a téglák közé ékelt szegre akasztván őket. Ha visszahelyezték a falemezt a nyílásba, még maguk sem hitték volna, hogy micsoda kincseket rejtenek magukba az ajtófák.

Nehezebb feladat volt persze a legértékesebb képeket, — volt köztük Murillo, két Hondekoeter és egy Veronese-tanítvány is, — valamint a sok apró-cseprő csecsebecséket, nemkülönben a sok ezüstöt biztonságba helyezni.

Erre a célra Garamvály Dezső egy, a hálósobájából nyíló intim helyiséget szemelt ki, amelyet, sok lévén belőle a lakásban, könnyen lehetett nélkülözni. Maga szerelte le a kilincset a tapétaajtóról, de még arra is vállalkozott, hogy maga vonja be a padláson felfedezett tartaléktapétával az egész falat, úgy hogy nyílás egyáltalában nem volt látható.

Mindezek a dolgok a legnagyobb izgalmak és többnyire éjnek idején mentek végbe, amikor úgy a cselédség, mint a proletárlakók, — mert sajnos, ilyenek is voltak, még pedig szép számmal, — már aludtak. A legnyugodtabban Nadine viselkedett. Ő nem riadt fel, ha kint az utcán lövöldöztek vagy nagyobb tömeg ordítózza vonult végig. S ez a nyugalom a férjét bosszantotta.

— Valóban nem értelek, — fakadt ki egyszer, — egészen úgy teszel, mintha nem volna félteni valód! Vagy ennyire semmibe sem veszed az életedet?

— Csak a gyermekemet féltem, — felelte mosolyogva az asszony. — Azt pedig emberektől nem kell félteni, akármilyen vadak legyenek is . . .

Annál idegesebb volt a két mama : Garamvály

Emilné és Szirákyné. Az utolsó hetek óta egyenesen megbarátkoztak egymással, ha kimentek az utcára, mindig ketteskében tettek és ők terjesztették a családban a rémhireket. A legkisebb nesznél felriadtak és akárhányszor jelentek meg éjnek idején, egy szál ingben a férfiak hálósobájában és segítségért kiabáltak.

*

A kis Erik francia nevelőnője, Fleurette Lebresne, egy csinos, csendes kis teremtés, aki már közel egy éve volt Erik mellett, csodálatosképpen nem használta fel az alkalmat, hogy visszatérjen a hazájába, amikor erre a Budapesten időző idegeneknek az entente különvonatot bocsátott rendelkezésére. Elhatározását a kis fiúhoz való ragaszkodásával magyarázta, Garamvályék áldozatát pedig annál is inkább örömmel fogadták el, mert külföldi a lakásban már a szovjeturalom kitörése előtt is az óvatos emberek szemében érték számába ment.

Nadine azért egészen különösen volt ezzel a nővel, akit, bár panaszra nem adott okot és hivatását francia nevelőnőknél különben ritka odaadással végezte, mégsem tudott igazán megszeretni. Egy belső hang óva intette Fleurette kiasszonytól és gyakran azon törte az eszét, hogy vajjon honnét származik ez a megmagyarázhatatlan ellenszenv? Néha az volt az érzése, hogy Fleurette kém, — gondolat, amely még a háború idejében üldözte, — később pedig bizonyos, a természetesenél nagyobb barátságot vélt észrevenni férje és a leány között, de az is csak feltevés maradt, amelyre semmiféle bizonyítéka nem volt. Végül egészen el is ejtette ezt az ideát, mert hiszen tudomása volt róla, hogy Dezső viszonya azzal a nővel, akivel már régebben egész nyíltan mutogatta magát, még egyre tartott. Kúnlaky Sárinak hívták, egyideig valamelyik színház *shaw-girl*-je volt, de Dezső kívánságára otthagyta a

színpadot és gondtalanul élte napjait. Mindenki tudta, hogy a Lipótvárosban gyönyörű lakása van, hogy fogatot tart és hogy hetenkint egyszer igen vígan vannak nála az emberek, többnyire művészek és művésznők, elsősorban maga Garamváry Dezső.

*

Kún Bélának hatalomrajutása után az izgalom Garamváryék házában elérte tetőpontját. Ismét gyakoriabbakká váltak az éjjeli lövöldözések és majdnem nap=nap után, egy éjjel néha többször is, ordító, üvöltő tömeg vonult végig az Andrássy=úton.

— Ezt nem lehet kibírni, — jelentette ki egy szép napon maga Garamváry Emil és miután szóba került, hogy az ismerősök közül kik voltak már oly okosak, hogy vagy külföldre vagy legalább vidékre utaztak, a családi tanács elhatározta, hogy ők is így tesznek. Eleinte Svájcra gondoltak, de csakhamar kiderült, hogy az útlevélszerzés sok pénzbe és időbe kerül, úgy hogy e kérdés elintézéséig tanácsos lesz egyelőre a Balatonra menni, ahol, hír szerint, a viszonyok még elég tűrhetőek.

Lekerültek a málhák a padlásról és lázasan hozzá= látott mindenki a csomagoláshoz. Egy nap alatt el is készültek a nagy munkával és úgy volt, hogy más=nap indulnak. De éppen akkor változtatták meg a vonatok menetrendjét, amelyek csak minden második nap indultak. Így tehát még 24 kínos órát kellett a pesti lakásban tölteniök. Csakhogy elutazásuk előestéjén olyasmi történt, aminek következtében sok minden másként alakult, amint tervezték.

Már tizenegy óra lehetett és Garamváry Dezső még nem volt otthon. Azzal távozott vacsora előtt, hogy egy ismerős bankigazgatóval vannak még mindnyájuk érdekében lévő fontos megbeszélései arra az esetre, hogy közvetlenül a Balatonról le=

hetne csak külföldre utazniok. Azt is mondta Dezső, hogy ne várják vacsorára. Persze, senki sem volt a családban, aki az említett fontos tárgyalást komolynak vette volna, mert mindenki tudta, hogy a bankigazgató — nem más, mint Kúnlaky Sári, akitől elvégre mégis csak el kellett búcsúznia is. (Feltéve, hogy nem készült ő is a Balatonra, ami éppenséggel nem volt kizárva.)

A közeli utazásra való tekintettel a rendesnél előbb kívántak egymásnak jó éjszakát a Garamvárypalotában és biztosra vették, hogy a «tanácskozást» végre mégis csak befejezik és hazajön Dezső is. Már ágyban volt mindenki, amikor, mint úgyszólván minden este ilyenkor, ismét ritmikus léptek hallatszottak fel az utcáról, amelyek mindjobban közeledtek, hogy azután épp úgy ismét eltávolodjanak.

Mindenki örült, hogy másnap végképpen megszabadulnak ettől a kellemetlen szenzációtól és Garamváry Emil még megelégedéssel le is szegezte azt a tényt, hogy ezek legalább nem ordítanak és nem üvöltenek, mint a többiek, amiből arra következtetett, hogy ha bolsevista világ is van, mégis csak kezdett rend és fegyelem visszatérni a csapatokba is.

De hirtelenül felült az ágyában és pillanatra elállt a szíve dobogása. Mert a ritmikus léptek nem hogy eltávolodtak, hanem egyszerre abbamaradtak, még pedig közvetlenül a ház előtt.

— Mi ez? — súgta remegve Garamváryné a paplan alól.

— Nem tudom, — felelte a férje alig hallhatóan, — mintha megálltak volna a házunk előtt. Majd meg nézem . . .

Ezzel kiszállt az ágyból és anélkül, hogy villanyt gyújtott volna, óvatosan kinyitotta a spalettát és lenézett. Majd megdermedt a vére attól, amit látott. Vagy harminc állig felfegyverzett katona állt lent,

arccal az ablakok felé és felnézett. Nem mert szólani. De talán nem is tudott volna, még ha akar is.

— Szent Isten, most döngetik a kaput, hallod? — rebegette ismét halálos félelemben Garamváryné. Csakugyan. Egészen jól lehetett hallani : valaki kemény tárggyal verte a fakaput.

Garamváry Emil visszatántorgott az ágyához és lámpát gyújtott. Arca hamuszürke volt, szemei félelmetesen kiálltak az üregekből.

— El vagyunk veszve, — mondta elhaló hangon.

— Micsoda beszéd ez! — felelte Garamváryné, akit férjének szárnalmas állapotának láttára hirtelesen megszállt a bátorság. — Öltözz fel gyorsan és kérdezd meg, hogy mit akarnak!

És még mielőtt ezeket mondta, már kint volt az ágyból és magára kapta negligéjét. De Garamváry Emil rázta a fejét.

— Eszem ágában sincs, — szólta és visszafeküdt az ágyába. — Te beszélhetsz, akivel akarsz, ha kedved tartja, te asszony vagy, téged nem bántanak. Biztosan engem keresnek vagy Deszót. Mondd meg nekik, hogy súlyos beteg vagyok s hogy éppen papért küldtél, tudom is én? De én nem megyek elébe senkinek sem . . .

— És te azt hiszed, hogy férfi vagy? — vágta ki a legnagyobb megvetés hangján Garamváryné. — Gyáva disznó vagy, szégyeld magadat!

Ezzel kiment a szalonba, ahol Sziráknéba ütközött, aki mikor megpillantotta, sírva székre roskadt.

— Itt vannak a vörösök, — jajgatott és lehorgasztotta a fejét. De annyi ereje mégis volt, hogy az előtte álló asztalon lévő dobozba nyúljon és cigarettára gyújtson. Azonban nem tett belőle három szippantást sem, amikor mindketten hallották, hogy nyílik az előszoba ajtaja és hogy odakint hangosan beszélnek. A következő pillanatban benyitott a házmester, alsóruhában. Egyike volt azoknak a Garam-

váry=féle alkalmazottaknak, akik minden lelki meg=rázkódtatás nélkül alkalmazkodtak az új világrend=hez. Nem is köszönt, hanem, amint meglátta a két nőt, hátrafordult és kiszólt :

— Tessenek besétálni, elvtársak, itt vannak.

De csak egy lépett a szobába. Egy sárgabőrű, fekete, tömzsi férfiú katonaruhában, oldalfegyverrel, ötágú piros csillaggal a mellén, kezében tányéralakú sapkával. Körülsétáltatta nyugtalan tekintetét, majd fejbólintással köszöntötte az egymáshoz bújt höl=gyeket.

— Garamvály Emil elvtársat keresem, — mon=dotta, — majd a házmesterhez fordulva, nyersen rászólt : — Kimehet !

Az illetén megszólított elvtársnak megbicsaklot=tak a lábai a sietségtől, amellyel igyekezett eleget tenni ennek a felszólításnak.

— Az uram beteg, magas lázzal fekszik, — akarta mondani Garamváryné, de ebben egy halk sikoly akadályozta meg, amely közvetlenül mellette elhangzott. Szirákné volt, aki felkiáltott, majd tántorogva tett néhány lépést a katona felé.

— Lengyelházy ... — rebegette, — csakugyan maga az ?

A férfiú arcán ördögös mosoly futott végig.

— Az vagyok, — felelte. — Csodálom, hogy megismert. Mindenesetre jó emlékezőtehetségre vall, mert régen találkoztunk. Nagyon régen ...

— Hisz ez nagyszerű, — mondta Szirákné, aki maga sem tudta, hogy miért, de egyszerre úgy érezte, hogy kő esik le a szívéről és mindkét kezét kinyújtotta a volt huszártiszt felé. — Boldog va=gyok, hogy látom, — tette hozzá mosolyogva — és most már semmit sem félek. Pedig higgye el, meg voltam rémülve ...

Lengyelházy hátára tette a kezét és végignézett az asszonyon.

— Én is boldog vagyok, — mondta gúnyosan. —

Öt év óta vártam a viszontlátás pillanatára és nem vártam hiába . . .

Levette Sziráknéről a tekintetét, amely most ismét elkalandozott a szobában.

— Sokat hallottam már magáról, kedves Lengyelházy, — szólalt most meg Garamváryné is a legkedvesebb hangneméből. — Nem parancsol helyet foglalni? Eldiskurálnánk kissé . . .

— Nem! — rivalt rá Lengyelházy, úgy hogy Garamváryné hátratántorgott. — Teremtse elő az urát, nincs vesztegetni való időm.

— A férjem nagyon beteg, — felelte Garamváryné és nagyot nyelt. — Egy hét óta betegen fekszik, pedig holnap el akartunk utazni Balatonfüredre, szegény uramnak nagy szüksége van az ottani szénsavas fürdőre . . .

— Asszonyom nyugodtan utazhat, — szólt Lengyelházy, — de a férje itt marad.

— Ne tréfáljon, kérem . . .

Lengyelházy félhalkan felkacagott.

— Ízléstelenség volna, ha ilyesmivel tréfálnék, — mondta nyersen. — Azt hiszem, rövidesen meg fog róla győződni, asszonyom, hogy mennyire komolyan beszélek! A tanácsköztársaság elrendelte Garamváry Emil és Dezső elvtársak őrizetbevételét. Az utóbbi már le van tartóztatva, hátramarad a másik parancs végrehajtása.

Garamváryné székbe dült.

— Ez lehetetlenség! — rebegte, közel az ájuláshoz. Lengyelházy elővette az óráját.

— Most tizenegy óra harminc, — szólt. — Öt percet adok önnek arra, hogy férjét idehozza. Jó lesz, ha a legszükségesebb ruháját, fehérneműjét is magával viszi, mert attól tartok, hogy kissé soká fog tartani a távollét.

Garamváryné habozott. Elkezdett zokogni. Szirákné pedig Lengyelházyhoz lépett.

— Nézze, kedves Lengyelházy, — szólt barátság-

gosan, — ez igazán nem szép egy olyan régi jó barától, mint amilyen maga! Hagyja békében azt a beteg embert! És a szegény vőm! Hát az kinek vétett?

Lengyelházy szúrósan ránézett Sziráknéra, majd az ajtóhoz lépett és kinyitotta.

— Ott kint állnak az embereim, — mondta, — ha nem hiszik el, nézzék meg. A többiek lent vannak az utcán. Itt nincs se szökés, se ellentállás, se kapacitálás. Ha az, akit letartóztatni parancsom van, öt perc múlva nem áll itt előttem, ebben a szobában: másképpen fogok beszélni.

A két nő látta, hogy tele van az előszoba vörös katonákkal, akik némán, sötéten, szokatlan fegyverrel álltak lábhoz támasztott fegyverrel.

— Jó, jó, hisz már megyek, — nyögte felemelkedve Garamváryné, majd a férje hálószobája irányába indult. De az ajtó előtt visszafordult és összetett kezekkel kérdezte Lengyelházytól: — Ugye, nem lesz bántódása az uramnak? Hisz ő nem tett semmit! Semmit!

— Ennek a megállapítása nem rám tartozik, — felelte Lengyelházy vállat vonva; majd hátat fordított Garamvárynénak, aki tántorogva benyitott a szomszéd szobába.

Lengyelházy ezalatt becsukta az ajtót az előszoba felé, azután Szirákné felé fordult.

— A leányával is volna beszélni valóm, — szólt néhány tizedfokkal melegebben, — de bizonyára már alszik, nem szeretném ilyenkor zavarni...

— De cseppet sem zavarja a leányomat, — jelentette ki szolgálatkészen Szirákné. — Rögtön hívom, hisz bizonyára ébren van ő is.

Lengyelházy visszatartotta az asszonyt.

— Maradjon, — szólt ellentmondást nem tűrő hangon, de nyugodtan. — Mondtam már, hogy nem akarom ilyenkor zavarni. A dolog, bár hivatalos az is, nem sürgős és ráér holnapig.

— Nem intézhetném el én is? — faggatta ismét Szirákyné, aki mindenáron kellemes színben akart feltűnni Lengyelházy előtt és hozzátette: — Kérem, üljön már le, az Istenért és ne legyen ilyen mordsz! Egészen úgy tesz, mintha a legvadabb, meggyőződéses kommunista volna, pedig meg vagyok győződve, hogy . . .

— Ellenforradalmár vagyok, mi? — egészítette ki Lengyelházy Szirákyné mondatát, azután rázta a fejét és kellemetlenül nevetett. — Nem csodálom, ha ön, asszonyom, aki felnőtt az előítéletek világában, nem tudná megérteni, hogy egy magamfajta ember is kommunista lehessen. Pedig az vagyok, szívvel, lélekkel, meggyőződésből. Sokan, akik ma ezt az elvet tűzték zászlajukra, optimizusból, gyávaságból vagy éppenséggel felforgatási szellemből cselekszenek így. Én nem. Minden forradalom a nép söpredékét veti felszínre, ez természetes. De ezektől az elemektől is meg fogják tisztítani Magyarországot, a világot! Szép, gyönyörű eszmék ezek, persze szív kell ahhoz, hogy az ember megértse őket . . . Ami pedig a leányával való ügyemet illeti, azt majd személyesen fogom vele elintézni.

Kínos csend követte e szavakat. Szirákyné szívesen folytatta volna, de Lengyelházy oly határozottan megmutatta, hogy a maga részéről erre nem helyez súlyt, hogy hallgatott és cigarettára gyujtott.

Az egyik oldalról, az ajtó mögül halk, de izgatott párbeszéd hallatszott, ideges rakosgatás, csomagolás, az előszoba felől a vörös örök csendes beszélgetése és belevegyült ezekbe a tompított hangokba egy nagy álló óra ketyegése is, amely irgalmatlanul olvasta a Garamváry Emilnek engedélyezett percekét . . .

De még mielőtt letelt volna az idő, kinyílt az ajtó és útra készen, hosszú kabátban, puha kalappal a fején, kezében finom bőrtáskával, megjelent neje kíséretében Garamváry Emil. Sápadt volt, beesett

szeme kérdőleg, bizalmatlanul nyugodott Lengyelházyn, látszott rajta, hogy csak a legnagyobb erőfeszítéssel bír nyugalmat színlelni.

Lengyelházy hátrafordult.

— Garamváry Emil elvtárs? — kérdezte. A másik bólintott. — Parancsom van, hogy önt letartóztassam, — folytatta Lengyelházy. — Embereim át fogják kísélni a főkapitányságra, ahol majd tudomására hozzák a továbbiakat.

Garamváry feltekintett.

— Szabadna érdeklődnöm ezen intézkedés indító okai iránt? — kérdezte kis idő múlva. — Halvány sejtelmem sincs, hogy mit követtem el, amivel erre alkalmat szolgáltattam volna és a legerélyesebben tiltakozom ez ellen az eljárás ellen, méltóztatik érteni?

— Ezeket elmondhatja a főkapitányságon, semmi közöm az egészhez, — felelte Lengyelházy. — De még ha semmit sem tett, ami a tanácsköztársaság törvényeibe és szabályaiba ütközik: a multban elkövetett cselekedetei miatt is megérdemli, hogy kivegye méltó büntetését. Aki mint a pióca egész életében kiszívta a nép vérét, aki a pénz kedvéért keresztülgázolt ezer meg ezer existencián, nem számíthat szánalomra. Most búcsúzzon és menjünk!

Ezzel kinyitotta az előszoba ajtaját és intett két emberének, akik vállra kapták a fegyvert és beléptek. Garamváry Emil némán kezét fogott a nejével, az asszony a nyakába borult.

— Ne komédiázz, Paula, — szólt Garamváry kelleetlenül, — ez az egész egy tévedés és holnap hazaengednek Dezsővel együtt. Majd be fogom bizonyítani, hogy többet használhatok azoknak az embereknek, ha szabadon járkálhatok, mintha fogva tartanak. Te pedig intézd el azt, amit mondtam, azután utazzatok el nyugodtan...

Ezután kezét fogott Szirákynéval is.

— Csak menjeteK előre, — ismételte, — csókol-
tatom Nadinet és a picikét . . .

Unokája említésénél erőt vett rajta a meghatottság és megbicsaklott a hangja. Lengyelházyhoz fordult.

— Mehetünk, — szólt.

Ebben a pillanatban, mint egy színes pillangó, női alak surrant be az előszoba felől és elállta az indulók útját. Nadine volt. Halvány zöld kimonó volt rajta, haját áttetsző csipkefejkötő tartotta össze.

Lengyelházy hátralépett, sötét pír öntötte el az arcát, de nyomban rá olyan lett a bőre, mint a pergamentpapír. A szemében furcsa fény villant fel, szólni akart, de nem bírt, csak az ajka görcsösen rángatódzott. Végre nagynehezen mégis kijött belőle egy szó :

— Nadine . . .

De ez inkább inartikulált hang volt, mint emberi beszéd.

Az asszony, aki anyósa révén már tudta, hogy az a vörösparancsnok, aki a házban olyan nagy rémületet keltett, nem volt más, mint leánykori udvarlója, mozdulatlanul állt és nyugodtan a szemébe nézett.

— Lengyelházy! — felelte. — Tehát csakugyan maga az? Be nagyot változott a világ, amióta utoljára láttuk egymást . . .! Maga Lengyelházy Pista — a vörösök szolgálatában! Lehetséges ez?

A tiszt összeharapta a fogát.

— Amint látja : igen, — felelte sötéten.

— Megáll az eszem! És csakugyan vállalkozott arra, hogy két ártatlan embert megfosszon a szabadságától? Maga, Lengyelházy Pista?

— Engem csupán a kötelességem teljesítése hozott ide, — mondta a tiszt és kiegyenesedett. — Nagyon sajnálom, hogy ebben a pillanatban nem áll módomban akadémikus természetű eszmecsserébe bocsájtkozni, de miután a véletlen úgy hozta magával, hogy még ma találkozhattam önnel, asszo-

nyom: méltóztassék tudomásul venni, hogy mint kerületi katonai megbízott ebbe a házba helyezem el szállásomat és a földszinten lévő irodát lefoglalom hivatalom számára —

— Úgy . . .

— Pardon, még nem fejeztem be mondanivalómat. Öt évig mint a kivert kutya kóboroltam egyik harctérről a másikra, nincs otthonom, nincs tisztességes hely, ahová lehajthatnám a fejemet a napi munka után. Felettes hatóságom tehát irodámmal szomszédos lakást utalt ki számomra. Ó, ne féljen, megelégszem én a legegyszerűbb szobával is, csak ágy, szék, asztal, szekrény legyen benne. Látja, hogy nem vagyok szerénytelen.

— Látom, — szólt Nadine végtelen lenézéssel a tekintetében. Amire rögtön gondolt, mihelyt említették előtte, hogy ki jár náluk, most már egészen tisztán állt előtte: bosszú a múltért. Talán még ennél is rosszabb. Ez hozta oda Lengyelházyt, semmi más. Harc előtt állott, de nem félt tőle. Amint sohasem félt semmitől sem. — Minden úgy lesz, ahogy a tanácsköztársaság óhajtja, — tette hozzá félre nem érthető gúnnyal. — Képzelem, hogy nehezére esett ezt a parancsot teljesíteni. Mikor óhajt beköltözni?

— Holnap, vagy holnapután, — felelte Lengyelházy nyersen, — még nem tudom. A fő, hogy az előkészületek megtörténjenek. Asszonyom . . . — Igen formálisan szalutált, majd Garamváry Emilhez fordulva, rászólt: — Menjünk!

Nadine az összetörött, úgyszólván félóra alatt aggastyánná lett apósa láttára, kiesett a szerepéből.

— Pista! — szólt hozzá könyörgő hangon, — hát igazán kiveszett már minden emberi érzés a szívéből?

— Maga tanított rá, — felelte Lengyelházy, majd intett az embereinek.

Garamváry Emil indult. De alig hogy két lépést tett az ajtó felé, Nadine mellette termett, lehajolt

és — ami eddig még sohasem történt, — megcsókolta a kezét.

— Bátorság, papa, — súgta, — meglássa, rövidesen rendbe jön minden.

Garamvály nagy szemeket meresztett rá, látszott rajta, hogy szólni akar, de nem bírta. Azután sietett a lépcsőház felé.

És a vörösök követték.

XII.

A Garamvály-házban egész éjszaka senki sem csukta le a szemét, a kis Erik kivételével. Amikor reggel felébredt, csak annyit mondtak neki, hogy a papa és nagypapa előre utaztak Balatonfüredre. S ez a magyarázat Eriket teljesen megnyugtatta.

A három asszony már kora reggel indult el hazulról. Az útról természetesen letettek. Egyetlen gondjuk volt, hogy mielőbb kiszabadítsák a férfiakat. Garamvály Emilnénak erre nézve volt már hátrahagyott instrukciója a férje révén, aki néhány, állásából még el nem mozdított banktisztviselő ismerősehez utasította, kérné meg őket, legyenek segítségére. Szirákné azoktól remélt valamit, akikkel valamikor összejárt vagy akikről tudta, hogy elhalt férjének jóbarátai voltak. Nadine végül a Garamvály-házban letelepedett öt proletár-család egyikének fejéhez fordult segítségért, egy Kerekes Izsó nevű állítólagos ujságíróhoz, aki még Károlyi idejében került hozzájuk és bizonyos összeköttetésben állott már akkor is a miniszterelnökségi sajtóosztállyal, most pedig a külügyi népbiztosságnál dolgozott.

Ez a Kerekes és neje — egy oroszországi születésű nő, — voltak tulajdonképpen a Garamvály-ház egyetlen igazi proletárjai, mert a többieket, akik mind már régebről álltak valami nexusban a családdal, Garamvály Emil és a fia saját maguk

ültették be idejekorán a palotába, hogy ezzel előre védekezzenek egy sokkal kellemetlenebb invázió ellen. De Nadine Kerekesekkel sem érezte, hogy terhére vannak. Nem volt természete, hogy kellemetlen dolgokat mondjon az embereknek. Különben is csak az ostobák kezdtek ki ezekben az időkben olyanokkal, akikkel szemben az embernek egyáltalában nem lehetett igaza.

Így tehát joggal remélhette, hogy nem hiába fordul Kerekes elvtárshoz, aki egyébként egy ízben már maga is felajánlotta szolgálatait arra az esetre, ha Garamváryéknak valamiben segítségére lehetne. És Garamváryné kérése nem tévesztette el hatását.

— Még ma szólok Kún Bélának, — jelentette ki Kerekes a neje jelenlétében, — abszurdum, hogy miket csinálnak! Ez nyilvánvalóan tévedés vagy pedig személyes bosszú műve. Elég szomorú, hogy felelőtlen elemek még most is diszkreditálják a tanácsköztársaságot a polgári osztály előtt, ahelyett, hogy mindent elkövetnének a vezetők, hogy megnyerjék a maguk céljaira! Legyen nyugodt, asszonyom, az ön dolga rendben van!

Kerekes azonnal fogta is az aránytalanul nagy úti sapkáját, — a kommunista idők eme jellegzetes Gessler-fővegét — és a ház előtt zakatoló autójába, — amely a polgári igazság szerint nem is az ő, hanem Görgény Gyula bőrgyáros autója volt — és felhajtattott az ex-Várba. Nadine pedig a főkapitányságra ment, hogy engedelmet kérjen férje és apósa meglátogatására.

Rengeteg ember tolongott a főkapitányság előtt. Mind hasonló járatban volt. Nadine bátran, türelmesen viselte a sorsát, amikor lökdösték vagy amikor állig felfegyverzett szörnyűarcúak rárivalltak, hogy takarodjék. A végén mégis csak bejutott és egy ember elé került, aki nyilvánvalóan csak kenyérféltésből űzte a mesterségét. Tőle tudta meg, hogy

a két férfit még szürkületkor huszadmagával teherautón kiszállították a gyűjtőfogházba.

— De mit tettek az Istenért? — kiáltotta, kikelve magából Garamváryné. — Csak kell valami okának lenni, ha se szó, se beszéd, becsuknak valakit?

A tisztviselő az ajkára tette az ujját, azután halkan mondta :

— A dolog nem olyan veszedelmes, mint amilyennek látszik, nagyságos asszonyom. A szovjet retteg az ellenforradalomtól és azért túszoikat szed azok köréből, akiknek élete bizonyos garanciákat nyújt neki az ilyen kísérletekkel szemben. Férje ura és az apósa is bizonyára csak ezen a címen vétettek őrizetbe, biztosíthatom, hogy jó társaságban vannak! Az a meggyőződése, hogy nem fog sokáig tartani az egész.

— A fogságuk?

— Az sem, de az egész rendszerre mondom. Biztos értesüléseim vannak, hogy a legközelebbi napokban minden oldalról általános offenzíva indul meg a vörösök ellen. A szerb demarkacionális vonalon negyvenezer francia áll, Fiuméba a napokban ugyanannyi amerikai érkezik, az angolok pedig monitorokkal jönnek a Fekete-tenger felől.

— Bár csak igaz volna!

— Majd meglássa, nagyságos asszonyom, hogy így lesz. De ezekről egy szót se, mert a fejemmel játszom, ha elárul.

Nadine hálásan kezet fogott a tisztviselővel, majd kérdezte :

— Nem látogathatnám meg őket legalább, a gyűjtőfogházban?

— Még nem, de azt hiszem, hogy pár nap múlva megengedik. Egyébként, ha csakugyan, amint tetszett mondani, vannak összeköttetései Kún Bélával : nem kétlem, hogy az urak még ma este ismét otthon lesznek.

Nadine arca felragyogott.

— Isten áldja meg jóságáért, — mondta és elrohant.

Sem az anyja, sem az anyósa még nem voltak otthon. Csak a kis Eriket találta Fleurette társaságában. A fiú vitorlás hajóval játszott, egy ágytakaró volt a Balaton.

— Egyáltalában nem fogunk utazni? — kérdezte Fleurette, miután előbb könnyezve adott kifejezést az éjjel történtek fölött, majd vigasztalni igyekezett úrnőjét.

— Egyelőre nem — felelte Nadine. — De ha minden úgy lesz, amint az imént hallottam és amint remélem, lehet, hogy néhány nap múlva indulhatunk.

Azután elmesélte, hogy az entente milyen akcióra készül, elhallgatva persze hírének forrását. Fleurette hitetlenül rázta a fejét.

— Volt egy ismerősöm Vyx ezredes környezetében, — szólt, — akivel a francia katonai misszió elutazása előtt a Köröndön találkoztam, amikor Erikkel arra sétáltam. Azt mondta, ki van zárva, hogy az entente tegyen valamit, erre a magyarok ne számítsanak.

— Nagyon kedves, — mondta Nadine. — Szóval, az entente engedné elpusztulni ezt az országot, amely minden önérzetét félretéve, magát lealázva, kegyelemre kiszolgáltatta magát a győzőnek?

— Azt mondta az ismerősöm, hogy semmivel sem segítenék elő jobban a bolsevizmust, mint a fegyveres beavatkozással. Ezzel csak mártirokat csinálnának a kommunistákból és ez még rosszabb volna. El fogják zárni Magyarországot a világtól, amíg magában össze nem omlik az egész rendszer.

— És velünk mi lesz?

Fleurette vállat vont.

— Reméljük a legjobbat, — mondta azzal a bizonyos mosolyával, amely Nadinet néha a kétségbeesésig bosszantotta. Minden kedvessége mellett

volt valami ebben a nőben, ami ellenszenvessé, gyűlöletessé tette a szemében. Hogy mi volt? Nem tudott rájönni.

Félórával később megérkezett Szirákyné. Nadine megostromolta kérdésekkel. De Szirákyné türelemre intette.

— Előbb nyugodtan elszívok egy cigarettát, — mondta és ezt nyomban meg is tette. — Egész dél előtt majd meghalok egy szippantásért!

Csak amikor elszívta a cigarettáját és másikra gyujtott, elkezdett mesélni:

— Tulajdonképpen semmit sem végeztem, senki sem tud semmit, a legtöbb ember vidékre meg külföldre menekült s akik még itt vannak, azok olyanira el vannak foglalva saját bajaikkal, hogy jóformán meg sem hallgatják az embert. Finstern Rudival beszéltem, megszólított a Váci utcában, úgy fest, mint egy betörő. A bátyját lefogták, kint van a gyűjtőben, ő pedig megpróbálja, át tud jutni a stájer határon. Nála van az anyja két bontonja, azt lenyeli, mielőtt átmegy a határon, azután Bajorországba igyekszik rokonokhoz . . . Azután felnéztem Lanfroyékhoz. Azok is jól jártak, szegények! Már mindenük be volt csomagolva, kint voltak a pályaudvaron és bent ültek a fülkében, amikor négy vörösőr ismét kituszkolta őket. Rájöttek ugyanis, hogy az egyik málhájuknak dupla feneke volt, ebben akarták kicsempészni az ezüstöt. A férjet rögtön letartóztatták, az asszony pedig a két gyermekkel, kisasszonnyal, komornával ismét szépen hazamehetett. Kérdés, utazhatnak-e egyáltalában...

— Lanfroy is a gyűjtőbe került?

— Azt hiszem, a Markó utcába vitték vagy a parlamentbe, ami még rosszabb. Jártam még négyöt helyen, de nem találtam senkit. Talán eltagadtatták magukat, az is lehet. Ekkor nagyot gondoltam és felmentem a Várba, a belügyminisztériumba, vagyis a belügyi népbiztosságba. Eszembe

jutott, hogy egyik leánykori flirtőd, Bajay Feri, még közvetlenül Károlyiék hivatalbalépése előtt felkerült a minisztériumba, ha jól tudom, kinevezték osztálytanácsosnak. Hisz' emlékszel rá, ugye?

— Hogyne. Valamikor Lengyelháznak legjobb barátja volt.

— Igaz. Hát csakugyan ott találtam a szobájában, de éppen csomagolta a könyveit és egyéb apróságait, mert nincs maradása. — Egyenesen émelyítő! — azt mondta. Roppant kedves volt egyébként, sirtunk mindaketten, melegen érdeklődött irántad, de amikor megtudta, hogy Dezsővel mi történt, egész oda volt, bár bevallotta, hogy valamikor nagyon gyűlölte az uradat. A Lengyelházy-név említésére izgatottan felugrott és rázta az öklét. — Le tudnám vágni a kezemet azért, hogy valaha is megszorította az övét! — kiáltotta. — Ez az ember nem lehet épelméjű, másképpen el sem tudom képzelni a szereplését! Aztán ismét szóba hoztam a letartóztatást, de erre magától kijelentette, hogy ő ezen nem tud segíteni, de még nem is ismer senkit sem, akihez utasíthatna. — Ezzel a bandával nincs összekötésem, — mondta, — más pedig nem tehet semmit. Kún Béla mindent tehet, azt mondta, persze, ha akar.

— Akkor mégis csak ettől a Kerekestől remélhetünk legtöbbet . . .

Szirákyné vállat vont, majd szárazon köhögött és folytatta :

— Visszajöttem Pestre és amint átjövök a Lánc hídon, hát eszembe jut a jó öreg Szobránczy! — Ez egy okos ember, — gondoltam, ez mindenre tud orvosságot. Rögtön el is szaladtam hozzá, mert biztosra vettem, hogy ilyen időkben nem dolgozik a klinikán. Otthon is találtam az öreget, de nem a rendelőjében fogadott, hanem a lakásán, az asszony jelenlétében . . .

— Szobránczy Iván hol van? — szólt közbe

Nadine, de azután felkelt, hogy megigazítson egy párnát a szemközti pamlagon. A valóságban azért tett így, mert érezte, amint elpirult. Szirákyiné nem vette észre.

— Az az Iván, az egy nagyszerű ember! — mondta. — Bécsben van, úgy látszik, megint valami ellenforradalmi akcióban vesz részt, de az öreg nem akart részletesebben nyilatkozni. Hogy még Károlyiék alatt mit művelt, azt hallottad?

— Mama mesélte, — felelte Nadine és visszaült a helyére.

— Igaz, persze. Akkoriban súlyosan megsebesült, azután a Semmeringre utazott és azóta sem jött haza. Az öregek természetesen rettenetesen aggódnak miatta.

— Szegények . . .

— Nagyszerű ember, sajnálom, hogy nem tartottuk fenn vele az érintkezést. Ott fent, a Tátrában, nagyon megszerettem, mondhatom.

— Én is . . .

— Pedig azt hiszem, hogy megbántottad valamivel.

— Én?

— Te. Különben mégis csak meglátogatott volna bennünket Pesten.

— Nem bántottam meg. Sőt mint jóbarátok váltunk el a Tátrában.

— Akkor belédszeretett és félt egy újabb találkozástól, mert látta, hogy veled semmire sem lehet menni . . .

— Már hogyan beszélhet ilyet, mama? — mondta Nadine feltűnően idegesen és ismét felkelt. — Mondja el inkább, hogy mit végzett. Vagy semmit sem végzett?

— Semmit sem. Azaz mégis : megtudtam Szobránczyéktól, hogy az a Lengyelházy most tulajdonképpen micsoda.

— Úgy . . .

— Szobránczyéknak van egy proletárlakójuk, a volt soffőrjük, aki most a külügyi népbiztosság szolgálatában van és Kún Bélát fuvarozza. Egy állítólag teljesen fehér érzelmű ember, aki mindent elmesél az öreg Szobránczynak és bár a vas- és fémmunkások bizalmiférfia, mégis már alig várja, hogy a bitófán lássa az egész társaságot. Ez jól ismeri Lengyelházyt. Egyébként maga Lengyelházy volt, aki rálőtt Szobránczy Ivánra és ...

— Lengyelházy? Ez lehetetlen!

— Miért volna lehetetlen? Csak az a nevezetes, hogy Lengyelházy még ma sem tudja, hogy ki volt az a vakmerő ember, aki nekirontott s akiről azt hiszi, hogy örökké ártalmatlanná tette. Ó, az öreg professzor ezeket egészen biztosan tudja, egész érdekes, ha elkezd mesélni! Lengyelházy, amint utólag kisült, már a háború alatt tartott fenn szoros összeköttetést a kommunistákkal és most egyik főemberük, aki nekik többet ér, mint száz orosz zsidó. Már meg is akarták tenni hadügyi népbiztossá, de ennyire még sem bíznak egy volt gentryben. A Lenin-fiúk iszonyúan féltékenykednek reá és azt mesélte a soffőr, hogy már egyszer el is akarták tenni láb alól.

— Megérdemelné.

— Meg. És látod: még férjhez is mentél volna ehhez az emberhez, ha mi idejekorán közbe nem lépünk!

Nadine önkéntelenül elnevette magát. Pedig nem volt kedve nevetni.

— Szóval maga és a szegény papa, Isten nyugossa, már akkoriban tudták, előre látták, hogy Lengyelházy Pistából kommunistavezér lesz?

— Kiforgatod a szavamat, — védekezett Szirákné, — de annyi bizonyos, hogy nem a te érde-med, ha nem vagy Lengyelházyné!

— Nem is. Pedig biztosíthatom, hogy ha minden úgy történik, ahogy mi akkoriban gondoltuk,

sohasem csúszik le az az ember. Talán nem is tehet a sorsáról.

— Hát aztán kicsoda?

— Én.

— Ugyan, ne beszélj ilyen badarokat. Másként is mehattél volna férjhez, elismerem, de Lengyelházy semmiesetre sem volt az az ember, akit mi szülők szántunk volna neked, ezt magad is be fogod látni.

— Mindent belátok és most beszéljünk aktuálisabb kérdésekről, — vágta el Nadine édesanyjának a szavát, majd elmondta, hogy maga mit végzett.

Délben Garamváry Emilné is feltálalta élményeit. A bankemberek, akikhez fordult, mind felháborodtak a letartóztatás hírére és megígérték, hogy még a lehetetlent is el fogják követni, hogy kiszabadítsák a férfiakat. Alig volt köztük egy, akinek ne lett volna rokona vagy legalább is jóbarátja egyik vagy másik népbiztosságnál.

— A pénz nem játszik szerepet, úgy sem ér semmit, — mondta volt Garamváry Emil, amikor a nejét kioktatta, hogy mitévő legyen, az asszony pedig hűségesen ehhez is tartotta magát. Felhatalmazta férje jóembereit, hogy bármilyen összeget is helyezhetnek kilátásba a cél érdekében.

Négy órakor Kerekes jelentkezett azzal, hogy fontos mondanivalója van. Garamváry Dezsőné rögtön fogadta.

— Beszéltem Kún Bélával, — kezdte beszámolóját az elvtárs, — hallatlan, hogy ez az ember menynyire el van foglalva! Különben nem is ember, — az egy isten, tessék elhinni! Mindenekelőtt azonban közlök egy érdekes hírt: Csehországban ma kiáltják ki a proletárdiktatúrát, Bécsben, legrosszabb esetben, holnapután. Nagyszerűen fejlődnek a dolgok s ha így megy tovább, néhány hét alatt egész Európában győztek az Internacionale eszméi... Ne csináljon ilyen kétségbeesett arcot, ebbe már egyszer bele kell törődniök, tudja? Egyéb=

ként éppen önökre nézve jó, ha mindez bekövetkezik, mert akkor megszűnik az ok, amely alkalmat ad tűszok szedésére és egyéb rendszabályokra, tetszik tudni?

— Értem . . . — felelte Nadine vontatott hangon. — És a férjemmel meg az apósommal mi lesz?

— Kún Béla először azt mondta: *nichts zu machen*, de azután mégis feljegyezte a nevüket és megígérte, hogy feltétlenül utána néz a dolognak. Ha csak lehetséges, azt mondta, amikor búcsúztunk. Direkt meg vagyok róla győződve, hogy meg is csinálja.

— Azt hiszi?

— Mondom, meg vagyok róla győződve. Némi baj, hogy a kedves férje kissé túlságosan barátoskodott mindenféle gyanús mágnásokkal és egyáltalában klerikális körökkel tartott fenn szorosabb összeköttetést. Az apósáról viszont köztudomású, hogy a háború alatt szerezte mérhetetlen vagyonát.

— Az emberek nagyon is túloznak.

— Mint rendesen, tudom. Éppen azért mondom, hogy vissza is fogják vonni ezt az egész intézkedést, amelynek semmi értelme sincsen.

— És mit gondol: mikorára várható döntés ebben az ügyben?

— Minden pillanatban. Majd lesz rá gondom, hogy a dolog ki ne menjen Kún Béla fejéből, ami igazán nem volna csoda, hisz' annyi dolga van szégyennek! És milyen okos! Erről nehéz fogalmat alkotni magának. A maga egyszerű becsületességével becsapja az egész világot! Lloyd George, Clemenceau, Wilson mind kismiskák hozzá képest . . . A propos, izé, elfelejtettem gratulálni!

— Mihez, az Istenért?

— Ahhoz, hogy olyan szerencsésen válogatta össze a lakóit, asszonyom! Magamról nem szólok, ezt már a velem született szerénység tiltja, de: Len=

gyelházy elvtárs! Tudja-e, hogy ez nagyszerű akvizíció?

— Azt találja?

— Mindenesetre! Csak azt az egyet ajánlhatom: ápolja a barátságot Lengyelházy elvtárssal! Ez egy sokkal nagyobb valaki, mintsem hinné az ember. Szégyenemre bevallom, hogy ezt magam sem igen tudtam. Csak ma hallottam. Erre a Lengyelházyra még nagy szerep vár ebben az országban, majd meglássa! Talán régebből tetszik ismerni?

— Igen.

— Annál jobb. Higyje el, asszonyom, hogy ez az egy összeköttetés többet ér, mint nem tudom mi! Ha rá tudná venni, hogy csak egy szót szóljon férje érdekében: még ma este együtt vacsorázhatnak, én mondom magának!

— Gondolja? Annak dacára, hogy ő eszközölte a letartóztatást?

— Annak dacára. Hisz' ő csak érvényt szerzett egy kormányintézkedésnek. De Lengyelházy politikai hatáskörrel felruházott megbízottja a katonatanácsnak, tetszik érteni? Azért mondom, legyen vele jóban és kövessen el mindent, hogy jól érezze magát az ön házában . . . .

— Amely már nem az enyém, amint egyébként sohasem volt az, hanem az apósomé.

Kerekes elnevette magát.

— Kérem, ne keverjük össze a fogalmakat, — mondta. — Igaz, hogy a tulajdon mint olyan megszűnt, de ennek helyébe lépett a birtoklás. Aki bírja-marja! Ön ezidőszerint bírja ezt a házat vagy legalább is a lakását és ha nem fog ellenségesen viselkedni, senki sem fogja megzavarni a birtoklásban. Hiába rázza a fejét, asszonyom, ebbe bele kell törödni. És meglássa, hogy jobb és szebb lesz a világ, mint amilyen valaha volt!

— Az már nem. A kommunizmus jelében semmi-
esetre sem. Vagy el tudja-e képzelni, hogy az embe-

rek valaha le tudnának mondani legelemibb és egyúttal legszentebb elveikről? Közös tulajdon! Minden mindenkié! Micsoda humbug! Hát látott-e már nyilvános kertben, sétányon padot, szobrot, virágot, amely már eddig is *mindenkié* volt s amelyet meg ne rongált, össze ne faragott, el ne lopott volna éppen az a fenséges nép, amelynek szánták? Vagy nincs-e a legegyszerűbb állapotban is kifejlődve a magántulajdon fogalma? Nem védelmezi-e a madár a fészket épp úgy, mint az oroszlán a barlangját, a bolyát a hangya, a kutya a csontját, a kígyó a prédáját? És a nő is közpréda legyen talán?

— Ezek mind mesék, amelyeket azok terjesztenek, akik ellenségei a rendszernek . . .

— Oroszországban már megcsinálták!

— Oroszországban sok minden történt, amit később megbántak és visszavontak. A nagy francia forradalomnak is voltak kinövései, de ami értékes volt benne, az megmaradt. Most is úgy lesz . . .

Garamváryné lehajtotta a fejét, nem folytatta a vitát, céltalan volt. Talán veszedelmes is. Felkelt. Az elvtárs pedig távozott, miután ismételten megígérte, hogy azonnal szól, ha hall valamit.

Nadine ideges volt, nyugtalan, állandóan úgy érezte, mintha fojtogatnák. Bár nem aludt volt egész éjszaka, mégsem volt álmos, sehol sem találta meg a helyét és céltalanul járt egyik szobából a másikba.

A legkülönbözőbb gondolatok üldözték, kergették egymást az agyában, de legjobban mégis Lengyelháznak hirtelen felbukkanása és egész szerepe ebben a titokzatos letartóztatási ügyben nyugtalanította. Kétségtelennek látszott, hogy ő tőle indult ki az egész, de hogy csakugyan az lett volna a célja, hogy . . .?

Nadine nem tudta elképzelni.

*

Házassága első idejében, igaz, Nadine állandóan maga előtt látta leánykori szerelmesének képét. Nagyon szerette, szíve mélyéből szerette a szegény fiút, akiről «magasabb» érdekekből le kellett mondania és kimondhatatlanul vágyódott érte. Éjjelenként pedig, amikor senki sem figyelhette, felült az ágyában és a sötétségbe nézett, lelki szemei elé varázsolta elvesztett boldogságát és sírt.

Nem egyszer illette szemrehányásokkal azt, akit még mindig szeretett s aki úgy kerülte őt, mint a bélpoklost. De már a következő pillanatban belátta igazságtalanságát. El kellett ismernie, hogy Lengyelházy nem tett egyebet, minthogy állta a szavát s hogy nagyszerűen, hősieesen viselkedett.

Hónapok teltek el így és jött a háború. A nagy izgalmak közepén nem tudta megállani, hogy ne érdeklődjék közös ismerősüknél Lengyelházy sorsa iránt. És akkor tudta meg, hogy a fiatal tiszt, akiben mindig csak a nemesgondolkozású, lovagias, becsületes férfiú mintaképét látta, — elzüllött.

Rögtön eszébe jutott, hogy ennek nem-e ő az oka? Egy ideig sokat szenvedett ettől a gondolattól, de azután azzal igyekezett megnyugtatni lelkiismeretét, hogy bármilyen nagy is volt talán a csapás, amely őket elválasztotta egymástól: mégis közös volt a bajuk s egyikük sem mondhatta azt, hogy őt jobban sújtotta a sors, mint a másikat. Már pedig, ha Lengyelházy előtt is oly nagy volt és szent a közös szerelmük emléke, akkor nem volt szabad ezt az emléket úgy beszennyezni, amint tette. De gyávaság is volt, ha az emlékek elől a mocsárba menekült, csakis azért, hogy felejtсен.

Ezt az okoskodást követték ismét a szájalom pillanatai és ha olvasott vagy egyébként hallott a háború irtózatosságeiről, a katonák borzalmas szenvedéseiről, rémülettel gondolt Lengyelházyra is. És ilyenkor ismét várt tőle egy szót, egy üzenetet, csekély néhány sort, valamit, amivel tu-

datta volna, hogy nem felejtette el egészen. Hiszen akkor, két ütközet között, a gránátok üvöltésének közepette, bezzeg nem lett volna bűn sem Isten, sem emberek előtt, ha életjelt ad magáról. De nem írt, nem üzent. Itt=ott olvasta a nevét a kitüntettek névsorában : tehát élt. Élt és mégsem írt . . .

— Bátor gyerek ez a Lengyelházy, — mondta neki egyszer Serédy, még kapitány korában, — ehhez nem fér kétség. Vakmerősége néha egyenesen bosszantó, mert vannak helyzetek, amikor felesleges és céltalan. Egy alkalommal, az orosz fronton, a leghevesebb gépfegyvertűzben cigarettázva kint sétált a lövészárok előtt. Hívtuk, kérleltük, szidtuk, de ő csak nevetett és gúnyosan élcelődött aggodalmunk fölött. — Elszerettem az ördög feleségét, — mondta, — engem nem érhet baj! S a legénység persze megesküdött rá, hogy ez így is van . . .

De azt is mesélte Serédy ezzel az alkalommal, hogy Lengyelházy már a háború előtt nagyon megváltozott és hogy a bajtársai nem szeretik.

— Kerüli a társaságunkat, — mondta Serédy — és vagy magában ül vagy a legénység közé keveredik, táncol, énekel, iszik velük, szóval egészen elvesztette az egyensúlyát . . .

Multak az évek és — mi tagadás? — Lengyelházy képe mindjobban elhalványodott Nadine lelkében. A végén eszébe sem jutott többé, csak nagy ritkán, véletlenül. Csak akkor kellett ismét gyakrabban rágondolnia, amikor megismerkedett Szobránczy Ivánnal.

Nem mintha még a legtávolabbról is hasonlított volna egymáshoz a két férfiú, hanem azért, mert Szobránczy Iván bizonyos érzéseket keltett benne, amelyek arra az időre emlékeztették, amikor, régen, olyan nagyon boldog volt. De ez az egész Szobránczy=ügy csak epizód maradt az életében. Olyan volt, mint egy gyönyörű égiháború, messze valahol, a hegyeken túl, amelynek még a villámlását sem

látni, csak a villám fel-felcsillogó fényét. S azután, anélkül, hogy dörögne, ismét sötétségbe borul minden . . .

És most hirtelenül, mint sülyesztőből az ördög, véstjósuló tekintettel, ugyanabban a testben más lélek, ismét megjelent Lengyelházy Nadine életében. Szerepet követelt magának benne. És Nadine érezte, hogy ez harcnál nem lehetett egyéb.

*

Nyugtalansága az irodába is vitte Nadinet, ahol olyan munkája akadt, amelyre nem is gondolt. Mindenféle írások, jegyzetek heverték szanaszét apósa és férje íróasztalán. Ezeket el kellett tüntetnie. Közben a fiókokba is nézett, nem talál-e valamit, ami a vagyoni viszonyokra vagy üzleti kérdésekre vonatkozik, de semmi ilyet nem látott, ellenben bukkant férje íróasztalában csomó olyan dologra, aminek láttára még abban a lelki állapotban is és dacára mindannak, amit amúgy is tudott, elfutotta a düh.

Levelek, a legkülönböző írásokkal, dedikációs fényképek, mindegyik más-más nőtől való, egy pár selyemharisnya, két kis zsebkendő, hajfürtök heverték előtte vad összevisszaságban, mintegy egymásután sietve bedobálva a fiókba, férje libertinizmusának eme titkos szentélyébe. Találomra kiszedett egy fényképet, majd egy levelet, de azután undorral visszalökte.

— És ezért az emberért remegek? Félttem az életét, kényelmét? — szólt elkeseredve és két vaskos könny futott le az arcán. De eszébe jutott a kis fia, Erik . . .

Összeharapta a fogát és letörülte a könnyeit. Azután belemarkolt a fiókba és szemét behúnyva, a tartalmát a kályhába dobta. Háromszor meg kellett tennie az utat, míg kiürült a fiók. Csak néhány elhervadt viráglevél maradt benne és piszok.

Begyújtott a kályhába és a földön kuporogva, mozdulatlanul, szánalom nélkül nézte, amint elgöbültek az illatos levelek és amint eltorzultak a kihívóan vigyorgó fényképek és összezsugorodtak és megsemmisültek.

— Vajjon volt-e ehhez jogom? — gondolta, amikor már elaludt a tűz és még csak néhány vörös, mérges szikra szökdelt a kémény felé egy maréknyi barnás koromból. De nyomban rá maga adta meg a feleletet is: — Az ő érdekében tettem . . .

Ebben a pillanatban kinyílt az ajtó és belépett Szirákyiné, kezében összegyömöszölt papirszelettel.

Nadine, mint akit rajtakaptak valami tilos cselekedetén, felugrott és zavartan, kérdőleg tekintett az anyjára. De Szirákyénak fel sem tűnt az a szokatlan helyzet, amelyben leányát találta.

— Egy vörös katona hozta ezt, — szólt meglehetősen idegesen.

— Mi az? — kérdezte Nadine és dobogó szívvel a cédula után nyúlt.

— Nem tudom, — felelte Szirákyiné. — Neked küldték.

A fiatal asszony kapkodva felgöndörítette a papirszeletet, amelyen ceruzával sietve írva, néhány sor volt látható. Nem volt aláírás, de Nadine rögtön felismerte férje kézírását.

«A gyűjtőben vagyunk, nincs semmi különösebb bajunk. Társam 60 éves lévén, rögtön kiszabadulhat, ha keresztlevelét sürgősen idekülditek. Nálam tovább fog tartani, de ne aggódjatok, sokan vagyunk! Továbbiakat társam személyesen elmondja.»

Szirákyénak és Nadinének pillanatra kiderültek a vonásai, azután rohantak fel az emeletre, hogy Garamváry Emilnének is ujságolják a hírt.

— Istenem, Istenem, — sopánkodott amaz, miután elolvasta az üzenetet, — hát nem engedhetnék haza mindjárt Dezsőt is? Szegény, szegény jó fiam,

aki soha senkinek sem vétett ebben a nyomorúságos életben . . .

— Majd ő is hazakerül, légy nyugodt, — vigasztalta őt Szirákyné, — örülj, hogy egyelőre visszakapod az uradat!

— Hisz' igazad van, — felelte sóhajtván Garamváryné, mialatt előkerítette férje kulcs-csomóját. Majd kereste a keresztlevelet.

Meg is találta a régebbi keletű születési bizonyítvánnyal együtt, amely ebben az esetben határozottan értékesebb volt, mint amaz.

Nadine készséggel és magától vállalkozott, hogy személyesen elviszi a főkapitányságra és átadja az okmányokat annak a derék tisztviselőnek, aki már délelőtt olyan előzékeny volt.

És ismét ácsorgott a kapu előtt és ismét megadásal tűrte a fegyveres örök durvaságát, szemtelenkedését és nem tágított, amíg el nem érte a célját . . .

XIII.

Csakugyan : másnap délben Garamváry Emil ismét otthon volt. Az utolsó napok izgalmai, kiváltképpen a letartóztatása és fogsága megviselték ugyan, de az oly váratlanul gyorsan visszanyert szabadság mégis csak érezte jótekonny hatását. Egészen ki volt cserélve, élénken, itt-ott hősi allűrökkel elmesélte élményeit, — néha túlzott is kissé — és annyit evett, hogy a többieknek alig maradt valami. Körülményesen leírta a cellát, amelyben fiával és még vagy öt társával töltött két éjszakát, kérkedett egy pár jónevű fogolytársának vele való intim barátkozásával, elmondta, hogy a fogház személyzet nem is vörös, hanem burzsujbarát, csak nem meri megmutatni és beszélt az udvarban való sétáltatásról, ahol a foglyok kicserél-

ték legújabb hireiket. Közben eltréfált unokájával, aki, bár nem sokat értett az egészből, mégis igen büszke volt nagypapájára.

Ebéd után Garamváry a hölgyekkel visszavonult az egyik sarokszobába és csak itt mondta el azokat a dolgokat, amelyekbe felesleges volt Fleurette kissasszonyt is beavatni. A többiek kétségbeesésére mindenekelőtt mindenféle kósza hírekkel szolgált és csak azután tért rá arra, ami hozzátartozóit sokkal inkább érdekelte : Dezső kiszabadítására.

— Ez az egész letartóztatás tisztán ennek a bitang Lengyelháznak a műve, — jelentette ki elkeseredett határozottsággal, — erről most már minden kétséget kizáró módon győződünk meg Dezsővel együtt. Több mint a fele azoknak az embereknek, akik a gyűjtőben vannak, személyes bosszúból kerültek oda. Beszéltem egy miniszterrel, akit a volt irodatisztje csukatott le, mert valamikor régen, még az első Tisza-kormány idejében állítólag elbocsájtással fenyegette, ha nem szavaz a hivatalos jelöltre a választásnál, de beszéltem olyannal is, akit a volt inasa közbenjárása folytán emeltek ki túszul, mert néhány évvel ezelőtt lopásért feljelentette. Így van ez mivelünk is. Lengyelházy egy elzüllött, lecsúszott senkiházi, aki, mert Dezső elkaparintotta az orra elől a mi kis Nadine=unkat, most meg akarja mutatni, hogy ő kicsoda. Az a baj, hogy ez a bolond veszedelmesebb, mintsem hinné az ember. Mint burzsujból átvedlett fanatikus kommunista persze érték a hatalmon lévők szemében, úgy hogy egészen bizonyos, hogy az ő foglyát, Dezsőt, — engem a korom mentett meg, — az ő akarata ellenére senki sem fogja kiszabadítani, vagyis Dezső sorsa egészen az ő kezében van . . .

Garamváry Emil elhallgatott és szivarja végét, amelyet vagy tízszer gyújtott meg újra, szája egyik sarkából a másikba tolva, mintegy elmerülve gon=

dolataiba, Nadinera nézett, aki viszont mereven a földre szegezte a tekintetét. Látszott rajta, hogy az agya szünet nélkül dolgozik.

— Mondd csak, Nadinekám, édes, — szólalt meg kis idő múlva Garamváryné, — nem beszélhetnél-e mégis ezzel a Lengyelházyval? Hisz olyan jóban voltatok akkoriban és lehetetlen, hogy meg ne maradt volna valami, egy rekesz ennek az embernek a szívében, amelyben még van egy kis emberi érzés is. . . !

— Hát még mit? — szisszent fel Sziszákyné. — Csak nem képzeled, hogy Nadine lealázza magát ezelőtt a fráter előtt, aki tudom is én, micsoda árát is szabhatná nagylelkűségének? Ezt nem is mondhatod komolyan édes Paulám!

Garamváryné fülig pirult és felelni akart, de ebben megelőzte Nadine.

— Ne tessék rólam nélkülem határozni, — szólott egyszerűen és felkelt. — Azt hiszem, hogy ennek az egész kérdésnek a megítélésére elsősorban mégis csak én vagyok hivatva. Azt mondom tehát, hogy papának teljesen igaza van, ha Dezső letartóztatását kizárólag Lengyelházy önkényes eljárásának tulajdonítja és én is azt hiszem, hogy ha van valaki a világon, aki el tud érni valamit Lengyelházynál, akkor én vagyok. Lengyelházy tudvalevőleg ide akar jönni és itt akar lakni. Világos tehát, hogy keresi a velem való érintkezést. Nem félek tőle, sőt meg vagyok róla győződve, hogy vissza fogom vele vonatni teljesen abszurd, kicsinyes intézkedéseit. Lehet, hogy nem lesz könnyű dolog, de lehet az is, hogy igen rövidesen végzek vele. Mindenesetre meg fogom próbálni.

A Garamváry-házaspár elragadtatással hallgatta Nadinet.

— Hát nem kellene aranyba foglalni ezt a nagyszerű nőt? — jelentette ki könnyes szemmel Garamváry, míg a felesége felugrott és megölelte a menyét.

— Tudtam, hogy ez lesz a válaszod, drága Nadinékám! — kiáltotta. — Úgy csak egy olyan angyal tud gondolkozni, mint te!

De Nadine komoly maradt és gyengéden elhárította magától az ölelést.

Szirákyné ajkát harapdálta.

— Nekem elvégre mindegy, — szólt fanyar mosollyal, — a te uradról van szó és tehetsz, amit akarsz. De az az egy bizonyos, hogy nem érdemli meg ezt az önfeláldozást. Egész viselkedése, évek óta, nem áll arányban azzal, amire, bevallom, már nem is emberi önzetlenségemben vállalkozol!

— Ugyan édes jó mama, — felelte Nadine, — mit tudja maga, hogy mi ebből az egészből az önzetlenség, meg mi az áldozat? Van gyermekem — s ez mindent magyaráz . . .

— Jó, jó, de mégis veszedelmes ez a vállalkozás, — engedett, immár szelidebb hangon, álláspontjából Szirákyné. — Szerencse, hogy itt vagyunk és közbelephetünk, ha Lengyelházy vissza találna élni a helyzettel!

Nadine egyenesen az anyja felé fordult.

— Nincs szükségem semmiféle segítségre, — jelentette ki határozottan. — Sőt a cél érdekében arra kell, hogy kérjem mindannyiukat, hogy a legrövidebb időn belül hagyják el Budapestet és utazzanak a Balatonra . . .

— De Nadine! — kiáltotta elképedve Szirákyné.

— Igen, igen, — folytatta a fiatal asszony élénken, — ebből nem engedek. Erik és a kisasszony persze itt maradnak, azoknak mellettem a helyük. De maguk, bocsássák meg őszinteségemet, határozottan utamban vannak. Ha csak egy kicsit is gondolkoznak efölött, be fogják látni, hogy igazam van.

Garamváryék, bár az első perctől kezdve megértették a helyzetet, Szirákynéra való tekintettel

mégis csak úgy beszéltek, mintha csak az erőszaknak engednének, Szirákyné viszont eléggé ismerte leánya erős akaratát, mintsem hogy még továbbra is folytassa az amúgy is teljesen kilátástalan kapacitálást.

Így Nadine akarata minden további ellentállás nélkül érvényesült is és miután a málhák már napok óta amúgy is útra készen állottak, misem gátolta az idősebb Garamváry-házaspárt Szirákynével együtt abban, hogy másnap reggel tényleg el ne utazzanak.

*

Kerekes elvtárs nem mutatkozott, sőt az volt a benyomása Nadinének, hogy egyenesen kerüli a vele való találkozást. Bizonyára elutasító vagy elodázó választ kapott és vagy röstelte a kudarcát, vagy pedig tényleg olyan hatalmas ember volt Lengyelházy, hogy Kerekes jónak látta elkerülni a vele való összeütközést.

Nadine a maga részéről erről az oldalról már nem is várt semmit sem és mindent feltett arra az egy kártyára, amelyen nyegle király vagy pirospozsgás fiú helyett Lengyelházy bösz ábrázata díszelgett. Nem félt vállalkozásának eshetőségeitől, sőt bizonyos fokig egészen kellemes szenzáció számába ment előtte az a gondolat, hogy helyzete Lengyelházyval szemben nem lesz egészen veszélytelen. Már egyszer győzött egy ilyen mérkőzésben, nem kételkedett benne, hogy ismét ő fog felül maradni. Mert hiszen akkor szerette, akit legyőzött, most pedig legfeljebb szálnalmat érzett az iránt, aki ellensége volt.

Multak a napok és Lengyelházy nem jött. De még mások sem jöttek, akik esetleg megbízásából megtekintették volna legalább az irodát. Nadine kezdett nyugtalanzkodni, még pedig annál is inkább, mert azóta sem hallott semmit sem férje felől.

Így tehát ismét felkereste ismerősét a főkapitány= ságon és tőle tudta meg, hogy most már meg is látogathatja az urát. Ehhez persze írásbeli engedélyre volt szüksége s a tisztviselő készséggel vállalkozott ennek megszerzésére.

*

Másnap Nadine meg is kapta az engedélyt, amelyet a vörösórség központi parancsnoksága állított volt ki számára. Az engedély kedd, csütörtök és szombatra szólt, délelőtt 9—11-ig és délután 2—5-ig s így, szombat lévén, azonnal ebéd után felkapaszkodott a roskadásig megtelt villamosra s kiutazott a gyűjtőfogházba. Rettenetes út volt, olyan volt a vele utazó tömeg, mintha nem is villamoson, hanem tolonckocsiban ülne és csak úgy remegett a lelke azoknak a hallatára, amit körülötte beszéltek azzal a világos szándékkal, hogy éppen ő hallja, a gyűlölt burzsuj . . .

Megérkezve, az irodahelyiségbe vezették, ahol már többen voltak, kivétel nélkül úri emberek, többnyire hölgyek, köztük néhány ismerős. Alig észrevehetően üdvözölték egymást, — hisz mindenki félt, hogy árt saját magának vagy szeretett hozzátartozójának azzal, ha elárulja, hogy ismer valakit, akire talán nálánál is rosszabb szemmel néznek . . .

Nadinenak dobogott a szíve. Úgy érezte, hogy látogatása nemcsak annak az embernek szól, aki isteni és emberi törvények szerint élete párja volt, hanem annak a férfiúnak is, akit szeretnie kellene . . . Vajjon úgy érzett-e Dezső is? Kötelességének tekintette-e ő csupán látogatását vagy látott-e benne egyebet is?

Nem tartott soká és szemben állt az urával, aki mosolyogva, látszólag teljes lelki nyugalommal üdvözölte. Olyan volt, mint rendesen, csak borotválatlan, ruhája gyűrött és fehérenmúje piszkos.

Nadine azt várta, hogy férje első kérdése a gyermeknek szól, de ő csak arra volt kíváncsi, hogy beszélt-e már Lengyelházyval, illetve, hogy mennyire ment vele. Amikor megtudta, hogy még semmi sem történt, elborult a szeme.

— Csodálom, hogy ezt a dolgot ilyen lagymatagon kezeled, — szólt elégedetlenkedve. — Lehet, hogy Lengyelházy meggondolta a dolgot és egyáltalában nem szándékozik hozzánk szállni! Ez esetben talán itt üljek a végtelenségig? Már nagyon únom ezt a szituációt! Menj el egyenesen hozzá, majd csak megtudjátok, hogy hol találhatod!

— Amúgy is ez volt a szándékom, — felelte Nadine, — de nem akartam cselekedni anélkül, hogy előbb meg ne beszéljem veled a dolgot . . .

Még elmondta, hogy a többieket elküldte, meg hogy ez az ő óhaja volt. Kíváncsi volt, nem fogja-e őt Dezső is féltetni, így egyedül kiszolgáltatva egy elvadult, bosszúvágyó ember szeszélyének? De a férje csak helyeselt.

— Jól tetted, — szólt bólogatva. — Az ilyen öreg emberek örökös síránkozásaiikkal legfeljebb csak idegesítenének. Kár, hogy nem küldted el a mademoisellet és a fiút is.

— Erik nálam marad, — jelentette ki határozottan Nadine. — Ez az egyetlen dolog, amihez ragaszkodom.

Garamvály Dezső vállat vont és nemsokára rá búcsúztak.

A hazautazás sem volt jobb az odajövetelnél és Nadine fellelegzett, amikor az Andrásy-útra érve, messziről megpillantotta a házát. Észre sem vette, hogy nem messze a kaputól nyitott autó áll. De amikor odaért, két vöröskatona elállta az útját.

— Halt! — kiáltotta az egyik és mellbelökte. — Hová sietsz, rózsám?

— Szemtelen pimasz! — szólt rá lángvörösén Nadine, — nem takarodik az utamból?

— Ne bántsod, — szólalt meg a másik és elhúzta a társát, akinek vérbeborult a szeme Nadine fellépésétől, majd az utóbbihoz fordult: — Talán itt lakik, elvtársnő?

— Nem vagyok az elvtársnője, — felelte remegve Nadine, — különben vegye tudomásul, hogy ez az én házam és ha szemtelenkednek, a bitófára küldöm magukat! Mit keresnek itt?

A két vörös katona meglepetten nézett egymásra.

— Lengyelházy elvtárssal jöttünk, felment az emeletre.

Nadine nem hitte volna, hogy e név említésének egyszer még ennyire meg tudjon örülni, mint ebben a pillanatban.

— Igen? — mondta és kiderültek a vonásai, — akkor mindjárt meg is kapják a magukét!

Ezzel rohant fel a lépcsőn, a katonák közül a szelidebbik pedig olyasmit morgott utána, minthogy ne adja fel őket Lengyelházynál. De Nadine csak sietett tovább. Az ajtóban a szobaleány fogadta, volt cselédjei közül az egyetlen, aki a kommün dacára sem változtatta meg magaviseletét. Ijedten súgta meg neki, hogy itt van az a vörös parancsnok, aki elvitte az öreg nagyságos urat.

Nadine belépett a szalonba: ott ült Lengyelházy egy karosszékekben, kényelmesen hátradőlve, cigarettázva, kezében a «Vörös Ujság».

Amint kinyílt az ajtó, megpillantotta Nadinet, felugrott és elébe ment.

— Csókolom kezét, — szólt meglepően barátságosan, — csakhogy megjött! Már attól félttem, hogy ismét el kell mennem, anélkül, hogy beszélhettünk volna.

Lehajolt és rányomta ajkát Nadine keztyús kezére, azután feltekintett. Egész más volt, mint az első alkalommal, nem volt a szemében az a kellemtelen nyugtalanság, az a végsőig menő elkeseredettség, mint akkoriban, úgy hogy Nadinének az

volt az érzése, hogy nem is a vörösparancsnok elvtárs, hanem a régi Lengyelházy áll előtte. Ha nem is szerelmese többé, de legalább a jóbarát. De amint született, oly gyorsan el is illant ismét ez az érzés és nyomban felülkerekedett benne a tudata veszedelmes helyzetének, amelyben egyetlenegy szó, egyetlenegy mosoly kiszámíthatatlan következményekkel járhatott. És mégis úgy érezte, hogy eleitől végig nyílt síakkal kell küzdeni, mert minden tettetésre képtelen volt.

— A gyűjtőfogházból jövök, — mondta Nadine egyszerűen, — meglátogattam az uramat.

— Tudom, — hagyta rá Lengyelházy, — megmondta a cselédje, azaz : háztartási alkalmazottja, — tette mosolyogva hozzá.

— Bevallom, csodálkoztam kissé, — folytatta Nadine, mialatt helytel kínálta meg vendégét, mire vele szemközt maga is leült, — hogy közel egy hétig mit sem hallatott magáról. Már azt gondoltam, hogy a tanácsköztársaság kormánya időközben megváltoztatta redelkezését és másutt utalt ki magának hivatalt, illetve lakást . . .

Lengyelházy nevetett.

— Nem, a tanácsköztársaság kormánya nem olyan szívtelen, mint maga gondolja, — mondta, — késedelmes jelentkezésem oka kizárólag az, hogy néhány napra vidékre küldtek, ahol egy kis rendet kellett teremteni. Egy pár taknyos kölyök azt képzelte, hogy ha felveszi a régi uniformist, felrakja a Marianerkeresztet és a többi fityegőjét s elénekli a himnuszt, ezzel már meg is csinálta az ellenforradalmat.

— Szegények! — sóhajtott Nadine. — Remélem, nem követett el kegyetlenségeket?

— A forradalmi tanács halálra ítélte őket, de sikerült az ítéletet életfogytiglani fogházra megváltoztatnom. Sajnáltam ezeket a zöld gyerekeket és

meg vagyok róla győződve, hogy idővel még átvedlenek becsületes proletárokká. Erre az elemre egyébként szükségünk van . . .

— Tudja, Lengyelházy, — szólt Nadine kis szünet után, — az embernek megáll az esze, ha így hallja beszélni! Elképzelni, hogy maga, Lengyelházy Pista . . .

— Én is sok mindent másnak képzeltem, — vágott a szavába, látszólag egykedvűen a vörösparancsnok, — amikor még nem ismertem a világot és amikor még magam is rabja voltam az előítéleteknek. Belátom, hogy a legtöbb emberre nézve, aki hasonló körülmények között született, mint én vagy pláne maga, nem lehet könnyű dolog, levetni a régi farizeus bőrét és elfogadni az új világrendet, úgy, amint van! Nálam, — tette hozzá bizonyos hangsúlyozással, — ezt a folyamatot lényegesen megkönnyítette az isteni gondviselés! De hiszen talán még lesz alkalmam sok mindenről bővebben is elbeszélgetnem magával s akkor talán meg is fog érteni egészen. Most pedig engedje meg, hogy megtekintsem az irodát, amelybe holnap óhajtanék beköltözni, esetleg azt a szobát is, amelyet magánlakásomnak szánt. Ismétlem, hogy a személyemet illetőleg egyáltalában nincsenek igényeim . . .

Nadine felkelt és levezette Lengyelházyt az irodába, amely láthatóan teljesen kielégítette a vörösparancsnok kívánságát.

— Kár a finom bútorokért, — mondta csupán, — az embereim nincsenek hozzászokva az ilyesmihez és még nem tudják eléggé megbecsülni a népvagyont . . .

— Hát maga tudja? — akarta kérdezni Garamváryné, de a tiszt folytatta :

— Szabadna látnom az én szobámat is?

— Hogyne, sőt súlyt helyezek rá, — felelte Nadine. — Fent van a második emeleten, remélem,

nem fogja túl magasnak találni. Egyébként van lift is, magának pedig csak egy szavába kerül, hogy ismét üzembe helyezték.

Mialatt felmentek a lépcsőn, Nadine, aki egy pillanatig sem tévesztette el szem elől a célját annak a feladatnak, amelyre vállalkozott, mintegy véletlenül odavetette:

— Hol étkezik tulajdonképpen, Lengyelházy? Hallom, hogy a vendéglőkben is már alig kapni valamit, nemcsak a magánháztartásokban...

— A szovjetházban bőven van most is, — felelte a vörösparancsnok, — ha jól akarok lakni, odamegyek.

— Hol van a szovjetház?

— Valamikor a Hungária névre hallgatott, abban az időben, amikor a jólét még a bourgeoisie monopóliuma volt s amikor bolondos kis hadnagyok mámoros fővel felutazgattak a fővárosba, hogy elérhetetlen lányoknak csapják a szelet a bálteremben...

— Ez nekem szól, — gondolta Nadine. — Bizony, szép idők voltak, — felelte fennhangon. — Szerencse, hogy a hadnagyok nem vették túlságosan komolyan a dolgot és úgy elfelejtették a leányokat, hogy csoda! Persze, a leányok is férjhez mentek azóta. Aus den Augen, aus dem Sinn...

Lengyelházy megállt.

— Maga beszél így, Nadine, maga? — mondta a legnagyobb mértékben meglepetve és barna kezével végigsimította a fekete haját. — Úgy látom, hogy rosszul emlékszik, de nagyon rosszul ám!

— Lehet, hogy kissé cserben hagyott az emlékezőtehetségem, — felelte Nadine bizonyos közönnyel, — de talán jobb is, ha hagyjuk a multat. Különben is itt vagyunk és ez volna a szobája, feltevé persze, hogy számíthat a tetszésére. Ha nem, akkor egyszerűen kidobhat valakit a proletárjaink közül és beül oda, ahol magának tetszik. Mert a

legjobb szobákra már ők tették rá a kezüket, ezt talán felesleges mondanom.

Ezekkel a szavakkal benyitott egy kétablakos szobába, halványkék kárpitokkal, sárga kretonbútorokkal, fehér ajtókkal. A falon nehéz aranykeretben olajarckép lógott, férfit ábrázolt díszmagyarban. Látszott a képen, hogy csak az általános felfordulás alkalmával került ebbe a szobába.

— Ki ez? — kérdezte Lengyelházy önkénytelenül.

— Az apósom, — felelte Nadine, — remélem, jól fognak megférni egymással, különösen most, hogy az öreg úr már kiszabadult.

— Tudom, — jegyezte meg Lengyelházy, — de ne gondolja, hogy hatvan évének dacára is okvetlenül meglett volna, ha én nem járulok hozzá.

— Ebben sohasem kételkedtem, — hagyta rá finom gúnnyal Garamváryné, de rögtön hozzátette: — És a szoba? Konveniál?

— Felülmúlja minden várakozásomat, különösen a képektől el vagyok ragadtatva, — felelte Lengyelházy, aki nem akart adósa maradni az asszonynak. — Ma este be is költözöm.

— Helyes, — szólt Garamváryné, — az ágyat felhuzatom és itt, a szomszédban van a fürdőszoba, persze, melegvízszolgáltatás nélkül, ez a kényelem is régen a múlté... Pedig ha van közkincs, akkor a tisztaság az, nem találja?

— Igaza van. Ettől is a bourgeoisie tartotta távol a népet.

Lementek az első emeletré és Lengyelházy búcsúzott.

— Ha nem vagyok alkalmatlan és ha a szolgálatom megengedi, — mondta kissé elfogódottan, — néha-néha benézek magához es megtudakolom, nincs-e valami óhaja...

— Nagyon kedves lesz magától, — felelte habozás nélkül Nadine, — sőt bármikor szívesen látom

estebédre is. Legalább eldiskurálunk. Vagy maga győz meg engem, vagy én győzöm meg magát, — tette hozzá halkan nevetve, — mert én bizony ellenforradalmár vagyok, sajnos, csak elméleti alapon.

Lengyelházy, aki éppen lehajolt, hogy kezet csókoljon, ismét kiegyenesedett és nagy szemeket meresztett Nadinera. Meghívta őt vacsorára? Őt, az ördög cimboráját, a páriát, a senkit, a hazátlan bitangot? Amikor ő akarta magát ráerőszakolni volt szerelmesére?

— Nem marad itt mindjárt ma vacsorára? — kérdezte az asszony. — Nem tudom ugyan, nem fog-e éhen maradni . . . ?

— Ma este már másutt várnak, — felelte Lengyelházy még mindig bizalmatlanul, — de holnap, ha szívesen lát . . . ?

— Jól van, jöjjön holnap, — szólt Garamváryné, — de ne jöjjön későn, mert korán szeretek lefeküdni. — Pontos leszek. . .

Lengyelházy idegesnek, nyugtalannak látszott. Ez a látogatása egészen megzavarta. Nem látott tisztán. Már alig várta, hogy egyedül lehessen a gondolataival, amelyeket rendbe kellett szednie, ha ura akart maradni a helyzetnek.

Kezet csókolt és anélkül, hogy visszanézett volna, sietett le a lépcsőházba, ahol a két vörösőr már elkészült a rettenetes főnök haragjára. De Lengyelházy nem is látta őket és kirohant a kapun, majd az utcán várakozó autóba vágta magát.

Nadine pedig visszament a lakásába, ahol Erik sietett elébe.

— Hol a papi? — kérdezte és nagy szemével cirogatóan nézett rá.

— Nemsokára hazajön, — felelte mosolyogva az asszony és megcsókolta a gyermekét.

XIV.

Fleurette kissé orrolt, amikor úrnője közölte vele, hogy Erikkel külön kell vacsoráznia a gyermekszobában, mivel Garamváryné vendéget vár, akivel fontos okoknál fogva négyszem között kell beszélgetnie.

Mint minden nevelőnő, ilyen dolgokban igen érzékeny volt és dacára annak, hogy Nadine megmagyarázta neki, hogy erre miért van szükség, mégis az volt a meggyőződése, hogy az egész csak ürügy a leánykori szerelmesével való zavartalan együttlét leplezésére, attól egészen eltekintve, hogy Lengyelházy vörös voltát egyáltalában nem vette komolyan. Fleurette fel is tette magában, hogy éber figyelemmel fog őrködni a házigazda becsülete fölött, akinek — ugyancsak mint minden nevelőnő — bármikor, bármilyen ügyben szívesebben fogta a pártját, mint úrnőjének.

A nevelőnők többé-kevésbbé mind szerelmesek az általuk, lekötöttségük folytán, csak korlátolt mértékben megközelíthető férfinemnek ezen állandóan kéznél lévő képviselőjébe és statisztikai pontossággal tartják nyilván azokat az eseteket, amikor egyik-másik társuknak sikerül beleülni az irigyelt úrnő örökébe.

És ez gyakrabban esik meg az életben, mintsem gondolná az ember.

*

A hírhedt vörösparancsnok, — legalább minden jel arra vallott, — csakugyan még előttevaló este beköltözött a Garamváry-házba, délelőtt pedig elfoglalta az irodáját is, ahol vele együtt néhány katonakülsőjű egyén felütötte a tanyáját, míg a ház előtt vörösörök helyezkedtek el. Egész működésük, látszólag legalább, abban merült ki, hogy meglehe-

tősen nagy lárma mellett rengeteget füstöltek, úgy hogy a nyitott ablakokból csak úgy dültek a füstfelhők, valamint hogy minden öt percben megállt egy-egy autó a kapu előtt, amelyben rendszeren többen ültek, mint amennyi ülőhely volt a kocsiban. Ezek aztán kiugráltak, berohantak az irodába, ahol ilyenkor még hangosabb lett a szó, mire ismét kiszaladtak, egymás ölébe ültek és amint jöttek, úgy ismét el is száguldoztak, talán maguk sem igen tudták, hogy hová.

Este, néhány perccel nyolc előtt, Lengyelházy bejelentette magát Nadinenál, aki, igen vegyes érzelmekkel, már várta is a szalonban. A vörösparancsnok láthatólag sok gondot fordított volt külsejére: megnyiratkozott, a multkori színes ing helyett fehér volt rajta, kemény kezelővel és valami vadonatúj formaruhafélét viselt, amely színben és szabásban az entente-tisztek öltözetére emlékeztett és mégis operette-szerű volt.

Amikor belépett, kis csokor ibolya volt a kezében, amelyet rosszul leplezett elfogódottsággal nyújtott át Nadinenak.

— Eszembe jutott, hogy szereti az ibolyát, — szólt, miután kezét csókolt az asszonynak, — valamikor együtt szedtük az erdőben. Most kénytelen voltam két emberemet kiküldeni a budai hegyekbe... A virágboltok mind üresek.

Szép, illatos ibolya volt, — a megtestesült ellentéte annak a szomorú magyar tavasznak, amelyben született.

Nadine megköszönte a figyelmet, majd vendégét hellyel és cigarettával kínálta meg. Az utóbbiból még volt néhány doboz a háznál, még pedig olyan fajtaból, amely már a háború alatt is ritkaság számába ment. Erre célzott Lengyelházy is, amikor mosolyogva megjegyezte:

— Hiába, ma is csak jó dolguk van a gazdagoknak és az a bizonyos egyenlőség, amelyről néme-

lyek ábrándoznak, még jósoká csak jámbor óhaj fog maradni !

— Ez az én nézetem is, — felelte Nadine, — mindig lesznek gazdagok és szegények, legfeljebb csak a szereplők fognak változni.

— Amíg el nem törlik a pénzt egészen.

— Mindegy! Marad az ékszer s még ha azt is elpusztítanák és ha mindenre is behozzák a jegyrendszert, még akkor is lesznek szorgalmasak és lusták, élelmesek és nem életrevalók, a végén pedig visszatér a kapitalizmus.

— Ezeket a férjétől hallotta?

— Nem, a magam eszével látom így. Nagyon bízom benne, hogy ezt a fordulatot még magam is megélem.

— Lehet, hogy igaza van, — hagyta rá Lengyelházy, — az emberek még nem értek meg egészen e nagy eszmék megvalósítására. Csak igen kevesen vannak, akik átérzik értéküket, igazságukat, a nagy többség a *minden mindenkié*-t úgy értelmezi, hogy: *mindent magának!* Ez ellen kellene elsősorban küzdeni a legnagyobb kegyetlenséggel... De hiszen még csak az elején vagyunk, lesz ez még másként is.

Nadine rázta a fejét.

— Egyénileg mi haszna volna belőle, ha ezek az állapotok állandósulnának? — kérdezte.

— Semmi. *Haszon* egyáltalában olyasmi, amit teljesen ki kell küszöbölni a jövő szótárából.

— Mégis: miben látja egyénileg a nagy előnyét a jelennek a multtal szemben?

— Abban, hogy a multnak indokolatlan különbségei ember és ember között fokozatosan meg fognak szűnni és hogy csak lelki és észbeli tulajdonságok fognak megállapítani némi felsőbbiséget az egyik egyén számára a másik fölött, nem pedig születés és pénz. Vagy nem hiszi, Nadine, — tette hozzá Lengyelházy és előrehajolva, kereste a te=

kintetét, — hogy mi ketten is még boldogok lehetünk volna, ha előbb fordul fel a régi világ?

Nadine érezte, amint különös hullám futott végig a testén. Tehát máris ott tartottak . . .!

— Ki tudná ezt ma megmondani? — felelte mégis minden látható izgalom nélkül. — Ki tudja, nem támadtak-e volna más akadályok? Attól egészen eltekintve, hogy nagy kérdés, vajjon csak-ugyan egymáshoz valók voltunk-e egyáltalán . . .

— Ebben csak nem kételkedik komolyan, Nadine?

— Kételkedem. Sőt azt hiszem, hogy úgy is van. Sokat szenvedtem életemben, képmutatás volna részemről, ha ezt most, amikor ezt a kérdést érintette, nyíltan be nem vallanám. Nem is bánom, hogy egyszer kibeszélhetjük magunkat mindezekről a dolgokról! Hisz' oly közel álltunk valamikor egymáshoz, hogy felesleges a kertelés. Maga épp oly jól tudja, mint én, hogy leánykoromban szerelmes voltam magába. Mint asszony sem tudtam egyhamar elfelejteni a multat. Ha azokban a legnehezebb napokban tűnik fel láthatáromon: nem tudom, lett-e volna elég erőm ahhoz, hogy tovább játszam azt a szerepet, amelyre szüleim kétségbeejtő helyzete miatt vállalkoztam. Ma már túlestem rajta és épp ezért beszélhetek is oly nyugodtan és nyíltan a multról. A gyermekem tanított rá.

Lengyelházy hátradobta magát.

— Eszerint az én bűnöm, hogy nem lettünk egymáséi! — fakadt ki elkeseredéssel. — Eddig mindig abban voltam, hogy nem tettem egyebet, minthogy álltam a szavamat.

— Nem bűne ez, Lengyelházy, hanem igaz hálára kötelezett viselkedésével, — folytatta Garamváryné. — Magának volt igaza, nem nekem. Ma, igenis, tudom, hogy nem egymásnak teremtett bennünket az Isten! Boldogtalanok lettünk volna, ha elérjük egymást.

— Micsoda beszéd ez, Nadine! — kiáltotta Lengyelházy. — Boldogtalanok?

— Igen, nagyon boldogtalanok. Mert sohasem lettem volna kapható arra, hogy az ellen a társadalom ellen forduljak, amelyben születtem, amelyhez tartozom, amellyel élnem, halnom kell. Ebben sohasem követhettem volna magát. Ami ezt illeti, áthidalhatatlan szakadék választ el bennünket, egy egész világ, maga az úr!

— Csak nem hiszi, hogy odasülyedek, ahová eljutottam, ha az enyém lesz? — kiáltotta magánkívül Lengyelházy.

— Köszönöm, hogy elejtette az álarcát, — mondta Nadine egyszerűen és minden gúny nélkül, azután felkelt. — Most egészen másképpen is beszélhetünk egymással.

— Téved, nagyon téved! — ellenkezett Lengyelházy. — Teljesen félreért, ha azt hiszi, hogy a saját nyomorúságos életem szemüvegén át ítélem meg a világeseményeket! Minden ment volna a maga útján akkor is, ha nem hagy engem cserben Sziráky Nadine egy Garamváry Dezső kedvéért. Elsülyedtem, elzülöltem, igaz, de megtisztultam, mert felemeltek a nagy eszmék, amelyekért harcolni fogok, amíg élek. Nekik köszönöm egyesegyedül, hogy feltámadtam!

Ebben a pillanatban kinyílt az ajtó és a szobaleány jelentette :

— Tálalva van.

Lengyelházy mérges szempillantást vetett a háztartási alkalmazottra, aki éppen legrosszabbkor vágta el a szavát. Éppen akkor, amikor rá akart térni arra a mélyen a szívébe vágó vádra, hogy volt idő, amikor csak rajta mult, hogy visszaszerezze elvesztett boldogságát. Ez olyan új és meglepő volt előtte, hogy úgyszólván mindent, ami szakításuk óta történt, más szemmel kellett néznie, mint eddig. De egyúttal kétségbeejtő, lesujtó is volt,

mert ha Nadine igazat mondott, akkor csakis ömagát volt szabad okolnia elhibázott életéért. És az élete el volt hibázva. Etekintetben sohasem voltak kételyei, csakhogy mindig másokban kereste becsületének, önbizalmának, jellemének megrontóját...

Mindez még csak káosz=szerűen kóválygott az agyában. Mégis kezdett félni egy rettenetes kiábrándulástól, amelyből nem találni meg többet az utat visszafelé. De előre sem, mert míg eddig minden tettét is azzal mentegethette, hogy vele van az igazság, addig most egyszerre minden elkezdett inogni a szeme előtt és a lába alatt. Nem látott többé egyetlen pontot sem, amelyre terveit illetőleg a jövőben támaszkodhatnék, ha csak a hatalomra, a nyers erőszakra nem. Mert voltak, még pedig igen messzemenő tervei, amelyekkel már régtől fogva is bizonyos kéjjel foglalkozott. Amióta úgyszólván maguk az események szegődtek a szolgálatába, végre is akarta őket hajtani . . .

Még egy lehetőség rajzolódott le, igaz, még egészen valószínűtlen körvonalakban a láthatáron: nemes kézmozdulattal lemondani. A mult emlékeinek kedvéért. De ezt a gondolatot minden erővel eltaszította magától.

— Elég volt a lemondásból. *Élni* akarok és fogok is! — szólta magában, mialatt követte az ebédlőbe Nadinet, aki erre némán felszólította.

*

Eleinte eléggé szótlánul ültek szemben egymással, csak Nadine tett itt=ott egy megjegyzést a szerény vacsorára, amelynél legjobb akarata mellett sem volt képes különbet felszolgáltatni. Lengyelházy udvariasan ellentmondott és a szobaleánynak, ahányszor megkínálta, tüntetően azt mondta, hogy: köszönöm, elvtársnő . . . Nem igen evett, ellenben csak úgy döntötte magába a bort, amely hatalmas kristályüvegben állt előtte.

— Mindig csak az értelmét kell nézni a törvényeknek és nem szolgamódra ragaszkodni a betűhöz, amint abban az időben tették, amikor még voltak szolgák, — mondta, miután Nadine exkuzálta magát, hogy a fennálló szesztilalom dacára bort tétetett az asztalra. — Nagyon helyes, hogy eltiltották a szeszfogyasztást, mert veszedelmes a tömegek fegyelmezettsége szempontjából. De ott-hon mindenki tegyen, amit akar. Hisz egyes vidékeken, ahol a bor a rendes táplálékhoz tartozik, épp most jártam ilyen helyen, napi huszonöt korona és két liter bor a munkás járandósága . . .

Nadine természetesen nem minden hátsó gondolat nélkül hozatott bort a pincéből, arról azonban fogalma sem volt, hogy mennyire nem bírják a szesz italt éppen azok, akik huzamosabb ideig visszaélnek vele. Így egyszerre csak azon vette magát észre, hogy Lengyelházyn valami egészen furcsa lehangoltság vesz erőt, ha szólt hozzá, alig felelt vagy pedig kellemetlenül rászégezte merev tekintetét és egyáltalában úgy viselkedett, mintha gondolatai, a jó Isten tudja, merre járnának.

De ez csak rövid ideig tartott, mert a vendég hirtelenül az ellenkező hangulatba csapott át. Mindennek, amit Nadine mondott, hangosan nevetett, hosszú fejtegetésekbe bocsátkozott a «letűnt korszak» bűneiről, Marx tanairól, a világ jövőjéről, de mindezt oly zavarosan, összefüggés nélkül adta elő, hogy egyetlenegy mondata sem lyukadt ki oda, ahová igyekezett.

☞ Már régen befejezték volt a vacsorát s a szobaleány már vissza is vonult, amikor Lengyelházy még mindig ott ült az üveg előtt és ivott. De most már nem mohón, hanem minden kortyot jól megforgatva a szájában, közben elszíva egyik cigarettát a másik után. Hiába szólította őt fel Nadine, menjenek át a szalonba, ahol kényelmesebbek a székek : Lengyelházy nem volt hajlandó felkelni.

— Vétek volna minden cseppért, ami kárba veszne, — mondta végül nevetve, — olyan nagy= szerűen érzem magamat, mintha otthon volnék! De hiszen én most már itt is maradok örökre, ugye, Nadine?

— Itt maradhat, ameddig jól esik, — felelte Nadine, aki már tükön ült, csak látszólag nyugodtan. — Jelenleg maga az úr a háznál.

— Az már igaz, — hagyta rá nagyokat hahotázva Lengyelházy, — bár mégsem igaz. Mert úr nincsen, ugyebár, azt eltöröltük, de még ha volna is, akkor sem én, hanem maga parancsolna ebben a házban, magának ajándékozom. Meg van velem elégedve?

— A tréfa nem rossz, de vigyázzon magára, mert még meggyűlik a baja a népbiztossággal, ha ilyen bőkezű!

— Nekem? — förmedt fel Lengyelházy és fejét erősen megrázta, öklével lecsapott az asztalra. — Én azt teszem, amit akarok s ha meg mernek mukanni, valamennyiüket felakasztatom! Úgy pariroznak különben, hogy csoda! Vagy nem hiszi el, Nadine?

Ráfeküdt az asztalra és az asszonyra szegezte üres tekintetét.

— Már hogyan hinném, — hagyta rá Nadine, aki érezte, hogy nem jó lesz ellenkezni. — Nem tudom, miért, de mindig azt képzelem, hogy maga egy második Napoleon . . .

— Napoleon? — ismételte Lengyelházy és üveges szeme egy percre felcsillogott. — Ez így is van, hiába, látszik, hogy jól ismer engem, Nadine! Hisz nem is tudja, hogy mennyire imádnak engem a katonáim! Ha ma összeszedem az embereimet és körútra indulok velük az országban: ha akarom, három nap alatt kikiáltanak császárnak! Csak képzelje el, Nadine: Proletár Magyarország császárává! Mit szól hozzá?

— Nagyszerű idea, — felelte Garamváryné, — habozás nélkül meg is tenném a maga helyében. Azt hiszem, épp olyan erélyes és szigorú uralkodó volna, amilyen jó és nemeslelkű.

— Az bizonyos. Mindenekelőtt kibocsátanám az összes foglyokat . . .

— Az uramat is?

— Azt is, hogyne. Vagyis, izé . . .

Lengyelházy meghökkent. Piros arca még vörösebb lett és halántékán az erei láthatólag megdagadtak.

— Tudtam! — mondta Nadine és megragadta Lengyelházy kezét.

— Maga be akar csapni, — szólt Lengyelházy, erősen köszörülve a torkát, — talán azt hiszi, hogy részeg vagyok!

— Maga részeg? Dehogy! — tiltakozott az asszony. — Hisz alig ivott valamit!

— De, ittam. Csakhogy azért mégsem vagyok részeg, — nyögte ki, röstelkedve a vörösparancsnok, majd kifejezés nélkül rábámulva Garamvárynéra, kérdezte: — Mit is mondtam az imént?

— Azt mondta, hogy nyomban hazabocsátaná a foglyokat, még az uramat is, — felelte kedvesen az asszony.

— Meg is tenném, becsületszavamra, — mondta Lengyelházy a meggyőződés hangján. — Magát persze nem adnám neki vissza. Eszemben sincs!

— Ne beszéljen ilyen badarakat és hallgasson rám, — szakította félbe Nadine és elkomolyodott. — Hiába teteti magát előttem, úgyis tudom, hogy épp annyira nem kommunista, mint én vagy más, akik nem születünk rablógyilkosoknak. Magát csak az elkeseredés vitte rá, hogy a világfelforgatók sorába álljon s ennek részben, tudom, én vagyok az oka. Szomorú, végzetes félreértés volt az egész, de ismét összekerültünk és sokat jótétehetünk még, ha nem is mindent. Maga mint ellenség tette be a

lábát ebbe a házba, én úgy fogadtam, mint egy régi, jó barátot. Legyünk hát barátok és felejsük el a multat. Adja ide a kezét, Pista . . .

Nadine átnyujtotta a kezét az asztalon, de Lengyelházy meg sem mozdult. Bizalmatlanul, nyugtalanul hol az asszony kezére, hol a szemébe nézett.

— Mondtam már, hogy nem vagyok részeg, — jelentette ki kis idő mulva barátságatlanul, — engemet nem lehet megfőzni. Nem tudom, hogy mit akar tőlem, de annyi bizonyos, hogy nem tiszta ügy. Barátság meg feledés, az mind lári=fári! Én szeretem magát, Nadine! Épp úgy szeretem, mint akkor, érti? Velem csak szerelemről lehet beszélni, nem barátságról. Kell a kutyának a barátság!

Nadine felkelt.

— Hát ne beszéljünk róla és most menjünk a szalonba, — mondta, most már erélyesen, ellentmondást nem tűrő hangon. — A leánynak le kell szedni az asztalt s nem akarom feltartóztatni a munkában!

Lengyelházy is felkelt, igen kelletlenül, de előbb még fenékgig ürítette a poharát. Azután nehéz léptekkel követte az asszonyt, aki előrement a szomszédszobába, hogy villanyt gyujtson. Azonban még mielőtt rátette a kezét a kapcsolóra, észrevette, hogy Lengyelházy a háta mögött valami gyors mozgulatot tesz és nyomban utána érezte, amint a férfi átkarolja s egyik kezével arcához nyomja a fejét. De Nadine kigyóyszerű ügyességgel kiszabadította jobbkarját és teljes erővel arcul ütötte támadóját.

Lengyelházy felhőrgött, mint a megsebzett orosz-lán és elengedte az asszonyt. Azután támolyogva utánavetette magát.

— Ezért meglakol! — kiáltotta tompán, de a félhomályban megbotlott a szőnyegben és végigvágódott a padlón, fejével pedig úgy nekiütődött egy nehéz karszék lábába, hogy hangosat koppant.

Amikor a fájdalomtól elkábulva, szégyenkezve,

tajtékozó szájjal felkapaszkodott, már világosság volt a szobában, amelynek egyik sarkában, az ablak felé, megpillantotta Nadinet, amint háttal az íróasztalhoz támaszkodva, törszerű papírvágóval a kezében, halálsápadtan és mozdulatlanul állt, védelemre készen, mintha kőből volna.

Az eséstől pillanatra megtisztult Lengyelházy feje.

— Bocsásson meg, Nadine, — hebegte, — nem akartam megbántani. Megfeledkeztem magamról, úgy szeretem magát, olyan vagyok, mint egy félőrült . . . !

Osszetett kezekkel tett néhány lépést az asszony felé.

— Ne merjen még egyszer hozzám nyúlni, mert nem hagyja el élve ezt a szobát! — mondta Nadine, mindenre elkészülve és felemelte a kést. A szeme úgy fénylett, mint az esti csillag a tavaszi égbolton.

Lengyelházy önkénytelenül elmosolyodott.

— Attól a kis vacaktól a kezében ugyan nem félek, — szólt halkán, rekedten, — de ismétlem: nem akartam bántani. A fejembe szállt a maga közele, Nadine! Ez az egész.

— Mondja inkább, a bor! — vágott vissza gondolkozás nélkül az asszony. — Most pedig takarodjék innen és aludja ki magát!

A vörösparancsnok hangosan felkacagott, majd egy-két másodpercig habozva állt. De azután esetlenül, gúnyosan meghajtotta magát és vigyázva, hogy ne tántorogjon, célba vette az ajtót és kiment.

Garamváryné még egy ideig hallgatódzott, míg nem hallotta többé vendégének mindjobban eltávolodó lépteit a lépcsőház felől. Visszatette a papírvágót az íróasztalra és átment a hálószobába, ahol bezárkózott. Majd imazsámolyán egy kis ezüst feszület előtt térdreborult.

Ugyanakkor bújt vissza az ágyába Fleurette is,

aki egész idő alatt figyelt minden szóra, minden neszre a szomszédaszobában, anélkül azonban, hogy csak egy szót is megértett volna abból, ami ott történt.

*

Elmult az éjszaka és eltelt egy egész nap anélkül, hogy valami különösebb történt volna. Csak a délután folyamán jelentkezett Kerekes elvtárs, ami Nadineban hiú reményeket ébresztett. Azt hitte ugyanis, hogy meghozza férje számára Kún Bélától a váravárt szabadonbocsátási rendeletet. De Kerekes csak azért jött, hogy megtudja Garamvárynétól, mit végzett a vörösparancsnokkal.

— Semmit, — felelte az asszony bágyadt mosollyal, — sőt azt hiszem, hogy végképpen elrontottam magamnak a dolgot azzal az úrral . . .

Majd elmesélte, hogy az este mi történt. Kerekes elképedt.

— Nagy baj, — szólt fejét csóválva, — azt okvetlenül el kellett volna kerülni. Csodálnám, ha Lengyelházy ezért ne bosszulná meg magát.

— Mit tett volna az én helyemben, az Istenért? — fakadt ki keserűen Garamváryné.

— Ez más kérdés, — felelte Kerekes. — Mindekelőtt férfi vagyok és nem nő. Aztán minden attól függ, hogy valaki milyen értéket tulajdonít az elérni kívánt célnak és kell, hogy ahhoz szabja az áldozat nagyságát is, amelyet meghozni hajlandó. Rendkívüli időket élünk, nem lehetünk meg rendkívüli eszközök nélkül sem.

— És ha megöltem volna?

— Ezzel senkin sem segített volna, önönmagán meg a férjén legkevésbé. Ez éppen a nagyszerű a mi rendszerünkben, hogy egy ember helyébe rögtön száz másikat tudunk ültetni! Vagy azt hiszi talán, hogy megszűnne a proletárdiktatúra, ha eltennék Kún Bélát, de még az egész népkormányt is láb alól?

— Én hiszem, — kiáltotta kikelve magából Nadine — és ha férfi volnék, de még mint nő is, ha nem volna gyermekem, már meg is tettem volna, biztosíthatom!

Kerekes elmosolyodott és vállat vont.

— Bocsásson meg, elvtársnő, — mondta, szándékkal aláhúzva az utolsó szót, — legalább is meg gondolatlanság ilyeneket beszélni. Kötelességem volna önt ezért feljelenteni és ahelyett, hogy kiszabadíthatná az urát, szerencséről beszélhetne, ha a közelébe és nem a gajdeszba küldenék. De nem teszem, mert csak egyéni elkeseredésének tudom be meg gondolatlanságát és mert . . .

— Nos?

— Nézze, asszonyom, mondok én magának valamit, — folytatta Kerekes rövid habozás után és cinikusan nevetett, — ma olyan biztos a kommunizmus, mint az, hogy kétszer kettő az négy. És mégis, ki tudja? Bekövetkezik, ne adj' Isten, a reakció Oroszországban és holnap már itt is úgy akasztják a népbiztosokat, hogy csoda. Nem jó, ha az ember ilyen bizonytalan időkben vezető szerepet visz, másrészt pedig élni csak kell, nem igaz?

— Értem, — felelte Nadine. — Szóval, maga is csak amolyan elvtárs, mint az a sok ezer bártortalan és meggyőződésnélküli, aki mindent képes odaadni ezért a rongy életért!

— Kérem, ez a rongy élet ma az egyetlen dolog, ami még ér valamit! Túlsokan haltak meg hiába, — jelentette ki Kerekes és felkelt. Garamváryné attól tartott, hogy szókimondóságával megsértette látogatóját, de csakhamar meggyőződött róla, hogy tévedett. Kerekes még a lelkére kötötte, hogy akár-hogyan, de mégis békítse Lengyelházyt, azután kezét csókolt és távozott.

Nadine még egy ideig gondolkozott azon, amit házi elvtársától hallott, majd bement a kis fiához, aki éppen hintalován nyargalt és piros zászlót lo-

bogtatott, amelyen nagy fekete betűkkel az állt, hogy :

— Éljen a proletárdiktatúra !

Fleurette vette az utcán, mert, amint mondta, oly szép piros volt . . .

*

Amint Lengyelházyt ismerte, Nadine egyáltalában nem osztozott Kerekesnek abbeli felfogásában, hogy az este történtek miatt megtorlástól kell tartania, sőt ellenkezőleg, biztosra vette, hogy a vörösparancsnok, kijózanodva, tőle ismételt bossánatot fog kérni, természetesen csakis azért, hogy annál könnyebben folytathassa ostromát. De Lengyelházy egész nap nem mutatkozott és — amint megbízható szobaleánya megállapította, — meg sem fordult a házban, amelyet még éjjel elhagyott.

Éppen vacsorához ült Fleurette kisasszonnyal, — Erik már a boldogok álmát aludta, — amikor a lépcsőházból jövő hangos beszédre lett figyelmes. Felkelt és utánanézett, hogy mi van odakint?

Amint kinyitotta az ajtót, vörösőr állt előtte.

— Garamváry Dezsőné elvtársnőt keresem, — szólt eléggé udvariasan és szalutált.

— Én vagyok, — felelte Nadine, valami újabb kellemetlenségre elkészülve.

— Levelet hoztam, elvtársnő, — mondta ismét a katona és zsebéből meglehetősen összegyűrött borítékot vett elő, amelyet átnyujtott az asszonynak.

— Kitől hozta? — kérdezte emez visszafojtott lélekzettel.

— Lengyelházy katonai megbízott elvtárstól.

Nadine, aki csak rosszul bírta leplezni izgatottságát, felbontotta a borítékot és olvasta :

«Kedves elvtársnő, férje ügyében fontos és haszthatatlan közölni valóm van. Szolgálatban va=

gyok s így nem jöhetek el személyesen, de kérem, üljön rögtön a háza előtt várakozó autóba és kövesse bizalommal e sorok átadóóját!

Lengyelházy.»

Garamváryné már régen elolvasta a levelet, de még mindig mereven nézte az ismert betűket, amelyek összefolytak a szeme előtt. A darab papiros a kezében elkezdett remegni. Amikor ezt észrevette, feltekintett az előtte álló emberre.

— Ön az, akiről ebben a levélben történik említés? — kérdezte gépiesen.

— Én vagyok.

— Hová akar vinni?

— Lengyelházy elvtárs palotájába. Ez a parancsom.

— Hová?

A vörösőr megismételte előbbeni válaszát.

— Tehát nem lakik itt, ebben a házban?

— Lehet, hogy itt is lakik, — felelte a katona bamba mosollyal.

— Hol van Lengyelházy úr palotája?

— Az Esterházy=utcában.

Garamváryné habozott. Lengyelházy üzenete nem tetszett neki. Arról nem is szólva, hogy csel lehetett, elsősorban attól idegenkedett, hogy ily későn magára hagyja gyermekét azzal a nővel, aki annyira nem bírta rokonszenvét, bizalmát. De a végén mégis csak győzött a remény, hogy látogatásával előbbre viheti férjének szabadonbocsátását. Ha már egyszer vállalkozott erre a szerepre, nem volt szabad visszariadnia az efféle apró kellemetlenségektől sem.

Felszólította tehát a vörösőrt, várná meg lent a kapuban, maga pedig visszament az ebédlőbe, ahol rövidesen közölte Fleurette=tel, hogy hová készül és miután még a lelkére kötötte a leánynak, hogy hivatkozva külföldi voltára, senkit se eressen be

az általa és Erik által lakott szobába, gyorsan felvette a kalapját és indult.

De amikor a kilincsre tette a kezét, eszébe jutott valami. Benyitott a szalonba, az íróasztalhoz lépett, magához vette a papírvágókést és a fűzőjébe rejtette. Azután lesietett a kapuba, ahol a vörösőr várta.

Két gépkocsi állt a kapu előtt, úgy hogy nem tudta, melyik az, amely őreá várakozott. De a katonára máris sietett előre és udvariasan kinyitotta előtte az első autó ajtaját. Mialatt beszállt, a vörösőr a soffőrhöz bújt s a következő pillanatban már repült is az autó a Józsefváros felé.

Hűvös idő járta, Nadine fázott. Érezte, amint libabőrösek lettek meztelen karjai. Vagy csak idegesség volt . . . ?

Nem tellett bele öt perc és az autó megállt, csakugyan az Esterházy=utcában, valahol túl a Múzeum=kerten, egy főúri palota előtt, amelyet Nadine ismert ugyan, de anélkül, hogy tudta volna, ki a jogos tulajdonosa. Vagy még három gépkocsi vesztegelt a kapu előtt, az emeletről pedig hatalmas vörös zászló lógott alá, majdnem embermagasságig és egész sereg katona ólálkodott a kapuban.

Amikor az autó megérkezett, a katonák pillanatra abbahagyták az eléggé hangos társalgást. Az egyik elő is lépett és rekedt, majdnem állatias hangon igazolványt követelt Nadinetől, de ennek kísérője odasúgott neki valamit, mire tovább engedte őket. A katona előrement, Nadine dobogó szívvel követte.

A tágas, hallszerű lépcsőház hű tükre volt az akkori szomorú napoknak. A széles, meggyzínű szőnyeg, amely a lépcsőkön felvezetett, tele volt piszokkal, porral, összegyömöszölt papírvackokkal, cigarettavégekkel, összetiport szivarcsutkákkal, míg a falon, többnyire ferdén lógó, régi arcképeket ki-lyukasztottak és bemocskoltak barbár kezek, köz-

ben=közben pedig vörös plakátok gúnyosan ordították: «*Óvd meg — népvagyon!*» és «*Éljen Szovjet-Magyarország!*»

Fogadóteremfélébe értek, gyönyörű régi bútorokkal, képekkel, gobelinekkel, amelyek, addig legalább, valamiképpen még elkerülték a «népvagyon» sorsát. Talán azért, mert ezekben nem volt személyes vonatkozás. Azért meglátszott a brokátkarosszékeken, hogy olyanok használják, akiknek még a tiszta ruhájukhoz is szenny tapad.

Az ablakok előtt, egymással szemközt, amerikai rendszerű íróasztalok álltak, írógépekkel, míg egyik sarokban, aranylábú, márványlapos asztal körül három kopogtatós kisasszony éppen szieztázott. Kettő közülük cigarettázott, a harmadik vastagon megkent vajaskenyeret fogyasztott, teli szája dacára mégis ő volt a lehangosabb. Az egyik ablak előtt két katonaruhás, intelligens arcú, kimondottan zsidó külsejű fiatalember állt és suttogva beszélgetett.

Nadinenak és az őt kísérő katonának a megjelenése a legkevésbé sem zavarta a társaságot. A gépírónők azért mégis csak tudomást vettek róla és szem melláthatóan mustrálták a külsejét, mialatt a katona felszólítására az ajtó közelében leült, mire a kísérője eltűnt egy nehéz függöny mögött.

Nem tartott soká és ismét megmozdult a függöny, amely mögül egy kellemetlen tekintetű, duzzadt ajkú, egészen kopasz és állig felfegyverzett óriás jelent meg, aktatáskával hóna alatt és kihívó mosollyal, kíváncsian nézte végig a jövevényt. De Nadine nem törődött vele, mert nyomban utána megjelent ismét a kísérője is és intett neki, hogy jöjjön.

Nadine felkelt és most maga is a függöny mögé bújott, ahol mintegy magától ajtó nyílt előtte, de mögötte rögtön be is csukódott. A félhomályban, amelyet csak a szoba túlsó oldalán, nehéz íróasztal-

lon álló ernyős lámpa fénye tett világosabbá, Nadine egy-két másodperc múlva észrevette, hogy valaki közeledik feléje. De amikor megpillantotta az illetőt, már meg is ismerte: Lengyelházy volt.

— Köszönöm, hogy eljött, Nadine, — szólalt meg és kezét csókolt neki. — Tudtam, hogy el fog jönni, de jól is tette, hogy eljött, mert ezzel ismét a maga kezébe került a helyzet kulcsa, amely ideig-óráig már nagyon veszedelmes helyen volt. . .

Nadine úgy érezte, hogy nem bírják a lábai. Amit Lengyelházy mondott, megdöbbsentette.

— Mi történt; az Istenért? — hebegte.

— Rögtön elmondok mindent, — felelte Lengyelházy, — de előbb hadd éljek egy óvatossággal, amelyet még a saját embereimmel szemben sem szoktam figyelmen kívül hagyni.

Még mialatt ezeket mondta, ahhoz az ajtóhoz ment, amelyen Nadine az imént bejött és kétszer ráfordította a kulcsot.

— Így ni, — szólt visszajöve, — most biztosak lehetünk affelől, hogy senki sem hallgathatja ki a beszélgetésünket. Vacsorázott már, Nadine? — kérdezte azután, minden összefüggés nélkül.

— Dehogyan vacsoráztam, — felelte az asszony, még most is remegve, — hisz éppen akkor jelent meg a maga embere, amikor asztalhoz ültem. Kérem, könyörüljön meg rajtam és mondja meg, hogy mire kell elkészülnöm.

— Mondtam már: a veszedelem pillanatra elmult vagy legalább is elhárítható, ha maga úgy akarja, Nadine, — szólt Lengyelházy mosolyogva, — de ha csakugyan még nem evett, akkor ne vesse meg szerény vacsorámat, amelyet ezer örömmel osztok meg magával.

— Köszönöm az áldozatkésztségét, de azt hiszem, inkább meghalnék, mintsem hogy ebben a percben le tudnék nyelni még csak egy falatot is!

— Ahogy tetszik, — mondta Lengyelházy, —

tőlem azonban ne vegye rossz néven, ha folytatom, ahol abbahagytam, én tudniillik éppen most vacsorázom. Talán mégis megjön az étvágya magának is . . .

Ezzel, Nadinet előretessékelve, átment a szobán és tapétaajtót nyitott ki előtte. Kisebb szobába értek, ahol fehérre terített, kerekded asztalon nagy tál mindenféle hideg felvágott, kisebb tálon pedig hamisítatlan Gerbaud-sütemény állt, nemkülönben egy üveg francia pezsgő is.

Nadine, lelkiállapotának dacára is rögtön észrevette, hogy két teríték volt az asztalon és hogy mindakettő még használatlan volt. Tehát nem volt igaz, hogy Lengyelházy félbeszakította a vacsoráját . . .

A vörösparancsnok a legnagyobb nyugalommal hellyel kínálta meg vendégét, majd maga is leült és miután telerakta a tányérját, jóízűen hozzálátott az evéshez. Alighogy bekapta a falatokat, már le is nyelte őket, azután bort töltött magának, de csak egy-két kortyot ivott belőle és cigarettára gyujtott.

— Arról van szó, édes Nadine, — szólt végre és hátradült, — hogy nyomára jöttünk egy egyébként teljesen kilátástalan és rémügyetlenül szervezett ellenforradalmi mozgalomnak, amelyet még csírájában el is fojtottunk. A vezetők már csak a másvilágon töprenghetnek azon, hogy érdemes volt-e egyáltalában belekezdeni. Ez elvégre nem volna baj a maga szempontjából, Nadine, ha nem állnánk szemben a népbiztosoknak egy határozatával, amely, az ilyen kísérletek megisméltésének elejét veendő, nem rendelte volna el, hogy a kezeink között lévő túsok közül minden tizedik kivégeztessék. Sors-húzás döntötte el, hogy kiken fog végrehajtatni a — belátom, — kissé kegyetlen, de fölötte indokolt halálbüntetés. A férje, Garamváry Dezső, sajnos, köztük van . . .

Nadine az asztal szélébe kapaszkodott, fel akart

állni, de nem bírt. Erőtlenül visszaesett a székre és hangosan elkezdett zokogni. Lengyelházy várt egykét percig, azután felkelt és megérintette az asszony kezét.

— Nadine, — mondta lágy hangon, — ne sírjon. Erre nincs semmi szükség. Ismételten hangsúlyozom, hogy még nincsen elveszve minden és hogy a helyzet kulcsa a maga kezében van!

Az asszony elhallgatott és feltekintett.

— Az én kezemben? — szólt vontatott hangon. — Talán a magáéban?

Lengyelházy némán bólintott, majd egy széket tolt Nadine elé és egész közel ült az asszony mellé.

— Ha jobb szereti, nem bánom, — mondta. — Azt hiszem, hogy . . . ki tudnám szöktetni a férjét a gyűjtőből, de gondoskodnék arról is, hogy gépkocsin elérje a határt. Igaz, hogy ha megteszem: a fejemmel játszom . . .

Nadine vonásai hirtelenül kiderültek. Önkénytelenül megfogta Lengyelházy mindkét kezét és rászégezte őszinte, hálás szemét.

— Pista, — szólt remegve, — csakugyan megtenné ezt?

— Magáról van szó: nem riadok vissza semmitől, — felelte Lengyelházy nehezen leplezett izgatottsággal megszorítva Nadine kezét. — De értsük meg jól egymást: nekem mindenről le kellett mondanom ebben az életben, ami kedves és szent volt a szememben, miért? Azért, hogy Garamváry Dezső beleülhessen az én boldogságomba, míg engem az elkeseredés földönfutóvá, hazátlan bitanggá tett. És most én minden ellenszolgáltatás, minden kárpótlás nélkül mentsem meg ezt az embert, ültessem, saját életem kockáztatásával, magam vissza abba a boldogságba, amely — ki tudja? — még egyszer megnyílhatna a saját számomra is, ha nem volna többé akadálya! Igazságos ez? Lehet-e ilyet ember-től követelni?

Nadine tekintete megmerevedett. Vissza akarta húzni a kezét, de Lengyelházy nem engedte.

— Nem értem, hogy mire céloz, — szólt az asszony gépiesen, — vagy jobban mondva attól félek, hogy megértem... Sok mindent fel tudok tenni Lengyelházy Pistáról, csak azt nem, hogy... zsaroló.

— Zsaroló? — felelte Lengyelházy és most magától engedte el Nadine kezét. — Nem vagyok zsaroló, mert hiszen teljesen a saját akarására bízom, akar-e tőlem áldozatot elfogadni vagy sem. Mondom: magáért semmiféle áldozattól sem riadok vissza, de csakis *magáért!*

— Nem rendelkezem saját magammal, — szólt az asszony határozottan, — nem adhatom meg azt az árt, amit tőlem követel. Ha még ma is Sziráky Nadine volnék, lehet, hogy hasonló helyzetben egy meghatározott célért odadobnám magamat prédául. Ma másé vagyok, nem lehetek másnak a költségén nagylelkű.

— És ha az a másik megadná a beleegyezését az alkuba, hogy az életét megmentse?

— Akkor nem érdemelné meg az életét, — felelte Nadine habozás nélkül.

Lengyelházy pillanatig gondolkozott.

— Mondja, Nadine, — szólt azután és ismét egész közel hajolt hozzá, — csakugyan szereti azt az embert? Nem szereti. Nem lehet, hogy szeresse!

— Szeretem.

— Hazudik, Nadine! Nem szereti azt az embert!

— De szeretem. A gyermekemnek atyja.

— Lássá? — mondta Lengyelházy és idegesen felkacagott, — csak ezt akartam hallani. Szóval, a gyermeke miatt vannak skrupulusai, a férje egy üres fogalom. Méltóság! Maga vallotta be néhány nappal ezelőtt, hogy éveken keresztül, már mint férjes asszony, gondolatban hű maradt első szerelméhez s hogy azután csak azért felejtett el, mert

nem zavartam meg a nyugalalmát! A sors ismét összehozott. Semmi sem változott, Nadine és az a hely a maga szívében, amely valamikor az enyém volt, ma is üres, ezt tudom és érzem. Tegyük jóvá a közös mulasztást, a közös bűnt, amit ifjú szerelmünk ellen elkövettünk!

— Ki mondja magának, hogy még ma is üres az a hely? — kérdezte Nadine, de rögtön megbánta szókimondóságát és hozzátette: — Ne gondolja, hogy szerelmes vagyok valakibe — a fiamat értettem.

— Nem akarom elfoglalni a fiának a helyét, — mondta Lengyelházy, aki az ostrom hevében meg sem értette Nadine kiszólását. — De én ma is épp úgy szeretem magát, mint akkor, amikor felkeresett kevetúri legényotthonomban, hogy nekem Isten hozzádot mondjon. Ne felejtse el, Nadine, hogy aznap egy pillanaton múlt és ha akkor nem én hajlok meg a maga tisztasága előtt, — bezzeg nem lett volna a felesége sem Garamvárynak, sem másnak, emlékezzék csak vissza, Nadine!

— Lehet, hogy úgy volt, amint mondja, — felelte az asszony és elfordította a fejét, — de a jelennek semmi köze a multhoz. Annyi sok minden történt azóta, hogy nem is vagyunk többé azok, akik voltunk. Sem én, sem maga.

— Én vagyok, aki voltam! Én úgy szeretem magát, mintha minden, ami közben történt, csak rossz álom volna! Lehetetlen, hogy a maga szívében is ne maradt volna meg valami abból, amit akkoriban irántam érzett!

Garamváryné ránézett. Nyugodtan, fagyosan.

— Semmi sem maradt belőle, — mondta majdnem nyersen. — Ezen túl vagyok és nincs az a hatalom a földön, amely ezen változtathatna.

Lengyelházy hátradőlt.

— Miért gyűlöl engem ennyire, Nadine? — kérdezte elkeseredett hangon.

— Nem gyűlölöm, — felelte az asszony. — Nem gyűlölöm, csak sajnálom. Amiatt a szerep miatt, amelyre vállalkozott. Nem tehetette józan ésszel . . .

A vörösparancsnok türelmetlen mozdulatot tett, azután felkelt.

— Olyan ez az egész, — mondta rövid gondolkodás után, — mint amikor az oroszán eszmecserébe bocsátkozik a gazellával, mielőtt széttépi. Én is megsemmisíthetném abban a pillanatban, amikor kedvem tartaná. Ehelyett játszom magával, lealázom magamat, miért? Mert szeretem. Nézze, Nadine, maga valamikor olyan jó, olyan okos leány volt, lehetetlen, hogy azok az emberek egészen kiölték volna magából az igazságérzetet! Ott van az a másik, aki elvette tőlem az ifjúságomat, szerelmemet : az élete a kezemben van. És mégis megmentem és mégis visszaadom neki az életét s ezért ma sem kívánok magától egyebet, mint azt, amit évekkal ezelőtt meg is adott volna, ha nem állok meg magam fehér leánylelke előtt : egy órát! Egyetlenegy órát abból a boldogságból, amelyet az a másik tőlem elrabolt! Azt hiszem, elég szerény vagyok, nem?

— Az oroszán szerénysége sem különb a nagylelkűségénél, — felelte Nadine, aki olyan sápadt volt, mint előtte az abrosz. — Szerencsére nem annyira gyámoltalan a maga gazellája sem, mint amilyennek gondolja. Erről egyébként már tegnapelőtt volt alkalma meggyőződni az oroszlánnak. Nem hinném, hogy mámoros fejének dacára is egészen megfélelkezett volna róla.

— Most még gúnyolódik is! — kiáltott fel Lengyelházy ámulattal. — Csak nem gondolja, hogy félek magától?

— Nem kételkedem hősiességében, — folytatta Nadine, — hisz ez az egész jelenet eléggé mutatja, hogy bátor ember. De egyre figyelmeztetem : ne merjen hozzám nyúlni, mert megölöm!

Ezzel a ruhája nyílásába nyúlt és kivette a kis tört. Görcsösen megfogta a nyelét és ki nem engedve kínzóját a szeméből, utolsó, elkeseredett védelemre készen várta a támadást. De Lengyelházy keresztbetett karokkal állt az asztal mögött és meg sem mozdult.

— Már látom, hogy igazam volt, amikor azt mondtam, hogy nem szeretheti valami túlságosan kedves férje urát, — szólt kis idő múlva, csúnyán nevetve. — De téved, ha azt hiszi, hogy ezzel vége, beadom a derekamat. Belőlem nem pillanatnyi szélsúly szól, ezt értse meg, Nadine, hanem hosszú, keserves évek alatt megérett szándék. Szeretem, megkívánom magát, Nadine és ha nem akar rajtam megkönyörülni, tudok ám kegyetlen is lenni, — nincs veszíteni valóm.

— Hóhér . . . — mondta Garamváryné megvetéssel. — Hát még nem volt elég?

— Nem.

— Mit akar még?

— Megmondom, Nadine. Még sohasem jutott eszébe, hogy a kis fia is az én kezemben van és hogy . . .

Ennél nem jutott tovább, mert alighogy kimondta, az asszony már felugrott és magasra emelve a tört, rávetette magát a férfira. De Lengyelházy erre is el volt készülve. Izmos kezével egyszerűen megragadta Nadine csuklóját, még pedig oly erővel, hogy az asszony felkiáltott fájdalmában. A kés kiesett tehetetlen kezéből. Térdreborult.

— Mit akar tenni az én szegény, ártatlan kis fiammal? — rebegte nyöszörögve Nadine.

— Lássá, ez a hang már jobban illik magához, — jegyezte meg Lengyelházy és a szoba egyik sarkába dobva a kést, felemelte az asszonyt és visszaültette az asztalhoz. — És most, hogy kiszedtem a méregfogát, beszéljünk komolyan.

— Mit akar tenni a fiammal! — ismételte hörgöve Nadine.

— Mit? — Lengyelházy ismét odaült mellé. — A fia e pillanatban Vác felé robog 45 lóerejű Nesseltdorfer=gépkocsimon, — szólt alig hallhatóan, rezgő hangon, amit hiába igyekezett palástolni. — Ha okosan viselkedik, Nadine, két óra múlva ismét otthon találja a gyermekét. Ha nem: soha többé nem látja viszont.

Garamváryné felhördült.

— Ez nem igaz, nem igaz! — ordította zokogva. — Csak rám akar ijeszteni, szívtelen kutya!

— Hogy mennyire igaz, arról rögtön meg fog győződni, ha velem együtt átfárad a dolgozószobámba, a telefonhoz . . .

Lengyelházy felkelt és előrement a másik szobába. Nadine, aki úgy érezte, mintha ólomból volnának a lábai, gépiesen utána vonszolta magát, majd megállt az ajtóban. Neki támaszkodott. Nem bírta tovább.

Lengyelházy felvette a kagylót.

— A környéket kérem, — szólt, miután a központ jelentkezett, majd rövid várakozás után: — Kérem: Alag hét, sieben.

Néhány rettenetes pillanat következett. Nadine halántékában úgy lüktetett a vér, hogy azt hitte, megreped a koponyája. Lengyelházy magához intette és elébe tartotta a másik hallgatót. Garamváryné odavánszorgott és a füléhez szorította a kagylót. Még két halálos perc, azután jelentkezett a hívott szám:

— Itt alagi vörösörség. És ott?

— Itt Lengyelházy. Maga az, Szalkai?

— Én vagyok, elvtárs.

— Mi ujság arrafelé?

— Nincsen semmi ujság, elvtárs. Ma reggel be kísérték Dunakesziről egy burzsujt, akinél hat da-

rab vadászfegyvert találtak, ez az egész. A dolog nem veszedelmes.

— Egyébként semmi ujság?

— Semmi, elvtárs.

— A gékpocsim még nem futott át Alagon?

— Hja, pardon, elvtárs, egészen megfeledkeztem róla. Hogyne, ebben a pillanatban, vagy öt perccel ezelőtt. De éppen a rapportot írom és teljesen . . .

— Jó, jó. Kik ültek a kocsiban?

— A Fazekas elvtárs és valami kis fiú, nem tudom.

— Helyes. Jó kedve volt a gyerekeknek?

— Dehogyan volt! Úgy ordított, mint a malac, ha a nyakán érzi a kést! Hiába mondta neki Fazekas, hogy az anyjához viszik, nem hallgatott a jó szóra és bömbölt tovább.

— Rendben. Majd megnyugszik Váczig. Jó éjt, elvtárs.

— Jó éjt.

Lengyelházy letette a kagylót és ránézett Nadinera, akinek kisiklott a kezéből a hallgató. Az asszony belekapaszkodott az íróasztal két sarkába, hogy el ne vágódjék.

— Nos, elhiszi most, Nadine? — kérdezte a parancsnok. — Vagy köttessem össze a lakásával is?

Az asszony lehorgasztotta a fejét. Nem felelt. De nem is sírt többé. Minden megfagyott, megmerevedett benne, még az érzelmei is.

— Az autó egy negyedóra múlva Vácott lesz, — szolt ismét Lengyelházy. — Ha úgy akarja, oda telefonálok és a kis fiát, amint mondtam, még ma este ismét otthon találja . . .

Nadine reszketve összetette két kezét és könyörgő tekintetet vetett a férjira.

— Kérem, tegye meg, — szolt elhaló hangon.

— És amit magától kértem . . .? — kérdezte egész halkán Lengyelházy.

Nadine lehajtotta a fejét. Ez is válasz volt. És

Lengyelházy megértette. Már a kérdése is felesleges volt.

Vad, állatias kék futott végig a vörösparancsnok arcán. Meg akarta ragadni az asszony kezét, de ez elhúzta és a távbeszélőkészülékre mutatott. Azután támolyogva, meg-megakadva lábaival a szőnyegben, a homályban, egyik sarokba vonszolta magát, ahol mintegy élettelenül az ott levő pamlagra dőlt.

Lengyelházy újból felvette a kagylót, kérte a bejelentőt, majd Vácztot és megadta a szükséges utasításokat. Az egész nem tartott tovább három percnél és mégis úgy érezték mindketten, mintha hosszú, végnélküli órákról volna szó.

És most, hogy itt volt a pillanat, most, hogy csak át kellett volna mennie a szoba másik sarkába, hogy elvegye azt, amit «nagylelkűségének» áráként kötött volt, habozott. Nem mintha megbánta volna a tettét, a kegyetlenségét, dehogy! Csakhogy túlsoká kellett várnia erre a pillanatra, mintsem hogy ki ne élvezze, hogy ki ne húzza a legvégsőig. És milyen rövid is volt a reá várakozó öröm . . .!

— Mi lesz aztán? — kérdezte magától, de máris bosszankodott efölött a gondolat fölött. Csakhogy a gondolat erősebb volt az akaratánál. — Nem szerelem volt-e mégis, amiért vágyódtál? — kérdezte tőle ismét egy belső hang.

Lassú, bizonytalan léptekkel, dobogó szívvel a pamlaghoz ment, majd óvatosan, mintha félne, hogy felriaszthatná a mintegy álomban fekvő áldozatát, mellé ült és nézte. Nézte.

Mozdulatlanul feküdt, a kalapja elcsúszott, a haja kezdett kibomlani. Csak a gyors lélegzete árulta el, hogy él. Pedig olyan sápadt volt az arca, akár egy halotté. És mégis oly szép, oly gyönyörű volt, hogy Lengyelházyban olyasféle érzés ébredt, mintha nem is emberi, hanem valami magasabb, földöntúli lény volna mellette, amelynek csak ki

kellene nyitnia a szemét, hogy megsemmisítse egyetlenegy tekintetével . . .

Lengyelházy csak nézte. Nézte. Igen, ez volt Sziráky Nadine. Első, egyetlen szerelme. Valamikor minden reménye, boldogsága, menyasszonya, istene! Nadine, akiért nem egyszer, hanem százezer-szer is odadobta volna az életét, hogy elnyerje. Nadine, aki iránti érzelmei elhomályosították még a megboldogult édesanyja emlékét is. Nadine, akinek elvesztése fölötti bánatában azzá lett, ami volt : a vörös terror egyik pribékje . . .!

És most itt feküdt előtte, mint egy védtelen gyermek, összetörve, megsemmisülve, fájdalomtól megtörve, félőrülten talán, fehéren, mint az ártatlan lilium, ezerszer is fehéren és ártatlanul még azután is, később, ha . . . Küzdött, védekezett, mint egy igazi hős, verekedett egy férjért, akit nem szeretett és feláldozta magát a gyermekéért . . Egy szegény rabszolganő.

Lengyelházynak a mellére esett a feje.

Lecsúszott a pamlagról és két kezébe temette az arcát. Valami rettenetes, ismeretlen erő rázta meg egész testét, lelkét. Úgy érezte, hogy meg kell fulladnia. Levegő után kapkodott, kitért a homlokán a jeges verejték és nagy, forró könnyek bugyogtak a szeméből. Azután görcsösen, ijesztően elkezdett zokogni.

Nadine, önkívüli állapotának dacára, meghallotta a zokogást. Nem tudta, hogy mire magyarázza. Első percben azt hitte, hogy még valaki van a szobában, még egy áldozat talán . . .

Feltámaszkodott. És ekkor látta, hogy mi történik Lengyelházyval.

— Mi baja? — kérdezte minden keserőséget, meggyalázást, halálfélelmet feledve, halkán, lágyan, részvétellel.

Egy újabb idegroham, amely Lengyelházyn végigfutott, volt a válasz. De azután, miközben

folytonos zokogás félbeszakította a szavát, fogait összeharapva, megszólalt a vörösparancsnok:

— Az Isten szent szerelméért, menjen innen! Menjen!

Az asszony nem mozdult. Talán mert meg sem értette, hogy Lengyelházy mit akart.

— Kérem, Nadine, menjen! — ismételte a tiszt, anélkül, hogy feltekintett volna. — Nem hallja, mit mondok? Használja fel ezt a pillanatot! Nem látja, nem érti, hogy megszállt a gyávaság? Menjen! Ki tudja, hogy tíz perc múlva nem borul-e ismét rám a sötétség! Menjen, Nadine! Várja meg otthon nyugodtan a gyermekét. A férjét is hazaküldöm, — az élete sohasem forgott veszélyben. Menjen, menjen . . .!

Nadine felkelt. Azon csodálkozott, hogy erre még egyáltalában képes volt. De úgy érezte, mintha métermázsás sziklát gurítottak volna le a melléről. Kapkodva megigazította a haját, rendesen tette fel a kalapját.

Azután megérintette Lengyelházy fejét, mire ez, mint fuldokló a szalmaszálba, az asszony kezébe kapaszkodott.

— Megyek, Pista, — szólt végre Nadine és kiszabadította a kezét.

Azután az ajtóhoz sietett és remegő kézzel megfordította a kulcsot. Az volt az érzése, hogy így mégsem mehet el. Kellett, hogy még szóljon valamit. De nem talált szavat arra, amit érzett.

— Isten áldja meg, Pista, — mondta aztán egyszerűen, gépiesen. — Majd imádkozom magáért . . .

Kinyitotta az ajtót, a függönyt félretolta, kilépett.

Az előszoba üres volt. Pillanatra megállt és körülnézett. Úgy forgott vele minden, hogy egész lelki erejére volt szüksége, hogy feltalálja magát. Azután megismerte az utat, amelyen jött. Mintha üldöznél valaki, úgy rohant le a lépcsőn. Ki a szabadba.

Néhány vörös katona csodálkozva nézett utána.

Egyik valami durva megjegyzést is tehetett rá, mert a többiek állatiasan nevettek.

És rohant, rohant. Haza.

Fleurette kisasszony sírva, hisztériás jajveszékelés közben el akarta neki mondani, hogy mi történt. De Nadine képtelennek érezte magát arra, hogy végighallgassa. Úgyis mindent tudott.

— Erik minden pillanatban ismét itthon lesz, — mondta, majd kendőt kötött a fejére és így állt ki az utcára. Két cigarettázó vörösőr mellé, akik kíváncsian nézték. De ő nem is törődött velük. Ha kellett volna, elbánt volna ezekkel is.

Várt és várt. És megint csak várt.

Pontban féltizenegykor a 45 lóerejű Nesselsofer megállt a ház előtt. Erik örömfelkiáltással szökött a nyakába. A szeme ragyogott, nevetett, mintha soha, semmiféle bántódásban sem lett volna része.

— Tudod mit, mama? — szólt végül. — Autóztam a bácsival . . .

A soffőr értelmetlenül nézte a jelenetet, majd elmosolyodott és nekieresztette gépét az éjszakának.

XV.

Átszenvedtük.

A proletárdiktatúra összeomlott.

Mialatt darutollas tisztjei élén Horthy Miklós Szeged felől megszállta a Dunántúlt és Lehár báró bravúrosan rátette a kezét Szombathelyre, a megszálló román hadsereg elől menekülő vörös csapatok hol szétszaladtak, hol pedig kellőképpen megrostálva, lelkesedéssel csatlakoztak a nemzeti hadsereghez, míg Budapesten néhány ember József főherceg nemes alakja köré sorakozott és — az erre elsősorban hivatott régi politikusoknak a fővárosból való menekülésszerű távozása folytán — kénytelen volt saját kebeléből kormányt alakítani.

Negyvennyolc óra alatt ment végbe a tisztogatás

és mégis, minden igazságos szigornak dacára, megeshetett, hogy a legnagyobb gonosztevő kivételével, — akinek nevét leírni tollam vonakodik, — a cinkosok elmeneküljenek és a volt testvérállam területén nemcsak hogy meghúzódhassanak, hanem ott folytathassák is a mindent megmételvező pokoli munkájukat.

Budapesten viszont csakhamar arra ébredtek az emberek, hogy a bevonuló románok, akiket, a nagy lelki nyomás alól felszabadulva, gondolkozás nélkül kendőlobogtatással üdvözöltek, nem mint szamaritanusok jöttek az országba, hogy üdítő italt nyujtsanak a haldoklónak, hanem mint a dög szagától idecsalt keselyűk, hogy összeharácsolják azt a keveset is, amink ennyi nyomorúság után még megmaradt.

A Magyarországnak egy évre rá nem is ellenséges nemzetek, hanem néhány, minden emberi érzésből kivetkőztetett, rövidlátó államférfi által diktált egyetlen békefeltételek mentségéül az entente egyetlenegy érveléssel tudott csak védekezni a még az ellenségeink sorából is itt-ott felhangzó tiltakozásokkal szemben : semmivel sem kevésbé súlyos Magyarország vétke a háború felidézése körül, mint bármely bűntársának ebbeli felelőssége, igazságos tehát, hogy csakúgy bűnhődjék, mint a többi.

Micsoda hazugság, micsoda álképűsködés!

Nem az igazságérzet diktálta ezt a békét, hanem a gyöngeség. A sápadt félelem azoktól a ránk szabódott bandáktól, amelyek megfékezéséhez az ententenak nem volt többé hatalma. Ezért s a féltett presztizs kedvéért, igazság az ő szemükben, hogy egyetlenegy ellenfelüket sem sújtotta annyira a bosszújuk, mint éppen Magyarországot, amely területének kétharmadrészét, a színmagyar lakosság millióit, erdeit, bányáit, legjobb földjeit egészen elvesztette és mindennek fejében előbb a kommunizmus, majd a románok rablóhadjáratainak maratalékává lett.

Magyarország háromszor egymásután halt hősi halált, ha valaki, úgy Magyarország fel fog támadni. Még pedig saját erejéből. És ha csak abból a néhány száz acélszürke férfiúból is állana az egész nemzet, aki 1919 augusztus elején, csöndben, elszántan, rendíthetetlen hittel a szívében Szegedről útnak indult a kék Balaton, az ős Bakony felé.

Kis csoportokban bukkantak fel itt is, ott is, rendet teremtve mindenfelé, a bünösök rémületére és — szürke külsejüknek dacára is, — csillogó arkangyalokként fogadva az igazak által.

*

A magyar hadsereg fővezérlete már régen őrt állt a magyar tenger fehér partján, Siófokon, amikor egy kilenc főből álló tiszti járőr hosszú, viszontagságos menetelés után, kerülő úton igyekezett a főhadiszállás felé. Balatonföldvár fölött értek a parthoz, s amikor megpillantották az előttük elterülő Balaton kék vizét, a fodros, fehér hullámokat, szemben Tihanyt, balra pedig, álmos homályban a badacsonyi hegyeket, mintegy parancsszóra némán térdreborultak. És egy sem volt közöttük, akinek szemében ne lett volna könny . . .

Azután leereszkedtek a fürdőtelepre. Bezzeg csendes, kihalt volt most ez a különben oly élénk, életvidám hely, előkelő nyaralóival, kedves úri közönségével, amelyet elűztek volt a diktatúra szörnyei!

De jóleső, kellemes volt most ez a csend, jobban illett a komoly, fiatal harcosok hangulatához, mint cigányszó és vidám nevetés. Hisz' úgy érezték, hogy egy súlyosan betegnek az ágyánál állanak, aki hosszú kínszenvedés után először nyitja ki a szemeit és mély sóhajjal körülnéz, csodálkozva a saját életén, bágyadt mosollyal köszöntvén az éltető nap sugarait. Még most is beteg volt, nagybeteg, nem tűrte a hangos szót, a nevetést . . .

Itt=ott egy darutollas tiszt, egy=egy nyakas al= tiszt, mellén csillogó kitüntetéseiével, feszesen, ka= tonásan köszöntötte a kis csapatot. Mindnyájuk szemében ragyogott az üdvözlés : a Haza mindenek= fölött . . . !

Kisebb, zöld zsalus villa előtt a járőr vezetője megállt. Szép szál ember volt, erős, vállas, komor ábrázattal, egyik szeme fekete szalaggal bekötve.

— EngedjeteK egy pillanatra benézni ebbe a házba, pajtások, — szólt kedvesen, rokonszenves hangon, majdnem röstelkedve. — Ez a szüleim nyaralója, itt töltöttem legkedvesebb napjaimat, valamikor régen. . . . Ha már itt vagyok, meg= nézem, nem vittek=e el mindent a bitangok!

Benyitott a kertbe, körüljárta a házat. Azután megállt. Minden be volt zárva, az ajtó is, amelyen rozsdás lakat lógott, épp úgy, amint bizonyára még az édesatyja sajátkezűleg ráakasztotta volt, két évvel ezelőtt. Tehát nem bántották a házat! Túlegyszerű volt, nem érdemes, hogy felfeszítsék az ajtót.

Körülnézett. Ott voltak a fenyők, amelyeket akkor ültetett el az atyja, amikor tízéves volt, amott a kút, amelyből maga húzta a vizet, ha esténkint a kertet öntözték, ott pedig a bokrok végében, gyer= mekkori játszóhelye, a finom, puha homokkal, amelyből annyi szép házat, várat, tornyot épített, ő meg kis barátai. . .

Lábai előtt, néhány rózsafa körül, piros és fehér szegfű virított. Lehajolt, letörött két virágot és egy kis noteszfüzet lapjai közé préselve, zsebetette.

— Elviszem az öregeknek, — szólt magában, azután még egy pillantást vetett maga köré és in= dult. Társai a kerítés előtt a fűben ültek és ciga= rettáztak. De amikor megjelent, felugráltak és el= dobták a cigarettát. (Senki sem látta a jelenetet, csak az öreg Balaton, amely nem győzött csodál= kozni az örökké elveszettnek hitt fegyelemnek ezen apró jelenségében.)

A csapat elindult, de néhány perc múlva ismét megállt, még pedig a vendéglő előtt, amelyhez mindnyájuk gyomra nagy reményeket fűzött. Nem is érte őket csalódás, mert ott volt a tiszti menázi és a szerény, de eléggé tűrhető ebédnél és kitűnő bortól eltekintve, kedves társaságra akadtak néhány tiszt személyében, akit szolgálata Balatonföldvárhoz kötött.

Mindjárt, amikor beléptek, egy egyszerűségében is megkapó, bár akkoriban mindennapi jelenetben volt részük úgy az érkezőknek, mint a már ottlévő társaságnak, amennyiben az utóbbinak doyenje, egy huszárőrnagy, felugrott az asztal mellől és egy-két percig úgy bámult rá az egyszeműre, mintha csodát látna.

— Szobránczy! — kiáltotta azután és összecsapta a kezét.

— Serédy! — felelte örömteljesen a másik, mire egymás nyakába borultak és némán veregették egymás hátát. Azután persze egymás mellé telepedtek és a többiek osztatlan figyelme közepette kicserélték híreiket. Már pedig — ha be akarják tartani az események időszerinti sorrendjét, — nagyon megsziszíról kellett volna kezdeniök, mert hisz a háború kitörése óta csak egyetlenegyszer találkoztak, Budapesten, nemsokára rá, hogy Szobránczy Iván elvesztette egyik szemevilágát. De a közelmúltban történt események uralták a beszélgetést, a kommün bukása, az ifjú nemzeti hadsereg szervezése, az elért sikerek, a jövő kilátásai.

Azután Serédy mondta el ezrede feloszlatásának szomorú történetét és elkeseredéssel emlékezett meg arról a szégyenteljes szerepről, amelyre egyik volt tiszttársa, Lengyelházy vállalkozott.

— Ez a Lengyelházy majdnem elküldött a másvilágra! — mondta erre Szobránczy, majd elmesélte rosszul sikerült puccskísérletét.

— Tehát te voltál az a névtelen hős? — kiáltotta

az őrnagy és Szobránczyra mutatva, könnyes szemmel a többihez fordult: — Lássátok, bajtársak, ez a típusa a magyar ellenforradalmárnak, épp úgy, mint a vállalkozása típusa volt a magyar ellenforradalmaknak. Fogja magát egy ilyen hettyke legény, maga mellé vesz nyolc-tíz embert és azt hiszi, hogy azért, mert a háborúban kilőtték a szemét, fel tudja szabadítani Magyarországot! Többé-kevésbé mind ilyenek vagyunk, mindnyájunkban él a meggyőződés, hogy tőlünk függ a haza sorsa. Most is ezerféle akció mindenfelé, ezer és egy ember, aki mind tenni akar, de csak a maga feje szerint. Ez is turáni átok!

— Már bocsáss meg, — felelte Szobránczy élénken, de minden harag nélkül, — azonban kénytelen vagyok az összes ellenforradalmárok és valamennyi ellenforradalmi kísérlet nevében tiltakozni az elhangzott vádak ellen. A magam részéről sohasem vágyódtam vezető szerepre és biztosra veszem, hogy e tekintetben nem állok egyedül. Bárkit követtem volna, ha akad, aki vezet. Így voltunk valamennyien. Hát hol voltak a felfordulás pillanatában, meg később, amikor a helyzet mind veszedelmesebbé vált, az ország született vezérei, nagyjai?

— Igaz, úgy van! — helyeselték Szobránczynak minden oldalról, Serédy pedig felugrott és megölelte.

— No, ne haragudj, drága öregem, — szólt és veregette a hátát Szobránczynak, — nem így értettem. Csak azt hiszem, hogy olyan nemzetnek, amelynek ennyi született vezére, ennyi bátor, félelmet nem ismerő hőse van, mint ezek a Szobránczy Ivánok, annak nem volt könnyű fővezért választani. És mégis sikerült: éljen Horthy Miklós!

Szűnni nem akaró éljenzés követte ezeket a szavakat, Szobránczy pedig kénytelen volt eltűnni, hogy még jó ideig ünnepeljék vakmerő tettéért. De újból szóbakerült Lengyelházy és találgatták,

hogy vajjon mi lett a kommün alatt hírhedtté vált vörösparancsnokból.

— Én tudom, — szólt belé, kis idő mulva, harsány hangon a beszélgetésbe Szobránczy. — Hősi halált halt . . .

Mindnyájan rábámultak és első pillanatban azt hitte mindenki, hogy élcelődik. Még az asztal végén ülők is elhallgattak és érdeklődtek a szomszédoknál, hogy mi történt.

— Gazember nem halhat hősi halált, — mondta végre Serédy őrnagy.

— Semmiesetre sem egy Lengyelházy! — kiáltotta egy másik.

— Pedig úgy van, — szólt ismét Szobránczy. — Ennek nemcsak magam, hanem még többen is voltunk tanúi azok közül, akik itt ülnek az asztalnál.

Erre a kijelentésre az általános meglepetés elérte a tetőfokát, azok, akik Szobránczy őrzéséhez tartoztak, kérdőleg tekintettek egymásra. De Szobránczy egyenesen hozzájuk fordult :

— Emlkeztek-e Ördög Istvánra? — kérdezte.

— Hogyne! — hangzott a felelet nyolc torokból egyszerre és mialatt e név említésére azonnal ismét hangos lett az asztal, Serédy átharsogta a lármát :

— Ki az az Ördög István?

Pillanat alatt csend lett.

— Ő volt Lengyelházy Pista, — felelte Szobránczy nyugodtan és felhajtotta a félig megtöltött pohár bort, amely előtte állt.

Általános, néma megrökönyödés, csodálkozás, ámulat szállt a napbarnította arcokra. De már a következő pillanatban leírhatatlan zaj támadt. A tisztek össze-vissza kiabáltak, kérdeztek, találgattak, néhányan felugráltak és megostromolták Szobránczyt :

— Micsoda? Ördög István és Lengyelházy egy és ugyanaz lett volna? Az az Ördög István, aki az Alberti-pusztában elesett? A mi bajtársunk?

— Az, — bólogatott Szobránczy és csak amikor kissé lecsillapodott az izgalom, elkezdett mesélni. Még pedig, hogy azok is megértsék, akik Ördög Istvánt nem ismerték, részletesebben.

Elmondta, hogy Bécsben, annál a toborzó irodánál, amelynél a nyár eleje óta működött, egy napon egy magát Ördög Istvánnak nevező, állítólagos volt közös tiszt és erdélyi menekült jelentkezett, aki ugyan semmivel sem tudta igazolni személyazonosságát, de aki oly jó benyomást tett rá és annyira égett a vágytól, hogy részt vehessen a vörösök leverésében, hogy saját felelősségére felfogadta és a legközelebbi alkalommal el is küldte Szegedre. Mikor aztán maga is odakerült, több ízben találkozott Ördöggel, aki addig már teljes mértékben megnyerte volt felebvalóinak, bajtársainak megbecsülését, barátságát. De csendes, szomorú ember volt, aki kerülte a társaságot és csak arról álmodozott, hogy mielőbb induljanak már *munkára*. Végre ez is lehetővé vált és a nemzeti hadsereg kivonulása alkalmával Szobránczy tizedmagával, — köztük volt Ördög István is, — Pestmegye irányába indult, hogy bizonyos, előre meghatározott községeket megtisztítson a vörös uralomtól. Mindjárt az első község közelében arról értesültek, hogy azt nagyobb vörös csapat tartja megszállva és fehér tollat tűzve a vörös jelvény mellé, azon a címen, hogy «kitört a fehér katonadiktatúra,» ismét csak rabol és fosztogat.

Nagyon is kevesen voltak Szobránczyék, hogy a vörösökkel nyílt harcba bocsátkozzanak. Azon tanakodtak, hogy mitevők legyenek, amikor Ördög István azzal állt elő, hogy neki van egy terve, azzal hurokra keríthetik az egész társaságot. Terve az volt, hogy ő átmegy a vörösökhöz, elhitei velök, hogy maga is kommunista, aki Szegeden kémkedett, valamint hogy a nemzeti hadseregnek egy egész zászlóalja közeledik s azt hátbatámadhatják,

ha meghúzódnak egy közeli majorban, amelyet Alberti=pusztának hívnak. Gondja lesz rá, hogy az elvtársak lerészegedjenek, amire a pusztához tartozó nagy pince bőven nyújtott alkalmat, ő pedig, az est beálltával, Szobránczyékért jön és rajtűthetnek a bandán.

— Bármilyen kalandosnak is látszott az egész, — folytatta Szobránczy, — belementünk Ördög tervébe, amely kitünőnek bizonyult. A vörösök léprementek, hisz jól ismerték az állítólagos kémeket, megszállták a pusztát és estére oly tökrészeg volt a társaság, hogy alig bírt a lábán állni. Csak a gazdasági udvar nyitott része elején, tűz körül, amelyet a szúnyogok ellen gyújtottak, virrasztott egy tíz főnyi őrség.

— Izgalmas pillanatokat éltünk át mi, akik az országúton túl lesben álltunk és vártuk a bajtársunk jeladását. Végre megjött Ördög, megbeszéltük a dolgot, azután rajvonalba indultunk. Már alig voltunk ötven lépésnyire a pusztától, amikor Ördög mellém ugrott és megállított. Izgatottan, értelmetlenül kezdett összevisszabeszélni. Nem tudtam, mi baja, de nem is igen figyeltem arra, amit mondott, hisz minden gondolatom a támadásra irányult, amelyre készültünk. De egyszerre egy név ütötte meg a fülemet: Lengyelházy! És most már odafigyeltem. Kapkodva, zihálva elmondta, hogy visszaélt a bizalmammal, hogy nem Ördögnek hívják, hanem Lengyelházynak, hogy rettenetes megtévelyedés nyomja a lelkét s hogy nem kíván egyebet, mint bűnhődni. Alig hittem a füleimnek, azt gondoltam, hogy félrebeszél. Sötét volt, nem láthattam az arcát, hisz' most bizonyára felismertem volna, mert annakidején magam is találkoztam Lengyelházyval és jól szemügyre vettem akkor is, a puccs alkalmával. Tépelődtem, egészen meg voltam zavarodva, de ő csak beszélt, összefüggés nélkül, értelmetlenül . . . Egyszerre azonban elengedte

a karomat, amelybe eddig görcsösen kapaszkodott és «éljen a nemzeti hadsereg!» kiáltással felkapta a karabélyát, rálőtt a vörösőrségre és egymásután el= sütve fegyverét, mint valami megvadult fenevad nekirontott az ijedten felugráló kommunistáknak. Ezek persze, első percben nem tudták, ébren van= nak=e vagy álmodnak, azután, mialatt az egész udvarban leírhatatlan ribillió támadt, maguk is fegyvert ragadtak.

— De mi sem voltunk restek. A sötétből, ahol álltunk, valóságos golyózápport zúdítottunk az ud= varra. A hatása felülmúlt minden elképzelhető. Néhány lövést tettek ugyan ők is, de akkora volt a demoralizáció és felfordulás, hogy aki megtehetette, eszeveszetten menekült, aki pedig nem holtan vagy sebesülten rogyott össze, ismert orosz mintára megadta magát. A mi oldalunkon csak egy ember esett el : Lengyelházy, akire az őrség, amint közibé= jük ugrott és most már puskatussal vágott maga köré, úgy vetette rá magát, mint lódarazsak a méhre. Egy lövéssel leterítették, fejbe, hasba rúgták úgy, hogy teljesen össze volt roncsolva a teste, amikor később ráakadtunk.

— Az egész esetből csak felettes hatóságomnak akartam jelentést tenni, de azt hiszem, nem vétet= tem, amikor itt mondtam el a dolgot előttetek. Így legalább Serédy őrnagy volt az első, aki meg= tudta, hogy megtévelyedett volt ezredtársa lemosta elestével a szenny, amely nevéhez tapadt... *Requiescat in pace.*

— Amen! — mondták a többiek halkán mind egyszerre és senki sem említette többé Lengyel= házyt. Pillanatig úgy érezte mindenki, mintha egy megtért bűnös lelke vonulna át a termen és könnyö= rögne, hogy felejték... *

Siófokra érve, Szobránczy megtette hivatalos jelentését, azután rögtön ismét kiküldték más fel=

adatok végrehajtására, amelyeket épp oly jól oldott meg, mint az előbbit.

Még soká tartott, míg oly régen táplált vágya teljesezésbe ment és viszontláthatta Pesten öreg szüleit. A románok csak nem akartak kivonulni, az ifjú nemzeti hadsereget pedig csak emberfeletti erővel lehetett visszatartani attól, hogy rá ne vesse magát a százszoros túlerőben levő és az egész világ által ellenünk támogatott «felszabadítóra» . . . ! Pedig akkoriban mindössze 3000 főből állott és ezek közül is csak 1800 embernek volt fegyvere. Mégis rettegtek tőle a «hódítók». És rettegnek tőle ma is. Mert ámulattal látták, hogy *ébredünk. A halottak . . . !*

*

Garamváry Dezsőné csak a lapokból értesült Lengyelházy István elestéről, még pedig csak jóval később és egy egészen rövidke kis hír révén, amely, úgy látszik, elkerülte volt a román katonai cenzura figyelmét, amely mindent törölt, ami a magyar nemzeti hadseregre vonatkozott, kiváltképpen, ha a csapataink által elért valamely nevezetesebb eredményről volt szó.

Nadine, amikor a Lengyelházy haláláról szóló hírt megpillantotta reggeli lapjában, első pillanatban megrendült. De nem tartott soká és bizonyos megkönnyebbülést érzett. Nem, mintha még mindig attól félt volna, hogy erről az oldalról újabb veszedelem fenyegetné, hanem azért, mert már maga is igen gyakran azt gondolta, hogy Lengyelházy számára nem létezik más megoldás. Abban sem kételkedett többé, hogy az az ember, aki életében valamikor oly kedves, legutóbb oly kegyetlen szerepet vitt, maga kereste a bünhődést, a halált.

Lengyelházy a nemzeti ügyért esett el . . .

Ez a gondolat kiengesztelte Nadine érzelmeit. Bizonyos fokig jól esett önérzetének is. Mert sohasem tudott teljesen megszabadulni az együtt érzett

első szerelem emlékeitől, de attól a lelki nyomástól sem, hogy mégis, neki is lehetett része abban, hogy Lengyelházyt oly messzire elsodorták az elkeseredés hullámai a becsület partjától.

Az a harc, amelybe a hírhedt vörösparancsnokkal bocsátkozott, hogy férje részére visszaszerezze a szabadságot s az a győzelem, amelyért majdnem női tisztességével kellett fizetnie, hogy megmentse kis fiát, Nadine idegeit nagyon megviselték. Túlbecsülte volt lelki erejét, de amikor ennek tudatára ébredt, már túl is volt a veszedelmen.

*

Azon a napon, amikor a legförtelmesebb kínzások után ismét karjaiba zárta gyermekét és amikor másnap türelmetlenül hazavárta a férjét és minden, az utcáról eredő neszre figyelve, százszor is az ablakhoz rohant, hogy megnézze, nem ő jött-e meg, ő, akiért oly sokat szenvedett: valami különös, jóleső érzés szivárgott át feldúlt lelkiállapotán.

Olyasmit érzett azért az emberért, akiért oly bátran és elszántan harcba szállt, ami szerelemre emlékeztetett. Szíve dobogott, amikor elképzelte a viszontlátás pillanatát és képzeletében máris egymás karjaiban látta magukat, összeforrva egy csókban talán, az első igazi csókban, amelytől el tudta volna felejtetni a múlt csalódásait, amely megnyithatta volna számukra az örökké elveszettnek hitt boldogság kapuit!

Eltelt az egész nap és Garamváry Dezső csak nem jött meg. Nadine máris gyanította, hogy Lengyelházy megfeledkezett ígétéről, amikor másnap reggel azzal állított be hű cselédje, hogy ismét vörös katonák vannak az előszobában, akik ez alkalommal nem őt, hanem a férjét keresik.

Nadine újabb bonyodalmaktól tartott, de már annyira el volt fásulva minden izgalommal szemben, hogy habozás nélkül kiment az emberekhez,

hogy személyesen megtudja tőlük eljövetelük célját.

Ketten voltak, ijesztően felfegyverzett, de egyébként jobbképű legények, akiken meglátszott, hogy nem annyira meggyőződésből, mint inkább csak a kényelmes megélhetés végett szolgálják a bolsevistákat.

— A férjem a gyűjtőben van, — szólt Nadine azonnal, amikor őket megpillantotta, — haza várom ugyan, de még nem jött meg.

A két katona bambán nézett egymásra, azután az egyik felelte :

— Mán pedig még tegnap délután kieresztették az elvtársat és ha még most sem jött haza, hát akkor bizonyos, hogy görbe napot csinált magának a váratlan szerencse örömeiben.

Nadine elképedt.

— Hogyan? — kérdezte hitetlenül, majd hozzátette : — Nem lehet. Ez tévedés.

— Nem tévedés ez, kérem, — mondta ismét a vörös, — hisz mi a gyűjtőfogházhoz vagyunk kirendelve, hogy a fene megegye azt a sok bűdös burzsujt! Nekünk csak tudnunk kell, hogy kit engedtek ki és kit nem! Tegnap délután szabadon bocsátották Garamváry Dezső elvtársat, mert parancs jött, hogy ki kell eresztetni. El is sietett, mintha furkósbottal kergetnék, már pedig olyan gyöngyéletük van odabenn a burzsujoknak, mint a paradicsomban!

— Az ám, — tette hozzá a másik, — oly sietős volt a dolga az elvtársnak, hogy még ki sem váltotta az irodából a zsebóráját meg a pénztárcáját. Persze, azt hitte, hogy majd ezüstitálcán viszik utána! Csakhogy egyéb dolog is akad odabenn az irodában s így mi vállalkoztunk, hogy elhozzuk, mert kimenős napunk van. Itt van az óra meg a pénztárca, — ezzel átnyújtotta az említett tárgyakat, — tessék a pénzt megolvasni, nincs semmi

hiány. Csak a kéket kicseréltük fehérre, nehogy baja legyen belőle az elvtársnak!

A vörösök nagyot nevettek a tréfán, Nadine pedig gépiesen belenyúlt a pénztárcába és néhány fehér bankót vett ki belőle, hogy odaadja az embereknek fáradozásukért. De az egyik kicsinylő kézmozdulatot tett.

— Ebből van elég, csak tessék megtartani, — szólt megvetőleg. — De bizonyára van füstölőnivalója a Garamváry elvtársnak, abból kérünk!

— Megnézem, van-e még, — felelte Nadine szórakozottan és bement a szalonba, ahol csakugyan talált még néhány cigarettát az egyik dobozban, amelyeket azután oda is adott a katonáknak. Szépen megköszönték a szívességet és megelégedetten távoztak.

Nadine visszament a hálósobába és a pamlagára dobta magát. Mozdulatlanul feküdt néhány percig és gondolkozott.

— Érthetetlen! — szólt magában. — Csak nem történt baja útközben? Elvégre semmi sincs kizárva, meg az sem, hogy újból elfogták és máshová vitték. Vagy talán viλέkre szökött, hogy kikerülje az újabb kellemetlenségeket? Anélkül, hogy engem egy szóval is értesítsen, anélkül, hogy meg ne nézné a gyermekeket? Nem tudom róla feltenni. De hát akkor hová lett?

Agya lázasan keresett valami elfogadható magyarázatot. A legképtelenebb gondolatok cikáztak át a fején. Még azt a lehetőséget is mérlegelte, nem volt-e csupán komédia az egész szabadonbocsátás Lengyelházy részéről, hogy annál biztosabban töltesse ki bosszúját azon az emberen, akiben tönkretévőjét látta. De mindez nem látszott valószínűnek, legkevésbé pedig az, hogy Lengyelházy hamis játékot űzött volna vele. Ha azóta talán meg is bánta nagylelkűségét: újabb harcát is nyíltan vette volna fel ellene.

Már azon volt, hogy lemondva minden céltalan találgatásról, belenyugszik a bizonytalanságba és, bármilyen idegölő dolog is volt, a csendes, tehetetlen várakozásba, amikor még egy gondolata támadt, amely úgy csapott le rá, mint villám a felhőtlen égből.

Felugrott és a fejéhez kapott.

— Kúnlaky Sári! — szólt fennhangon. — Erről egészen megfeledkeztem. Első útja őhöz vezette, egész biztosan . . .

Pillanatig tántorogva állt, nyugtalanul tekintett maga köré, mintha védelmet keresne ez ellen a gondolat ellen, mintha azt várná, hogy valaki meg fog szólalni a közelében, egy belső hang talán, mondva, hogy : nem igaz. De nem szólalt meg senki, a belső hang legkevésbé, hanem mindjobban öltött alakot képzeletében ez a hirtelenül felbukkant feltevés, amely úgy állt előtte, mint egy ijesztő rém.

Biztosat akart tudni, mindenáron. Úgy érezte, hogy türelmének vége. Ennyi izgalom, ennyi szenvedés után egyszerűen nem tudta volna elviselni, hogy Dezső előbb=utóbb mégis csak beállít, megszokott közönyös arcával, hidegen, únottan és ismét csak hazudik, amint hazudott ismeretségük első pillanata óta.

Bement a szomszédaszobába. Ott állt a telefonkészülék, mellette feküdt az előfizetők névsora. Biztosra vette, hogy férje szeretőjének lakásán távbeszélőállomás van. Kapkodva kinyitotta a könyvet és kereste vetélytársnőjét. És csakugyan bent volt : Kúnlaky Sári magánzó, V., Tükör=utca 12.

Nadine nem habozott többé. Nem igen gondolkozott azon, hogy tulajdonképpen kivel mit akar beszélni, de ösztönszerűleg érezte, hogy felfedi a titkot, hogy megszabadul a fojtó, ölő bizonytalanságtól.

A központ elég gyorsan jelentkezett, jelszót sem kért, ami annak volt a jele, hogy szovjeték bizton=

ságban érzik magukat. Akadály nélkül kapcsolták a Nadine által kért számot.

— Kúnlaky ő nagysága lakása? — kérdezte.

— Igen. Mi tetszik, kérem? — felelte egy női hang, bizonyára a cseléd.

— Ott van Garamváry elvtárs ő nagyságánál, szíveskedjék azonnal a telefonhoz küldeni!

— Igenis, kérem, — szólt ismét a női hang.

Nadine érezte, amint elszédül. Most, hogy bebizonyosodott, hogy nem tévedett, amikor a férjét a szeretőjénél kereste, nem akart hinni a valóságban. Hátha csak rosszul értették a Garamváry nevet, hátha más férfi volt, aki annak a leánynak a lakásán tartózkodott? Egyik kezével a füléhez szorítva a hallgatót, a másikkal szék után nyúlt és leült, mert nem bírták a lábai. Végre hallotta, hogy a másik állomáson ismét kézbe veszik a kagylót, de hallotta a saját vére lüktetését is.

— Ki az? — kérdezte most már egy férfihang. Garamváry Dezsőé volt.

— Itt Garamváryné beszél, — felelte az asszony tiszta, csengő hangon. — Te vagy, Dezső?

— Én vagyok, — szólt a férfi rövid habozás után. — Baj van talán?

— Baj nincsen, csak magam akartam meggyőződni, hogy csakugyan szabadonbocsátottak...

Ezzel Nadine lecsapta a kagylót és maga elé tekintett. Könny jelentkezett a szemében, de mérgesen letörülte keze hátával és felugrott. Azután betántorgott a hálószobába és elnevette magát.

— Baj van talán? — ismételte fennhangon. — Baj van talán...?

Megijedt a saját hangjától. Most történt meg vele először, hogy rajtakapta magát a magával való hangos beszélgetésen. És mégis, még egyszer hangosan ezt kellett mondania:

— Baj van talán?

Tekintete a tükörbe esett. Meglátta a saját ké-

pét. Összerezzen, mert az volt a benyomása, hogy nem saját magát látja, hanem lát egy vadidegent. Annyira más volt az, aki ott állt vele szemben, mint amilyennek képzelte önönmagát. Nem voltak az ő szemei, amelyek beesetten, gyűlöletteljesen tekintettek rá. Nem, az nem volt Nadine, az örökké tűrő, csendesen szenvedő, lemondó Nadine. Egy nő volt, mint ezer más, haragjában is ijesztően szép, kívánatos, fiatal még, csupa visszafojtott szenvedély, érzék, vágy, élet. Egy nő volt, akiben hirtelenül fellángolt minden, egy nő, aki egy pillanat alatt született erővel széttépni készült elszakíthatatlannak vélt bilincseket, hogy kínzó zsarnokának dobja a lába elé.

— Meddig tűröd még? — kérdezte a kép a tüskörben.

Nadine kiegyenesedett.

— Elég volt! — felelte, azután elfordult és kezdett öltözködni.

Határozottan megkönnyebbült. Úgy érezte, hogy fordulóponthoz érkezett, hogy új, sohasem sejtett lehetőségek előtt áll. Egyszerre szabad volt. Azaz: el volt tökéelve, hogy megszerzi a szabadságát. És ez már annyi volt, mintha meg is volna a szabadsága. El akart válni. A kommün alatt mi sem volt könnyebb. Még el is tekintettek az unalmas alakiságoktól.

Éppen fésülködött, amikor mosolygó szemekkel, mutatóját huncutosan rágdicsálva, beállított a kis Erik. Hóna alatt hosszúorrú, púpos fajankóval, amely akkora volt, mint a tulajdonosa.

— Mit csinálsz, mamikám? — kérdezte. Mert mindig kérdezett valamit, ha bejött a szobába.

— Fésülködöm, látod, angyalom, — felelte Nadine majdnem ijedten. Mintha rajtakapták volna valamin, ami nem volt rendjén. Magában pedig azt gondolta: — Szent Isten, mi lesz a fiammal?

— Fésülködöl? — folytatta Erik az inkvizíciót,

majd közelebb bújva az anyjához, térdére fektette a fajankót. — Kérem, Petit is megfésülni! — tette hozzá könnyörgő hangon.

— Hisz Petinek nincsen haja! Látod, hogy sapkája van.

— Kérem levenni a sapkát és megfésülni! — koldult Erik rendületlenül.

— Peti sapkáját nem lehet levenni, — felelte Nadine, a gondolata pedig az volt: — Hétéves koráig nekem ítéli oda a bíróság . . .

— Miért nem lehet levenni a sapkát, mama?

— Mert fából van, úgy mint maga az egész Peti . . . (talán egészen megtarthatom, ha a férjem hibájából bontják fel a házasságot!)

— Miért fából van?

— Hogy össze ne törjön, te kis csacsi! De Fajankó nem is szereti, ha megfésülik.

— Miért nem szereti?

Eriket nem volt könnyű kielégíteni. Ha egyszer rágyújtott a kérdezősködésre, már történnie kellett valaminek, hogy abbahagyja. Most is így volt és történt is valami. Közelgő lépések hallatszottak a szalon felől és máris kinyílt az ajtó. Garamvály Dezső volt.

Fülsiketítő kiáltás hasította át a levegőt és Erik, amint csak bírták apró lábai, rohant az ajtóhoz, átölelte atyja térdeit és odadörzsölte lángvörös arcát.

— Papi, papi! — kiáltotta, — a jó papi!

Garamvály zavartan, szégyenkezve pillantott a nejére, azután lehajolt, felkapta Eriket és összevissza csókolta, mint még sohasem tette. Erik pedig izgatottan, örömteljesen veregette az arcát és simogatta a haját.

— Jó papi, édes papi, — ismételte százszor is, azután az anyja felé fordult: — Mamikám, itt a papi! Nem örülsz a papinak?

— Hogyne örülnék, — felelte Nadine, alig hallhatóan, azután felkelt és gépiesen, mereven tett

néhány lépést Garamváry felé. A férfi letette a gyermeket és ránézett Nadinera.

— Meg tudsz bocsátani? — kérdezte halkán és a szemében olyasmi volt, mint a megvert kutyáéban. — Majd mindent megmagyarázok.

— Felesleges, — felelte Nadine, — nem vagyok kíváncsi hazudozásaidra.

— Esküszöm, hogy . . . .

— Csak azt ne. Inkább folytassuk a komédiát.

— Komédiát?

— Igen. A gyermekünk kedvéért.

Garamváry még felelni akart valamit, de Erik megfogta a kezét és erőszakkal a fajankójához vitte.

— Nem lehet a Petit megfésülni, papi, — mondta kimondhatatlan szomorúsággal a szemében.

Ebből persze Garamváry egy szót sem értett. Kérdőleg tekintett a nejeére. Igaz, hogy egész másra gondolt. Erik pedig ismételte :

— Nem lehet a Petit megfésülni. Fából van . . .

XVI.

Fajankó fából volt, nem lehetett megfésülni. Hiába akarta a kis Erik. De amikor néhány napra rá mégis megpróbálta és le akarta törni a csilingelő sapkát Peti fejről : összetört maga is Fajankó. Kimúlt.

Vannak dolgok, amelyeket nem lehet megfésülni. Egy rosszul sikerült házasságot sem. Hiába kísérelte meg még egyszer, újból meghajolva gyermekének vélt érdeke előtt Nadine : nagybeteg volt Fajankó, összetört. Kimúlt.

*

Garamváryné elejtette az első felhevülésében agyában megfogamzott gondolatot. Nemcsak az apa és gyermek közti jelenet hatása alatt : volt el=

határozásának higgadt mérlegelésen alapuló, minden érzelmi magyarázatoktól ment oka is. Az a felfedezés ugyanis, hogy Garamváry a kiszabadulása után nem haza, hanem a szeretőjéhez sietett, nem bizonyított egyebet, minthogy az utóbbit éppen jobban szerette, mint őt. Ez nem mehetett meglepés számába Nadine előtt.

Igaz, ő volt, Nadine, aki életét és ami több : női becsületét is kockáztatta érte. Kijárta Lengyelháznál a szabadságát. De nem volt ez csupán kötelessége, már azért is, mert a férje alapjában véve neki köszönhette letartóztatását? Ha nincs Lengyelházy, akkor nincs is letartóztatás. És Garamváry háládatlansága? Eléggé ismerte férje természetét, hogy e tekintetben semmiféle illúziókban ne ringassa magát.

Ami történt, legfeljebb csak epizód, láncszem volt elejétől kezdve szerencsétlen házasságában. Nem volt új. Semmiesetre sem volt ok arra, hogy a zavaros viszonyokban, akkor, amikor az ember sohasem tudhatta, hogy mit hoz a hajnal, elszakítsa a gyermeket attól, akit, lelkének boldog tudatlanságával, szeretett. Attól, aki mégis csak az első és legerősebb támasza volt ezen a világon.

Igy okoskodott Nadine.

*

Garamváry, miután neje az ismételt kísérletet, hogy kimagyarázza a kellemetlen incidenst, úgy, mint az első alkalommal, kereken visszautasította, nem kívánt egyebet, mint ott folytatni életét, ahol abbahagyta. A *komédiát*, amint mondta Nadine.

Ilyen körülmények között örömmel fogadta neje elhatározását, hogy Erikkel és a francia kisasszonnyal együtt az öreg Garamváryékhoz, illetve édesanyjához utazik a Balatonra, míg maga azon a címen, hogy a lakást még sem lehet egészen lakatlannul hagyni, Pesten maradt.

Elhatározásában döntő szerepet játszott az a kiállítás, hogy — feltéve, hogy most már békében hagyják a kommunisták, — zavartalanul tölthet néhány hetet Kúnlaky Sári társaságában, akit az utóbbi időben a kényszerítő körülmények folytán kénytelen volt meglehetősen elhanyagolni. Ez a modorában inkább közönséges, de eszes és mulatságos nő, aki mindennel és mindenkivel csúfot űzött és képes volt a legkritikusabb pillanatokban is megnevetetni egy egész agyonijedt társaságot, már vérmérsékleténél fogva is vonzotta Garamváryt, dacára annak, hogy viszonyuk akkoriban már meglehetősen régi volt.

Szerelemről — lélektani értelemben — egyáltalában nem volt köztük szó és Garamváry vele szemben is abban tetszelődött, hogy ő nem ismer szerelmet és hogy a szerelem ostobaság. Egyszerűen, — amint minden alkalommal hangsúlyozták is, — jóbarátok voltak, viszonyuk pedig nem volt egyéb kétoldalú üzletnél, amelyben az egyik fél testét, kedélyét, társaságát, a másik pedig az anyagi gondoktól való teljes mentességet dobta a serpenyőbe.

De míg a férfi csakugyan nem várt egyebet az élettől, mint azokat a múltó élvezeteket, amelyek csak addig bírtak szemében vonzó erővel, amíg tudta, hogy bármikor változtathat a helyzeten, addig a nő, — mint rendesen, — szíve egyik titkos rekeszét fentartotta másnak is, aki, — ugyancsak, mint rendesen, — elvből fel volt mentve minden néven nevezendő anyagi ellenszolgáltatás alól.

Garamváry is tudta, hogy ez így szokott lenni. De azon az állásponton volt, hogy amíg meg nem győződik az ellenkezőjéről, bízik Sári hűségében. Így aztán csak gyanakodott és nem tudta azt, hogy Gombos Ernő, az a kis színész, akit gyakrabban látott barátnője társaságában, mintsem szerette, tényleg vetélytársa. És ez a körülmény, — bár soha=

sem említette, — szintén lényegesen hozzájárult ahhoz, hogy Sári vonzóereje nem csökkent.

A kommunista világgal járó izgalmak, barátnőjének a kis színésszel gyakoribb találkozásai, saját nagyobb lekötöttsége még csak fokozták ezt a ragaszkodást Garamváry részéről, míg a másik kettőnél annál jobban lángolt fel a titokban viruló szerelem. Garamváry kezdett féltékenykedni, a barátnője viszont tehernek érezte a vele való viszonyt, szeszélyes lett és mind gyakrabban előforduló jelenetek során szabad folyást engedve szókimondó természetének, néha bizony vaskos gorombaságokat vágott Garamváry fejéhez.

Nadine elutazása után, mindjárt az első találkozás alkalmával nyilvánvalóvá lett, hogy Garamváry optimista volt, amikor a szalmaözvegységtől vajmi sok kellemes pásztorórát várt. A barátnője ugyanis rendkívül rosszkedvűen fogadta és hosszabb faggatás után kíméletlenül megtámadta.

— Te is csak amolyan rongy papucshős vagy, mint a többi férj, — jelentette ki a legmélyebb megvetés hangján, — hiába dicsekszel előttem a tekin-télyeddel! Az asszony ideszól és máris szaladsz haza, mint a nyúl, ijedten, gyáván, félve a pofontól, amellyel vártak! Egyébként is megmondhatod annak a hölgynek, hogy ez az én lakásom, ahol engem ne háborgasson. A telefont pedig nem az ő kedvéért szereltettem fel . . .

Garamváry önkénytelenül is védelmébe vette a feleségét.

— Nem értem, hogy miért izgat ez az egész his-tória, — szólt, — hisz nem bántott senki sem. Ami pedig a telefonálást illeti, hát igaza volt a feleségnek és nem csodálom, hogy aggodalmában itt is keresett, szegény.

— Csak sajnáld, jól teszed, — gúnyolódott Kun-laky Sári. — Persze! A férje kiszabadult és nem

lehetett tudni, mikor állít be hirtelenül és megzavarja idilljét azzal a vörös selyemfiúval. Képelem, hogy aggódott, szegény!

— Ha tudnád, hogy mennyire nem illik hozzád ez a csúnya beszéd, — felelte Garamvály látszólagos nyugalommal, — meggondolnád, hogy mit bocsátasz ki mosdatlan szájacskádból! Velem tehetsz, amit akarsz, de a feleségemet hagyd ki a játékból.

— Ejha! Talán bizony beleszerettél hirtelenében? Garamvály vállat vont.

— Nem hagynók abba? — kérdezte. — Meglehetősen únom a dolgot és azt hiszem, tudok mást, ami téged is jobban mulattatna . . . .

Ezzel a zsebébe nyúlt és három pár selyemharisnyát vett elő, amelyet az ölébe dobott a barátnőjének. Ez nem tévesztette el a hatását. Sári vonásai kiderültek, felugrott és a nyakába ugrott.

— Majmom, fókám, sündisznóm! — kiáltotta magánkívül, — mégis csak drága egy ember vagy! Hát hol szerezted ezt?

— A boltban, — felelte Garamvály meglegedetten, — van ott még elég, csak tudni kell az útját-módját annak, hogy hogyan lehessen hozzáférni.

— Te drága! Te okos! És hogy volt párja?

— Csekély ezer krón kékben . . .

Kúnlaky Sári meg volt hatva és minden előbbeni rosszágát jóváteendő, a pamlagra húzta a barátját és ismét egyszer minden kétséget kizáró módon bebizonyította neki, hogy csakis őt szereti.

*

Éppen záróra előtt tért haza Garamvály. A ház sötét volt, elhagyatva, a vörösörök már régen kivonultak, az iroda felé sem néztek többé napok óta sem. Garamvály felment az emeletre és szivarra gyujtva, végigjárt az üres szobákon.

Rendesen nem volt ellensége a magánynak, sze-

rette, ha néha=néha egyedül volt a gondolataival, de ma rosszul érezte magát az elhagyatott lakásban. Nemcsak azért, mert még élénk emlékezetében volt mindaz, ami az utolsó hetekben történt, — volt ennek más oka is.

Sajnálta, hogy megbántotta a feleségét. Miért az ördögbe nem jött akkor egyenesen haza? Nem tudta megérteni. És ha már másképen cselekedett, megtehetette volna, hogy legalább estére beállít.

Először történt házassága óta, hogy hűtlensége szóbakerült közte és a felesége között és ez, bár sejtette, hogy Nadine tájékoztatva van életmódjáról, igen kellemetlenül érintette. Oly jó, oly kényelmes volt eddig és most hirtelenül rajt ült egy kiállhatatlan nyomás, mindig csak arra gondolt, hogy az asszony mindent tud. És milyen fölényrel viselte a sorsát még ilyen körülmények között is!

— Szegény Nadine, — szólt magában és leült a szalonban, szemközt neje arcképével, amelyet még a háború első esztendejében festetett róla. Soká nézegette. Jó kép volt, a hasonlatossága élethű. Összehasonlította a multat a jelennel.

Nadine nem sokat változott. Legfeljebb a vonásaiban volt valami, egy árnyék talán, amely a képen még hiányzott. Különböen olyan volt, mint régen. Csakugyan régen volt. Több, mint öt esztendő . . .

— Öt esztendő! — ismételte, szivarját rágva, Garamvály. — Mi minden történt azóta!

Felvonultatta emlékezetében az eseményeket, a háborút, fia születését, nagy vagyonának megalapozását és szinte hihetetlen megnövekedését, politikai szereplését, visszavonulását a közéletből, a nőket, akik megédesítették az életét, a sok, sok, átmulatott éjszakát és végül a nagy felfordulást.

És mindezzel szemben mi jutott Nadinének?

Garamvály levette a tekintetét az arcképről és felkelt.

— Mi? Mi? — szólt fennhangon. — Hát pénz és gondnélküli élet. És a gyermek. Mit kívánhat magának tisztességes asszony egyebet?

— Szerelmet . . . — szólt valaki a háta mögött. Garamváry összerezzen. Első percben nem mert hátranézni, aztán mégis megtette. Félve és óvatosan.

De nem volt senki, nem látott semmit.

— Az idegek . . . — magyarázgatta önmagának. Bosszúsan eldobta a szivarját, eloltotta a villanyt és átemnt a hálósobájába. Fáradt volt, kimerült, le akart feküdni. Előbb azonban benézett Nadine szobájába.

— Hát ha elbújt valaki? Az ember sohasem tudhatja ebben az istentelen világban . . .

Belépett, megállt. Nadine vetetlen ágya előtt. Fehér csipketakaróval volt leborítva. Ránc nélkül. És alig észrevehetően felismerte azt a diszkrét, finom parfümöt, amelyet neje használt.

Mélyen belélegzette az illatot, az orrcimpái megremegtek, mint a sivatagban az oroszláznak, ha mértföldnyi távolságból megneszeli a nőtényt.

— Ah mit! — mondta dühösen, megfordult és becsapta maga mögött az ajtót.

*

Hetek teltek el azóta. Garamvárynak sehogy sem teltek úgy napjai, amint eleinte remélte. Kúnlaky Sári napról=napra kiállhatatlanabb lett és Garamváry nem volt az az ember, aki ezt huzamosabb ideig eltűrte volna. Tehát szakított a barátnőjével, ami meglehetősen prózai külsőségek között ment végbe, amennyiben a nem igen gyöngéd lelkületű Sári még néhány tojáshéjat dobott utána az utcán, amikor közösen elfogyasztott hideg vacsora után felrobbant a puskaporos hordó.

Garamváry fellélegzett. Első dolga volt, hogy — minden eddigi szokása ellenére, — levelet írt nejének, amelyben pontosan beszámolt a molyok és

svábbogarak ellen indított pusztító hadjárat kedvező eredményéről, de közölte vele a legújabb híreket is az entente közeledéséről és a kommün bukásáról. Ismerős vitte a levelet, bátran meg lehetett tenni.

Második gondja az volt, hogy mást ültessen Kúnlaky Sári helyébe. Többrendbeli kísérletei azonban nem bírták kielégíteni. Azután sok is volt a szemét a «felhajtás» között, ami viszont nem volt csoda azokban az időkben. Pedig mint a gomba, úgy bújtak elő minden piszkos zúgból a kis nők, — csupa ismeretlen jószág, amely még nem régen a *Chicago*-ban lépcsőházat súrolt vagy dajkálta törvénytelen testvérkéit. És mind szépek voltak, jóalakúak, még sikkesek is, csak a szűk cipő szorította még a lábukat. Népbiztosok, siberek, az idegen katonai missziók tagjai vettek nekik ruhát, harisnyát, kalapot, ők gondoskodtak a manikűr és az arcápolás költségeiről. Sohse fogyott el annyi arcpirosító Budapesten, mint akkoriban. De ha kinyitották a szájukat, vége volt minden illúziónak. Mert a régi világban még az utcai leányoknak is finomabb volt a tónusa, mint a proletárdiktatúra ezen szépreményű csemetéinek.

Garamváry megundorodott a tapasztalataitól. Azért mégsem sajnálta, hogy szakított a Kúnlakyval, mert már torkig volt szeszélyével, zsarnokoskodásával.

Egyszerre csak azon vette magát észre, hogy mindúntalan Nadinera gondol. Hiába, mégis csak egészen más volt, mint — nem is szólva arról a söpredékről, amellyel legutóbb megismerkedett, — az a sok nő, akivel dolga akadt életében s aki hivatászerűleg űzte a szerelmet. Miért nem tudta meghódítani magának annak az asszonynak a szívét is, akinek a teste törvény szerint az övé volt? Miért kellett még a testét is elveszítenie?

Tudta, hogy ő a hibás. Kitartással, gyöngédség-

gel a végén mégis csak meghódította volna. Csak hogy erre túlkényelmes volt. És szerette a változást.

— Hátha még nem késő? Hátha sikerül ezután? — gondolta magában. Ez a gondolat kellemes szénzáció erejével hatott rá. — Igaza volt Sárinak, szólt fennhangon, — a végén csakugyan még beleszeretek a feleségembe . . .!

És nevetett. Nevetett, mert valóban komikus volt. Beleszeretni a nejébe ennyi hosszú év után . . .!

*

Leutazott Balaton-Füredre. Nem volt könnyű dolog utazási engedélyt szerezni, de Kerekes elvtárs segítségével sikerült. És egy vörös jelvény a gomblyukban megtette a többi.

Váratlanul jelent meg a fürdőben. Elképzelte, hogy úgy, mint régente, most is várják a strandon a siófoki hajót és hogy ott lesz Nadine is. Milyen nagy szemeket fog mereszteni, ha megpillantja! El fog mosolyodni, finom mosolyával, alig észrevehetően el fog pirulni, lesüti a szemét . . .

Voltak ugyan a hajónál, de micsoda rettenetes alakok! A «beutalt proletárok» egész hada, — néhány vörösőrtől eltekintve, — csupa agyonijedt gyáva, rettegő ember, aki a hitét is odadobta, csak hogy úszhasson az árral.

Feljebb, a szállók felé, itt=ott egy úriember, egy két úrinő. A hajótól áradó tömeg közeledésére ezek is eltűntek. Hol lehetett Nadine?

A szanatórium előtt ült az öreg Garamváry, Szirákyné és egy bankigazgató a nejével. Napoztak. Látszott rajtuk, hogy ismét valami rémhír hatása alatt elátkozták még a születésük napját is.

Garamváry megjelenésére felugráltak, mintha megcsípte volna őket a skorpió. És máris megostromolták ezer kérdéssel. Minden oldalról, észrevétle-

nül odaszállingóztak az emberek és csakhamar egész gyűrű vette körül a jövevényt.

— Igaz? Igaz? Igaz?

— Micsoda?

— Hogy Angliában is proletárdiktatúra van?

— Hogy idejönnek a vasasok?

— Hogy Wekerlét és Szterényit agyonlőtték?

— Ugye, Pogány is ezzel a hajóval érkezett?

— Csakugyan nagy vörös győzelmek a cseh fronton?

És így tovább. Hirtelenül valaki megszólalt:

— Vigyázat, a kapuban áll két detektív . . .

Széjjelrebbent az egész társaság. Mintha elfújta volna a szél. A két férfi a kapuban mosolygott. Sibe=rek voltak, akik jónak látták néhány napra levegőt változtatni.

— Hol van Nadine? — kérdezte Garamváry.

— Biztosan a fenyvesben, — felelte Szirákyne, — minden nap odamegy Erikkel . . .

Az öreg Garamváry az órát nézte.

— Minden pillanatban itt lesznek egyébként, — szólt. — Mi ujság? Miért jöttél? — kérdezte még, de a fia már rohant el, a fenyves irányába.

A régi színház elé érve, amelynek minden ablaka ezer darabban feküdt a fűben, megállt és körül= nézett. Nem látott senkit. Csak egész messze, fent, a bokrok között villant fel valami fehér. Egy hölgy volt, jött lefelé.

— Bevárom, — gondolta magában Garamváry és egy közeli padra ült. — Hátha Nadine?

Nem ő volt. Hanem egy csinos, barna leány, frissen kivasalt vászonszoknyában, zöld szveterrel a vállán. És amint közeledett, graciózan maga elé rakva formás lábát, feléje nézett. Aztán — vagy harminc lépésnyi távolságban — megállt. Egyszerre elkiáltotta magát:

— C'est bien vous, M. Garamváry?

És most már Garamváry is megismerte. Fleurette volt, Erik kisasszonya. Felkelt és mosolyogva elébe ment. Fleurette is közelebb jött. Barátságosan kezét fogtak, a francia fülig pirult.

— Erik ott fent ül a mamájával, — szólt felfelé mutatva, mintegy eltakarandó elfogultságát. — Előre megyek megnézni, megvan-e Erik ebédje, külön főznek neki, nem bírja a gyomra a rendes kosztot . . .

— De különben jól van a gyerek? — kérdezte Garamváry szórakozottan. Egész másra gondolt. Még pedig arra, hogy milyen csinos és kívánatos volt tulajdonképpen ez a kis Fleurette. Hogy ezt még sohasem vette észre!

— Nem tetszik felmenni a nagyságos asszonyhoz? Nincs messze, — szólt ismét Fleurette zavartan, mosolyogva. Úgy tett, mintha nem venné észre, hogy mi megy végbe Garamváryban.

— Azt hiszem, már nem érdemes, — felelte emez, — azt mondta az öreg úr, hogy amúgy is mindjárt lejönnek ebédre. De maga hogy van, Fleurette? Nem ülnénk kicsit erre a padra?

Fleurette ismét elpirult és lesütötte a szemét.

— Szívesen tenném, — mondta, — de mi lesz Erik ebédjével?

— Ugyan, hagyja abba, — szólt Garamváry és nevetve belekarolt a leányba, akit gyöngéd erőszakkal leültetett a mögöttük lévő padra. — Majd elkészül az a kis ebéd maga nélkül is, vagy maga főzi talán?

— Azt már nem, — kacagta a leány.

— No lássa! Inkább beszéljessünk egy kicsit magáról! Mit csinál mindig? Még mindig szabad a szíve? Igen? Valóban csodálom. Egy olyan szép, gyönyörű leány és úgy él, mint az apáca! Ha elképzelem, hogy . . .

Garamváry nem folytatta, hanem, hirtelenül elkomolyodva, nagyot sóhajtott.

— Manapság az embernek örülnie kell, ha él . . .

Sok baja és kellemetlensége volt Garamváry úrnak is, tudom, — mondta Fleurette megértő fejbólintással.

— Igen, igen, van, de nem erről van szó . . . — sópáncodott a férfi.

— Miről, Garamváry úr?

— Maga azt nem érti, édes kis Fleurette, — felelte Garamváry és észrevétlenül ráfektette a kezét a leány hátára. — Vannak dolgok, amelyekről jobb nem beszélni. Meg sem értene tán . . .

— Dehogy is nem, kedves Garamváry úr, — szólt Fleurette élénken, — tessék elhinni, hogy én sokkal többet értek, mintsem gondolná!

— Mit például?

— Hát sok mindent. Ha az embernek van szeme, egy kis érzéke . . .

— Nos?

— Nem mondom meg.

— Mégis, Fleurette! Lássa, ez nem szép magától. Előbb kíváncsivá teszi az embert, aztán meg nem akarja megmondani.

Fleurette zavartan tépegette a zsebkendőjét.

— Garamváry úr nem boldog, — szólt aztán halkán és lehorgasztotta a fejét. — Látom, régen tudom. És én . . . sajnálom önt . . .

— Édes kis Fleurette . . . — felelte Garamváry remegő hangon, csak nehezen küzdve le izgatottságát és a keze után nyúlt. — Édes kis Fleurette, milyen jó maga . . .

Igy ültek néhány másodpercig, amikor Fleurette hirtelenül felugrott.

— Most azonban igazán utána nézek Erik levesének, — mondta egészen kihevülve, majd összehúzza a szemöldökét, elnézett a távolba. — Egyébként már jönnek is, látja?

Ezzel elszökdelt, mint egy fiatal öz, Garamváry pedig hátranézett. Csakugyan: ott jött Nadine Erikkal.

Felkelt és lassú léptekkel elébük ment.

Nadine messziről megismerte és integetett. Azután szólt Eriknek, aki éles sivítással, ujjongó örömmel, százszor majdnem felbukva, lesietett a lejtős úton.

Garamváry megölelte a kis fiút, azután kezét nyújtotta feleségének.

— Micsoda meglepetés! — szólt az asszony.

— Ugyebár? Kissé csendesebbek az idők odakülsőn, — felelte Garamváry nyugodtan, szokott tartózkodással, — elhatároztam, hogy megnézem a gyereket . . . .

Nadine hálás szempillantást vetett rá.

— Milyen kedves tőled, Dezső, — mondta a rendesnél melegebb hangon.

Azután lesiettek a szanatóriumba.

És Garamváry Dezső, mint aki a dolgát jól végezte, másnap délben ismét hazautazott.

*

Ismét együtt voltak mind a Garamváry-házban, mint régen. A kommün megbukott, már a románok is kivonultak, a rend és a fegyelem helyreállt, a pesti utca lassan visszanyerte hajdani képét.

Garamváryék egymásután megszabadultak proletárlakóikótól is. Először az igaziaktól, ezek egyszerűen eltűntek. Azután azoktól, akiket saját maguk ültettek be a házukba. Utolsónak Kerekes *volt* elvtárs csomagolt, igaz, hogy most már *ébredőnek* mondta magát, el is járt mindenféle gyűlésekre, de leleplezték és elverték irgalmatlanul. Erre nyomtalanul eltűnt ő is. A házmester hiába mondta a proletárdiktatúra bukásának napján Garamvárynak, hogy : kezét csókolom, nagyságos úr, gazdája mégis kidobta, de csak néhány nap múlva, amikor már egészen bizonyos volt, hogy a vörösök nem jönnek többé vissza.

De — októberben — még valaki költözött el a

Garamvály=házból : özv. Sziráky Lászlóné. Lehet, hogy nagyon megúnta az öreg Garamvály=házaspárt a közös füredi tartózkodásuk alatt. Lehet, hogy csak a régen nélkülözött önállóságáért, saját otthonáért vágyódott, annyi tény, hogy átvette fivérének, Nádasfalvy Kázmérnak csinos háromszobás lakását a Gyulai Pál=utcában, amelyet azután be is rendezett évek óta raktárban tartott bútoraival. Nádasfalvy birtoka román megszállott területen lévén, még pedig olyan helyen, amely előreláthatólag hosszabb időre szakadt el Magyarországtól, tulajdonosa annál is könnyebben adhatta fel pesti legénylakását, mert tudta, hogy bármikor nővérehez szállhat.

A nemzetgyűlési választások alkalmával Garamvály Dezső nem lépett fel. Eleinte ugyan gondolt rá, hisz régi párthívei közül is sokan így cselekedtek, de azután elejtette a tervét.

A közélet ujjaszületése különben is annyi új meg új lehetőséget rejtett magában a tevékenységre, hogy Garamvály pillanatig sem sajnálta a viszonyok által parancsolt visszavonulását a politikától. Az angol, olasz, francia segítséggel létesített különböző közgazdasági és pénzügyi tranzakciók és alapítások bő alkalmat nyújtottak neki az azokban való részvételre, nagy vagyonának kedvező feltételek mellett leendő elhelyezésére.

*

Mint ebben az időben a legtöbb ember Magyarországon, Garamvály is minden nálunk megforduló külföldiben jóbarátunkat látta, aki kizárólag azért van itt, hogy rajtunk segítsen. Minden kis entente=kapitány diplomata számába ment és aki az ilyenhez hozzáfért, vele egy=egy dejeunert vagy dinert végigevett a Ritzben, már biztosra vette, hogy a kezében tartja a jövő kibontakozás kulcsát. Ahány entente=tisztismeretség, annyi külügyminiszter=

jelölt futkosott és autózott Budapesten. Az egyik máris angol herceget látott a magyar trónon, a másik olaszt, a harmadik Romániával való perszonális unióban látta a bajok egyetlen orvoslását, a negyedik egyesegyedül a franciákra esküdött. De voltak olyanok is, akiknek a szégyenpír szökött az arcába ennyi sáfárkodás láttára, ha elképzelték, hogy volt hű fegyvertársaink, nemzetközi helyzetüknél fogva már legsajátosabb érdekükben is egyetlen barátaink, a németek, mindehhez mit szólnak. . . .

Garamvály kevésbé politikai célzattal, mint inkább gazdasági előnyöket várva, kereste az érintkezést a Magyarországon tartózkodó entente=emberekkel és feleségének szalonja csakhamar népes lett exotikus vendégektől. De nem tartott soká és azt kellett tapasztalniok, hogy az *entente cordiale* még az egyes külföldi missziók tagjai között sem volt az. Külön-külön kellett őket hívni, nemzetek szerint, ha az ember nem akarta, hogy csúnyán össze ne vesszenek egymással. Azonban még más dolgokat is meg kellett tanulniok Garamvályéknak. Hogy kitűnő hangzású nevek képviselői otthon nem is voltak olyan előkelők, mint amilyeneknek mondták magukat. Hogy mások, akik meglepően jól értettek magyarul, a háború előtt mint nyelvmesterek keresték meg Magyarországon a kenyerüket. Hogy X. Y. törzstisztnak nem is az a csinos, minden elképzelhető mértéket meghaladóan dekolletált asszony volt a felesége, akit annak bemutatott, hanem egy másik hölgy, aki azalatt otthon vagy epedve várta vissza az urát, vagy pedig hasonlóképpen vigasztalódott. Hogy a feloszlott balkán=hadseregnek hozzánk kommandált tisztek közül egyik=másik inkább büntetésből, mint különös rátermettségből volt ennek a hadseregnek a tagja. Hogy közülük is sokan azt tartották, hogy a *sibolás* az egyetlen ügy, amellyel érdemes foglalkozni. . . .

Voltak persze tiszteletreméltó kivételek is köztük

és éppen ezeknek a tanácsát követték Garamváryék, amikor külföldi vendégeik névsorát idővel meglehetősen megrostálták.

*

Decemberben még egy nagyobb dinnerre készültek néhány átutazó angol tiszteletére, akit Garamváry legénykori londoni tartózkodása idejéből ismert, de a kis Erik hirtelenül megbetegedett, mire utolsó pillanatban lemondták az estélyt.

Az akkoriban másodízben, — ha nem is olyan tömegesen, de mégis többnyire súlyos alakban mutatkozó — spanyoljárvány mindenfelé szedte ismét áldozatait. A kis fiú, aki már néhány nap óta náthás és szokatlanul csendes volt, az említett napon reggel erős köhögéssel és magas lázzal ébredt. Nadinenak elállt a szívverése, amikor arra a lehetőségre gondolt, hogy minden óvatosságának dacára a veszedelmes baj ez egyszer mégis beköszöntött az ő házába is és rögtön telefonált házi orvosáért, aki azonban éppen akkor nem volt Budapesten, mire édesanyja tanácsára elhívatta Szobránczy professzort.

A tanár nem váratott soká magára. Megnézte a kis fiút és azonnal megállapította, hogy Garamváryné aggodalma indokoltnak bizonyult. Az anya kétségbe volt esve, de Szobránczy megnyugtatta, hogy erre — e pillanatban legalább — nincs ok.

— A mostani járvány csak a felnőttekre veszélyes, — mondta, — a gyermekek majdnem kivétel nélkül kiállják a bajt és mivel Erik különben egészséges, ha nem is nagyon erős gyermek, mégis a legjobbat remélhetjük mi is. Csak azt ajánlom, hogy úgy nagyságos asszony, mint a kedves férje és egyáltalában mindenki, akinek dolga van a kis betegükkel, szem előtt tartsa a szükséges óvatosságot, mert különben igen könnyen ispotály lesz a házuktól, ezt pedig, már a gyermek ápolása miatt, el kell kerülni.

Garamváryné kissé megnyugodott és rögtön kijelentette, hogy a gyermek ápolását maga vállalja, egyedül.

— Nekem nem kell sem mademoiselle, sem ápolónő, — szólt, amikor Szobránczy említette, hogy talán mégis jó volna, ha legalább éjszakára helyettesíttetné magát. — Itt fogok hálni, ebben a szobában és itt fogok ebédelni, csak maga nézzen utánunk minél gyakrabban, kedves jó tanár úr!

Szobránczy megígérte, hogy napjában kétszer is el fog jönni és amikor kiment, így szólt Garamváryhoz, aki őt a lépcsőházig kísérte :

— Nincs semmi baj. Ilyen anya mellett pedig még akkor is meggyógyulna a kis fiú, ha baj volna.

— Igen, nagyon szereti a gyermeket, — hagyta rá könnyel Garamváry és kezét fogott a tanárral.

Nadine ezalatt máris hozzálátott a betegszoba célszerű berendezéséhez. Fleurette és az inas segítségével kitette a felesleges bútordarabokat, játékszereket, könyveket, szőnyegeket, behozatta saját szobájából a pamlagot, elküldött a patikába a tanár által rendelt orvosságért, kijelentette, hogy a betegszobában s az azzal szomszédos, fürdőszobában rajta kívül senkinek keresnivalója nincsen, maga fehér vászonruhába öltözött és miután mindent elintézett, odaült a kis beteg mellé, aki bágyadt mosollyal, üveges szemekkel figyelte minden mozdulatát.

— Olyan boldog vagyok, hogy beteg vagyok, — mondta, — mert a mami nálam van. A jó mami.

Forró, száraz apró kezével Nadine keze után nyúlt és cirógatta.

— Ez az én kis fiam, — szólt Erik kis idő múlva és megcsókolta az anyja kezét.

— Micsoda?

— A mama keze . . .

Estére a láz majdnem 40 fokra emelkedett.

A gyermek egész teste égett, nehezen és lihegve lélegzett. Szobránczy megnézte az érverést.

— Erős, egészséges szíve van a picikének, — szólt az asszonyhoz fordulva, — egy ilyen szívvel sok mindent lehet kibírni . . .

Nadine félve, bizalmatlanul szegezte rá fájdalom tekintetét.

— Szóval komoly . . .? — szólt alig hallhatóan.

— Az ilyesmi mindig komoly, — felelte Szobránczy és pillanatig elgondolkozott, de azután mosolyogva hozzátette : — Magam is jobb szeretném, ha egyszerű nátháról lenne szó.

— Mi lesz ebből? Mondja, édes jó tanár úr!

— Erre a kérdésre a legjobb akarat mellett sem tudok felelni. Majd néhány nap múlva.

— Csak néhány nap múlva?

— Igen. A gyulladás még fejlődésben van, nem tudhatni, meddig terjed. Azért lehet, hogy már holnap estére lemegy a láz.

— Igazán?

— Hogyne. Meg is szűnhet egészen.

— Istenem, teremtőm, bár csak így volna . . .!

Szobránczy tanár nem mondott valótlant, amikor az ilyen kedvező fordulatot sem zárta ki egészen, azonban a jelen esetben nem bízott ebben az eshetőségben. A tüdőgyulladás már ellepte volt a bal tüdő felét, — minden attól függött, nem-e terjed át a jobb tüdőre is. Ez esetben persze . . .

Iparkodott másra gondolni, többi betegeire irányította figyelmét. De mindig csak a kis Erik jutott eszébe. Ismerte az egész helyzetet. Tudta, hogy ez a gyermek volt az egyetlen szál, amely egymáshoz fűzte a házastársakat, az egyetlen talán, amely magát az anyát összekötötte az élettel . . .

És Erik, ha nem is volt szervi baja, nem volt erős gyermek . . .

*

Multak a napok és multak az éjszakák, — azok a rettenetes szörnyű éjszakák, amikor az óra lázasan ketyeg, siet az ismeretlen jövő felé, a mutatója pedig nem mozdul helyéből, amikor szívszorongatva lesünk a beteg nyugtalan mozdulatát, megérintjük forró homlokát és azt szeretnénk képzelni, hogy már nem olyan forró többé, amikor hisszük és reméljük, hogy hál' Istennek, lassúbb a lélekezete, pedig csak elnyomta a kimerültség s a következő pillanatban ismét felriad és eltorzult arccal hörög, küzdve a ránehezedő fojtó nyomással... És jön a hideg, ólomszürke hajnal, jön a reggel, az utcán ébredő neszével, jön a nap, amelynek estéjétől várjuk a krízist, a javulást és ránk borul ismét az irgalmatlan éjszaka, a betegszoba szomorúan tompított fényével, fülledt levegőjével, az óra lázas ketyegésével...

Ötször huszonnégy órán át Nadine egy pillanatra sem hűnyta be a szemét. Éjjel=nappal rakta a jeges borogatásokat a kis betegre, készítette és beadta neki az orvosságokat, mérte a lázat, etette, hozta a konyhából a tejet, a teát, ha itt=ott magánál volt Erik, meséket mondott, ha részvételenül feküdt és szenvedett, fogta kis kezét és nézte, nézte. Éjjel=nappal, szünet nélkül...

Nadine egyszerűen anya volt: jobb szerette a gyermekét a saját életénél. Apák ilyesmit nem tesznek. És mégis vannak apák, akik egyforma jogokat követelnek a maguk számára a gyermekek körül, sőt alkalomadtán meg is fosztanak az anyát azoktól a jogoktól, amelyek a bölcs és minden emberi kicsinyesség fölött álló természet örök törvényei szerint illetik. De az emberek törvényeit férfiak alkották. . .

*

A hatodik napon este beállt a krízis. Szobránczy tanár aznap háromszor is meglátogatta a kis beteget és mivel látta az anya nagy kétségbeesését, magától

felajánlotta, hogy ott tölti az éjszakát is. Nadine hálásan, némán megszorította az öreg professzor kezét. És még mindig reménykedett: Szobránczy meg fogja menteni!

A tanár az ágy mellett ült és figyelte a beteget, Nadine nesztelenül járt=kelt, tett=vett. A gyermek csukott szemmel feküdt és halkán nyöszörögve csuklott. Apró kis kezei furcsán rángatództak.

— Mi az, tanár úr? — kérdezte az anya.

— Semmi, — felelte Szobránczy. — Reflex mozgalmak.

Pedig ez volt a vég kezdete . . .

Éjfél után Erik kinyitotta a szemét és körülnézett. Nadine odasietett és kérdezett tőle valamit. A kis fiú nem felelt. Csak rászegezte nagy, szenvedő szemét, azután halvány mosoly futott végig az arcán.

— Ugy=e megismer? — kérdezte Nadine Szobránczytól.

— Már hogyan ismerné meg? — szólt a tanár könyörületből, aztán észrevétlenül rátette a kezét a gyermek szívére. Alig érezte a verését.

— Nos? — kérdezte visszafojtott lélekzettel az asszony.

— Semmi különös, — felelte Szobránczy, majd visszahajolt és körülnézett.

— Hozzak valamit? — suttogta az asszony.

— Ha még volna egy kis forró tej konyakkal, — mondta a tanár, — egy=két kanállal nem ártana . . .

— Azonnal, — felelte az asszony és kisietett a konyhába.

A legrövidebb utat választva, átment a szomszéd-szobán, amely Fleurette kisasszonyé volt. Ágya mellett az asztali lámpa égett, de Fleurette nem volt a szobában.

— Bizonyára ő gondolt a tejre, hogy ki ne hűljön, — szólt Nadine magában. — A derék leány . . .

Tovább sietett, a szalonba. Kinyitotta az ajtót. Itt is volt világosság, a szoba egyik sarkából jött.

Halk sikoltás, ijedt suttogás ütötte meg a fülét és máris sötét lett minden.

Fél másodperc műve volt az egész és mégis mindent látott. Mindent. Amire oly gyakran gondolt valamikor s amit később bosszúsan elűzött magától. A saját házában, micsoda képtelenség! És mégis akkoriban volt igaza, nem később.

Fleurette ingben, bontott hajjal a pamlagon, Dezső félig levetkőzve mellette. . . .

Nadine sietett tovább. Ismerte az utat, megtalálta a szemben levő ajtó kilincsét a sötétben is, nem kellett soká tapogatódzni.

Kivánszorgott a konyhába. A réchaud kékes haldokló fényében forrt a tej. Nadine belemártotta az ujját. Éppen jó volt. Nem kellett lehűteni.

— Hol a konyak? Igaz, bent van . . . — Azután eszébe jutott, amit az imént látott. De csak egy pillanatra. Mi is volt az egész? Egy túsúrás nagy aggodásához képest. Semmi . . .

Visszasietett a betegszobába. De nem azon az úton, amerre jött. A fürdőszobán át. Amikor belépett, Szobránczy, aki az ágy mellett állt, megfordult. Az ujját ajkára téve, elébe ment és elvette tőle a tejet, amelyet letett egy kis asztalra.

— Alszik? — kérdezte Nadine.

Szobránczy nem felelt, hanem ahhoz a nagy támlásszékhez vezette, amelyben az asszony pihenni szokott, ha már nem bírta ereje.

— Mi az, az Istenért? — suttogta Nadine rosszat sejtve.

A tanár lehorgasztotta a fejét. Nadine az ágyra vetett egy pillantást, majd ismét ránézett Szobránczyra és olyan hangon, amelyet ez nem tudott elfelejteni életében, könyörögve, koldúlva kérdezte :

— Nem . . . Ugye, nem igaz?

— Legyen erős . . . Isten irgalmas, majd megsegíti . . . — felelte Szobránczy egész halkán.

Nadine az ágyhoz támolygott. Térdreborult. És

rányomta száraz, remegő ajkát egy apró kis kézre, amely lassan, lassan kihűlt.

XVII.

Egy nyirkos, zuzmarás februári napon, este, Nadine valamivel később tért haza a Gyulai Pál-utcába, mint rendesen, amióta az Andrásy-úti palotát felcserélte volt azzal az egyablakos vendégszobával édesanyjánál, amelyet régi leánykori bútoraival berendezett számára.

Szirákyné már kissé türelmetlenkedett és csak szórakozottan rakta a patience-t. Mint mindig, ha már megúnta a sok olvasást. De különösen az utóbbi időben, ha nem akart gondolni bizonyos dolgokra.

— Csakhogy itt vagy, — szólta nem nagyon kedvesen, amikor megpillantotta a leányát, — már attól féltem, hogy bajod történt.

— Hál' Istennek nem, — felelte Nadine, levetette átázott felsőkabátját és fekete fátyolos kalapját édesanyja ágyára fektette. — Lukács ügyvédtől jövök, sok ember volt nála, csak most végeztünk.

Szirákyné eltolta magától a kártyát.

— Nos? — kérdezte és feltekintett.

— Simábban megy, mintsem gondoltam, — szólta Nadine. — Holnap végzést fognak nekem kézbesíteni, amelyben felszólítanak, hogy az életközösséget nyolc nap alatt állítsam vissza. Ez persze csak formalitás, úgy hogy március elején meg lehet tartani a tárgyalást. Az ügyvéd jóban van az elnökkel, azon lesz, hogy minél előbb kapjunk határnapot.

- És Dezső?

— Dezső végre belátta, hogy a dolog komoly és belenyugodott.

— Még csak az kéne, hogy ő ne nyugodjon belé, nagyszerű!

— Már pedig soká tartott, míg Lukács megértette

vele a helyzetet. Utolsó pillanatig azt hitte, hogy az egész részemről csak komédia. Mikor aztán látta, hogy elhatározásom megmászíthatatlan, nobiles gesztussal felajánlott az ügyvédnek évi háromszázezer korona tartásdíjat számomra.

— Tessék! Ezt nem vártam tőle, bevallom.

— Én sem. Azért el sem fogadtam.

Szirákyné felugrott.

— Hogyan? — kiáltotta elképedve. — Te nem...?

— Persze, hogy nem fogadtam el, — felelte Nadine nyugodtan. — Csak nem fogadnék el még egy hatost sem attól az embertől, akit megvetek, gyűlölök?

— No hát látom, hogy egészen meg vagy örülve!

— mondta Szirákyné és cigarettára gyujtott. — Ez ismét teljesen rád vall! Miből élünk?

— Az én keresetemből.

Szirákyné elnevette magát és ismét leült.

— Sohse hittem volna, hogy ilyen naiv vagy. Feltéve, hogy csakugyan nem jársz hiába abba a kopogtatóiskolába és feltéve, hogy csakugyan meg tudsz tanulni gyorsírni, de még feltéve azt is, hogy csakugyan bekerülsz valami bankba vagy tudom is én, minisztériumba : csak nem képzeled, hogy ketten meg tudjunk élni abból a nyomorult fizetésedből? Az utóbbi időben ugyan elég szépen nyertem bridgen, de erre nem lehet számítani.

— Nem is. De ami a leendő fizetésemet illeti, hát bizonyos, hogy ha mások meg tudnak belőle élni, mi sem fogunk éhen halni. Dezső pénze nekem nem kell. Inkább meghalok.

— Buta vagy, bocsáss meg, — felelte Szirákyné és visszadobta magát a karosszékébe. — A büszkeség szép dolog, de mindennek van határa!

— Nekem nem kell kegyelemkenyér.

— Itt nincsen szó kegyelemkenyéréről, egyszerűen legelemibb kötelessége Dezsőnek, hogy annak a

nőnek a megélhetéséről gondoskodjon, aki hat évig becsülettel, tisztességgel a nevét viselte, aki bárányi türelemmel elnézte neki azt a sok disznóságot, s aki gyermekének anyja volt. Bocsánat, ez nem kegyelemkenyér!

— Felfogás dolga, mamus. Lehet, hogy nem vagyok eléggé üzletember ahhoz, hogy ezt megértsem, de én már csak így látom a dolgot.

— Rosszul látod. Mert igenis, üzlet volt az egész házasságod, fájdalom!

— Ezt az üzletet nem én kötöttem, hanem maga és szegény atyám, Isten nyugossa.

Szirákyné erre is felelni készült, de Nadine elvágta neki a szót:

— Megnézem, mi van a vacsorával, nagyon éhes vagyok, mondhatom.

És kisietett a konyhába.

Szirákyné fejét csóválva, bosszúsan nézett utána. Nem bírta felfogni leánya eszejárását. Mindennek dacára, ami Nadine és Garamvály között történt, csak nehezen tudott beletörődni abba a gondolatba, hogy a leánya el fog válni az urától. De ha már nem tudta feltartóztatni az eseményeket, legalább igyekezett megmenteni, ami menthető volt. Már pedig nagylelkűsködni és visszadobni egy összeget, amelyre az embernek törvényes igénye van: Szirákyné szemében nem volt egyéb tökféjűség.

De nem tehetett semmit és ez a tehetetlenség felkavarta az idegeit. Nem is igen volt szabad megmondani a véleményét, mert Szobránczy tanár szigorúan meghagyta neki, hogy óvatosan kerüljön mindent, ami leányát felizgathatná. Ezt Szirákyné különben maga is belátta.

Hisz valóságos csoda volt, hogy Nadine túlélte a nagy csapást, amely teljesen felborította lelki egyensúlyát. Nap=nap után hosszú órákat töltött kint a temetőben, nem törődve sem hóval, sem esővel, de a sötétség beálltával sem. Mindennap meggyújtotta

a gyertyákat a kis karácsonyfán, amelyet a szent estén kivitt a sírra és Erik kedvenc játékaival a kezében elbeszélgetett vele, akár csak még most is ott ülne az ágya szélén. Hiába kérlelték, hiába könyörögtek neki, — elsősorban az öreg Szobránczy, — nem hallgatott senkire sem.

Egyszer aztán olyan állapotban került haza, új otthonába, hogy magától is ágyba kívánczozott. Súlyosan meghűlt, gyötörte a láz és Szobránczy a legrosszabbtól tartott. De nem volt spanyol, csak erős hűlés és rövidesen kiheverte a bajt. És a javulással mintha visszanyerte volna önuralmát is. Első útja most is a temetőbe vitte, de éppen csak hogy imádkozott és néhány virágot rakott le a sírra, azután hazasietett. És kezdett ismét a valóságnak élni.

Első dolga volt, hogy megindítsa a válópert férje ellen, akit a temetés óta, Dezsőnek minden erőlködése dacára sem fogadott, a másik dolog pedig, amihez bámulatos eréllyel hozzálátott, az volt, hogy mielőbb megszerezze a gép- és gyorsírónöi képesítést. Eleinte ugyan arra gondolt, hogy nyelv- vagy zongoraleckékkel fogja megszerezni a megélhetéshez szükséges mindennapi kenyeret, de ezt a tervet csakhamar ismét elejtette. Nem érzett magában elegendő erőt arra, hogy mások gyermekével foglalkozzék, de a végre kivívott szabadságát, függetlenségét meg akarta tartani hivatásában is. Leánykori neve alatt, ismeretlen környezetben kívánt élni ezentúl, messze mindentől és mindenkitől, ami és aki csak távolról is összefüggésben volt a Garamváry-házban töltött esztendőkkel.

*

Nadine óhajtása teljesezésbe ment, még pedig előbb, mintsem remélte. Az újonnan felállított közmunkaügyi minisztériumnak néhány gép- és gyorsírónőre volt szüksége és a száznegyvenhét pályázó

közül hat nyert alkalmazást. Ezek közül volt Nadine is, akinél ritka nyelvismeretei döntötték el a kockát másokkal szemben, akik nálánál nagyobb gyakorlatossággal rendelkeztek.

Nagy bánata óta először mosolygott ismét, amikor közölte a jó hírt édesanyjával. Olyan volt, mintha kicserélték volna.

— Már le is tettem a fogadalmat és holnap reggel elfoglalom a hivatalomat! — szólt ragyogó szemekkel. — Végre elértem azt, amiért oly régen vágyódom: az önállóságomat! Ha mindjárt itt kezdtem volna, ki tudja, nem lettünk-e volna mindnyájan sokkal boldogabbak...!

Szirákyné nem osztozott ebben a felfogásban, de nem szólt semmit. Örült, hogy ismét egyszer jobbkedvűnek látta a gyermekét.

Időközben a válóper is befejezést nyert annak rendje és módja szerint. És mivel ebben az időben annyian voltak, akik megszabadulni kívántak könnyelműen vállalt bilincseiktől, ahol csak lehetett, egyszerűsítették az eljárást. Még békítési kísérletre sem került sor.

Nadine fellélegzett. Most már csak egy dolog kötötte a multhoz: az a kis hant, a temetőben, amelyhez hűségesen elzarándokolt. De ezen túlmenőleg semmi köze sem volt a Garamvárynévhez, amelyet akkor írt le utoljára, amikor elismerte a bontó végzés kézhezvételét.

A hivatal lekötötte minden figyelmét. De minden idejét is. Mindjárt első nap leültették egy nagy szobába, a segédhivatalba, ahol ötödmagával dolgozott. Itt alkalmazták a kezdőket, az újakat, míg azok, akik más minisztériumokból valók voltak, rögtön osztályokban helyezkedtek el. Azért akadt a segédhivatalban is munka elég. Az osztályok csak úgy szórták a fogalmazványokat, amelyeket le kellett kopogtatni és minden második, harmadik darabnak volt lemásolandó melléklete is, néha olda-

lakra terjedő írások, amelyeknek csak az elolvasása is már bizonyos gyakorlottságot igényelt.

Eleinte Nadine nagyon csodálkozott a fejetlenségben, amelyet a minisztériumban tapasztalt. Minden rendszertelenül történt, a hivatali főnök, Kucsug Norbert segédhivatali főigazgató, bár előzékeny, barátságos ember volt, idegesen kapkodott, a leg-sürgősebbnek jelzett munkát mindúntalan félre kellett tenni, mert még sürgősebbet nyomtak az ember kezébe és mindennek tetejébe nem volt ott csak három asztal és két írógép, úgy hogy a legjobb akarat mellett sem lehetett úgy dolgozni, amint a munka tömege megkívánta volna. De maga Kucsug nyugtatta meg Nadinet, amikor egy alkalommal, késő este mint utolsók hagyták el együtt a hivatalt :

— Ez meg fog változni, — szólt, nem minden fontoskodás nélkül. — Ezek a kezdet nehézségei. A mi uraink mind különböző minisztériumokból kerültek ide, mindenütt mások és mások a szokások, kell, hogy összetanuljunk. Ha aztán, valamikor, még olyan kegyelmest is kapunk, aki kissé ért a dolgokhoz, egész szépen fog menni minden.

— Hát a mostani miniszter nem ért hozzá?

A főigazgató összerezzen, óvatosan körülnézett és csak miután meggyőződött, hogy ötven lépésnyi távolságban nem volt élő lény a budai dunaparton, kinyilatkoztatta :

— Sajnos, nem igen. Terek kegyelmes úr nagyon kedves ember, nagyon iparkodik, de épp annyira nem ért a mi ügyeinkhez, mint teszem, én a cipő-készítéshez, ami mindenestre hasznosabb foglalkozás, mint a mi mesterségünk. A miniszterünk egy kis építőmester volt, kérem. A régi jó időkben az ilyesmi lehetetlen volt. Akkoriban mindig tudta az ember, hogy hányadán van és az volt az érzése az embernek, hogy aki parancsol, maga is tudja, hogy mit akar. De ma? Valamelyik párt elhatározza, hogy egyik vezérét bársonyszékbe kell ültetni.

Aztán egyszerűen beültetik. És ha nincs üres bársonyszék, hát felállítanak egy új minisztériumot. A mi minisztériumunk is csakis ennek köszönheti, hogy felállították.

— Anélkül, hogy szükség lett volna rá?

— Ha akarom, igen, ha akarom, nem. Tessék elhinni, kedves nagysád, a fő ma az, hogy az emberek dolgozzanak, hogy egy vagy húsz minisztériumban teszik-e, az másodrendű kérdés. Csakhogy a sok forradalomtól elfelejtették az emberek, hogy mi az : dolgozni. Harminc év óta üzöm ezt a foglalkozást, én tudom, hogy valamikor mit értettek munka alatt! De a fiatalok nem tudják, azok nem.

— Hát mi? Mi nem dolgozunk eleget? — kérdezte Nadine csodálkozva, mire Kucsug elnevette magát.

— Dehogya is nem, — felelte, — csakhogy maga azt még nem érti. Nem az teszi ki, hogy tömeg akta legyen, hanem hogy mi van az aktában!

A Döbrentey-térre értek és a főigazgató, aki budai lakos volt és emberemlékezet óta nem járt Pesten, búcsúzott. Nadine pedig átsietett az Erzsébet-hídon, úgy, mint minden nap ilyenkor.

*

Nadine aránylag gyorsan beleélte magát új környezetébe. Sohasem hitte volna, hogy ez ennyire el fog ütni mindentől, amit addig tapasztalt. De minél jobban megismerte az embereket, a felfogásokat, a szokásokat, annál inkább látta csak, hogy egy ilyen minisztériumban mennyivel másképp beszélnek, gondolkoznak, mint kint, az életben. És megtudta azt is, hogy milyen hatalmas szociális fal választja el a fogalmazói kart a segédhivatali személyzettől, amelyhez maga is tartozott.

Nem egyszer az arcába szökött a pír, amikor egy kis fogalmazó vagy valami nagyképű titkár köszönés nélkül berontott az irodába és az asztalra dobva egy

ügyiratot, cézári hangon meghagyta, hogy a tisztá= zatnak egy félórán belül meg *kell* lenni, amikor a munka legalább két órát igényelt. De ez még ke= vésebbé bántotta, mint amikor mások, éppen ellen= kezőleg, az udvariasság álarca alatt nem a tisztvise= lőt, hanem a nőt látták benne és megkísérelték, hogy otromba modorban udvaroljanak neki. Igaz, hogy nem jutottak tovább a kísérletnél, mert több= nyire egyetlenegy tekintettel rendre tudta őket inteni.

Végeredményben mindezek a dolgok persze in= kább csak mulattatták és saját fölényének tudatában gyakran elmosolyodott azon a gondolaton, hogy immár hetekig élt együtt csomó emberrel, akinek halvány sejtelve sem volt tulajdonképpen kilété= ről. És hiszen éppen ez volt, amit kívánt magának.

Leginkább közvetlen társnői voltak kíváncsiak közelebbi körülményeire. Zárkózottsága, csendes, előkelő modora, amihez még a gyásza is járult, ki= hívta a társnők érdeklődését. Különösen két leány : Zákány Vilma, egy hadiözvegynék feltűnően csinos leánya, valamint Gerendi Rózsika, akinek a szülei állítólag még most is házmester, bocsánat : ház= felügyelő sorban éltek, akart Nadine=nal foglalkozni. Kedves, jó leányok voltak, de Nadine nem volt hajlandó nekik bepillantást engedni magánéletébe. És ez kissé elidegenítette őket a «gögös» Szirákytól.

*

Egy alkalommal nagy izgalom támadt a segéd= hivatalban. Leüzentek ugyanis az elnöki osztályból, nincs=e véletlenül a hölgyek között valaki, aki francia nyelven stenogrammot tudna felvenni? Kucsug főigazgató nyomban Nadinera gondolt és büszkén felelte, hogy — van.

Maga kísérte fel Nadinet az emeletre és bevitte az elnöki tanácsoshoz. Az utóbbi, dr. Kápolnoky Titusz, egy válogatottan öltözött, aránylag nagyon

fiatal, vörösesszőke, monoklis férfi, igen előzéke=nyen fogadta.

— Kezét csókolom, — mondta és végigfuttatta rajta tekintetét. — Nem is tudtam, hogy ilyen kapa=citásaink is vannak! — Majd tréfás szemrehányással Kucsughoz fordult: — Ejnye, ejnye, kedves fő=igazgató úr, ez nem járja! Minden valamirevaló munkaerőt csak a nagy iroda számára lefoglalni, amikor mi itt fent megőrülünk kínjainkban! Azt a tucatmunkát mások is végezhetik, tetszik érteni?

— De méltóságos uram, — hebegte Kucsug, aki nem értett tréfát és olyan lett, mint a pulyka, — az volt mondva, hogy akik még nem szolgáltak minisz=tériumban, azok a nagyirodában kezdjék!

— Jó, jó, — felelte a tanácsos, — ez az intézke=dés általánosságban helyes is volt, de az ilyen kiváló képesítéssel rendelkező hölgyeket, mint őnagyságát, valóban kár volna nem ott alkalmazni, ahol erre égetően szükség van, különösen ma, amikor minden pillanatban kell valami annak a rengeteg entente=missziónak a számára, amellyel megvert bennünket az ég.

— Helyes, méltóságos uram, de . . .

— Semmi de, kedves főigazgató úr. Őnagyságát mától kezdve az elnöki osztályba szolgálattételre berendelem, a Löschert pedig rendelkezésére bo=csátom a főigazgató úrnak. Csináljon vele, amit akar.

Ez az epizód, ha nem is egetverő, de mégis sok=féle vonatkozásban érezhető változást jelentett Nadine hivatalnokéletében. Mindenekelőtt azzal járt, hogy az a bizonyos Löscher kisasszonyból, aki őmiatta lekerült a nagyirodába, elkeseredett ellensége lett és meg is esküdött, hogy ezért a szé=gyenért meg fog neki fizetni. Zákány Vilmának és Gerendi Rózsának pedig mindjárt meg is magya=rázta, hogy miként történhetett meg vele ekkora igazságtalanság.

— Csak ismerni kell Kápolnokyt, — szólt hüppögve, miután megszáritotta könnyeit. — Abban a minisztériumban, ahol azelőtt volt, majdnem ki is törte a nyakát. Rettenetes ember! Velem is ki akart kezdeni, persze, hiába. No, hiszen a vőlegényem szépen megmutatta volna neki! De most, úgy látszik, ismét talált valakit, akinél jobbak a kilátások. Boldog vagyok, hogy ily könnyen megszabadultam folytonos üldözéseitől . . .!

A másik kettő inkább bizalmatlanul fogadta ezt a közlést, mert a legjobb akarat mellett sem lehetett ráfogni a Löscherre, hogy szép. Azért mégis helyeseltek neki a leányok és kellemesen izgatta őket a gondolat, hogy a «gögös» Sziráky, az a hideg pástétom, miként fog védekezni a temperamentumos elnöki tanácsos támadása ellen.

*

Már pedig abban az egyben csakugyan igaza volt a Löschernek, hogy Kápolnoky a női munkatársait nem is tisztviselői rátermettségük, hanem egészen más tulajdonságok szerint bírálhatta.

Becsvágyó, mondhatni betegesen ambiciózus ember léte, aki pályafutását mindjárt személyes szolgálatban, miniszter mellett kezdte és azóta soha el nem került a mindenkori nap közeléből, úgyszólván egész életét a hivatalban töltötte, ahol, hogy még egy pillanatra se legyen kénytelen helyét másnak átengedni, lebonyolította szerelmi ügyeit is. Erre pedig bőven volt alkalom és ha nem volt, maga gondoskodott róla, hogy legyen.

Abban az időben, amikor még csak elvétve alkalmaztak nőt a minisztériumokban, kissé nehezebben ment a dolog, azért mégis akadt a mindenféle kérelmekkel a miniszter elé kívánczó és apró-cseprő bajaikkal a titkárhoz utasított felek között elég gyakran nő is, akivel érdemes volt elcsevegni, illetve ezen túlmenőleg is foglalkozni, ha a körülmények

eredménnyel kecsegtettek. Egy=egy vasúti szabadjegy, fürdőkezdésmények, egy=egy férjnek áthelyeztetése (mert a csinos asszonyka halálosan únta magát Kutwabagason), egy=egy naiv vőlegény kinevezése : Istenem, mennyi lehetőség, amelynek megvalósításával örök hála lehetett lekötelezni valakit. És Kápolnoky jószívű ember volt. Mindenkin segített, örök hála pedig nem is reflektált.

Mikor aztán a női alkalmazottaknak alárendelt állami hivataloknál oly előnyösen bevált alkalmaztatása a minisztériumokban is lábrakapott, az ambiciózus prezidealista is meghonosította ezt az intézményt a maga ügykörében és csakhamar egész gárdával vette körül magát, amelynek minden egyes tagja csak arra törekedett, hogy kiérdemelje gáláns és szeretetreméltó főnökének megelégedését.

Kápolnoky jóképű, elegáns ember volt. Soha kellemetlen vagy sértő szó nem hagyta el a száját és így nem is volt csoda, ha azok a szegény teremtések, akik körülvették, többé-kevésbé mind elvesztették a fejüket. Dicséretükre legyen mondva, hogy csak egészen kivételesen akadt köztük, aki érzelmeiből levonta az utolsó következtetést is, legtöbben megálltak a flirtnél és Kápolnoky, a változatosság kedvéért, ezzel is megelégedett. Kiváltképpen, amióta, még régi hivatalában, egyik leány, az a buta, őmiatta megmérgezte magát, ami igen kellemetlen következményekkel járhatott volna, ha utolsó pillanatban el nem csíp egy «kizárólag sajátkezű felbontásra» a miniszterhez címzett levelet. De talán a dolog természetében is rejlett, hogy idővel az *el nem ért* örömöknek elsőbbséget biztosított az elértekkel szemben.

Sziráky Nadine mindenképpen újdonság volt számára. Ez a *genre* Kápolnoky előtt még ismeretlen volt. Szimatolta azt a levegőt, amelyben legújabb munkatársa nevelkedett. És ez módfölött izgatta. De éppen azért, mert ezeket sejtette, azt is tudta,

hogy óvatosan kellett hozzálátni az ostromhoz. A legnagyobb tisztelettel és udvariassággal közeledett tehát Nadinehoz, úgy beszélt hozzá, mintha teljesen tisztában volna azzal, hogy egy igen előkelő milieuból származó hölgygel áll szemben és arra törekedett, hogy mindenekelőtt megnyerje a bizalmát.

Nadinenak persze jól esett, hogy az elnöki osztályba került. Már az a körülmény, hogy külön szobát kapott, hogy megvolt a saját írógépe, amelyet kizárólag maga kezelt, sok örömet szerzett neki. De ezenfelül nem is hajszolták annyira, mint a nagyirodában és a munka is érdekesebb, változatosabb volt.

*

Kápolnokyn kívül az elnöki osztály még csak három tagból állott, kellemes emberekből, akikkel Nadine mindjárt első nap megismerkedett s akik mind igen kedvesek voltak hozzá. Balogh János, egy idősebb osztálytanácsos, aki, bár ő is, mint a legtöbb társa, már csak kifordított és foltozott cipőben járt, a világért sem engedte volna el a kifogástalan bokavédőt, báró Szentagödy Tibor miniszteri titkár, egy örökké jókedvű, aranyos ember, tele természetes humorral és leküzdhetetlen averzióval minden ellen, ami csak hasonlított az aktához és végül egy Tauber Imre nevű fogalmazó, arany-sarkantyús vitéz, többszörös hadi kitüntetések tulajdonosa, aki korához képest nagyon komoly volt, katonai pontossággal teljesítette kötelességét és mindig lesben állott, hogy munkát kaparítson a maga számára. Egyiküknek a kedvessége sem volt toladó, lehet, hogy csakis azért, mert nem akartak Kápolnokyt tilosában járni.

*

Nadine már egészen otthonosan és úgyszólván biztonságban érezte magát a minisztériumban,

amikor, mintegy tíz napra rá, hogy az elnöki osztályba került, reggel, hivatalba jövet, íróasztalán pohár vízben három piros rózsát pillantott meg. Nyomban megkérdezte Begelytől, az öreg altisztól, hogy azok hogyan kerültek oda. Az altiszt latolt, hatolt, a végén megmondta.

— A méltóságos úr hozta be, — szólt mosolyogva. — Hadd legyen egy kis öröme a kisasszonynak, aszondta, tetszik tudni. Nagyon kedves ember az, kérem és nagy barátja a hölgyeknek. Hisz régtől fogva ismerem, tetszik tudni, ott kezdett szolgálni, ahol én.

Begely közlése kellemetlenül hatott Nadinera. Ki is akarta tétetni a virágokat, de azután eszébe jutott, hogy ez talán mégsem volna helyes dolog, már a főnöki tekintély szempontjából sem. Így tehát nem szólt semmit, ellenben feltette magában, hogy az ügyet egyenesen Kápolnokyval intézi el.

Erre csakhamar nyílt alkalma, mert nem tartott soká és az elnöki tanácsos, mint rendesen ebben az időben, néhány levéllel a kezében, amelyre a miniszter nevében rövid válaszokat diktált, benyitott. A szokásos üdvözlés után Kápolnoky maga tett célzást a virágokra.

— Mindig az volt az érzésem, hogy hiányzik valami ebben a szobában, — mondta. — Rideg, szürke volt, túlságosan bürokratikus egy leány számára. Végre rájöttem, hogy miként lehetne ezen a bajon segíteni: virágot a virágnak! Ezentúl így lesz.

Nadine szokatlanul komolyan fogadta ezt a kijelentést, majd rászegezte tekintetét Kápolnokyra.

— Nagyon köszönöm a figyelmét, méltóságos uram, — szólt, — de ne vegye zokon, ha arra kérem, hogy ne ismétlje.

Kápolnoky úgy tett, mintha nagyon meglepődne és kiejtette a monoklit a szeméből.

— Csak nem sértettem meg ezzel? — kérdezte,

szintén egészen komolyan és leült. — Biztosíthatom, hogy nem volt szándékom.

— Ebben nem kételkedem, — felelte Nadine, — nem is veszem sértésnek, hanem, amint mondtam, figyelemnek. És mégis arra kell kérnem, hogy ezt a jövőben mellőzze. Remélem, nem haragszik az őszinteségemért?

— Korántsem. Mindazonáltal hálával venném, ha legalább megmagyarázná állásfoglalását, mert valóban meglep ez a kosár. De az ember sohse tanul ki, lehet, hogy mint amolyan elpenészesedett aktamoly vétettem az ildomosság ellen és nem is tudok róla.

Az utolsó szavakat Kápolnoky ismét azon a rendszer, kissé tréfás hangon mondta, amellyel le tudta bilincselni az embereket, egészen természetesen, látszólag minden hátsó gondolat nélkül, úgy hogy Nadine is ismét visszanyerte elfogulatlanságát.

— Nem ismerem a szokásokat a minisztériumokban, — felelte, — és lehet, hogy viselkedésemet talán nevetségesnek fogja találni és hogy éppen én vagyok vétkes. Ha így volna, úgy kérem a bocsánatát. Mégis azt hiszem, hogy vannak kivételek a szabályok alól. Egyéni körülményeim olyanok, hogy legjobb szeretem, ha engemet észre sem vesznek. Ez az egész, amit kérek. Méltóságodtól is, másoktól is.

Kápolnoky egy-két pillanatig fürkészőleg nézett Nadine szemébe, azután keresztbetett lábain pihentette tekintetét.

— Ahogy parancsolja, — szólt kis idő múlva. — Ezek után persze tisztára ízléstelenség volna részemről, ha elmondanám, hogy önben többet láttam, mint egyszerűen tisztviselőtársamat. Ha az ember reggeltől estig csakis a hivatásának él és ezek között a szürke falak között folytatja le az életét, úgyszólván elvágva a világtól: talán nem is olyan csodálatos dolog, ha egy kis melegség után

vágyódik, egy napsugárért, amely bevilágít ebbe a kietlen börtönbe! Bizonyára már személyes tapasztalatból tudja, hogy egy ilyen minisztériumban igen különböző elemekből kerül ki a társaság, amely semmiképpen sem mondható egységesnek. Így aztán kétszeresen jól esik az embernek, ha olyanokkal veheti körül magát, akikhez önönmagát is számítja s akikkel ösztönszerűleg is jobban összetart . . . De minek is beszélek egyáltalában? — fejezte be a tanácsos a fejtegetését és felkelt, azután egy visszafojtott sóhajtással hozzátette: — Most itt van a napsugár és nem akar világítani . . .

Ezzel kezdte nézegetni az iratait, majd egymásután néhány levelet diktált és miután még jelezte, hogy azok sürgősek, nesztelenül visszavonult, mintha semmi sem történt volna.

Nadine utánanézett.

— Az első hivatalos szerelmi vallomás, — gondolta magában és elmosolyodott. Eszébe jutott, hogy eleve figyelmeztették, hogy hivatalban ilyesminek mindenki ki van téve, néha egész másnak is. Szerencsére Kápolnok, úgy látszott legalább, nem fogta fel tragikusan az esetet és már Nadine is halotta, — nemcsak Begely altisztól, — hogy a főnökének szíve milyen lobbanékony.

Annyi bizonyos, hogy a férfi, mint olyan, sehogy sem érdekelte Nadinet. Eltekintve attól, hogy a nagy csapás, amely érte, ha nem is mutatta, mert nem akarta bánatával úntatni a környezetét, még most is ólomsúlyként ránehezedett az egész lényére, egyenesen megundorodott attól a gondolatától, hogy ő még valaha szerelmes lehetne ebben az életben. Ez az incidens megmutatta neki, hogy a férfiaknak nem volt szándékában, hogy az ő álláspontjára helyezkedjenek. Biztosra vehette, hogy még máskor is fognak neki alkalmatlankodni. Ezzel számolnia kellett. De egy Kápolnok . . .?

Elnevette magát, nem tehetett róla. Kápolnok

kétségtelenül jó megjelenésű, kitünő modorú ember volt, mint amilyenekkel valamikor, amikor nagy házat vitt, lépten-nyomon találkozott a társaságban. De valami oly sablonos, oly üres volt ebben az emberben, még akkor is, ha szerelmes akart lenni, olyannyira ki lehetett érezni a szavából a mindennapi használat által agyoncsépelet hivatalos frázist, hogy Nadine sohasem láthatott benne mást, mint egy bolygó aktát, egy élő paragrafust . . .!

*

Amikor délben elhagyta a hivatalt, Nadinének furcsa találkozása volt. Amint leért a Várból, a Lánchíd előtt, az úttest közepén szolgálatot teljesítő rendőr szalutált neki, majd amikor jobban ránézett, mosolygó barna szemével, mintha egyenesen azt kérdezné tőle: — Hát nem tetszik engem ismerni?

És Nadine csakugyan ismerte ezt a jó magyar arcot, ezt a szögletes alakot, egyikét azoknak a szikláknak, amelyekben újjáépült a rend. De sehogy sem tudta, hogy hová tegye. Nem bírta megállani, hogy meg ne kérdezze az embertől.

— Őzdy Mihály volnék, kezét csókolom, — felelte a rendőr, — Őzdy Mihály Kevetúrról, a Németh Mariska férje! Egy napon volt az esküvőnk, könyörgöm . . .

Nadine vonásai kiderültek. Persze, hogy ő volt, a csinos, nyalka legény, aki elvette az ő kedves kis szolgálóját! Be régen volt . . .! És mi minden történt azóta! Nemcsak ővele, hanem az egész világgal. Háború, forradalom, kommün, halál . . .

Örömeiben kezét akart fogni a jó emberrel, aki olyan volt, mint egy kedves üzenet egy rég letűnt világból, boldogabb leánykorából. De szegény Őzdy, bár majd meghalt a vágytól, hogy kipödrött bajszát ráragaszthassa a feléje közeledő hófehér kézre, úgy tett, mintha nem venné észre ezt a moz-

dulatot és csak szorosabban fogta a karabélyát. Hisz szolgálatban volt!

Nadine megértette a helyzetet és megelégedett azzal, hogy sietve néhány kérdést intézett Őzdyhez, mire a rendőr dióhéjban elmondta egész élete történetét. Hogy otthagya a suszterájt, hogy nem sokára esküvőjük után elköltöztek Szombathelyre, ahol beállt kocsisnak, míg Mariska úri népekre mosott, de jött a háború, mely egész idő alatt csak háromszor láthatta az asszonyt, akinek aztán három gyermeke is született. A kommün alatt falun voltak Mariska rokonainál, az ősszel pedig rendőrnek jelentkezett, hogy részt vehessen a nagy «puccolás»ban.

— Ha rettenetesen nehéz is ám az élet ettől az istentelen drágaságtól, — így folytatta Őzdy, — csak meg vagyunk valahogyan, mert házmesterek lettünk valami Farkas nevű milliomosnál, akinek a Podmaniczky=utcában van a palotája. . . .

Mindez nagyon érdekelte Nadinet és most már Őzdy is szeretett volna tudni egyet-mást a «méltóságos asszony» életéből (biztosra vette, hogy legalább is erre a címre vitte fel Sziráky főispán leánya is), de Nadine már nagyon sietett és megígérte, hogy okvetlenül meglátogatja Mariskát, aki bizonyára nem igen hagyhatja el a helyét, már az apróságok miatt sem.

*

Hazaérve, Nadine rögtön észrevette az édesanyján, hogy van valami a levegőben, azaz, hogy titkol valamit előtte.

Bár mindössze csak három hónap óta járt hivatalba, mégis már annyira bürokratává vált ő is, hogy étkezés előtt került minden olyan beszélgetést, amely esetleg izgatónak hathatott volna a kedélyekre. Így tehát úgy tett, mintha nem venne észre semmit sem és csak este, vacsora után tette

meg anyjának azt a szívességet, hogy megkérdezze tőle, mi ujság?

— Látogatóm volt, — felelte özv. Szirákyné, aki csak erre várt, bizonyos fontoskodással. — Találd ki, hogy kicsoda!

— Az öreg Szobránczy.

— Gondoltam, hogy őt fogod említeni. Nem ő volt.

— Finsternék közül valaki.

— Ő nem!

— Lanfroyné . . .

— Az sem.

— Feladom a játszmat.

— Pedig kitalálhatnád!

— Nem bánom. Még egy nevet mondok, de aztán kegyelmet kérek: az ex=anyósom.

— Most már sokkal közelebb jársz az igazsághoz. Tehát megmondom: Dezső volt.

Nadine vonásai elborultak, mint áprilisban az idő.

— Úgy . . . — szólt alig halhatóan.

— Igen, Dezső. Nagyon kedves volt, mondhatnám: szeretetreméltó. Olyan, mint sohasem azelőtt.

— Mit akart magától?

— Azt hiszem, veled akart találkozni.

— Nem valószínű.

— De. Bevallottan azért járt nálam, hogy meg tudja, igaz-e, hogy beléptél a minisztériumba. Amikor igent mondtam, összecsapta a kezét és olyan megindultnak látszott, hogy jóideig alig bírt szólni. Folyton rázta a fejét, a végén pedig kijelentette, hogy ő ezt nem nézheti s hogy nem is fogja tűrni.

— Nevetséges! — pattant fel Nadine. — Mi köze hozzá?

— Nem tudom elviselni a gondolatot, hogy a szegény kis fiam édesanyja nyomorog és napszámba jár, — azt mondta. Könyörgött, beszéljelek rá, fogadnád el mégis az apanázst, amit neked már akkoriban felajánlott és ha már semmiképpen

sem akarsz tőle elfogadni valamit, hát a kis Erik emlékére alapítványt tesz vagy micsodát, minden=esetre megfelelő összeget helyezne letétbe, amely=nek kamatával te, mint a gyermek anyja, szabadon rendelkeznél.

— Mama persze készséggel vállalkozott, hogy ezt az ajánlatot előttem tolmácsolni fogja . . .

— Természetesen.

Nadine felugrott.

— Tessék! — kiáltotta kipirultan, mérgesen. — Hát hová gondol tulajdonképpen? Még ki fognak üldözni ebből a viálgból!

— Nézd, kérlek . . .

— Nem nézek semmit sem. A Garamvály=ügy el van intézve. Ez az ember az én szememben nem létezik többé.

— Ha láttad volna szegényt, másképpen beszél=nél. Ha eddig talán nem is, de ma olyan örülden szerelmes beléd, hogy ilyet még nem láttam, én mondom neked!

— Micsoda?

Szirákyné szavának váratlan hatása volt : Nadine hangosan felkacagott és a pamlagra dobta magát, ahol folyton nevetve, zsebkendőjével eltakarta az arcát. Az anyja annyira meg volt lepve, hogy ijedten hozzásietett, mert komolyan féltette az eszt.

— Most már igazán nem tudom, sírsz=e avagy nevensz=e, — mondta habozva. — Mi bajod?

— Soha ilyet! — kiáltotta Nadine, miután kissé magához tért. — Hat évi házasság után, mialatt minden jött=ment nővel megcsalt, majdnem a saját ágyamban! És most, hogy szerencsésen megszaba=dultunk egymástól, — most belém talál szeretni! Hát mondja, drága, jó, egyetlen édesanyám : nem komikus ez?

És ismét elkezdett nevetni.

Szirákyné bosszúsan vállat vont, majd hátat for=dított a leányának. Leült patience=ozni.

Nadine pedig lassan megnyugodott és zsebkezdőjéből tekercset csinált, amellyel elgondolkozva, szórakozottan hadonászott a levegőben.

XVIII.

Megbocsáthatatlan bűn száradt az emberiség lelkén. Úgy látszott legalább : Isten nem akart neki megkegyelmezni. A háború, — a legborzalmasabb kór, amely valaha végigszántott a világon, — be volt fejezve. Az emberiség szomjazva sóvárgott a békéért. Meg is kötötték mindenfelé. De oly irgalmatlan volt, hogy nem lehettek emberek, akik dik-táltak, hanem maga az ördög, egész pokoli diplomáciájával együtt.

Összetörve, összezúzva mi is magunkra vettük a mi rettenetes keresztünket. És mégis reménykedtünk. Bízunk abban, hogy a végén mégis csak felülkerekedik a józan ész, a belátás, hogy győz az emberi érzés az emberek szívében. És ismét csalódtunk. Mert minden biztató szó csak csalfa ígéret volt. Csalódtunk — ellenségeinkben.

De vajjon nem csalódtunk-e saját magunkban is? Mi, akik az emberi érzésnek az emberi szívben való megnyilvánulását vártuk, hívek voltunk-e mi magunk is mindenben emberi mivoltunkhoz? Szere-tet, kölcsönös megértés, megbocsátás vezetett-e minket háztűzhelyünk újjáépítésénél? Avagy nem lángolt-e fel a magyarságunkhoz való szívós ragaszkodásunk mellett a széthúzás, a pártütés, a gyűlölködés tüze is? Nem estünk-e mi is a középkori kereszténység hibájába, amely a Megváltó tanait hirdetve, a kereszt jelében folytatott irgalmatlan irtóháborút a félhold ellen? Valóban magunkévá tettük-e, a kereszt jelében, mindenben, igazán és őszintén Jézus Krisztus tanait?

Nem. És elkeseredésünkben, tehetetlenségünk-

ben ütöttük, martuk egymást, mint rázó paraszt= szekér tetején a ketrecbe zárt baromfi.

Keseregünk, jajgattunk és imádkoztunk. És mindennap elmondtuk: *dimitte nobis sicut et nos dimittimus . . .*

Így mondták ajkaink, szívünk pedig kongott az ürességtől.

Minden bajért mindenkit okoltunk. Válogatás nélkül. Ma ezt, holnap azt. Legkönnyebb volt persze azokon ütni egyet, akik kormányon voltak. Aki egy héten belül nem tudta megalkotni a föld= birtokreformot, aki nem volt képes egy csapásra meggyógyítani az ország rákfenés pénzügyi helyzetét, épp oly bűnös volt, mint aki nem bírta rá= venni a kisentente=ot arra, hogy magától ürítse ki az elrabolt országrészeket, vagy a nagyot, hogy térdreborulva Magyarország előtt, bocsánatot kér= jen tőle a vele szemben elkövetett igazságtalansá= gokért.

És mindig akadtak, akik mindennek dacára ha= bozás nélkül feláldozták magukat a Haza oltárán. *Idealisták*, akiknek a saját lelkesedésükbe vetett hitük mindenük volt, amit a Haza oltárára fek= tethettek, *vérbeli politikusok*, akik előre ismerték a sorsukat, *fatalisták*, akik nemi biztosra építettek, amit nem is ismertek, *szerencselovagok*, akik még a Hazát is hajlandók voltak egy kártyára feltenni, *fanatikusok*, akik legszívesebben tűzzel=vassal ta= nították volna az embereket arra, hogy egymást szeressék.

Mentek, amint jöttek. Nem volt maradásuk. És az értékeseket épp úgy magával sodorta az ár, mint az értékteleneket.

Néha olyanokat is kapott fel a forgószél és dobott bele a politika fürgetegeibe, akik azt sem tudták, hogy miként jutnak hozzá. Soha életükben nem vágyódtak közszereplésre, egyszerre mégis csak ott álltak a közvélemény ítélőszéke előtt. Csak rövid

ideig emelt fővel. Mert csakhamar ők is csak úgy álltak ott, mintha főbenjáró bűnt követtek volna el.

Pedig ők is csak segíteni akartak. Segíteni . . . !

*

Ilyen váratlanul, előkészületlenül került a bársonyszékbe Szobránczy Iván is. Reggel még nyugodtan és mit sem sejtve elment az előadásra, este már résztvett a minisztertanácson és negyvennyolc óra múlva néhány száz ismeretlen arc hol komoran, hol egykedvűen, hol lesve az alkalmat az első csorbaütésre, hallgatta programmbeszédjét.

Úgy történt, hogy az immár majdnem rendszeresen háromhavonként beálló kormánykrízisek egyike az adott volt alkalmat, hogy Terek közmunkügyi minisztert nyílt ülésben leszavazta a saját pártja, az ellenzék örömrivalgásának közepette.

A megüresedett miniszteri szék körül legott kitörött a legádázabb tülekedés, amin a kormány azzal akart segíteni, hogy a kabinet rekonstrukciója alkalmával olyan férfivel egészíti ki magát, aki kiváló szaktudással és rátermettséggel ellensúlyozza azt a hiányt, hogy egyik pártnak sem tagja, de még politikus sem.

A pártokban épp úgy, mint a kormány kebelében folytatott hosszú és heves harcok után a választás a közéletben eddig teljesen ismeretlen Szobránczy Ivánra esett, aki mellett néhány személyes híve a fiatalabb képviselők közül oly lelkesen korteskedett, hogy végül a vezető körök is közelebbről kezdtek foglalkozni az ideával. És ekkor kitudódott, hogy Szobránczynak, — a forradalomkor való szimpatikus szereplésétől egészen eltekintve, — már évek óta egy nagyszabású programja is készen állott, amelyet, úgy, amint volt, az újonnan felállított, de eddig inkább csak névleg létező és folytonos hatásköri összeütközések által eleitől kezdve agyonütött minisztérium egységes programjaként nemcsak lehetett, de el is kellett fogadni.

Szobráczy, amikor fiatal barátai a kormányelnök megbízottjának társaságában felkeresték, egyáltalában nem akart tudni a dologról. Tiltakozott, szabadkozott, de végül, amikor hazafiságára, valamint arra is hivatkoztak, hogy valaki, aki úgy, mint ő, nem vonakodott életét latbavetni a Hazáért, nem tagadhatja meg ezt az áldozatot sem az országtól, hogy eltűr érte egy kis keserűséget is, beadta a derekát.

Nagy örömmel vitték hívei a hírt a Várba és már a korai délutáni órákban türelmetlen gépkocsi zakatolt a kapu előtt, hogy felvigye a miniszterelnökségre.

*

Szobráczyiné azt hitte, hogy álmodik, amikor Iván délben, leves után, közölte az ujságot. Azután sírva fakadt a meghatottságtól.

— Mindig tudtam, hogy belőled még nagy úr lesz, — mondta később és boldogan, mosolyogva pihentette szerető tekintetét Ivánon. Majd hirtelenül, mintha meglepődne a saját gondolata fölött, habozva megállapította: — Hiszen akkor kegyelmes úr vagy?

De Iván kicsinylő kézmozdulattal, nevetve felelte:

— Annak fognak csúfolni, az bizonyos. Pedig csak arra fog emlékeztetni, ha netán pillanatra megfeledkeznek róla, hogy ma balkánország vagyunk. Minél kisebb egy ország, annál hangzatosabbak a címek... Monaco fejedelemségének hadseregében is több a tábornok, mint a közkatona.

Az öreg Szobráczy, aki eddig még alig szólt valamit, rázta a fejét.

— Ha már magad említed, hát akkor nincs értelme, hogy elhallgassam a véleményemet, — mondta. — Vállaltad a megtisztelő megbízatást, legjobban tudod, hogy miért tetted. Bizonyára nem térhettél ki előle. De ha még elfogadsz tőlem egy

tanácsot, kegyelmes uram, — tette hozzá különös hangsúlyozással, amelyben azonban több volt a szeretet, mint a malicia, — akkor a következőket ajánlom figyelmedbe, mint valakinek, akinek ezen túl beleszólása lesz az ország minden ügyébe!

— Halljuk, halljuk! — felelte Iván mulattatva, de őszinte érdeklődéssel is. — Amúgy is jobb volna, ha nem engem, hanem apát ültetnék a bársonyszékbe! Egy hosszú élet mégis csak a legjobb politikai iskola.

— Nem kérek a dicsőségből, — tiltakozott az öreg professzor, — én már csak az emberi betegségekhez értek, a politikai kórságokhoz nem. De éppen azért, mert orvos vagyok, szeretnék nektek, államférfiaknak a szívetekre kötni valamit! Ne felejtsetek el soha, hogy az állam az ember kedvéért létezik és nem megfordítva. Romokban hever az ország. Még most is súlyos bajokban vergődik. Újjá akarjátok építeni, emberek : emberek számára. Tudom, hogy ezt törvény, rendelet meg mi egymás nélkül nem lehet. De gondoljátok meg minden egyes betűnél, amit be akartok tartatni a közönséggel, hogy emberekkel van dolgotok és nem állatokkal. Tartsátok szem előtt, hogy csak olyat kívánjatok, ami emberileg lehetséges! Mert különben irgalmatlanul elpusztul még az a kevés is, amit megmentettünk a háború, a kommün és a románok elől.

Szobráczy Iván elkomolyodott.

— Édesatyámnak igaza van, — szólt egyszerűen. — Éppen ezek miatt haboztam magam is, hogy magamra vegyem ezt az irtózatosságot. Másrészt tagadhatatlan, hogy rendkívüli időkben rendkívülit is kell követelni az emberektől, ha helyre akarjuk hozni, ha jóvá akarjuk tenni a sok kárt, még pedig éppenséggel magának az emberi ségnek a jól felfogott érdekében!

— Kétségtelenül. De : est modus in rebus!

A terhek, amelyeket a háború után szakadatlanul ránk rónak, mindig azokat sujtják legjobban, akik legkevésbé tudnak ellene védekezni: azt az osztályt, amelyhez magad is tartozol. Nézz engem: a háború előtt, ha korántsem voltam gazdag, mégis volt annyim, hogy becsületes munkával szerzett kis vagyonomból gond nélkül megélhettünk volna, anyáddal együtt, de maradt volna annyi is, hogy valamikor nehézség nélkül pótolhattad volna a tudományos hivatásoddal járó fizetésedet, amely éhbégnél nem volt és nem is lesz több sohasem. Ma mi a helyzetünk? Van egy csomó hadikölcsönünk, amely nem ér semmit és van egy házunk, amelyben minden lakónak több joga van, mint nekünk s amelynek fenntartási költsége, adója nagyobb, mint a jövedelme. Hogy betegeimnek uzsoraárakat csináljak: az nem fér össze a becsülettel és ha ma-holnap behúnyom a szememet, nem hagyhatok terheknél egyebet az özvegyemre!

— Tudod, hogy ki nem állhatom, ha ilyeneket beszélsz! — szólt közbe szemrehányólag Szobránczyné.

— Édes fiam, ezzel számolni kell, — felelte a professzor, majd Ivánhoz fordulva, folytatta: — Egész életemben takarékos ember voltam, a fogamhoz vertem minden krajcárt, mielőtt kiadtam, nem kártyáztam, nem böréztem, lemondtam erről, lemondtam arról, pedig megengedhettem volna magamnak. Csakhogy nektek maradjon valami. Olyan az életem, mint egy nyitott könyv: sohasem dugtam el semmit sem, mindent, amink volt, bevallottam. Amim maradt, az ott van a bankban: erre is az állam teszi rá a kezét, nem törődve azzal, hogy egymásután eladogatjuk a képeinket, a szőnyegeket, egy-egy ezüst darabot, amelyre nincs okvetlenül szükségünk, csakis azért, hogy megélhessünk. Így vannak százezrek vele és még jóval rosszabbul. És ezzel szemben mit látunk? A paraszt

meggazdagodott, most is gazdagszik. A munkás tízszer annyit keres, mint átlag az állami tisztviselő, a hadi konjunktúra alatt és annakutána keletkezett vagyonok lavinaszerűen nőnek tovább, a spekulánsok minden új rendelet meg törvény megjelenése után orgiákat ülnek, mit mondjak még? Farkas Vendel, a mi volt soffőrünk, — megmentette az életedet s ezért szívből örülök a szerencséjének, — a forradalom óta több milliós vagyont szerzett, saját autón jár, négyemeletes ház tulajdonosa! Mondom, nem irigylem tőle, csak azért említem, mert ezek azok a jelenségek, amelyek láttára fel kell eszmélnie az államhatalomnak és ki kell mondania, hogy : idáig és ne tovább! Nem szabad, hogy a becsületesség fogalma hovatovább a butasággal váljék egyértelművé s az ellenkezőjéből legyen erény! Ismétlem : az állam az emberek kedvéért létezik, az állam az emberek kölcsönös védelmére alakult szövetség, amelynek két főpillére az igazságosság és a becsületesség! Csak ezeket akartam figyelmedbe ajánlani most, hogy te is felelős lettél azért, ami idehaza történik.

A fiatal Szobránczy bólogatott, majd így szólt :
 — Ezt mind aláírom. Sőt meg vagyok róla győződve, hogy nincsen a kormánynak egyetlen tagja sem, aki ezeket a bajokat ne ismerné s aki ne akarna rajtuk segíteni. De nem olyan ez is, mint amikor az orvosok kénytelenek engedni, hogy egyik=másik nemesebb szerv elpusztuljon, csakhogy megmentésük az életet?

— Ebben neked van igazad, — felelte az öreg. — Levágunk végtagokat, eltávolíthatjuk az egyik vesét, még a gyomort is kivághatjuk. Csak egyet nem : a szívet. Már pedig Magyarország szíve : az intelligenciája. Ha azt megmentitek : garantálom a gyógyulást. Ha nem tudjátok kímélni, akkor legalább idejében gondoskodjatok az ország koporsójáról!
 Szobránczy Iván nem szólt semmit, csak ismét

bólogatott. De ekkor Szobránczyné, akinek már régen nem volt ínyére az egész beszélgetés, magához ragadta a szót.

— Most pedig elég legyen, — mondta kedves haraggal a férjéhez fordulva. — Mire jó ez a kuvikolás? Ahelyett, hogy biztatnád ezt a szegény gyereket, telebeszéled a fejét mindenféle rémes históriákkal! Gyere hozzám, bubu, gyere ide az édesanyádhoz . . .!

Ezzel átnyújtotta kezét az asztalon, Iván pedig felugrott, Szobránczynéhoz sietett és mint huszonöt évvel ezelőtt, letérdelt előtte és elborította forró, szeretetteljes csókokkal a ráncos kis kezét, amely valamikor oly szép sima és fehér volt.

*

Sziráky Nadine a lapokból, azaz anyjától, — hisz' maga alig olvasott ujságot, — értesült Szobránczy kinevezéséről. A hír első percben igen kellemetlenül érintette. Mert az egyetlen ember a világon, aki előtt sorsát restelte, Szobránczy Iván volt. És ez lélektanilag nem is volt meglepő.

Amikor férjhez ment, még túlfiatal és tapasztalatlan volt arra, hogy a világnak a házassága fölötti véleményével sokat törődjön. Egyedül a saját érzelmeivel, a saját lemondásával, a saját kis szerelmi tragédiájával foglalkozott és jó ideig bátran, minden elfogódottság nélkül járt-kelt az emberek között. Eszébe sem jutott, hogy mások is ismerhetnék, a szeméből olvashatnák a bánatát, fájdalmas titkát, amelyről sohasem beszélt. De hőst sem látott magában, aki, ahelyett, hogy mások példájára másfelé keresett volna vigaszt és feledést, egyenesen haladt a maga útján és viselve keresztjét, csakis a gyermekének élt. Oly magától érthetőnek, oly természetesnek találta ezt, hogy nem bírta megérteni az édesanyját, aki ezen csodálkozott.

És találkozott egy férfival, aki egyszerre csak ott

volt az életében, mintha azért született volna, hogy találkozzanak, aki, anélkül, hogy bármit is tett volna, hogy közelebb férközzön a szívéhez, vagy hogy megnyerje a tetszését, egy csapásra kinyitotta a szemét pusztá jelenlétével. És egyszerre látta a maga nagy nyomorúságát egész meztelenségében, látta kietlen, üres, vágy nélküli életét, látta meddő fiatalságának lassú hervadását és érezte a boldogság fuvalmát, amelyhez, édes Istenem, elvégre neki is joga volt, mint minden embernek.

Ez a férfi nemcsak hogy elfelejtette vele első szerelmesét, hanem bármely pillanatban el is foglalhatta volna a helyét, ha úgy akarja. Még a gyermekének dacára is.

De nem így történt. A férfi erősebb volt, mint ő. Elment.

Elment. Talán azért, mert meg nem értette?

Alig.

Minden tüzet el lehet fojtani, ha kellő időben hozzálátunk az oltáshoz.

Nadine is elfojtotta a parazsat a szívében. Kissé elpörzsölte a kezét, de nem bánta. Ismerte a fájdalmat, a lemondás pedig volt a mindennapi kenyere. És felejtett.

Vagy mégsem felejtett talán?

A nagy katasztrófa óta semmi sem érintette olyan közel, mint Szobránczy miniszterségének híre. Még a válással járó kellemetlenségek sem izgatták ennyire.

Korán vonult vissza a szobájába. Lefeküdt és eloltotta a lámpát. De nem tudott elaludni. Talán nem is akart.

Nyitott szemmel feküdt a hátán és belenézett a sötétségbe, de színes volt a kép, amelyet látott. Fenyők, hegyek, napfény. Aztán ismét holdvilágos éj, távoli zene, a völgyből szállingózó csodás illatok. Meg egy tisztás az erdőben, páfrány és zöld pázsit,

ezer meg ezer eper. És egy kis kosár . . . És egy kis fiú . . .

Hirtelenül összefolyt minden. Forró, keserű könnyek futottak végig az arcán, mellén, amint felült és kétségbeesetten kapaszkodva a csalfán me=nekvő látományba, azt vissza akarta idézni.

Nem sikerült.

Más kép tódult helyébe. Majdnem erőszakkal : Szobránczy Iváné. Bekötött szemmel állt előtte, jó=ságos, kedves tekintettel, amely átfúrta a lelkét. Anélkül, hogy fájna. Sőt, jó volt.

Nem volt=e éppen ő tanúja, részese, előidézője ennek az egész rövid boldogságnak? És nem volt=e ismét csak ő, akinek emléke tartotta benne az erőt akkor is, amikor már kinyíltak a szemei, ismerte a boldogtalanságot?

Nadine becsukta a szemét, eltakarta az arcát, rá=dobta magát a párnájára. Nem akarta látni Szob=ránczyt. Nem akarta érezni a lelkén átjáró tekinte=tét. Neki nem kellett szájalom, sajnálat.

Nem és ezerszer nem.

És most az előtt állt, hogyha nem holnap, hát holnapután találkoznia kellett vele a minisztérium=ban. És biztosan megismerné.

— Ó, csókolom a kezét, nagyságos asszonyom! Mit keres itt minálunk? — mondaná. És ő felelné :

— A kenyeremet, kegyelmes úr.

— Persze, persze, hallottam róla, — mondaná ismét, röstelkedve, kedvesen, őszinte részvétellel ő. — Ha segítségére lehetek valamiben, szívesen állok rendelkezésére . . .

És megemelné a kalapját és sietne tovább. És a titkára lopva hátra nézne, kíváncsian, talán szem=telenül . . .

— Soha! Inkább meghalni . . .

Nadine dühében rágta a párnát, ökölbe szorította a kezét.

— Soha! — ismételte. — Szégyenkezni az egyetlen ember előtt, akit . . .

Megakadt. Nem mondta ki azt a szót, amelyről már azt hitte, hogy számára nem létezik. Amelynek nincs értelme.

Még jobban elharapódzott a párnájába, azután hirtelen mozdulattal ismét felült és kapkodva a lámpa után nyúlt. Meggyújtotta. Egy víz volt, mintha lidércnyomás kínozza volna.

Megkönnyebbült.

Körülnézett. Ott voltak körülötte leánykori bútorai, édes, ártatlan álmok néma tanúi, mellette pedig, egy kis asztalkán, Erik arc képe.

A szomszéd szobából csendes horkolás hallatszott.

Nadine visszazökkent az életbe. Megnyugodott. A kezébe vette Erik képét és megcsókolta. Azután visszatette a helyére, eloltotta a lámpát és nem sokára rá elaludt.

*

Maga sem bírta másnap megérteni, hogy miért is izgult annyira? Azért, mert a család legjobb, legrégibb barátjának, az öreg Szobráczynek fiából lett az ő minisztere?

Ami köztük történt, régen történt, egyáltalában nem történt.

Szobráczy Iván bizonyára már maga sem gondolt rá. Talán azóta sem hallott róla, nem is érdeklődött a sorsa iránt sohasem.

Kérdés is volt, találkoznak-e majd egyáltalában. Az elődjét, Tereket, sem látta soha életében. Azt sem tudta róla, öreg-e vagy fiatal. . . .

*

A hivatal szokatlan képet nyújtott. A folyosókon, de már a lépcsőházban is csoportokban álltak az emberek és tárgyalták a változást.

Nadinetől is kérdezték:

— Hallotta?

— Hallottam, — felelte szórakozottan és tovább sietett.

Az elnöki osztályban, éppen az ő szobája előtt állt az egész társaság : Kápolnoky, Balogh, Szent-aegydy, Tauber. Amint észrevették Nadinet, tiszteletteljesen félreálltak. Majd ők is kérdezték, tudja-e már a legújabbat? A kis Szentaegydy pedig mindjárt tréfára fordította a dolgot.

— Éppen azon tanakodtunk, — szólt, hogy ki búcsúztassa Tereket és ki üdvözölje az új minisztert : *le roi est mort, vive le roi!* Nem vállalná az egyik beszédet?

— Isten ments! — felelte Nadine kedvesen.

— A legunalmasabb dolgok egyike, — mondta Kápolnoky, aki azóta a bizonyos jelenet óta lehetőleg még udvariasabb és előzékenyebb volt gépírónjével szemben. — Még sohasem hallottam, hogy ilyenkor valami okosat vagy legalább is egyetlen egy őszinte, igaz szót szóltak volna az emberek. Sem az ünnepi szónokok, sem a miniszterek. Már pedig résztvettem vagy egy tucat ilyen elparentálásban, illetve hozsannaüvöltésben!

— Rám csak egy tett nagyobb benyomást, — mondta Balogh. — Amikor egy búcsúzó miniszterem, akinél rosszabb szónokot még nem hallottam, a maga szavai fölött úgy sírt, mintha jelen volna a saját temetésén és amikor a végén elhangzott egy-két félénk éljen is, maga jelentette ki : Nagyon köszönöm, de ne éljenezzetek, tudom, hogy gyenge kis beszéd volt . . .

Az urak hangosan felkacagtak, de Nadine is elnevette magát.

— Ki volt ez a barom? — kíváncsiskodott a kis Tauber.

— Azt már nem mondhatom meg, — felelte Balogh, mert ki tudja, nem üdvözöljük-e az illetőt három hónap múlva pont ennek a minisztériumnak az élén?

— Az már igaz, — hagyták rá nevetve a többiek, mire széjjeloszlott a társaság.

Sem a búcsúztatásból, sem az üdvözlésből nem lett semmi. Terek ugyanis nyomban lemondása után falura utazott és nem hallatott többé magáról, Szobránczy pedig azt üzenté a tisztviselői karnak, hogy az idő pénz és hogy gondja lesz rá, hogy a minisztérium minden egyes alkalmazottjával munkaközben személyesen megismerkedhessen.

Szentaegödy vakarta a fejét.

— Nem jó lesz, — szólt Tauberhoz. — Ez az úr alighanem, amint megszokta, itt is meg fogja vizsgáztatni az embereket! Nem szeretem a professzorokat, a vizsgákat pedig egyenesen utálok!

*

Csakugyan valami új, szokatlanul friss szellem került Szobránczy Ivánnal a minisztériumba. Igaz, hogy maga az egész intézmény csak néhány hónapja, hogy létezett, de a különböző régi minisztériumokból kikerült tisztviselői kar magával hozta volt azt a bizonyos bürokrata szellemet is, amely a nagy megrázkódtatás után hatványozott mértékben rászorult egy kis felfrissítésre.

Szobránczy csakhamar tisztában volt vele, hogy ki mit tud és hogy ki mihez ért. És azt kellett tapasztalnia, hogy a legkevesebb munkatársa ott működött, ahol legjobban használhatták volna, hanem ott, ahová rangszempontokból és baráti szívességből vagy megfordítva, ellenszenv folytán került.

Új szolgálati beosztással, a legkisebb részletekre kiterjedő ügyrenddel egykettőre változtatott a helyzeten. A referensek első tisztelgése csakugyan vizsgára emlékeztetett. Sokan úgy támolyogtak ki a miniszter szobájából, mintha fejbekólintották volna őket. Pedig Szobránczy kedves, barátságos volt mindenkihez, csak egy kellemetlen tulajdonsága volt: rettenetesen sokat tudott.

Némileg enyhítette a helyzetet, hogy nem kívánt többet a munkatársaitól, mint amennyit emberileg követelni lehetett tőlük, másrészt viszont a legnehezebb ügyeket, illetve olyanokat, amelyekben egyéni felfogását óhajtotta érvényesíteni, magának tartott fenn és néha órákig diktált.

Ilyenkor a kis Tauber, aki tökéletes gyorsíró volt és az elődjétől átvett gépíró, egy Sátrainé nevű hadiözvegy váltották fel egymást, mert egyedül egyikük sem bírta volna ki soká.

*

A nemzetgyűlésen meglehetősen hűvösen fogadták Szobránczy programbeszédjét. Egyik pártnak sem lévén tagja, a szokásos *claque* egyáltalában hiányzott, de nagyon sok olyat mondott, többnyire szakszerű fejtegetések nyomán, ami részben úntatta az embereket, részben pedig nem hallgattak szívesen. Munkaprogramja félelmetes volt, tervei mindenkitől kívántak áldozatot és minden harmadik szava az volt : dolgozni.

Panem et circenses . . . !

Már a régi Rómában is szívesebben ezt hallgatták.

Azzal azonban tisztában volt mindenki, hogy Szobránczyval nagyértékű, komoly tudású ember került a bársonyszékbe, ezt minden fenntartás nélkül elismerte az egész sajtó is.

De a külföld is kezdett Szobránczy iránt érdeklődni, különösen a tőke. Ahol ennyi munkáról beszéltek, ott üzletről is lehetett szó és nemsokára hivatalbalépése után valósággal ostrom alá vették az új miniszter várószobáját. De a nagy *run* nem tartott sokáig, az ügynökök és konjunkturalovagok elmaradtak, mert Szobránczy nagyon is megváltotta azokat, akikkel szóba állt és azon volt, hogy a hazai érdekeltségnek biztosítsa mindenütt az elsőbbséget.

*

Egyik este, — már nyolc óra elmúlt és Szent-
aegüdy, aki inspekciós volt, éppen fogta a kalapját,
hogy néhány barátjához siessen, akikkel valahol a
Ligetben kellett volna vacsoráznia, — váratlanul be-
állított Szobránczy a minisztériumba. Egész dél-
után a parlamentben, a pénzügyi bizottságban, de
még más tárgyalásokkal is volt elfoglalva, úgy hogy
erre az eshetőségre senki sem gondolt.

Szentaegüdy persze rögtön keresztet vetett a
mulatságra és jelentkezett a miniszternél, kérve a
parancsait. De Szobránczy kijelentette, hogy nincs
szüksége senkire sem, csak hagyják nyugodtan
dolgozni.

Be is csukódott a belső dolgozószobájába és
hozzálátott a munkához. Egy amerikai konzorcium
ajánlatot tett Budapest hőforrásainak, — eredeti
rendeltetésük érintetlenülhagyása mellett, — városi
melegvízfűtési hálózatra való felhasználására, terv,
amellyel Szobránczy már régen foglalkozott, amely
azonban egyrészt az anyag megfizethetetlen drága-
sága, másrészt a rendelkezésre álló források víz-
mennyiségének elégtelensége folytán belátható időn
belül kivihetetlennek látszott. Az amerikaiak viszont
nem riadtak vissza semmiféle nehézségtől, de még
attól sem, hogy újabb fúrások révén szaporítsák
a meleg források számát. Csakhogy az államnak a
rizikóban való akkora részesedését követelték,
amelybe józan ésszel nem lehetett belemenni.
Mivel azonban úgy látszott, hogy még ebben sem
mondták ki az utolsó szót, Szobránczy meg akarta
kísérteni, hogy megfelelő ellenjavaslatokkal át-
hidalja a fennálló nehézségeket.

A szükséges adatok régebből mind rendelkezé-
sére állottak, úgy hogy másfélórai megfeszített
munka után elkészült a memorandummal. Az ame-
rikai pénzcsoport kiküldöttjei másnap reggelre
vártak választ, így tehát mindjárt angolul foglal-
mazta meg. Még csak le kellett tisztázni. A keze-

írása azonban oly olvashatatlan volt, hogy csakis maga bírta kibetűzni, kiváltképpen ha olyan sietve írt, mint az imént. Hogy erre csak most gondolt!

Bosszúsan rázta a fejét és megnyomta a csengőt. Belépett Szentaegödy.

— Itt van-e még véletlenül Sátrainé? — érdek= lődött, az órát nézve a miniszter.

— Már elment.

— Jól tette, szegény. Arra csakugyan nem számít= hatott, hogy még be fogok nézni. Egyébként úgy sem tud angolul, mi?

— Alig hiszem, kegyelmes uram.

— Te tudsz?

— Vajmi keveset . . .

— Ez baj.

— Itt van még a gépírónő az elnöki osztályból. Úgy emlékezem, hogy az tud angolul.

— Kérdezd meg tőle és ha tud, küldd be hoz= zám, az Isten áldjon meg!

A titkár meghajtotta magát és kisietett, Szob= ránczy pedig ezalatt nekiesett az előtte fekvő rakás levélnek és kezdte bontogatni. Volt közte egy be= advány, amely rögtön lekötötte a figyelmét.

Egy volt iskolatársa, most jónevű építész, úgy= nevezett «intelligens falvak» létesítésén fáradozott részvénytársasági alapon, aminek az volt a célja, hogy a feleslegessé vált állami tisztviselők és ka= tonatisztek földhöz és otthonhoz jussanak. A rész= vénytársaság már három nagyobb birtok bérbe= vétele miatt folytatott tárgyalásokat, ami, ha ered= ményhez vezet, mintegy hatezer családnak biztosí= totta a megélhetést.

Szobránczy annyira belemélyedt a beadványnak és a hozzá csatolt csinos tervrajzoknak a tanulmá= nyozásába, hogy észre sem vette, hogy újból kinyílt az ajtó és hogy valaki belépett. De azután mégis úgy tűnt neki, mintha hallott volna valamit és hátranézett. És ekkor látta, hogy háttal a világosság

felé, a nagy asztalnál, a szoba másik sarkában, fekete ruhás nő ül, előtte gyorsírófüzet, kezében ceruza. Felugrott.

— Ön az a hölgy, aki tud angolul, ugyebár? — kérdezte és kezébe vette a fogalmazványát.

— Parancsára, kegyelmes úr, — felelte a nő, majd ráhajolt a füzetére.

— Nagyszerű! De persze, csak rendes írással veheti fel a diktátumot, nemde?

— Lehet gyorsírással is, fonétikusan.

— Önt az Úristen küldte nekem, — kiáltotta boldogan Szobránczy, aki sem nem látott, sem nem hallott, mert csak a városi melegvízfűtésre gondolt. — Nem akar az íróasztalomhoz ülni? — kérdezte mégis.

— Köszönöm, kitünően látok, — sietett a hölgy a válasszal. Egyáltalában nem kíváncszott a nagy világosságba. Ott, ahol ült, az arca éppen árnyékban volt.

Szobránczy kezdett fel-alá járni és diktált. Előbb lassan, gondosan kiejtve minden szót. De amikor látta, hogy a hölgy minden erőltetés nélkül lépést tart vele, sőt többnyire várni látszott a folytatást, kérdezte :

— Lehet gyorsabban is?

— Tessék . . . .

Most már úgy olvasta a kéziratot, mint a folyékony, lassú beszédet. Csak akkor állt be szünet, ha fennakadt a saját írásán. Nem egészen félóra alatt lediktálta az egészet. A hölgy felkelt és indult.

— Mikorára tetszik parancsolni a tisztázatot? — kérdezte már majdnem az ajtó között.

— Lekötelezne, ha holnap reggel tíz óráig megkaphatnám, — felelte Szobránczy az íróasztal mögül, majd az előtte álló lámpa fényét kezével kivevé, kereste azt, akivel beszélt és miután fedezte, tréfásan hozzátette : — Már bocsásson meg, kedves nagysád, de ez nem járja! Akármenny-

nyire is méltányolnom kell a sietségét ebben az előrehaladott időben, mégsem engedhetem el anélkül, hogy ilyen fényes teljesítmény után legalább kezet ne fogjunk!

A hölgy ismét betette az ajtót. Lesütötte a szemét. Úgy állt ott, mintha most hirdetnék ki előtte halálos ítéletét.

Szobráczy hozzálépett és kezet nyújtott neki.

— Köszönöm a fáradozását, — szólta, mit sem sejtve és elfogulatlanul, miközben szabad kezével megigazította balszemén a fekete szalagot, — és ne haragudjon rám, hogy ilyen soká visszatartottam, illetve, — tette hozzá tréfásan, — exkuzáljon az előtt, akit akaratom ellenére megfosztottam a társaságától.

A hölgy feltekintett.

— Édesanyám vár ugyan, de tudja, hogy az ilyesmi előfordulhat, — felelte önkénytelenül, a tiltakozásnak az árnyékával a hangjában egy inszINUÁCIÓ ellen, amely talán nem is volt az. Már meg is bánta, de már késő volt, mert Szobráczy észrevette a dolgot.

De fennakadt a miniszter máson is. A gépírónő nagy hasonlatosságán valakivel, akit ismert, anélkül, hogy tudná, hová tegye hamarjában.

— Bocsásson meg, — mondta igen komolyan, — nem is gondoltam másra, mint valamelyik családtagjára, amikor arra kértem, hogy az illető előtt töltsön mácsolná sajnálatomat. De — szólta egészen rövid szünet után, le sem véve a szemét a hölgyről, — nem ismerjük mi egymást? Minél tovább nézem rossz szememmel, annál biztosabbra veszem, hogy ez nem csupán hasonlatosság! Nem találkoztunk mi már azelőtt is?

Itt volt a pillanat. Ki kellett jönni az igazsággal.

— De igen, — felelte a hölgy egyszerűen, — három évvel ezelőtt a Tátrában . . .

Szobráczy, mintha villanyos ütés érné, hátra= szökkent és lapos kezével a homlokára csapott.

— Garamváryné, — szólt kővé dermedve, rá= szegezve tekintetét.

— Voltam. Most ismét^{sz} csak Sziráky Nadine vagyok . . .

És elmosolyodott. Kedvesen, kissé szomorúan.

— Istenem, teremtőm, hol volt a szemem, az az egy rossz szemem! — kiáltotta Szobráczy. — Nagyságos asszonyom! Meg tud nekem bocsátani?

— Nem tudnám, mit bocsássak meg a . . . kegyelmes úrnak, — felelte Nadine.

— Ugyan, kérem, csak nem teszi meg velem azt a csúfságot, hogy lekegyelmez? — tiltakozott Szobráczy és a szoba közepe felé sietve, székkal kínálta meg Nadinet. De ez nem mozdult a helyéből, az ajtó mellől.

— De igen, kegyelmes uram, — mondta Nadine, aláhúzva az utolsó két szót, — így van ez rendjén. Most hivatalnoknő vagyok és Excellenciád az én miniszterem. Csak nem szólíthatom meg, mint régen : kedves Szobráczy?

— Természetesen, sőt . . .

— Nem, kegyelmes uram. Már a többiek miatt sem.

Nadine oly határozottan mondta ezt, hogy Szobráczy is elkomolyodott. De csak egy pillanatra. Még most sem adta be a derekát.

— Hát jól van, mások előtt, nem bánom, — mondta. — De így, négszem közt . . .

És ismét közeledett. Nadine ránézett. Valami végtelenül nagy szomorúság volt a tekintetében.

— Akkor sem, — szólt olyan hangon, amelyet Szobráczy még akkor is hallott, amikor már ismét régen egyedül volt. — Engedje, hogy megmaradjak azon a helyen, amelyet választottam.

Szobráczy nem felelt. Különben sem igen tudta volna, hogy mit mondjon. Kissé szögletesen

meghajtotta magát és némán kezét nyujtott Nadine-nak, aki könnyed fejbólintással, nesztelenül kiment.

A miniszter utána nézett.

— Hogy megmaradjak azon a helyen, amelyet választottam . . . — ismételte önkénytelenül és öszszekulcsolta a kezét. — Szegény kis asszony, megnyit szenvedett is életében . . .!

Azután megnyomta a csengőt. Még szólt a berregés, amikor Szentaegydy, aki csak erre várt, már bent is volt a szobában.

— Gyerünk, — mondta Szobránczy szórakozottan és néhány perc múlva már lerobogott az autó mindkettőjükkel a Várból.

XIX.

— Hogy ez egészen kiment volt az eszemből! — szólt Szobránczy Iván vacsora alatt, miután elmesélte szüleinek váratlan találkozását Sziráky Nadinenal, mire az öreg professzor arra utalt, hogy ő volt, aki már hónapokkal azelőtt ott, ugyanazon a helyen ujságolta, hogy a sorsüldözött fiatalasszony állást vállalt.

— Nem csoda, — jegyezte meg Szobránczyné, — ha megfeledkeztél róla. Ennyi munka közepette! Egészen tönkreteszed magad. Már meg is látszik rajtad a túleröltetés.

— Kitünően érzem magamat, — felelte Iván, — hisz mama nem is tudja, milyen nagyszerű érzés az, hogy megvalósíthatom álmaimat! És mégis szomorú jelenség, hogy megfeledkeztem Szirákyné leányáról. Hiába, így marad le az ember és észre sem veszi, — tette hozzá nevetve.

— Ha így folytatod, le is fogsz maradni, édes fiam, — hagyta rá Szobránczyné, aki kapott az alkalmon, hogy, amint az utóbbi időben mind gyakrabban tette, ismét egyszer előadást tartson Iván-

nak arról, hogy megnősüljön. De a férje nem engedte, hogy szóhoz jusson.

— Jobb pillanatot nem is választhattál volna ennek a kérdésnek a szellőztetésére, — szólt kissé haragosan. — Csak nem képzeled, hogy éppen most fog háztűznézőbe menni, amikor azt sem tudja, hol a feje?

— Istenem, nem fog örökké miniszter maradni, — felelte nyugodtan Szobránczyné.

— Attól csakugyan nem kell tartani, — jelentkezett ismét szóra Iván. — Abban a pillanatban, hogy elültettem eszméimet a minisztériumban és látom, hogy mozog a gép : lemondok.

— Ezt nem egészen értem, — mondta az öreg úr.

— Nézze, édesapám, a dolog úgy áll, hogy az ügyeket el kell választani az emberektől. A legjobb eszmét nem lehet megvalósítani, ha egyszer megúnták azt, akié az eszme. Nem szabad, hogy egyesek útját állják annak, hogy a jó eszmék megvalósuljanak. Ez sohasem volt annyira igaz, mint éppen ma. A nyugtalanság, amelyben élünk, azzal jár, hogy az emberek megkívánják a folytonos változásokat, újat akarnak, lehetőleg mindennap! És ez még soká fog tartani. Az ügyek pedig nem tűrik, hogy folyton változtassanak rajtuk. Az állam gépezetének állandó működését, annak folytonosságát azonban biztosítani kell. Tehát jobb, ha mi megyünk, akiket megúnnak.

— Akkor tulajdonképpen kár is volt vállalkozni, — jegyezte meg Szobránczy tanár.

— Nem volt kár, — felelte Iván, — mert bizonyos idő múlva más is minden nagyobb nehézség nélkül folytathatja azt, amit megalapozni talán éppen nekem sikerül. Énnél egy percig sem maradok tovább. És azután, — Iván ismét Szobránczynéhoz fordult, — megházasíthat, mamuskám.

— Végre egy okos szó! — sopánkodott az öreg dáma boldogan, majd pislogva hozzátette: —

Tudok is ám már számodra valakit! De nem is egyet, hanem hármat!

— Na, na, na! — tiltakozott Iván nevetve, — egyszerre hármat! Talán sok lesz! Remélem, gazdag valamennyi vagy nem?

— Jó parti mindahárom. A mai világban nem lehet csupán szerelemből megélni.

— Lásza, édesanyám, ezt éppenséggel nem merném állítani. Inkább úgy áll a dolog, hogy sokkal kevesebb érdekházasságot kötnek az emberek, mint azelőtt. Ezt persze csak a magunkfajta emberekre értem. Mert amikor mindnyájan elszegényedtünk, amikor az úri családokban a leányoknak épp úgy hozzá kell látniok ahhoz, hogy megkeressék a mindennapi kenyeret, mint a férfiaknak, amikor a nők megtanulnak a saját lábukon állni és a férfiak rá vannak utalva a munkára, hogy visszaszerezzék azt a polgári tőkét, amelyet előbb a háború, majd a béke címén családjuktól elvett az állam: hogy úgy mondjam, az erőviszonyok is megváltoztak a két nem között és a nő nem keresi a férfiben annyira többé az eltartót, mint azelőtt, hanem, most már mérve a saját életrevalóságának mértékével, annak nyújtja a pálmát, akit legalkalmasabbnak érez arra, hogy a *struggle for life*-ből győztesként kikerüljön. A férfi viszont e harcra a nőben csak a legelső, a legértékesebb munkatársat keresi.

— Ez mind nagyon szép és nagyon jó, — vélekedett Szobránczyné, — de semmiesetre sem baj, ha a leánynak, minden egyéb jó tulajdonsága mellett, pénze is van.

— Ez már igaz, — bólogatott helyeslőleg az öreg professzor, Iván pedig kijelentette:

— Szóval, a sorsom meg van pecsételve! Ezek után csakugyan nem tudom, nem lesz-e mégis jobb, ha a miniszterségemet minél tovább kihúzzom...

Már éjfélre járt az idő, amikor jó éjt kívántak egymásnak. Iván is, aki rendesen mint utolsó tért pihenőre, mivel mindig hozott magával mindenféle írásokat, amelyeket nyugodtan csak otthon bírt elolvasni, ma eltért a szokásától és szüleivel egyidőben vonult vissza.

Nem mintha fáradt vagy álmos lett volna, korántsem! Sőt úgy volt, hogy már régen nem érzett magában ennyi életerőt, energiát.

Mert jó napja volt. Egy meglehetősen ügyefogyott sürgős interpellációtól eltekintve, amellyel a nemzetgyűlésen kellemetlenkedni kívánt neki egy erről az oldalról már közismert fiatal akarnok, néhány fontos ügyet eredményesen sikerült elintéznie és ez a tudat megacélozta akaraterejét.

De emelt hangulatának más oka is volt: Nadine-nal való találkozása. Ez a viszontlátás, néhány év, néhány halálosan súlyos esztendő után, nem volt mindennapi esemény meglehetősen egyforma, örömben, szenzációkban szegény életében.

Görgény Judith és Sziráky Nadine: mégis csak ez volt a két fénypont a multjában, amely mellett minden egyéb, még a hivatása, a munkája is, sötét és szürke volt. Ezt ugyan nem merte bevallani és ha akaratlanul néha mégis elkalandozott a multnak eme két emléke felé, azt mondta:

— Optikai csalódás . . .

Ezzel a két szóval vágta el ilyenkor gondolatai fonalát és vaskézzel rájuk zárt egy ajtót, amelyen mintha az állana: *tilos a bemenet*.

Görgény Judithtal kezdődött és Garamváry Dezsőnével be is fejeződött, szerinte, életében a szerelem. Az egyik felébresztette benne, a másik sírba fektette. Az egyik csalódás volt, a másik — lemondás. Nem volt szerencséje a szerelemben. A végén egészen komolyan hitte, hogy meg lehet az ember szerelem nélkül is.

— Optikai csalódás.

Az is volt, Optikai csalódás. Mert nem úgy volt, amint ő látta. Nem volt bizonyíték álláspontja mellett, hogy élte napjait, öröm és vágy nélkül, kötelességeinek áldozván fel életét. Az sem bizonyított semmit sem, hogy futólagos érintkezése a másik nemmel látszólag kielégítette természetét, de az sem, hogy nem voltak álmatlan éjszakái, amelyekben gyötörte volna a vágy egy csábító, hívogató, ismeretlen, névtelen valakiért, hisz ezen a koron már túl volt.

De megdőlt, összeomlott az okoskodása akkor, amikor elnézte öregedő szüleit, csodálattal, néha egy=egy elfojtott könnyel adózva nagy szeretetüknek, megértésüknek egy hosszú emberéleten át, elérzékenyülve az őhöz való végtelen nagy ragaszkodásuk láttára is, vagy akkor, amikor az utcán akárhányszor megfordult és sóhajtozva utána nézett egy=egy anyának, aki sétáltatta helyesen felöltöztetett, jól gondozott babáit, de akkor is, amikor itt=ott, kerülve az embereket, mint régente, elszökött a hegyekbe, — most már csak a budaiakba — és érezte, hogy — egyedül van.

Szobránczy nem értette meg ezeket a hangulatokat. Nem akarta őket megérteni. Inkább elhitette magával, hogy meglehet az ember szerelem nélkül is.

Most sem hitt a szerelemben, amikor egy véletlen találkozás után úgy volt, hogy már régen nem érzett magában annyi életerőt, energiát. Amikor állandóan ott volt előtte egy sápadt, szőke gyászruhás nő képe, amelytől nem tudott, de nem is igyekezett szabadulni. Amikor lefekvés közben, de még később is, amikor már régen ágyban volt és leoltotta a lámpát, elvonultatta lelki szeme előtt azt a néhány felejthetetlen napot, amelyet valamikor a Tátrában töltött s amely olyan volt, mint a feltámadás . . .

A legcsekélyebb részletekre, de még minden egyes szóra is emlékezett, amely köztük elhangzott.

Az eperszedés, Éden kertjében . . .

A kígyó, amelytől annyira megijedt a szegény kis fiú. Amely véget is vetett a szép álomnak . . .

Le kellett mondania. Akkor kellett. Ehhez nem fért kétség. Azért, mert az asszony másé volt. Azért, mert az asszony is így akarta.

De ma?

Ma nem voltak=e mindaketten szabadok?

És fonta, fonta tovább a gondolatokat, megállás nélkül, nem bukkant akadályra. Mintha új világ, új élet tárulna fel előtte. Minden felelevenedett, minden megélénkült, szokatlan, bár nem ismeretlen fények vegyültek az érzelmeibe, színek, amelyeknek még a létezésében is kételkedett, hangok, amelyek hívogatták és csalogatták és végül álomba ringatták.

*

Reggel, öltözködés közben, mindúntalan azon kapta rajt magát, hogy megkülönböztetett gondot fordít a külsejére. Bár rendes, tiszta ember volt amúgy is, aki nagy elfoglaltságának, óriási szellemi munkájának dacára sohasem követelte a maga számára azt a kiváltságot, hogy nagy férfinak szabad piszkos gallérral, borotvátlanul, kitaposott cipőkben járni embertársai között, mégis, sohasem gondolt arra, hogy ez a ruha vagy az a nyakkendő a kevés közül, amely még megmaradt volt a háború előtti időkből, jobban áll=e, mint a másik. És ma mégis így tett. Sőt, amikor a tükörbe nézett, nemcsak azért tette, hogy rendszeren megfésülködjék, hanem mást is látott az üvegben : azt, hogy korántsem volt olyan idős, amilyennek képzelte magát, hanem ellenkezőleg, fiatal, életerős férfi, aki igenis igényt tarthatott rá, hogy nőnek tessenek. Csak az a bekötött szeme ne lett volna . . .!

Pedig maga sem tudta, hogy ez a fekete szalag mennyire illett egyéniségéhez. Nem is lett volna Szobránczy Iván anélkül.

Nagyon elégedetlen volt önmagával, amikor rá= eszmélt szokatlan ésjárására.

— Csak nem bolondultam meg egészen? — fa= kadt ki hangosan és első pillanatban mindent le akart rántani magáról, amiről azt gondolta, hogy szándékkal szedte magára; a kevésbbé kopott zsá= kettjét, az édesanyjától kapott szép fekete selyem= nyakkendőt, a csíkos szalonnadrágot, a szürke bokavédőt . . .

De azután látta, hogy amúgy is már félóránál többet fordított az öltözködésre, mint rendesen, már kilenc óra volt és még nem is reggelizett, a soffőr pedig már érdeklődött a konyhában, hogy nem hallotta-e a kegyelmes úr a túlkölést a ház előtt?

Szóval, már rettenetesen el volt késve, minden= képpen sietnie kellett. Már az angolnyelvű memo= randum miatt is, amelyet még át kellett néznie.

Persze, a memorandum! Erről egy szakkifejezés jutott eszébe, amelyről az volt az érzése, hogy nem fordította volt helyesen angolra. Fel is tette magá= ban, hogy otthon megnézi a nagy szótárában. De míg a könyvszekrényhez lépett, már ismét kiment a fejéből. Mert egész másra gondolt:

— Vajjon ő hozza-e majd el a tisztázatot? Csak nem küldi be mással?

Berontott az ebédlőbe, magába döntötte a teát, kezét csókolt az anyjának, aki kérdezett is tőle vala= mit, amit meg sem értett, fejébe nyomta a kalapját, leront a lépcsőn és néhány perc múlva már robogott fel a Várba.

Amint belépett a dolgozószobájába, a memo= randum ott feküdt az íróasztalán. Kápolnoky pedig, mindenféle írásokkal a kezében, szolgálat= készen sietett elébe. Hebegett valamit. Hogy vég= telenül röstelli, hogy este nem volt jelen, hogy már régen fogorvoshoz készült és hogy éppen akkor . . . hogy milyen pechje van . . . hogy soha többé nem fog előfordulni.

Szobránczy kézmozdulattal jelezte, hogy az esetnek nem tulajdonít súlyt. Csak a memorandumot nézte.

— Igyekeztünk, amennyire lehetett, — szól Kápolnoky, a memorandumra mutatva, szerényen, alázatosan. — De előre is bocsánatot kell kérnünk az esetleges íráshibákért, az idő oly rövid volt . . .

Szobránczy bosszúsan feltekintett.

— Kicsodák? — kérdezte. — Csak nem te kopogtattad le ezt a dolgot?

— Én? — szól az elnöki tanácsos, majdnem megsértődve és zavartan. — Fájdalom, nem tudok írógépezni! Hja, ha az ember mindent maga csinálhatna . . .

— Mégis, — folytatta Szobránczy, aki el volt tökéelve, hogy ez egyszer nem engedi ki egykönnyen karmaiból a néha émelyítően szervilis tanácsosát, — mi munkád volt ezzel a dologgal?

— Átnéztem . . .

— Szóval angolul is értesz?

— Nagyon keveset, kegyelmes uram . . .

Szobránczy kételkedve nézett Kápolnokyra. Nagy kedve volt, angolul kérdezni tőle valamit, de azután úgy találta, hogy elég volt a kegyetlen játékból. Nem is ez érdekelte e pillanatban.

— Küldd csak be egy pillanatra önagyságát, akinek tegnap este diktáltam, — szól kis idő múlva. Kérezte a saját szavából, hogy elfogódott és ez bosszantotta. — Eszembe jutott ugyanis, hogy a sietségben egyik-másik helyen nem használtam olyan kifejezést, amint kellett volna és ez esetleg megzavarhatná az értelmet. Hisz azt még ki lehet javítani, nemde?

— Feltétlenül, — felelte Kápolnoky és már ki is sietett a szobából.

Szobránczynak dobogott a szíve. Mit is mondjon Nadinének? Mégis csak indokolnia kellett valami-

vel, hogy behívatta? Kapkodva átfutotta az írógépezett lapokat, hátha talál bennök valamit, amit másként is lehetne mondani? Szerencséjére talált. Mindjárt az első oldalon. Majd akad más is, — gondolta magában.

És máris belépett Sziráky Nadine. Mint az este, most is feketében. Természetesen. Hiszen gyászban volt.

A miniszter felkelt és elébe ment. De útközben eszébe jutott, hogy mire kérte őt az asszony. Hogy megmaradhasson azon a helyen, amelyet választott.

Megállt tehát fele úton és igyekezett, ki nem esni a felebbvaló szerepéből. De nem igen sikerült.

— Nagyon köszönöm a szép munkát és a pontosságot, — szólta nyakkendőjét igazítva. — Csak most látom, hogy milyen hosszú lett mégis!

— Csakugyan, tizenhat oldal, — felelte Nadine, akinek, hiába, mégis csak jól esett ez az elismerés, még ha olyan oldalról is jött, amely — attól tartott, — nem volt elfogulatlan. El is pirult egy kissé.

— Őszintén bevallom, csodálom, hogy ilyen rövid idő alatt ennyire el tudta sajátítani a gép- és gyorsírást! Februárban kezdte, ha jól tudom?

— Január közepén. Ha az ember komolyan akar valamit, el is éri. Igaz, hogy még nagyon messze vagyok attól, amit mások el tudnak érni ezen a téren, de azt hiszem, hogy ez már csak a gyakorlat kérdése. Kápolnoky tanácsos úr azt mondta, hogy valami változás lesz.

— Igen, egy csekélység az egész, — felelte Szobránczy, akit ez a kérdés ismét arra figyelmeztetett, hogy voltaképpen hivatalos ügyről óhajtott gépirónőjével beszélni. Visszament az íróasztalhoz és megmutatta Nadinének azt a bizonyos szót az első oldalon, amelyet éppenséggel más kifejezéssel is lehetett pótolni. Ugyanez volt az eset egy másik szónál is, amelyet nagynehezen sikerült a szövegnek

egy másik részében is felfedezni. Ezt Nadinenak is, mint aki jól tudott angolul, látnia kellett, ezért meg is jegyezte Szobránczy :

— Ugyan bátran megmaradhatna úgy is, amint van, de ha nem okoz nagyobb nehézségeket, jobb szeretném, ha az említett módon kijavítaná.

— Nem okoz semmi nehézséget.

— Akkor kérem. És ha meglesz, — tette hozzá, ismét kissé elfogódottan, de hivatalos komolysággal, — legyen szíves behozni, mert mindjárt itt lesz az amerikai emberem.

— Személyesen? — kérdezte Nadine habozva és mert a miniszter erre a kérdésre hirtelenül feltekintett, magyarázólag hozzátette : — Csak azért kérem, mert hátha esetleg éppen referál valaki . . .

— Negyedóraig úgy sem fogadok senkit, — mondta Szobránczy, — de ha jobb szereti, persze át is adhatja Kápolnokynak.

Ezzel postája után nyúlt és mintha Nadine többé ott sem volna, kezdte bontogatni a leveleket.

— Tessék, most megsértettem, — gondolta magában az asszony és nesztelenül elhagyta a szobát. De egy alig észrevehető mosoly még akkor is rajta ült finom vonásain, amikor az előszobában Kápolnokyba ütközött, aki az iratokkal a kezében, még mindig leste, hogy végre vele is szóba álljon miniszter. Be is rontott hozzá azonnal.

Nadine ezalatt egy-kettőre kijavította a memorandumot és mikor megvolt, egyenesen bevitte Szobránczyhoz. Már csak azért is, hogy jóvátegye «sértést». Ennek a lépésnek meg is volt a kívánhatása.

Szobránczy árva szeme felragyogott és hála sugárzott az egész arcáról. De azt is csak nehezen tudta leplezni, hogy Kápolnokyt oda kívánja, ahol a bors terem.

Eltelt egy hét és nem találkoztak. Természetesen. Sátrainé hatványozott ambícióval látta el funkcióit és ki sem mozdult többé abból a kis szobából, amely közvetlenül a miniszteri előszobából nyílt. Még fent is ebédelt a hivatalban és ha megpillantotta «a» Szirákyt, majd elnyelte tekintetével és sárga arcbőre ilyenkor még néhány fokkal sárgábbnak látszott, mint rendesen.

Egy hét hosszú idő, mindenesetre elegendő arra, hogy az ember gondolkozzék. Így tehát Nadinének is bőven volt alkalma a töprengésre.

Mindenekelőtt megállapította, hogy a Szobránczyval való első találkozása a minisztériumban nem is volt az a rettenetes esemény, amelynek tartotta, még mielőtt megtörtént. Attól egészen eltekintve, hogy minden nehézség nélkül sikerült körvonalaznia azt a viszonyt, amelyet úgy akkor, mint a jövőt illetőleg Szobránczyval kívánt elfogadtatni, maga a találkozás korántsem váltotta ki belőle azokat a kellemetlen érzéseket, amelyektől félt.

Ellenkezőleg, amióta felelevenedtek benne a múlt emlékei — s azok már Szobránczynak miniszterré történt kinevezése óta állandóan kísérgették, — valami megnyugtató volt abban a tudatban, hogy annak a hivatalnak az élére, amelyre jövőjét akarta építeni, éppen az a férfi került, akire csak szeretettel volt szabad gondolnia.

*

Egy alkalommal, amikor lesétált a Várból és messziről, autóban megpillantotta a minisztert, önkénytelenül felsóhajtott Nadine :

— Legalább van egy barátom a világon . . . !

És hogy ezt kimondta, megkönnyebbült. Mintha ismét tisztázódott volna valami közte és Szobránczy között. Most már maga sem bánta volna, ha megint találkoznak.

Találkoztak is. Nyolc napra rá, hogy a miniszter

rátalált a gépírónöjére. De nem is a hivatalban találkoztak, hanem az utcán. Kora reggel, az Erzsébet-híd előtt.

Nadine a városból jött, ahol egy-két kommissiója volt, amikor Szobránczy nyitott autón elhajtattott mellette. A miniszter nem látta, — vagy talán csak nem akarta látni? — azonban vagy húsz lépésnyire a gépkocsi magától megállt és Szobránczy kiszállt. Miután még néhány szót szólt a soffőrhöz, aki sapkáját megemelve, ismét megindította a gépet, a miniszter a plébánia előtti korláthoz lépett és hol a mélységbe, hol a híd irányába nézett, mintha tanulmányozna valamit.

Nadinenak el kellett haladnia Szobránczy mellett. Nem tudta, mitevő legyen? Menjen át a másik oldalra? Menjen tovább, észrevétlenül?

Amint el akart Szobránczy mellett surranni, ez éppen az ő irányába nézett és rögtön észre is vette. Arca felragyogott.

— Csókolom kezét, — szólt és rögtön csatlakozott. — Mégis csak vannak szerencsés véletlenek is! Annyira megkívántam egy kis mozgást, hogy meghagytam a soffőrnek, hogy tegyen le a híd előtt, ha kell, még erőszakkal is! Nem bírom soká ezt az ülő életmódot! Én, aki valamikor . . . hisz nagyságos asszonyom tudja. Még korán van és húsz perc alatt csak fent lehet az ember a Várban, ugye?

— Negyedóra alatt is, — felelte Nadine, aki alig bírta leplezni izgatottságát.

— Egy utunk van, remélem, megengedi, hogy elkísérjem, — mondta ismét Szobránczy, aki nem vette észre Nadine zavarát, majd tréfásan hozzátette: — Vagy jobb szereti, ha megfordulok és átmegyek a Lánchídon?

— A viláért sem, — felelte Nadine. Megértette a célzást és elnevette magát.

— Akkor minden rendben van.

Jól kiléptek mindketten. Éjjeli vihar után kelle-

mes, üdítő szél hozta át a budai hegyekből az erdők illatát, a Duna vize zöldes fényben ragyogott és az ég olyan volt, mint Olaszország fölött.

— Nem gondolta, hogy valami bajom van, amikor a korlátnál lenézegettem? — kérdezte néhány lépés után Szobránczy. — A rendőr például határozottan igen gyanakvó szemekkel tekintett felém!

— Csakugyan, engem is kissé meglepett.

— Elhiszem. Pedig nem volt semmi rossz szándékom, legkevésbé sem az, hogy átvessem magamat a korláton. Erre a Duna mégis alkalmasabb volna. Csak azt néztem — és ehhez mint közmunkaügyi miniszternek most talán jogom is van, — hogy miként lehetne valamikor, ha ismét pénzünk lesz, odébbtolni a templomot, ha már neki kellett vinni a hidat . . .

Azután elmesélte Nadinének, hogy milyen nagy-szerű eredményeket értek el, kiváltképpen Amerikában, az épületek eltolása terén, majd szerényen megemlékezett arról is, hogy már maga is kísérletezett az ilyesmivel. És amint beszélt, élénken és elfogulatlanul, olyannyira lelkesedett ezekért a kérdésekért, hogy öröm volt világos és érdekes fejtegetéseit hallgatni.

Nadine néha-néha, mintegy lopva tekintett rá és kimondhatatlanul boldog volt. Úgy érezte, mintha nem is járnának, hanem repülnének. A nyomás, a fáradtság, a bánat — rendes kísérői — mind elmaradtak mellőle. Csak Szobránczy hangját hallotta és látta a kékeszöld vizet, a felhőtlen eget és magába szívta a pompás levegőt.

Már régen a budai Dunaparton tartottak és Szobránczy még mindig tervezgetett és lelkesedett. Azután beszélt a forradalomról, a jelenről és a jövőről, tele reménységgel, bizodalommal, pillanatig sem kételkedve Magyarország feltámadásában.

És mintha szándékkal nem érintette volna az őket személyesen érdeklő dolgokat. Sem Nadine

gyászáról, sem megváltozott életkörülményeiről nem beszélt, de még Sziráknéről sem.

Egyszerre csak fent voltak a Várban és maguk sem tudták, hogyan jutottak fel. A miniszterelnökség előtti lépcsőről pillanatig gyönyörködtek a kilátásban.

Nadinenak eszébe jutott, hogy feltűnést keltene a minisztériumban, ha együtt érkeznének. Alighogy ezt gondolta, már ki is mondta.

— Nem volna jobb, ha itt elválnánk?

Szobránczy rögtön megértette a helyzetet.

— Igaza van, — szólt. — Majd benézek a miniszterelnökségbe. Ott amúgy is dolgom van.

Nadine némán, hálásan tekintett rá, ő pedig gyorsan, kissé szögletesen a keze után nyúlt, azután megemelte a kalapját és felfutott a lépcsőn.

Az asszony lassú lépésekkel követte.

XX.

A könnyek csak úgy potyogtak Őzdy Mihályné pirosposztag arcáról, amikor az ura által a szívében ébresztett vágy valóra vált és volt kedves kis úrnője egy vasárnapon csakugyan beállított szegényes, de tiszta és rendes otthonába, a Podmaniczky=utcai házmesterlakásba. Ő rögtön megismerte Nadinet, míg az utóbbinak bizony kis időre volt szüksége, hogy az elhízott, de azért nem csúnya, egyszerű asszony arcából rekonstruálja Németh Mariska leányos, harmatos vonásait.

Nadine nem jött üres kézzel : tudta, hogy ott, ahol apróságok vannak, állandóan nagy a hiány ruhában, cipőben, fehérneműben. Hozzányúlt tehát — nagy szomorúsága óta először — féltve őrzött kincseihez, amelyek a kis Eriktől származtak és kiválogatott mindenfélét, amiről azt gondolta, hogy Mariska gyermekei használhatják.

Csak nehezen vált meg ezektől a tárgytól, amelyekhez jobban ragaszkodott, mint bármi más=hoz és az emlékek persze feldúlták a lelkét. De úgy érezte, hogy fel kell szabadítania a lelkét ezektől a mulandó értékű tárgytól, amikor minden földi salaktól megszabadult maga a gyermek is. Jobbat nem tehetett, mint visszaadni őket az életnek.

Volt is nagy öröm Őzdyéknél, amikor megpillantották a sok drágaságot és az az igaz hála és ragaszkodás, amely mindnyájuk arcából feléje sugárzott, egy újabb lépése volt azon az úton, amely visszaadta az életnek őt magát is.

*

Ugyanabban az időben Szobránczyéknál is jártak látogatóban. Még pedig olyanok, akikre csakugyan nem számítottak : Farkas Vendel és neje.

Vadonatúj autóban érkeztek és libériás inas vitte fel a névjegyeket, megkérdezendő, hogy fogadnak-e tanár úrék? A válasz természetesen az volt, hogy igen. Még a «kegyelmes úr» is kibújt a szobájából, ahol vasárnap délután rendszeren elzárkózott az egész világ elől és pihent, mert azt tartotta, hogy az ember hat nap alatt több és jobb munkát végez, mint hét nap alatt. De Farkasékra maga is kíváncsi volt és kezet kívánt fogni azzal az egyszerű férfiúval, aki saját élete kockáztatásával az övét megmentette.

Szobránczyék sohasem hitték volna, hogy — még csak külsőleg is, — ilyen rövid idő alatt egyszerű halandóknál ekkora átvedlési folyamat lehetséges legyen. A nőnél, aki úgy festett, mintha kivágták volna egy francia divatlapból s akinek minden mozdulatnál felcsillogott valami, hol gyűrű, hol fülbevaló, ez még nem is volt annyira meglepő, mint a férfinál, de az utóbbi mindenki úgy csodálta, akár csak a holdból jött volna vizitbe. Divatosan hátrafésült hajával, borotvált arcával, leg=

kitünőbb angol szövetből kifogástalanul szabott Norfolk=öltönyben, szélestalpú sárga cipőben, pasztellszínű harisnyában, bárki sokkal inkább valamely külföldi misszió tagját nézte volna ki belőle, mint az egykori soffőrt, aki hajdanában, ha kellett, a legnagyobb sárban hasoncsúszva is az autó alá mászott, ha egy=egy kellemetlenebb deffektus így kívánta.

Az illúzió persze csak addig tartott, amíg a szájukat ki nem nyitották és attól a pillanattól kezdve már ismét csak a régi Vendel és a kis Biri ült előttük. És nemcsak azért, mert, hiába, az átvedlési folyamat szellemi része nem ment olyan könnyen, mint a másik, hanem azért is, mert a házaspár nem tudott, de talán nem is akart megszabadulni a régi szolgálati viszony idejéből fennálló elfogódottságtól. Sőt, egyenesen látszott Farkasékon, hogy jól esik nekik az a jóindulatú leereszkedés és csodálat, amelynek tárgyát képezték.

Apránként mindent elmondtak Szobránczyéknek, amiről gondolták, hogy nem téveszthet hatást. Az *Audi=kocsit*, az *Autogarage* és fuvarozóvállalatot, amelyet Farkas nyitott, a *Podmaniczky=utcai bérpalotát*, természetesen a svábhegyi villát is.

Az öreg professzor, aki csak ámulattal hallgatta ezeket a dolgokat, végül összezsapta a kezét.

— Most már csak egyre vagyok kíváncsi, — szól Farkashoz, — árulja el, hogy mindezt hogyan csinálta? Hisz ez boszorkányság! Hátha még én is tanulhatnék belőle öreg napjaimra.

Farkas megelégedetten elnevette magát.

— Kissé hosszú volna, — felelte, — és amint kezdtem, nem is úrnak való. Már a kommün alatt, hisz tetszik tudni, hogy milyen fényesen fizettek a gazemberek, sikerült egy pár ezer koronát félretennem. Mikor láttam, hogy felfordul az egész, — körülbelül akkor, amikor ismét elköltöztünk, — Birivel együtt átszöktünk a határon. Nem volt ne=

héz : egy alkalommal Bécsbe kellett vinnem egyik népbiztost, hát megkértem, hogy elvihessem a feleségemet is, aztán egyszerűen ott maradtam. Láttam, hogy mennyivel olcsóbb minden Bécsben mint idehaza, hát vettem tizenkétezer kéken női harisnyát és csokoládét. Mikor aztán megbuktak a bolsik, hazajöttem és 200% nyereséggel eladtam az egész portékát. Ez volt a kezdet, s mivel oly jól sikerült, még vagy kétszer megismételtem a dolgot, de azután megcsináltam ugyanazt gummikkal is, csak megfordítva. Vettem a románoktól és eladtam Bécsben. Majd autókra került a sor, és ami még többet ér : valutákra. De mindez már nem is volt nagy mesterség. Most már ment volna minden magától is. A végén, tessék elhinni, már azt sem tudtam, hogy hová dugjam a pénzemet! A pénz olyan, mint a légy : lesz egyből egy év leforgása alatt egy millió is. Csak az az egy korona legyen meg az embernek és ne kelljen megenni!

Szobráczy Iván a zsebébe nyúlt és elővett egy koronát.

— Tessék, — szólt Farkashoz. — Itt van egy korona, kedves barátom, csináljon nekem belőle egy milliót. Adok 50% proviziót.

A volt sóffőr elmosolyodott és tréfásan a korona után nyúlt.

— Ma már leromlott a konjunktura, kedves kegyelmes uram, — felelte, — de azért elfogadom. Veszítsem el az egész vagyonomat, ha hat hónapon belül nem csinállok belőle húszezer koronát. Csak hogy van egy feltételem is!

— Még pedig?

— A kormány mindenféle címen nagyon is megnehezíti a becsületes embernek a boldogulást. Bajba is lehet keveredni, ha az embernek nincsen protekciója! Beveszem excellenciádat üzlettársnak és excellenciád szavatol az üzleteimért.

— Ezt már nem, kedves Farkas, — tiltakozott

nevetve Szobránczy Iván. — Inkább visszakerem a koronámat!

Farkas habozás nélkül visszaadta a pénzt és vállat vont.

— Pedig igazán kár, hogy úgy a méltóságos úr, mint a kegyelmes úr felhasználatlanul hevertetik a pénzüket, — mondta őszinte sajnálkozással. — A méltóságos úr engemet is, a feleségemet is örök hálára köteleztek. Boldog volnék, ha ezt megszolgálhatnám.

— Megmentette a fiam életét, ennél többet, ennél nagyobb szolgálatot már nem tehet! — vágott közbe az öreg professzor.

— Bizony, kedves Farkas barátom, — bólogatott Iván.

— Ezt minden embertársammal megtettem volna, — szerénykedett az új milliomos, — de a Szobránczy-családnak különös hálaival tartozom és szeretnék önökön igazán segíteni. Bízzák rám a felesleges pénzüket, én majd megforgatom!

— Igazán, tessék odaadni a férjemnek — szólt most bele Biri is, — jó helyre kerül!

— Nagyon köszönöm a szivességüket, — felelte Szobránczy tanár, már kissé idegesen, — de azon kezdem, hogy nincs is felesleges pénzem. Amim van, az az életre kell. Néha az sem elég. Szerencsénkre van még egy-két képem, szőnyegem . . . .

Farkasné elszörnyűködött.

— Csak nem tetszik őket eladni?

Szobránczy helyett a neje felelt:

— Mit tegyen az ember, ha kell?

Ebbe a gondolatba Farkasék, az asszony ép úgy mint a férj, még soká nem tudtak belenyugodni és csak azzal sikerült a beszélgetést más tárgyra terelni, hogy Szobránczyék megígérték, hogy a jövőben, mielőtt eladnak valamit, előbb Farkaséknak szólnak.

— Persze van telefonunk is, — ejtette el önkénytelenül az asszony.

*

Szobráczy Iván nem sejtette, hogy azalatt, hogy náluk Farkasék vizitáltak, Sziráky Nadine a Farkasféle bérpalota házmesterének feleségénél volt látogatóban. Mert ha sejtí, nem ült volna ott oly nyugodtan és biztosan megkísérelte volna, hogy vele mintegy véletlenül találkozzon.

A legutóbbi együttes reggeli séta óta ugyanis állandóan az ilyen véletlen találkozáson járt az esze Szobráczyinak, aki néha, nem kis ijedtségére, azon vette észre magát, hogy nemcsak a hivatalban és otthon, hanem a képviselőházban s a legkomolyabb tanácskozásokban is sokkal többet foglalkozott gépíró nőjével, mint a hivatalos dolgaival. És ez határozottan nyugtalanította.

Kötelességtudó, komoly ember létére kezdett aggódni a reábizott ügyek sorsa miatt és mivel látta, hogy a lelki egyensúlyát sehogysem bírja visszabillenteni a rendes kerékvágásba, megoldást keresett, amely lehetővé tenné a kötelességteljesítésnek érzelmeivel való összeegyeztetését.

A legegyszerűbb megoldás természetesen akként kínálkozott, hogy levonja érzelmeiből a következtést és megkéri Sziráky Nadine kezét. De belátta, hogy ennek a megoldásnak ezer és egy akadály állja útját, amelyek közül az asszony gyásza volt talán a legsúlyosabb, attól egészen eltekintve, hogy Nadine viselkedéséből épenséggel sem mert arra következtetni, hogy még akkor is, ha nem volna gyászban, szívesen fogadná az ily célú közeledést. Tehát más megoldást kellett keresni, ha csak átmenetit is.

Elsősorban az nyugtalanította, hogy sohasem tudta, hogy mikor és miként láthatná az asszonyt.

Állandóan ezen törte az eszét. Egy újabb alkalmon, hogy ismét diktálhasson neki, vagy hogy egyébként találkozzon vele. A reggeli séták is csak ebből a vágyból születtek. Pedig csak egyetlenegyszer sikerült. Mert azóta sem látta Nadinet.

Sehogysen bírta megérteni, hogy miért nem. Korábban járt-e talán a hivatalba, mint ő? Vagy későbben? Avagy megváltoztatta-e az útirányt és a Lánchidon járt-e át Budára? Vagy épenséggel vilámmalossal? Más szóval: nem akart vele találkozni? Vagy beteg volt talán?

Az utóbbiról könnyű volt meggyőződnie. Egyszerűen megkérdezhetette volna elnöki tanácsosától. De nem tette. Valami visszatartotta.

Azt is megtehetette volna, hogy berendeli maga mellé, szolgálattételre. Hisz azért volt miniszter, hogy ott alkalmazza a rendelkezésére álló személyzetet, ahol legjobban használhatta. Vagy nem?

Nem. És ezerszer nem. Mert nem a gyorsírónőt rendelte volna be, hanem Sziráky Nadinet. A nőt. Akit szeretett.

Mert hát igen: szerette. Szerette az érett férfi minden hevével, a nem=kiéltnek minden idealizmusával. Annak a mindenre kész, mindenre eltökélt komolyságával, aki tudta, hogy mi az élet, mert százszor is latba vetette egy=egy meghatározott cél miatt.

*

Szerencsére vannak véletlenek az életben. Azaz nincsenek. Hiszen nincsenek véletlenek. Csak mi nem ismerjük a dolgok összefüggését. Mert minden, ami velünk és körülöttünk végbemegy, bizonyos, meghatározott törvények szerint történik. Az egyik folyik a másikból . . .

Valamelyik reggel Kápolnokyi miniszteri tanácsos jelentette, hogy Sátratiné lemondott az állásáról. Szobránczy majdnem a nyakába ugrott a prezydentistájának, annyira megörült a jó hírnek. Mert

itt volt a régen keresett megoldás. Azért még jókor észébe jutott, hogy miniszter. Kegyelmes úr . . .

— Nagyon sajnálom, — szólt tehát, amennyire értett a tettetéshez, hivatalos ábrázattal. — Vajjon miért?

— Váratlanul meghalt a bátyja, egy orvos, aki húsz évvel ezelőtt valamelyik hollandus gyarmaton, azt hiszem Sumatrában, állami állást vállalt. Most harmincezer hollandus forintot hagyott Sátrainénak, aki egyetlen hozzátartozója. S ez a mi pénzünkben kerek hat millió. Érthető tehát . . .

— De mennyire! — szólt bele a miniszter élénken. — Az ember azt sem tudja, gratuláljon-e neki, avagy fejezze-e ki részvétét?

— Utólagos jóváhagyás reményében már bátor voltam mindkettőt elvégezni excellenciád nevében, — mondta Kápolnoky szolgálatkész mosolylyal. — Sátrainé ugyanis tegnap este már el is utazott Amsterdamba, hogy felvegye a pénzt.

— Hisz akkor minden rendben van, — szólt Szobránczy szórakozottan, aztán kissé vontatott hangon kérdezte: — No és mit gondolsz? Kit ajánlanál a helyébe?

Biztos volt a válasz felől. Szerinte csak egy méltó jelölt létezett. De az a fránya Kápolnoky másképen látta a helyzetet.

— Hármias javaslatom volna, kegyelmes uram — mondta és iratai közül kikeresett egy cédulát. — Itt van mindenekelőtt Kalaposné, egy régi, kipróbált erő, akit a kereskedelemügyi minisztériumtól vettünk át, perfekt gép- és gyorsíró, van tanári diplomája is. Másodsorban ajánlhatnám Filzinger Annát, aki, mielőtt hozzánk jött, éveken keresztül bankban dolgozott és így kitűnő gyakorlattal bír, végül Illésházy Zsófikát, aki egészen fiatal ugyan, de már szintén néhány évi miniszteriális praxissal rendelkezik és akivel a közlekedési osztályban nagyon meg vannak elégedve.

— Semmi esetre sem kívánom megfosztani az osztályokat az ott már bevált munkaerőktől, — vágott a szavába kissé idegesen Szobránczy, anélkül, hogy feltekintett volna arról a darab papírról, amelyet Kápolnokyi az imént elébe tett. — De különben is, mi van azzal a hölgyel, aki pár héttel ezelőtt angolul vette fel a diktatúromat?

Kápolnokyi elmosolyodott.

— Sziráky Nadinera tetszik gondolni?

— Igen, igen.

— Azt méltóztatik kívánni?

Szobránczy pillanatig habozott.

— Édes Istenem, nekem elvégre mindegy, — mondta azután, eléggé jól játszott közönnyel, — de őt már ismerem és azzal az alkalommal nagyon meg voltam vele elégedve. Vagy tudsz okot, amely ellene szól?

— Semmit a világon, — felelte Kápolnokyi. — Kitűnő tisztviselő. Nagyon ajánlhatom őt is. Majd keresünk az elnöki osztály részére másikat...

Az utóbbi szavakat úgy mondta, hogy Szobránczynak önkénytelenül is eszébe kellett jutnia, hogy «nem kívánja megfosztani az osztályokat az ott már bevált munkaerőktől». Erre aztán rögtön meg is felelt:

— Igaz, hisz ő nagysága amúgy is elnöki szolgálatban, vagyis voltaképen máris itt van. Így tehát egész jól elláthatja a munkáját nálam is, nálatok is és kisegítőül egyszerűen berendelsz, akit akarsz. Csak küldd be azonnal a Szirákyt, mindjárt diktálok neki. Vagy van még egyéb dolgod is?

Volt. Kápolnokyi elreferált, amit tudott, a többit eltette jobb alkalomra. Azután kisietett és benyitott Nadinéhoz.

— Ő Excellenciája nagysádot személyes szolgálata méltóztatott berendelni, Sátratiné helyébe, — szólt és tréfásan meghajtva magát, hozzátette: — gratulálok a kitüntetéshez.

Nadine az árnyékot kereste, mert érezte, hogy fülíg pirul. Persze, ő is tudta Sátrainé esetét és biztosra vette, hogy ez lesz a vége.

— Nagyon meg vagyok lepetve, — mondta. — Hisz méltóságos uram három más hölgyet akart ajánlani a kegyelmes úrnak?

— Meg is tettem. Csakhogy ő excellenciája legalázatosabb javaslataim mellőzése mellett nagysádot méltóztatott kiválasztani. Csak nem haragszik ezért?

— Sajnálom az osztályt, azt hiszem, mégis kényelmesebb itt, — hazudott Nadine, csakhogy mondjon valamit. Kápolnoky sem hitt a szavának. Azt azonban igenis remélte, hogy Nadine őt sajnálja, s ez ismét kibékítette.

— Nincs semmi baj, — mondta, — mert a miniszter úr úgy rendelkezett, hogy nálunk is marad és megfelelő segéderőt kap. De most siessen ám, a kegyelmes úr sürgősen kíván diktálni!

Erre azután már Nadine is magához tért. Mert már volt olyan fegyelmezett, hogy tudta, hogy minisztert nem szokás megvárakoztatni. Még akkor sem, ha az illetőt véletlenül Szobránczy Ivánnak hívják.

Felkapta tehát gyorsírófüzetét és néhány gyönyörűen hegyezett ceruzával a kezében sietett a miniszter dolgozószobájába.

Szobránczy tekintete az ajtóra volt szegezve, amikor belépett. Fel akart ugrani, de azután mégis ülve maradt.

— Lehet, hogy nagyon fog rám haragudni, — szólt barátságosan, de a hangja alig észrevehetően remegett. — Nem tudtam másképen segíteni magamon. Sátrainé hűtlenül elhagyott.

— Hallom, — felelte Nadine és közelebb jött. Majd Szobránczy felszólítására leült az íróasztal mellett lévő székbe.

— Igen, — folytatta Szobránczy, — elhagyott és Kápolnoky barátom három hölgyet ajánlott nekem,

akit nem ismerek. Magát ismerem és bók nélkül mondhatom, hogy jobb és kellemesebb munkatársat el sem tudok képzelni. Önző voltam tehát és megkérdezése nélkül magát választottam. Remélem, hogy ezzel nem okoztam magának kellemetlenséget?

— Semmiképen sem — mondta Nadine egyszerűen. — Ott teljesítetek szolgálatot, ahová kirendelnek.

Szobránczy elkomolyodott. Ez a válasz bántotta és ezt Nadine is észrevette. Sajnálta is, de most már kiszaladt a száján.

— Tudom, — felelte Szobránczy, — nagyságos asszony mindig csak a kötelességét teljesíti. Azért ne féljen, nem fogok visszaélni sem a munkabíráásával, sem a munkakedvével.

Ezzel ügydarabot vett a kezébe, amelynek az osztály által készített elintézési tervezetével nem értett egyet. A rövidség kedvéért maga diktálta az új szöveget. Nadine pedig írt, írt, egyik ceruza hegye kopott le a másik után, még az ujjja is belefáradt, oly hosszú lett az átirat. És ezt az aktát követte még vagy hat levél, úgy hogy Nadine semmiképen sem bánta, amikor a miniszter kijelentette:

— Egyelőre ennyi is elég, nagyon köszönöm.

Az asszony összeszedte a holmiját és távozni készült.

De Szobránczy, az imént beállott feszültségnek dacára, sem tudta megállani, hogy szóba ne hozza a reggeli közös gyaloglás elmaradását.

Nadine zavarba jött ugyan, de jól esett neki, hogy Szobránczy ezzel a kérdéssel alkalmat nyújtott arra, hogy jóvátegye előbbeni ügyetlenségét.

— Ugyanazon az úton jövök, mint rendszeren, — felelte mosolyogva, — csak hogy az utóbbi napokban valamivel korábban indultam hazulról . . .

— Nem akart velem találkozni, vallja be őszintén, — szól Szobránczy bizonyos keserűséggel.

— Igaz, — felelte Nadine, rövid habozás után és nyíltan Szobránczy szemébe nézett. De mihelyest látta, hogy ebben az árva, jóságos szemben felvillant valami, olyasmi, mint egy szomorú tűz, halkán hozzátette : — Ne értsen félre, Szobránczy . . .

A férfi, aki már előbb felkelt és most ott állt előtte, alig észrevehetően összerezzen. Mit? Nadine a nevénel szólította? Ez csak tévedés, nyelvbotlás lehetett.

Egészen közel lépett hozzá.

— Miért kerül engem, Nadine? — mondta lágy hangon, még mindig szemrehányóan. — Hát tehetek én arról, hogy ilyen körülmények között kellett ismét összekerülnünk az életben? És ha már összehozott a sors : miért büntet engem oly kegyetlenül? Mit vétettem én magának, Nadine?

Annyi melegséggel, annyi visszafojtott fájdalommal mondta ezt, hogy Nadine kénytelen volt elnézni, hogy elrejtse meghatottságát. Mert Szobránczynak igaza volt : miért viselkedett vele szemben ily érthetetlenül?

— Semmit, — felelte alig hallhatóan. — Ellenkezőleg, maga valamikor oly jó és önzetlen volt hozzám, hogy ezt sohasem fogom elfelejteni, Szobránczy. Soha, amíg élek! Nagyon sokat, túlsokat szenvedtem azóta és ne akadjon meg azon, ha talán más vagyok, mint mások, ridegebb, szeszélyesebb, kiállhatatlan talán . . . De ez meg fog változni, azon leszek legalább, megigérem.

Szobránczyt olyasféle érzés fogta el, mintha mennyei zene hatná át a lelkét.

— Istenem, — szól meghatottan, — erre én is gondolhattam volna . . . lássa, ilyen önző csakis férfi tud lenni . . .

Az asszony keze után nyúlt és megcsókolta.

Nadine nem ellenkezett. Csak egy kis idő múlva húzta vissza a kezét. Egész lassan, gyöngéden.

— Higyje el, Szobránczy, — mondta és most ismét a szemébe nézett, — bizonyos lelki erőmre volt szükségem, hogy a multkori kedves sétánk után lemondjak arról a nagy örömről, hogy azt megismételjük. De látott valaki és most már egyéb=ről sem beszélnek az egész házban, mint erről. Nem szabad, hogy mégegyszer együtt lássanak.

— Igaza van, — felelte Szobránczy, aki erre a lehetőségre nem is gondolt. — Hisz akkor talán bizony még azon is fenn fognak akadni, hogy magát választottam titkárnőmnek?

— Minden bizonnyal, — hagyta rá Nadine. — De ezzel már nem törődöm, mert a szolgálat mégis csak más megítélés alá esik, mint egy séta . . .

Szobránczy idegesen dobolt az íróasztal üveg=lapjára. Látszott rajta, hogy küzd magával.

— Jobb szeretné, ha visszavonnám a rendelke=zésemet? — kérdezte kínos vergődés után. — Avagy meghozza nekem azt az áldozatot, hogy fel=vidítja szürke, örömnélküli életemet azzal, hogy néha=néha láthatom?

— Ez nem áldozat, — felelte Nadine egyszerűen. — Szívesen teszem. Bár nem tudom, hogy én mi=ként vidíthatnék fel valakit . . .

— Maga? — kiáltotta Szobránczy.

Ebben a pillanatban belépett Szentagydy és bejelentette a pénzügyminisztert. Minden komoly=ságának dacára elárulta, hogy meghökkent, amikor oly közel állva Nadinehoz pillantotta meg fő=nökét.

De ezt csak Nadine vette észre és miután még valami jelentéktelen, a kezében lévő hivatalos iratokra vonatkozó kérdést intézett a miniszterhez, kisetett.

Szobránczy feje olyan volt, mint a sajtár. Leg=szivesebben a nyakába borult volna minisztertársá=

nak, amint örömet telekiabálta volna az egész világot a boldogságával!

Ehelyett azonban egy nem kevésbé fontos, mint száraz előadást kellett végighallgatnia, amelynek során arra igyekeztek őt kapacitálni, hogy a súlyos pénzügyi helyzetre való tekintettel mondjon le tárcája költségvetésében csomó olyan tételről, amelyet előtte való nap még élete árán is kész volt megvédelmezni.

Lehet, hogy a pénzügyminiszter ékesszólása, de lehet az is, hogy más körülmények hatása alatt, annyi tény, hogy sok mindenben engedett, úgy hogy a kollégája, ha nem is győzött az egész vonalon, mégis azzal az óhajjal távozott a dolgozószobájából, hogy a többi minisztertársánál is hasonló szerencséje legyen.

Sziráky Nadine ezalatt, miközben lázas sietséggel ujjai végigszaladtak az írógépen, kénytelen volt egész sereg látogatót fogadni, aki mind azért járt nála, hogy gratuláljon a kitüntetéshez. Azaz, de hogy ezért: csak a kíváncsiság hozta oda az embereket, mert látni akarták azt a nőt, akiről már az egész minisztérium tudta, hogy közel áll a miniszter szívéhez. Voltak persze olyanok is, akik még többet is tudtak. Különösen a hölgyek körében. Ezek szolgáltatták a látogatók zömét is.

Az elsők között természetesen ott jártak nála Kalaposné, Filzinger Anna, Illésházy Zsófia, a miniszter által kikoszorózott konkurrensok. Az ajkukon és a szemükben csupa barátság, a szívükben tiszta méreg.

Nadine tudta, hogy mihez tartsa magát. Annál is inkább, mert nem volt titok előtte, hogy a Filzinger volt, aki a villamosról látta őt a hidon Szobránccyval, és hogy még meg is leste őket a hegyoldalban, hogy megmutassa az érdekes jelenetet egy másiknak is.

Úgy érezte, hogy egy maroknyi hó megmozdult

a hegy tetején és gurult, gurult lefelé a lavina. Nem lehet tudni, hogy hol fog megállni. Talán félre tudott még ugrani az útjából, hogy el ne temesse. Talán nem . . .

— Talán legjobb volna itthagyni az egészet . . .
De azután eszébe jutott Szobránczy.

— Ah mit! Jőjön, aminek jönnie kell!

És élni is kellett valamiből. Nem hagyhatta ott az állását. Már az édesanyja miatt sem.

Az írógép kalimpált, kattyogott. Szép fehér ujjai ropogtak. Halántékában lüktetett a vér.

És a folyosókon, a szobákban, mindenütt csak róla beszéltek.

*

Garamvály Dezső is hallott róla. Még pedig nem is véletlenül, hisz nincsenek véletlenek. Miután megtudta Sziráknétől volt felesége válaszát (Szirákné egészen elhallgatta Nadine előtt újabb látogatását), elkeseredésében kirohant a Városligetbe és sétabotjával verdeste a bokrokat és az útjába lelógó ágakat. És üldözte egy dal :

*Ich will Dir's nimmer sagen,
Wie ich so lieb Dich hab . . .*

Az ördögbe is! Hát valóra válnak a hazugságok, feltámadnak a halottak?

Megfejtethetetlen probléma előtt állt. Ha már azt sem bírta megérteni, hogy létezzen valaki a világon, aki a kényelemnél, a gondnélküliségnél, a pénznél jobb szeresse a nélkülözést, a keserves munkát, a nyomort, akkor az a tény, hogy Nadineban, abban az asszonyban, akit jobban vélt ismerni, mint önmagát, ilyen hihetetlenül csalódott, egyenesen saját józanságában ébresztett benne kételyeket.

Nadine, aki éveken keresztül csak neki és a gyermekének élt, aki soha más férfira rá sem nézett, akinek Lengyelházy óta soha, de soha még a leg-

kisebb flirtje sem volt, aki megadással, de soha úgy, mintha áldozatot hozna, viselte a sorsát, aki mindig boldog volt, ha néha-néha melegebben szólt hozzá : ez a nő, hiába, minden félrelépésének dacára, mégis csak szerethette. Ha nem is valami különös hévvel, szenvedélylyel, de a veleszületett őszinte ragaszkodással, becsületességgel. És ezen még az a szerencsétlen incidens Fleurette=tel sem változtat=hatott.

Hogy az utóbbi nem volt komoly dolog, ezt bebizonyította azzal, hogy Fleurette=et saját maga még másnap eltávolította a házából és hogy megszakított vele minden összeköttetést. Hiába, férfi volt, ez az egész. Ezt tudta Nadine is. A tényállás a válóper alatti tárgyalások során az ügyvédek között számtalanszor megállapítást nyert.

Utolsó pillanatig abban reménykedett, hogy a válásra nem kerül sor. És amikor megvolt a bírói ítélet, biztosra vette, hogy visszahódíthatja az aszszonyt. És ebben a tekintetben nemcsak holmi megsértett hiúság vezette, hanem egy igazi, mély érzés, egy hallatlanul hős vonzalom, amelynek létezéséről mindeddig maga sem tudott. És napról=napra nőtt ez az érzés, elhatalmaskodott, kínozta, gyötörte.

Azt is hazudta valamikor, hogy egy fényképbe szeretett.

És most ott ült, órahosszákat is nézte, nézte, csókolgatta Nadine fényképét.

Hát minden pokol összeesküdött már ellene?

Még a fia halála fölötti bánata sem volt akkora, mint a fájdalom afölött, hogy elvesztette Nadinet. Csak ő reá bírt gondolni, vele álmodott, őt kívánta testestül, lelkestül és undorral gondolt minden más nőre. Ő, akit valamikor minden libegő szoknya, minden formás láb izgatott.

Végül, miután összes levelei, amelyeket Nadine=hez intézett, felbontatlanul érkeztek vissza és mivel

minden törekvése, hogy vele beszélhessen, hiába= való volt, elhatározta, hogy igénybe veszi Szirákyné közvetítését. Tudta, hogy az anyósa okos, számító asszony, akivel egyébként is egész idő alatt meg= lehetősen megértették egymást.

Felkereste tehát. És nem csalódott benne. Mert Szirákyné megértően meghallgatta panaszait, maga is sóhajtva beszélt a válásról, amelyet «végzetes szerencsétlenségnek» és «megbocsáthatatlan önfejű= ségnek» minősített és végül megígérte, hogy kész= séggel vállalja a közvetítést.

Ujabb álmatlan éjszakák, lélekölő epekedés, forró vágyakodás után jött a kiábrándulás. A végső csa= lódás. *A lasciate ogni speranza ...*

Akkor, amikor másodszor járt Szirákynénál. Ami= kor megtudta, hogy miként fogadta Nadine a bűn= bánatát, a megalázó, földönfetrengő bocsánat kö= nyörgését.

Dühét, elkeseredését követte a tompa fájdalom, a szégyenkezés, az önbizalom pusztulása. És néhány napra rá jelentkezett a gyűlölet, a bosszúért való vágy.

Elkezdett gondolkozni.

Nem lehetett csupán megbocsátást nem ismerő harag vagy a szerelem hiánya, ami Nadine viselke= dését irányította. Kellett, hogy emögött más lap= pangjon. És ez nem lehetett egyéb vonzalomnál egy másik férfi iránt. Ez az asszony szerelmes volt valakibe, még pedig nem is tegnapról=mára, hanem már régebbtől fogva. Valami titkos, szorgosan el= palástolt, visszafojtott érzelem lehetett, amely most, hogy letépte magáról a bilincseket, egyenesen ve= zette egy biztos, meghatározott cél felé.

Ki volt az illető?

Lengyelházy nem lehetett. Elesett. Az élők so= rában kellett keresni az illetőt.

Garamvály hiába kutatta. Nadine multja olyan volt, mint egy fehér papírlap.

Egyszer aztán, a kaszinóban, megismerkedett valakivel, aki abból a minisztériumból való volt, ahová Nadine robotba járt: Kápolnok Titusszal. Leültek bridgezni. Közben és vacsora alatt sok mindenről beszéltek. Politizáltak és kicsinylőleg emlékeztek meg a ma embereiről, arról a munkáról, amelyre vállalkoztak.

Együtt mentek haza. Garamvály Dezső felajánlotta a tanácsosnak, hogy elviszi az autóján. Kápolnok el volt ragadtatva. És ez volt a legalkalmasabb pillanat.

— Igaz! Nincsen nálatok valami Sziráky Nadine nevű hölgy? — kérdezte Garamvály minden à propos nélkül.

— Hogyne volna, — felelte a másik készséggel. — Ismered talán? — tette hozzá érthető érdeklődéssel. Egyenesen felvillanyozta az a gondolat, hogy egyszerre, váratlanul betekinthesse ennek a különös nőnek az életébe.

— Ismerem, — szólt Garamvály, bizonyos közönyt színelve. — Hogyan is került tulajdonképen a minisztériumba?

— Mikor felállították a minisztériumot, jelentkezett és felvették. Az tulajdonképen minden, amit róla tudok.

— Nem pártolta valaki?

— Tudtommal nem, — felelte Kápolnok, majd hozzátette: — azaz, abból, amint felteszed a kérdést, látom, hogy talán mégis érvényesült valami protekció is. A segédhivatali személyzet kiválasztását teljesen a fődirektorunkra bízta és kevés kivétellel elfogadtam az általa tett javaslatokat. A selekciót ő végezte. Ha már akkoriban is Szobránczy lett volna a miniszterünk, azt mondanám, hogy ő hozta mihozzánk Sziráky Nadinet.

Garamvály csak nehezen bírta megőrizni a közönyét.

— Honnét gondolod? — kérdezte visszafojtott lélegzettel.

— Csak úgy. Mert nagyon jóban vannak, Szobránczy legutóbb oda is vette maga mellé. Úgy látszik már régebről ismerik egymást. Miért érdekel?

— Csak úgy. Sziráky Nadine ugyanis az elvált feleségem.

Kápolnokynak kiesett a szájából a cigaretta, amelyre éppen ráakart gyujtani. De ebben a pillanatban már meg is állt a gépkocsi az előtt a ház előtt, amelyben lakott. Kénytelen volt búcsúzni. Zavartan fogott kezét Garamváryval és megköszönte, hogy hazaszállította.

Mialatt még mindig perplexen, lassú léptekkel felment a negyedik emeletre, Garamváry hátradobta magát a tovasiető autóban és hangosan felkacagott.

— Végre megvagy! — mondta fennhangon és ökölbe szorította a kezét. — Tudtam, hogy van valakid . . .!

Majd később :

— Szobránczy! Hogy ez mindezideig nem jutott eszembe . . .!

Most persze egészen jól emlékezett mindenre. Arra, hogy Nadine néhány évvel ezelőtt, amikor a Tátrában járt, leveleiben többször említette a fiatal Szobránczyt, akinek a társaságában «olyan jól érezte magát . . .!» Akivel «oly nagyszerűen értették egymást . . .!» Aki «olyan kedves volt a kis Erikhez . . .!»

Természetesen. Ezek a dolgok rendesen a gyermekek révén keletkeznek.

Később sohasem említette a fiatal Szobránczyt. Most ez is meg volt magyarázva. Nem járt a házukhoz : világos, hogy másutt találkoztak.

Tehát : Szobránczy . . .!

Az öreg, önzetlen professzor, a bölcs próféta fia. A miniszter. A «kegyelmes úr»!

— No megálljatok! Majd befűtök én tinéktek! — kiáltotta Garamváry, amikor hazaérkezve, ökölbeszorított kezekkel járt-kelt az elhagyatott, fényes lakásban. — Rövid lesz a dicsőség, miniszter úr!

Még aznap éjjel előkereste a régi szokás szerint gyűjtött Pester Lloydból Szobránczy programbeszédjét. Phantasmagoria, utópia, népbolondítás volt az egész. Az ország mai financiális helyzetében bűn volt egyetlen fillért is elpocsékolni az állam pénzéből, akárcsak egyikére is azoknak az őrült ideáknak, amelyek annak a nagyravágyó bolondnak az agyában megfogamzottak.

Hogy ezt még senkisémm mondta meg neki! Persze, a jó gazdák! Hogyan is érthetnének az ilyesmihez!

Vagy mégis? Nem kritizálta a multkor igen éles hangon egy fiatal honatya Szobránczyt? Igenis, megtette, a derék ember. De még egy másik is volt, régebben . . . Bizonyára akadt harmadik, negyedik is . . .

És a sajtó! Mire való volt a sajtó?

Reggelre már megvolt az egész terv. Néhány ügyes, kíméletlen támadás a parlamentben, azután egy általános roham a sajtónak egy részéről — és Szobránczynak vége volt.

Az egész csak pénz kérdése volt. És Garamváry nem sajnálta a pénzt. Úgysem volt mire elköltenie . .

*

— Tehát : elvált asszony, lám, lám! morfondirozott Kápolnoky, amikor felébredt és ugyanez foglalkoztatta egész úton, fel a hivatalig.

Ez a felfedezés mulattatta, de megörvendezettette is. Most már sokkal könnyebbnek látszott minden, amiben állandóan törte az eszét. Ha pillanatnyilag le is vette Nadinet a műsorról, ez egyáltalában nem jelentett lemondást. A miniszterek rövidéletűek, Szobránczy sem maradhatott örökké. Lassan, de biztosan megjött volna az ő ideje is.

De az a körülmény, hogy Nadine asszony, még pedig elvált asszony volt, lényegesen megerősítette azt a feltevést, hogy célhoz ér. Sőt, talán még előbb, mintsem gondolta.

Várni. Szépen csöndesen. Amíg megér a helyzet.

Mégsem tudta megállani, hogy amikor üdvözölte Nadinet, értésére ne adja, hogy «mindent tud».

«Nagyságos asszony»-nak szólította. Először történt ismeretségük óta.

Nadinenak még a szempillája sem mozdult meg. Észrevette ugyan a dolgot, de erre már régen el volt készülve. Egyenesen várta. Amióta annyi érdeklődéssel viseltettek iránta az egész minisztériumban.

— Szóval : megtudták.

Ez volt az egész, amit gondolt magában.

Nyugodt, fölényes viselkedése ismét egyszer lefegyverezte Kápolnokyt. Az elnöki tanácsos vigasztalódott :

— Majd megjön az én időm.

*

Szobránczy és Nadine azóta, hogy a pénzügyminiszter látogatása folytán oly hirtelenül elszakadt beszélgetésük fonala, nem érintették többé ezt a kérdést.

Úgy érezték mindketten, hogy jó, hogy végtelenül jó volt, amit egymásnak mondtak, de hogy ha ennél is többet beszélnének, ez ismét csak elronthatná a helyzetet.

Mindazonáltal, ha szemközt ültek egymással és bár csak hivatalos ügyekről volt köztük szó, mégis tudták, hogy egész másra gondolnak, mint amiről tárgyalnak és hogy egyetlenegy szikra is elegendő arra, hogy felrobbanjon a puskapor.

Ennek a helyzetnek hovatovább tarthatatlanná kellett válnia. Már csak azon fordult meg minden, hogy meddig bírják az idegeik.

Közben mult az idő, jött a tél, jött az évfordulója

annak a borzalmas napnak, amelyen Nadine — amint akkoriban gondolta — mindenét elvesztette. És most látta, hogy mégsem volt minden és hogy voltak még szálak, erős szálak, amelyek a saját életéhez kötöttek.

Azon a bizonyos évfordulón, kint a temetőben, amikor a kis hant előtt térdelve, zokogva tördelte a kezét, szidta, gyalázta is önmagát, bocsánatot kért a gyermekétől. De amint elképzelte Erik mosolygós, ártatlan arcát, azt vélte kiolvasni belőle, hogy gyermeke meg sem érti lelkifurdalásait. Hát nem volt-e az övé az élet?

És nem volt-e ő maga az életé?

*

Szobránczynak egy idő óta sok bosszúsága volt. Azaz lett volna, ha sokat törődik azokkal a támadásokkal, amelyek növekvő erővel úgy a parlamentben, mint a sajtónak egy részéről érték.

Szemére vetették, hogy nem törődve az állam katasztrofális pénzügyi helyzetével, olyan beruházásokat akar kierőszakolni, amelyeket a budget elviselni képtelen, emellett bizonyos oldalról gyakorlati érzék nélküli fantasztának minősítették, aki még akkor sem láthatná alkotásainak eredményét, ha elérné Mathuzsalem korát.

Mindez nem bántotta, nem is vette el a munkakedvét, sőt inkább csak nagyobb kitartásra serkentette. A kormány többi tagjának számtalan bizalomnyilvánítását készpénznek vette és nem vette észre, hogy inkább csak udvariasság volt, mint meggyőződés. Mert bizony, az ellene irányuló támadások megingatták már az egész kormány helyzetét is.

Egyszer azonban mégis csak elvesztette a türelmét. Egy fiatal képviselő, ugyanaz, aki már régesrég kezdett neki lábatlankodni, egyik beszédjében, bár burkoltan, de mégis azzal gyanúsította, hogy egy közszállítási ügyben maga is érdekelve van.

Azonnal a minisztertanács elé terjesztette az iratokat, amelyekből az említett vád teljes tarthatatlansága a napnál is világosabban kiderült, a képviselő pedig, akit megbizottjai útján felelősségre vont, kielégítő magyarázattal kivonta magát a párbaj alul. Szóval, minden elsímult.

De Szobránczy úgy érezte, hogy elég volt. Undort érzett a politika iránt és még csak egy-két nagyobb tervéhez akarta megteremteni az alapot, azután pedig visszavonhatatlanul távozni kívánt a helyéből.

Már amúgy is túlsoká ült a bársonyszékben, az ügyek érdeke megkivánta, hogy a személyben álljon be ismét változás. Az emberek, akik mindig újat kívánnak, már nagyon unták a dolgot.

Maga Szobránczy első sorban.

*

Januárban volt. Erős havazás és fagy megakasztotta a közlekedést az egész városban, még a gépkocsik is csak nehezen birtak előrejutni.

Egy fáradságos, izgalmas nap után Szobránczy ismét egyszer kénytelen volt a késői délutáni órákban igénybe venni hű munkatársának, Sziráky Nadine szolgálatát, mert másnap válaszolnia kellett egy interpellációra, amely az ismert tendenciák jelében a délelőtti ülésen elhangzott és egyik kedvenc gondolatát úgyszólván létében veszélyeztette.

Ismét hosszú oldalakra terjedt az elaborátum, de már a végénél tartottak, amikor Kápolnoky benyitott és a miniszternek egy jelére közelebb jött és a fülébe súgott valamit.

Szobránczy elkomolyodott.

— Hogyne, természetesen! — szólt, majd Nadinehoz fordult: — Idetelefonáltak, hogy méltóztatnék hazajönni, a méltóságos asszony, kedves édesanyja rosszul van.

Nadine felugrott.

— Istenem, — mondta magán kívül, — biztosan megint egy roham.

— Reméljük, hogy nincs komolyabb baj, — igyekezett őt megnyugtatni Szobránczy. — Az atyám-tól hallottam, hogy az utóbbi időben voltak a méltóságos asszonynak szívgörcsei, de azt is mondta az atyám, hogy ez korántsem jelent veszedelmet és hogy a kedves mamája még igen szép kort érhet el...

Nadine szomorúan bólogatott.

— A professzor úr mindig azt mondja, — szólt lemondóan, — attól tartok, hogy csak vigasztalni akar, mint akkor...

— Biztosíthatom, hogy téved, nagyságos asszonyom, — mondta ismét Szobránczy. — Most azonban siessen haza, meg fogja látni, hogy aggodalma alaptalan.

— És a munka? — kérdezte Nadine, gyorsírófüzetére pillantva.

— Hisz már befejeztük.

— Mégis, kegyelmes uram, le is kell tisztázni...!

— Ezzel ne törődjön. Adja ide a füzetét.

Nadine habozott.

— Ezt csak magam tudom olvasni, — szólt aggódva.

— Csak bízza rám, — felelte a miniszter. — Egyáltalában nincsen szükségem tisztázatra, csak azért diktáltam a dolgot, hogy rendet teremtsék a saját fejemben. Ez megtörtént és — tette hozzá mosolyogva — annyit még én is értek a gyorsíráshoz, hogy a főbb pontokat és számokat kiolvashassam a maga jegyzeteiből. Menjen nyugodtan haza, nagyságos asszonyom és ne merjen előbb ide vissza-jönni, amíg teljes megnyugvással meg nem teheti. Te pedig — ezzel Kápolnokéhoz fordult — állítsd elő az autómat, hogy hazavigye őnagyságát. Olyan istentelen az idő, hogy autó nélkül sohasem érne haza a nagyságos asszony. Én a kocsit itt be-várom.

Nadine tiltakozni akart, de Kápolnoky már kiszaladt. Szobránczy pedig Nadinehoz sietett.

— Nem tűnök ellenmondást, — mondta parancsolóan, majd alig hallhatóan hozzátette : — Ha egy kicsit szeret, Nadine . . .

Megragadta a kezét és csókot nyomott rá.

Az asszony lehorgasztotta a fejét, azután ismét felnézett.

— Köszönöm, Szobránczy, — felelte halkán és kirohant.

Mikor a lépcsőhöz ért, már ott zakatolt az autó. A portás és a soffőr szolgálatkészben besegítették, de volt valami a tekintetükben, ami Nadinének nem tetszett.

— Mindegy, — gondolta magában és megadta a címét, a Gyulai Pál=utcában.

Az autó csak úgy röpült lefelé az Albrecht=úton. Nadine nem volt bátortalan, hisz elég soká járt autón ő is, hogy meg ne ijedjen az ez esetben teljesen indokolt sebességtől, de most mégis arra kellett gondolnia, hogy remélhetőleg nem éri őket baj. Minden másodperc fontos volt. Hátha már csak későn érne haza . . .

Az autó nem is röpült, hanem csúszott. Csúszott, mint a szán a ródlipályán, hiábavaló volt minden fékezés, csúszott tovább feltartóztathatatlanul. A soffőr ki is nyitotta a féket. Mert csak így kerülhetett el a farolást. S ez végzetessé válhatott volna.

Már=már leértek a meredek lejtőn, amikor a Lánchíd felől két hatalmas fénykéve fordult feljük.

Egy másik autó volt, amely teljes erővel igyekezett fel a Várba. Szobránczy soffőrje utolsó megfeszítéssel balra rántotta a kocsiját, de már késő volt. A kormány felmondta a szolgálatot és a miniszter kocsija oldalt belerohant a szemközt jövőbe.

Óriási zökkenés. Ablaküveg csörömpölt, dörrent az idegen autó faoldala.

Nadiné, aki látta, hogy mi fog bekövetkezni, felkiáltott és eltakarta a szemét. A lökés az elülső ablakhoz dobta, úgy hogy leesett az ülések elé. Erősen megütötte az arcát, de egyéb baja nem történt.

A két autó, mintha összekovácsolták volna, mozdulatlanul állt. Egy-két másodpercnyi csönd után dühös kiáltások hasították át a levegőt. A két soffőr, éktelenül káromkodva, majdnem nekiesett egymásnak, míg a megrongált idegen kocsiból nagynehezen állig bundába bujtatott férfi szállt ki a hóba és eszéveszetten rendőrért kiabált.

A rendőr magától is közeledett. De minden oldalról odasiettek a kíváncsiak is, különösen azok, akik gyűlöltek az autókat. Most legalább volt alkalom kárörvendezni.

Soká tartott, míg megállapítást nyert, hogy voltaképen egyik gép motorjában sem történt kár és hogy a miniszter kocsijának éppen csak a lámpái rongálódtak meg erősebben, míg az idegen autó karosszeriája persze szájalmasan festett.

A prémkabátos úr — nyilvánvalóan a tulajdonos — csak ezután kezdett igazán lármázni. Szemtelenségről, hallatlan disznóságról beszélt, Szobránczy soffőrjét gyilkos gazembernek minősítette és hiába magyarázták neki az utóbbi és a rendőr, hogy ez egy miniszter kocsija, s hogy a kár meg fog térülni: ő nem engedett és sajátkezűleg, erőszakkal nyitotta ki az autó ajtaját.

De amint kinyitotta, hátrazökkent. Néhány másodpercig úgy állt ott, mintha kővé dermedt volna, azután hangosan el kezdett nevetni.

— Nagyszerű dolog, mondhatom! — ordította. — Legalább ismét egyszer kisült, hogy a miniszter urak mire használják az autókat! Gépírónök fuvarozására! Szépen vagyunk!

A kíváncsi sokaság odatódult, hogy belásson ő is a kocsiba.

— Ne bántsák ezt a hölgyet! — kiáltotta a rendőr és az autó ajtaja elé igyekezett.

— Hátha a miniszter felesége, — vélekedett valaki a tömegből.

A prémkabátos is hallotta. Hátrafordult.

— Nyugodt lehet, hogy nem az, — felelte, — én ismerem . . .

És ismét nevetett. Hangosan, csúnyán, utálatosan.

Nadine meg sem mozdult. De még lélegzeni sem mert. Mert a férfi, aki így beszélt — az elvált ura volt.

Garamvály Dezső.

Ami azután következett, azt Nadine csak félfüllel hallotta. Garamvály becsapta az ajtót, a rendőr jegezgetett, a soffőrök ide-oda rángatták a kocsikat, majd megkurblizták a motort.

És egyszerre csak a miniszteri autó ismét elindult, valamivel lassabb tempóban ugyan, de biztosan, nyugodtan, mintha mi sem történt volna.

A Gyulai Pál-utcába érve, Nadine felrohant a lakásba.

Édesanyja ágyban volt. Elmosolyodott, amikor megpillantotta. Mellette ült az öreg Szobránczy professzor, aki barátságosan intett Nadinének.

— Nincs semmi baj, — szólalt meg kedves, nyugodt hangján, — csak kissé megijedtünk. Egy injekció és elmúlt a görcs. — Majd Szirákynéhez fordult: — A leányának csak be fogja vallani, hogy hány cigarettát szítt ismét? Mondja meg őszintén!

Szirákyné legyintett a kezével.

— Erről már nem bírnak engem leszoktatni, kedves Szobránczy, — szólt csöndesen. — Ez még az egyetlen örömöm ebben a nyomorúságos életben . . .

XXI.

A minisztériumban másnap minden a feje tetején állott. Az elnöki tanácsos előszobája csak úgy nyüzsgött a nőktől, akik olyan kiabálást vittek véghez, mintha legalább is suffragettek volnának.

- Hallatlan! Ezt nem tűrjük! Ez nem járja!
  - Tisztességes nők vagyunk, nem engedünk gázolni a becsületünkben!
  - Elégtételt kérünk!
  - Ha van köztünk bűnös, ki kell dobni!
  - Ki vele!
  - Vizsgálatot kérünk! Fegyelmet neki!
  - Micsoda szemtelenség!
- És így tovább.

*

A férfitisztviselők, akik arra mentek, csodálkozva, legtöbben mulattatva nézték a csődületet. Csak egyik-másik volt köztük, aki tudta a felfordulás okát.

Kápolnok, az elnöki tanácsos, aki bent ült a szobájában és tanácskozott Baloghgal és Szentegyházyval, az is tudta. És vakarta a fejét. Mert egy roppant kényes kérdés volt, amelyre még a legregebben fennálló minisztériumok irattárában sem volt precedens.

Nem tudott elhatározásra jutni. Tehát mégegyszer, hangosan elolvasta az ujsághírt:

«*A Don Juan miniszter autója.* A villamos megállóhelyeken hiába ácsorgó közönséget már régen tölti el bosszúsággal az a rengeteg autó, amely a kormány jóvoltából felelőtlen elemeket röpít végig Budapest utcáin, veszélyeztetve az adók terhe alatt roskadozó polgárok életét. Senki sem tudja, hogy kik autóznak az adófizetők pénzén, legkevésbé talán a miniszterek. Azaz bocsánat: a közmunka-

ügyi miniszter úr nyilvánvalóan tudja. Gyönyörű gépkocsija ugyanis tegnap este ugyanazzal a sietséggel, amellyel a gazdája át akarja építeni az egész országot, a Smith Ádám-tér és az Albrecht-út sarkán beleszaladt egy másik autóba, amely a Várba igyekezett. A miniszter úr autója ebben a párbajban erősebbnek bizonyult, mert nem történt semmi baja, míg ellenfelét ronccsá zúzta össze. De szerencséje volt a miniszternek egyébként is : még a haja szála sem görbült meg bájos gépíróőjének sem, akit — bizonyára csupán csak atyai aggodalomból — nem engedett villamoson hazamenni abban a poscsék időben. Hiába, vannak még jószívű miniszterek is!»

Ez állt egyik reggeli ujságban, ez okozta a nők forradalmát a minisztériumban és a fejtörést Kápolnokytanácsosnak.

Végre és mivel kint az előszobában a nyugtalanság egyre nőtt, Kápolnokyt ki izent a hölgyeknek, hogy háromtagú küldöttség fogadására hajlandó. Soká tartott, míg az utóbbi megalakult, de aztán mégis csak sikerült.

A küldöttség Kalaposné vezetése alatt izgatottan és kissé nehezen érthetően — a három tag ugyanis egyszerre beszélt — előadta a Kápolnokyt által már untig ismert sérelmet, mire az elnöki tanácsos szigorú vizsgálatot helyezett kilátásba, valamint azt is közölte, hogy a miniszter úr nélkül, akit az ujsághír elvégre szintén közelről érintett, nem tehet semmit.

A három hölgy ebbe belenyugodott és miután tudatták az eredményt kint várakozó társnőikkel, a tömeg lassan, de még mindig izgatottan tárgyalva az esetet, szétoszlott. Egyik-másik nem tudta megállani, hogy be ne kopogtasson a Sziráky szobájába, hisz senki sem volt, aki pillanatig is kételkedett volna abban, hogy ő volt az ujság által meg nem nevezett «bájos gépíróőj», de a szoba üres

volt és az öreg szolga csak annyit tudott, hogy «ő nagysága még nem jött be».

*

Így is volt. Nadine csak tizenegy felé indult el hazulról. Feltétlenül be akarta várni Szobránczy professzor látogatását és csak amikor újból megnyugtatta, szánta rá magát, hogy az anyját magára hagyja.

Féltizenkettő előtt ért a hivatalba. Kápolnok már türelmetlenül várta.

— Kérem, fáradjon be azonnal a miniszterhez, — szólt több, mint idegesen. Nem is kerülhette el Nadine figyelmét.

— Baj van talán? — kérdezte.

— Nagy baj, — felelte a tanácsos.

— Az autó miatt?

— Ühüm . . .

Azután egy-két szóval elmondta Nadinének, mialatt a miniszter szobájáig kísérte, azt, amit erről a kellemetlen dologról tudott.

Nadinének elsötétedett a szeme előtt, amikor Szobránczyhoz belépett. Az volt az érzése, hogy a föld alá kell sülyednie. Micsoda kellemetlenséget is okozott neki. Éppen neki . . .

*

Szobránczy felnézett és elébe sietett. Mosolyogva, jókedvűen.

— Örömmel hallom, hogy kedves mamája ismét jobban van, — szólt, majd miután kezét fogott Nadine-nal, helytel kínálta meg. — Most pedig — tette hozzá, nem minden zavar nélkül — kell, hogy bocsánatot kérjek magától.

Nadine kérdőleg tekintett rá.

— Igen, bocsánatot kell kérnem — folytatta Szobránczy — azért a balesetért, amely az autóm=

mal érte. Még szerencse, hogy így végződött, de jól megmostam a fejét a soffőrömmek.

— Pedig egészen ártatlan a soffőr, — szakította félbe, tiltakozva Nadine. — Magam is vezetek autót, vagy jobban mondva vezettem és tudom, hogy a soffőr mindent elkövetett, ami emberileg lehetséges volt, hogy elkerülje az összeütközést. A meredek út olyan volt, mint a tükör, a kocsi nem lehetett megfékezni.

— Így mondja az emberem is, csakhogy ott hibázta el a dolgot, amikor le nem állította a motort rögtön a kanyarulat után. Ha ezt megteszi, legfeljebb lassan csúszik le az autó, de sohasem érheti el azt a gyorsaságot, amely végzetessé is válhatott volna magára nézve, Nadine!

Szobránczy elhallgatott és csak rászégezte beszédes szemét az asszonyra. Annyi melegség, szeretet és őszinte aggódás szólt belőle, hogy Nadine önkénytelenül is elfordította a tekintetét.

Nem bírta megérteni, hogy mit is beszélt Kápolnok egy ujsághírről, amely őt kapcsolatba hozta Szobránczyval? Csak nem engedett meg magának valami rossz tréfát a tanácsos úr? És a miniszter nem szólt semmit. Ő pedig nem akarta szóba hozni, s így néhány másodpercnyi szünet után térdére fektette a gyorsírófüzetét és kérdezte:

— Parancsol diktálni — kegyelmes úr?

Szobránczy, mintha álomból ébredne, úgy nézett rá. Kissé összehúzta a szemöldökét, de azután, amikor látta, hogy a formai megszólítás csak véletlenül szaladt ki Nadine száján, minden különösebb jelentőség nélkül, halkan elnevette magát.

— Nem, a kegyelmes úr ma nem parancsol diktálni, — mondta tréfásan. — A kegyelmes urat türelmetlenül várják a tisztelt Házban, ahol az ország színe előtt mosakodni kell . . .

Ismét elhallgatott és igyekezett Nadine vonásai-
ban olvasni. Nadine érezte is, amint előnti a vér az

orcáját, de aztán elsápadt. Tudni vélte, hogy Szobrácny mire céloz. Tehát mégis igaz volt?

— A nemzetgyűlésen egy a Haza erkölcsieiért aggódo honatya meg fog támadni, — folytatta Szobrácny, fölényes nyugalommal, most már egészen komolyan. — De volt oly előzékeny, hogy nekem megüzente, hogy miért. Legalább tudom, hogy mi ellen kell védekeznem. Látta ezt a cikket?

Ezzel egy előtte, az íróasztalon fekvő hirlap után nyúlt.

— Hallottam róla, — szólt Nadine és a hangja alig észrevehetően remegett. — Ezt a volt férjem tétette közzé . . .

— Ugyan! — mondta Szobrácny meglepetten, de egyúttal kissé kételkedve is.

— Ő ült a másik autóban.

— Ezt nem tudtam, — szólt Szobrácny, majd, miután néhány másodpercig elgondolkozva az íróasztalára nézett, folytatta: — Ez sok mindent tesz érthetővé előttem, aminek eddig hiába kerestem a magyarázatát. Már több oldalról figyelmeztettek az ellenem hetek óta indított hajsza eredetére. Nem adtam hitelt a figyelmeztetésüknek, de most értem az összefüggést . . . És ez csak megerősíti elhatározásomat . . .

Hirtelenül ránézett Nadinera, aki figyelmesen hallgatta ugyan a szavát, de azok értelmével sehogysem volt tisztában.

— Akar nekem segíteni, Nadine? — kérdezte Szobrácny. — A helyzet kulcsa a maga kezében van . . .

Nadinenak eszébe jutott, hogy ezt már egyszer mondták neki. Néhány évvel ezelőtt. Amikor a volt férje szabadságáról, talán életéről volt szó. Nem habozott megtenni azt, amire kérték, azért, akit nem szeretett . . .

És most? Habozhatott-e a felelettel?

— Szivesen bocsátom rendelkezésére a segítség-

gemet, — szólt egyszerűen, — bár sehogysem tudom elképzelni, hogy miből állhatna a segítség. Talán mondjak le az állásomról? Ez ugyan ma a kenyere, de ha ezzel hozzájárulhatok a helyet tisztázásához, örömmel teszem. Az édesatyja, ha megtehetette volna, még a saját élete árán is megmenette volna a fiamat . . .

Szobránczy felugrott.

— Köszönöm Nadine — mondta és még mielőtt Nadine megakadályozhatta volna, kezét csókolt. Azután leült vele szemközt. — Nem erről van szó. Sem arról, amit az édesatyám tett vagy nem tett magának, sem arról, hogy lemondjon az állásáról. *Ebben* az összefüggésben legalább nem. Amikor azt mondta, hogy a segítségét kérem, megfeledkeztem valamiről. Előre kellett volna bocsátanom, hogy néhány pillanatra felejtse el, hogy Szobránczy Iván közmunkaügyi miniszter dolgozószobájában ülünk. El tudja-e ezt képzelni?

— El, — felelte Nadine rövid szünet után, alig hallhatóan.

— Akkor az út felét máris megtettük, — folytatta a férfi és fellelegzett. — Akkor talán el tudja képzelni azt is, hogy ugyanaz a Szobránczy Iván szól magához, aki néhány évvel ezelőtt elment a maga közeléből, mert nem volt szabad ott maradnia. Ezt maga ép úgy érezte, mint ő. Úgyebár, érezte Nadine?

Az asszony lehajtotta a fejét.

— Éreztem — felelte. Bár nem mondott igazat, mert erre az eshetőségre csak sokkal később gondolt. Amikor már szabad volt.

— Ha ezt érezte, Nadine, — szólt ismét Szobránczy, — akkor attól a perctől fogva, hogy ismét összekerültünk, éreznie kellett azt is, hogy hiábavaló volt minden törekvésem, hogy óhajához képest ne lássak magában mást, mint a munkatársamat . . .

Nadine önkénytelenül elmosolyodott.

— Nehéz lett volna nem észrevenni, — mondta kedvesen.

— Pedig lássa, Nadine, — folytatta ismét Szobránczy, — sohasem voltam olyannyira eltökélve arra, hogy munkatársammá akarom tenni, mint ebben a pillanatban. De nem arra a rövid időre, ameddig e cifra nyomorúság, a miniszterségem tart, hanem az egész életre. Már pedig még nagyon sokat akarok dolgozni ebben az életben, de úgy érzem, hogy képtelen volnék rá, ha másodszor le kellene mondanivaló — ez alkalommal hű, aranyos munkatársamról. Magát és engem, Nadine, megtanított az élet arra, hogy a munka sok mindenért kárpótolhat, csak egyért nem: egy életért, amelyet másért élünk. Mert csak ez az élet, és ezért nincs kárpótlás. Akar a feleségem, életem munkatársa lenni, Nadine?

Szobránczy elhallgatott. Az asszony, aki ismét maga elé nézett a földre, még mindig mozdulatlanul ült. Oly igaz volt minden, amit Szobránczy mondott, s oly végtelenül jól esett neki ez a hang, amelyen még soha senkisémmel szólt hozzá, hogy legszívesebben a nyakába borult volna. De még mindig voltak aggodalmai. Az élet, amelyet ő ismert, arra tanította, hogy minden másként volt, amint mondták.

— Nem áldozat ez, Szobránczy? — kérdezte és felkelt, — áldozat a gépírónöve érdekében, akinek megtámadták jóhírnevét? Mert magától ez is kitelik, Szobránczy...

— Nem, — felelte Szobránczy, fejét rázva és mosolygott. De a mosolyában egy csöpp keserűség is volt. Ő is felkelt. — Biztosíthatom, hogy nem. A gépírónöve ügyét másképen fogom elintézni. Még egyszer kérdelem, Nadine: akar-e a feleségem lenni, a szemefénye annak a félszeműnek, aki előtt már oly sötét volt az út, hogy alig talált elveszett szívéhez...

Az asszony ránézett. Ránézett az egyszeműre, a szegény félvilágtalanra, aki úgy állt előtte, mint egy félisten.

— Ha maga úgy akarja, Szobránczy — mondta — igen!

Szobránczy a mennyországban érezte magát és nem is a miniszter dolgozószobájában, ahová még most sem tért vissza egészen.

*

Pedig ott voltak mindketten. A legridegebb közmunka minisztériumában. Erről csakhamar meg is kellett győződnie Szobránczynak, mert abban a percben, amikor elhangzott Nadine válasza és a karjaiba akarta zárni, belépett Kápolnoky.

— Varga képviselő eláll a sürgős interpellációtól, — jelentette lihegve. — Idetelefonáltak a nemzetgyűlésből.

— Az első okos dolog, amit róla hallok, — felelte Szobránczy.

Bosszús volt, de csakis azért, mert Kápolnoky megzavarta életének talán legboldogabb pillanatában. Ennek minden miniszter ki van téve.

Szobránczy azt várta, hogy az elnöki tanácsos ezzel a válasszal megelégszik. Tévedett. Mert Kápolnoky még mindig ott állt és hol a chef=jére, hol a gyorsírónőre nézett.

— Óhajtasz még valamit? — kérdezte Szobránczy.

— Bocsánatot kérek, — hebegte Kápolnoky, — de szabad még érdeklődnöm: mit mondhatok a nálam járt küldöttségnek?

— Ejnye, be sürgős a dolguk, — szólt Szobránczy és vakarta a fejét, majd hozzátette: — Tudod mit? mondd meg nekik az igazat. Úgy, amint történt. Hogy őnagyságát sürgősen a beteg édesanyjához hívták és hogy a miniszter rendelkezésére bocsátotta az autóját. Amint egyébként megtette volna

e ház minden más hölgytagjával is. Még akkor is, ha nem a menyasszonya.

Kápolnoky meghökkent. Oly furcsán nézett Szobránczyra, hogy Nadine halkán elnevette magát.

— Hogyan méltóztatott mondani, kegyelmes úr? — kérdezte Kápolnoky alig hallhatóan.

— Csodálkozol, kedves barátom? — szólt ismét Szobránczy. — Pedig úgy van: Sziráky Nadine őnagysága a menyasszonyom. Vagy ha jobban tetszik: a miniszter úr jegyet váltott a gépíró nőjével. Ami egyre megy.

Kápolnoky még mindig ott állt, mintha valami nem volna rendjén vagy a miniszter úr, vagy a saját agyában. De azután meghajtotta magát és kiment. A jól nevelt prezidealista nem tudta megállani, hogy ne rázza a fejét. Még pedig nem is, amikor már kint volt, hanem még bent, az ajtó előtt.

— Szép dolog, — gondolta magában, — ha ezt az emberek megtudják...! Inkább nem szólok róla senkinek sem. Én nem.

És megtartotta, amit megfogadott. Mert csak akkor tudták meg az emberek, — Garamváry is, — amikor Szobránczy Iván már régen otthagyta volt a bársonyszéket és örök hűséget esküdött munkatársának.

A félszemű a szemefényének.

*

Az öreg Szobránczyné egész nap könnyezett a boldogságtól és egyre csak azt hajtogatta:

— Miből fognak megélni, szegények! Istenem teremtem, az élet...!

OSZK

OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

